

చెన్న పట్టణము, అక్టోబరు ౧౯౨౮

సంపుటము ౫

విభవ సంవత్సరము ఆశ్వయుజమాసము

సంఖ్య ౧౦

ప్రతాపరుద్రచక్రవర్తి

శ్రీ శేషాద్రిరమణకవులు

సలలిత విక్రమక్రమ విశాల మహిమలయైకరక్షణో

జ్వలలులగు కాకతీయులకు సామ్యముగా మహితాంధ్రధారుణీ
తలము భరించి నవ్యకవితావిభవంబులచేత వాఙ్మయం
బురిచినాడె పెంత సుకృతాత్ముడవో ధరణీపురందరా !

ప్రత్యక్తి నరపాలపటలినతములలో వానం బానర్స నీ వాఙ్వికృతి
ఆంధ్రవీరులరక్తమందు విక్రమమహిమ వెలుగొండె శేష నీ తెలుగుమాట
సారస్వతమునకు నర్వస్వము నొనంగ నను నయ్యె నీదు భాషానురక్తి
నిజరాజ్య కుశల మున్నేషింప యవనబంధిత మయ్యె నీ భవ్యదేహయప్తి
అన్వతంత్ర పరాధీన మైన యాంధ్ర-సోదర మనోంబుజములలో క్షుణ్ణ మైన
తాపకీనయశోమూర్తి భ్యానదృష్టి-నరయునుంటి బ్రతాపర్షదావనీశ!

బలిపెట్టించితి వాంధ్రమాతృచరణప్రాంతప్రదేశంబున
దెలుగుం గత్తులచేతఁ గూలిన విరోధివాతకాయంబు లాం
ధ్రుల వ్రకాంతికి యావనద్రవిడరాట్ స్తోమంబుచే దాస్య క
ర్ములఁ గావించితి వెంతధన్యుడవు రుద్రా, రాజబృందారకా!

అడఁకువ దాల్చి దేవగిరి యాదవరాజులు గాన్కా లంపఁ దుం
దుడుకుండనంబు మ్రేచ్చన్మహతుల్ విడనాడి విధేయవర్తులై
కడుఁ బరిచర్య సల్పు, నధికారమహత్తర మాంధ్రరాజ్య మ
ట్లడరె నొకప్పు డవ్వి కథఁ లైనవి మాకుఁ గల్గిపచండతఁ.

ప్రాతవారిస పూర్వప్రభావ మెల్ల-మరల నాంధ్రులఁ జేరె నీరరుణమందుఁ
జివికిపోయిన యాంధ్రుల జీవనంబు-లుద్ధరించితి వీవె యోగ్యుడవు భూప!

కమనీయతరమైన కవితాసతికి నాంధ్రదేశంబుఁ బెండ్లిపందిరియొనర్చి
లలితవ్రకాంతిసంకులమైన తెలుఁగుపౌజులకు సామ్రాజ్యంబు నెలవుఁ జేసి
మహిత త్రిలింగసామ్రాజ్యలక్ష్మికి నన్యరాజ్యలక్ష్ములఁ ద్రిప్పి రక్షఁ జెట్టి
కళల నన్నింటిని దెలుఁగువీరుల కరాంచలములఁ జక్కఁగా నిలువరించి
మాసిపోయిన మగధసామ్రాజ్యలక్ష్మి-యతులితవిభూతిఁ గాకతీయాంధ్రవీర
మండలాగ్రంబులందుఁ గ్రమ్మర ఘటించి-తాంధ్రరత్న, ప్రతాపరుద్రావనీశ!

ఏలినయంతకాలమును నేకముఖింబున నాంధ్రవైభవ
శ్రీ లలరించి, ప్రాక్షనవిశేషసముజ్జ్వలభోగభాగ్య ని
ర్వేలమహావిభూతి నలరించి, మహామహితాంధ్రరాజ్యల
క్ష్మి లలితాత్ముడన్న ప్రథం జెందితి వయ్యది చాలదే నృపా!

రాజహంసాభిరామముల్ రమ్యశాత-కుంభ కుంభప్రతానైక గుంభితములు
తావకమహాగృహస్థితిద్వారములను-నరయుకన్నులె కన్ను లోయాంధ్రభూప!

అరిరాజన్యభయంకరంబుగ విశాలాంధ్రప్రపంచంబు ని
ర్భరవ్రకాంతి వృతాభిమానమతితోఁ బాలింప సామ్రాజ్యహే

శ్వరతేజంబునఁ బుట్టినాడవట భూపా, నీవు, మేచ్చావనీ
శ్వరబంధిగ్రహావ్రతపుని బానర్పణ ధాత యెట్లోర్చెనో.

పరుగుపరుగునఁ బయిఁ బడు తురకభటులు-క్రుమ్ము బల్లెమ్ములకుఁ బేరుర మ్మొసంగి
సంతరించిరి పరిఘకు జలనమ్మద్ది-నాంధ్రు లానాటిశ్రమ మెల్ల నడుగుబట్టె.

రావచ్చు దరుణం బిదే యని మహారాష్ట్రలో స్వరాజ్యంబున
ద్రోవల్ మాపక యున్న, నాంధ్రబలముల్ దుర్వాస్యినిపూర్ణంబులై
చావణ్ సిద్ధము గాక యున్న నశమే సర్వసహామండలి
శ్రీవిభాజితమైన యాంధ్రదళముల్ చెండాడ నెవ్వనికి?

శ్రీస్వయంభూనాథసేవాసమారబ్ధ విఖ్యాతవరములు వీటిఁజోయె
రద్రమదేవీ నిరూఢపరాక్రమసముపార్జితబలంబు నన్నగిలై
శివదేవదైవజ్ఞసిద్ధాంతనిర్ణయఫలసముదాయంబు పాడువారె
నవలక్షణానుష్ఠానాథమహాత్మరోదారవిక్రమదీప మారిపోయె.
జలధివలయితధారుణీచక్రభరణ-దత్తదక్షిణభుజాడు ప్రతాపరుద్ర
వసుమతీనాథుఁ డరులచే బట్టువడిన-యంతన యదృశ్యమయ్యె మహాంధ్రలక్ష్మి.

కళ తొన్నత్యము నొందుచుండె, నరిసంఘాతంబు క్షీణించె, ని
శ్చల వీరవ్రతులైన యాంధ్రతనయుల్ సామ్రాజ్యసేవావ్రతో
జ్వలులై యుండిరి ప్రాక్షనప్రతిభ సంపాదించఁగా నచ్చు నణ
తెలుఁగుం బాజు ప్రతాపరుద్రనృపు బంధింపంగ నెట్లోర్చెనో.

సంస్కృతాంధ్రకవిత్య సర్వస్వనిలయముల్ గంధభండారముల్ కాల్పునపుడు
శ్రీ స్వయంభూదేవు చిత్రాలయంబును దుండగంబునఁ గూలద్రోయునపుడు
రాజగోపాముఁ జొచ్చి రాణివాసమ్మున సాహసకృత్యముల్ నలుపునపుడు
స్వాతంత్ర్యసంరక్షణార్థమై యాంధ్రుల వీరరక్తము ఏటఁ బాటునపుడు
అమలచారిత్రకాకతీయాంధ్రరాజ్య-లక్ష్మి యన్యుల వలచి మెలంగునపుడు
నీదు నయనాంతరాళముల్ నిండి రాలు-నశ్రులకు వందనంబు రుద్రావనీశ!

పాప మెఱుంగ, వేరి కపకారము నేయపు, వెన్న వైరికి
జూడపు, శౌర్యధైర్యముల శూలికి పోలికవత్తు, వాంధ్ర ల

క్మీపరిచర్య కర్వ మగుచేవయు లావుగలాడె వంచు జూ
పోవక నిన్ను దైవ మయయో కనిపట్టె నృపాలభూషణా!

కవులయాశీర్వచనములుగాని, నేల-వేలుపు లొసంగుచున్న దీవెనలుగాని
చిరఃరాధీనదార్భాగ్యజీవు లైన-యాంధ్రులకుఁ దోడుపడ నయ్యెనా నృపాల?

కాల్పిరి కొంప లంగనలఁ గారెయపెట్టిరి చేవళంబుల
గూల్పిరి కోటలం బగులఁగొట్టిరి మండెడి మంటలోల
నేల్పిరి తెల్లుపాజులను వీరిడిపోయె మహాంధ్రతేజమే
నిల్పిన లాభ మేమి యని నీ పరికి ననమైతివే నృపా!

పరదాస్యంబున కోర్వ కాంధ్రతరుణుల నాపోవఁ బ్రత్యర్థిరా
ట్కరఘాతంబుల కాంధ్రరాజ్యరమ యాకంపింప నీక్షించి హృ
త్పరితాపంబున నున్న నీమొగము దీవ్యద్యావనాదృష్టితో
నరయన్ వ్రయ్యఁదొడంగె గుండె యిపు, దష్టాంధ్రాః మెల్లఁ దృప్త.

అనితరవీరవిక్రమవిహారమహారథిక్కాగణ్యుల
తెనుగువజీరు లెల్లఁ గడతేరుచునుండ, మహాంధ్రరాజ్యల
క్మీని తెలుఁబట్టఁగాఁ దలచి మ్లేచ్ఛనృపుల చెలరేగుచుండఁగాఁ
గని యెటుల నహించితిన్ కాకతిరాజ్యరమాధురంధరా!

గాతమీ కృష్ణవేణి తరంగిణుల నీ రేకముఖంబుగా నేర్పడంగ
ప్రకృతిదుస్సహ మైన భయన నిర్ఘాతంబు లంబుదంబులనుండి యవతరింప
ధారుణీగర్భజ దహనకీలామాల లాంధ్రభూమండల మౌక్రమింప
చటులఘుఘావాతసంఘట్టనంబున దివి భవి యేకమై నివురుగప్ప
ప్రభవ మొందిన దుస్తరప్రళయకాల-మాంధ్రనగరంబుతో సమస్తాంధ్రజాతి
నడచివేసిన యెడల భగ్నావశిష్ట-ములకుఁ బరితాప మొందుట తొలగఁగున్న.

ఆత్మరక్తంబుచేఁ బ్రవాహములు గూర్చి-తురకరాజుల నడ్డగించిరట తొల్లి
తెలుగుపాజులు; నాడు నీతలఁపుపడవ-యెవటి సుషిగుండముల బడియెను నృపాల!

గాతీ సర్వభాగ్యనికరప్రచురం బని వాసి నొంది రా
రాజపురంబౌ లేక యమరావతియో యన వన్నెగాంచి వి

ప్రోలను మండలాకృతిని బ్రౌద్దుట సాయముఁ జల్ల పాటునన్
స్త్రీలును బూరుషుల్ వెఱుగుఁ జెంద నొనర్చు లఘుప్రచారముల్.

ఉప్పరపీఠికిం జనుచు నుజ్జిని పిల్చు విమానముం గనం,
గవ్వరగందు లాత్రమునఁ గాల్గు తడంబడ, వ్యస్తభూష లౌ
చుప్పరిగల్ మెఱుంగుగమి నొప్పు మొగుళ్లను బోల నెక్కి, గన్
తెప్పల నెత్తి వాలుపక నింగికిఁ దాపెద రింద్రదీపముల్.

కంటికి తెప్ప, మింటికిని గావిరి, యక్కట! కాలదేశముల్
రెంటికి నడ్డు; వాని కవి లేనియెడన్ ద్రుటియైన బీటువో
కుంటయు, దూరదృష్టి చెడకుంటయుఁ గల్గుఁగదా యటంచు, మి
న్నంటు విమానముం గనెడునప్పుడు లో వనుకొండు చూపలుల్.

కాకియొ కేకియొ గద్దయొ-నాకనమున నెగురుచుండ నదిగొ విమానం
బాకడ! నని భ్రమపడుచుఁ ద-దేకధ్యానమునఁ బరువు లిడుదురు బుడుతల్.

ఆలును గేదె లెఱ్ఱు, బను లన్నియు, మున్నెటు రైలు మోటరుల్
నే అదరం బితాన గమనింపఁగ, నూడనిఁ బాడు బీతునం;
బైలున నేడు బోరని విమానము వీటఁ జరింప, నట్లు గ
గ్గోలున నుల్కి పాటుఁ బులుఁగుంబలఁగంబు లెలుంగు లిచ్చుచున్.

వలమై మిక్కిలి చియ్యపట్టిన బలీవర్దంబు పెక్కేంద్రక్షక్రిం
ద లయం బొందెను గ్రోధ-చోదితము క్రొత్తన్ రైలుతోఁ దాఁకి; నేఁ
డల వృత్తంబు దలంపు వచ్చెడి విహాయంబుల్ మహారోషనం
కులముల్ కొన్ని విమానముం దొడర ముక్కుం బోటులన్ అక్కులన్.

మాలల నగ్రవర్ణుల సమానులఁగాఁ జలుపం దలంచు నీ
కాలపు భారతోత్తములఁ గన్గొని, యూరపువారలందు ధీ
శాలులు, నేలవారి దివిపత్తతి నేకిము సేయఁ చెచ్చిరో
గాలివిమానమున్, గురియఁ గాంచన మీ విభవన్ నభంబులన్.

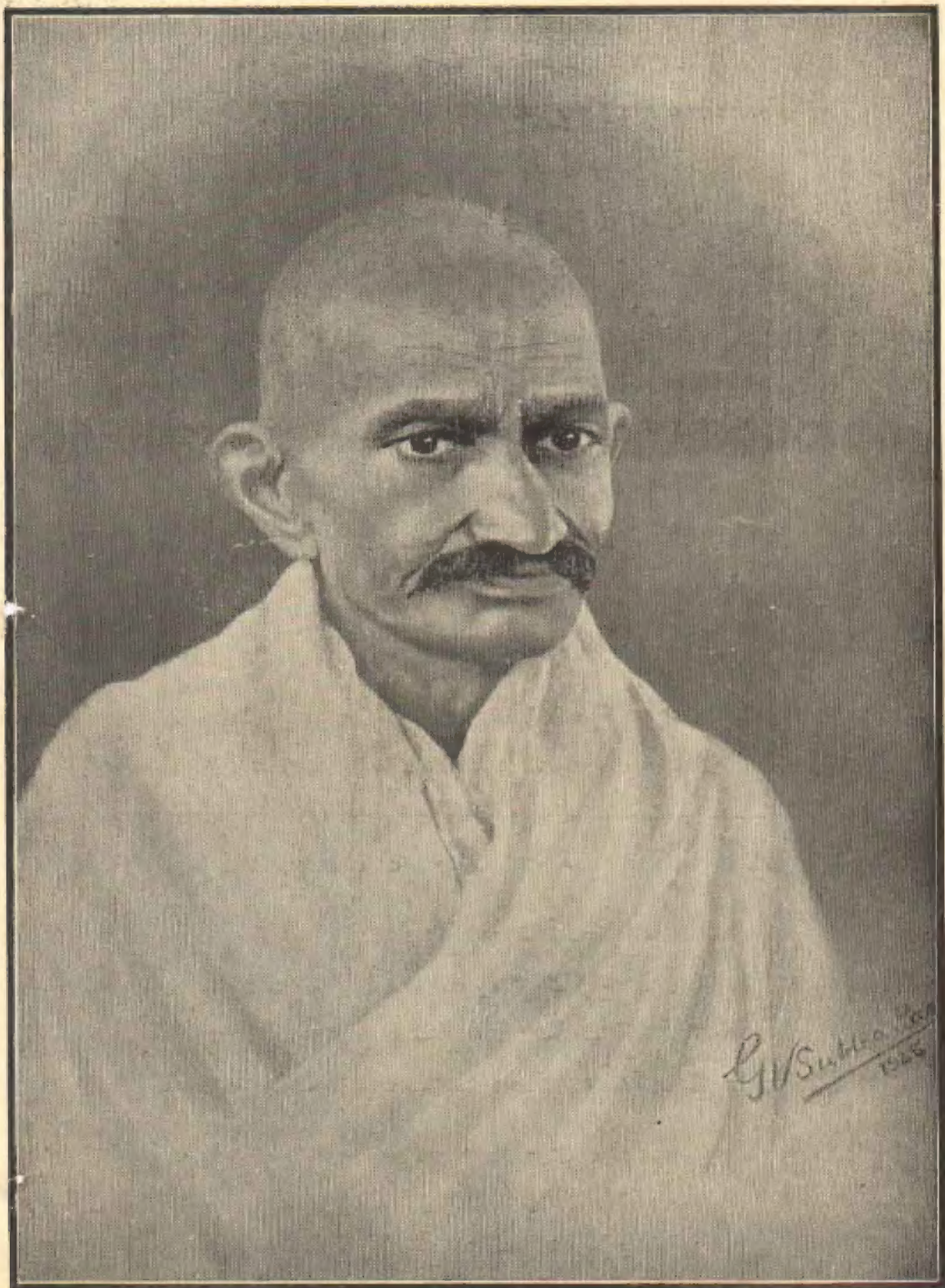
చుట్టువకుం దలొక్కటికి సుంకము గొంచు బడేసిహూవ్యముల్,
 పట్టణముం గనంబఱుచు బైఁ ద్రుటిఁ ద్రిప్పి విమాన; మందులోఁ
 బట్టుదురంట మువ్వ; రొకపారికి ముప్పది; యెన్ని ముప్పదల్
 గట్టునో మూట గంట? కిది కాంచనవర్షము దాని కీనెల

నీకుల నావ లేఁగుటకు, నేలను సాగుట కట్లు బండ్లు, భూ
 పాలక శాసనంబునను బన్నుల నిచ్చుచు నుండఁగా ప్రజల్;
 పాలకు లొక గాలికిని బైలికి సుంకము గట్టకుందురా,
 హేల విమాన మెప్పు డీటు లెక్కి ప్రయాణము నేయ మానవుల్?

అఱుచుచు రివ్యూనన్ నెగయ నంబరపీఠికి వ్యోమయాన, మ
 త్తటి పెటవేఱి, గుండెదడ, దత్తరమై తన కట్టుబట్టుమున్
 తెలుచుకొనెన్ విశుం డొకఁ డిసీ యని రోయఁగ లోని మానుసుల్;
 పిఱికిమనంబువాడు దలపెట్టఁగరాదు విమానయానమున్.

దినము సహస్రపూజ, వెలితిన్ గనకుండఁగ రాణ్యహేంద్ర ప
 త్తన మొనరింప, నేత్రకుముదంబులకున్ బ్రమదంబు శ్రావణం
 బునఁ దొలితెక్క నక్కజము వొంద ఘటించి విమానరాజ, మా
 వెను కెటకేనియున్ జనియె, వెన్నెలఁ జీకటిఁ బ్రోల్ దలంచుకోన్.

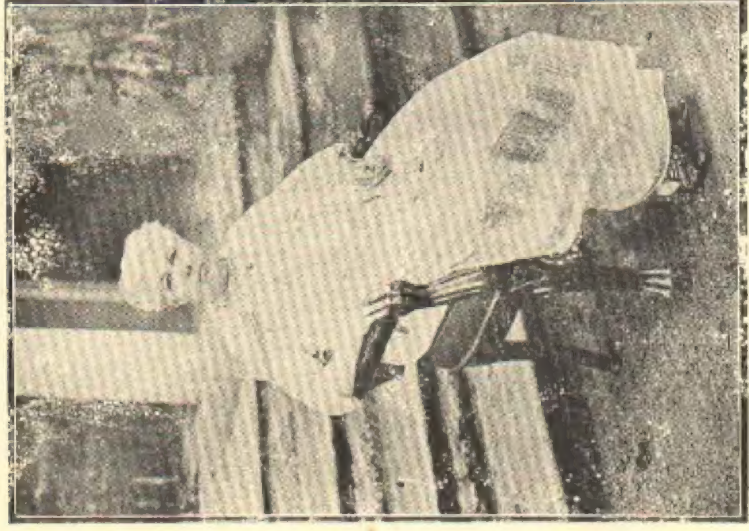
గరళజ్వాలల పాపజేడులకు తెక్కల్ సువ్వె, చివ్వం బర
 వ్వర వైరావ నొక ల్లొకళ్లఁ బరిమార్చున్ విక్కు విక్కాలపు
 ధరణీధర్తల కీ విమానము; లగడ్డల్, దుర్గముల్ వ్యర్థముల్;
 పురపైన్యాదులఁ బ్రోచుకో దివికి దల్పుల్ దానఁగా శక్యమే?

శ్రీ మహాత్మా గాంధీ
ఓం నమో భగవతే (అంగిర-గౌతమ)

(శ్రీ) రాజా రామమోహనరావుగారు
గ్రహీత వర్ణం (కె.కె.ఎం.ఎం.ఎం.)

డాక్టర్ అనిమైంటుగారు
గ్రహీత వర్ణం (కె.కె.ఎం.ఎం.ఎం.)

(జమకటి సంచిక తరువాయి)

ప్రబోధచంద్రోదయము - భాషాంతరీకరణము

ప్రాచీనాంధ్రవాఙ్మయమునది చాల నదులైన గ్రంథము. ఆంధ్రకవులు ప్రథమమున సంస్కృత పురాణేతిహాసములనుండి గ్రంథముల వాంఛికరించుచు వచ్చిరి గాని సంస్కృత మహాకవులు రచించిన మహాకావ్యవాటకములను దెలిసింపజెరి. కాళిదాసు, భవభూతి, భారవి, మాఘుడు, విశాఖదత్తుడు మున్నగు మహాకవులు రచించిన గ్రంథములను విడిచి పెట్టి పుక్కిటికథలుగల విక్రమార్కు చరిత్రము; భోజరాజీయము, పంచరంగ్రము మున్నగు గ్రంథములను బరివర్తించిరి. రఘువంశము, మేఘసందేశము, ఉత్తరరామచరిత్రము, కిరాతేన్దువీయము మొదలగు గ్రంథములు ప్రాచీనకవుల యవశ్యకమున మృదుమధురభోగరస రచింపఁబడినయెడల వాంఛనరసస్థితి నిరుపమానము నొందఁజూపింపఁగలదు మిన్నుండియుండెడినవి యిదివఱకుఁ దిన పితృద్రుని విషయమున వ్రాసియుంటిని. శ్రీహనుడు శ్రీహనుని వైషమ్యము దెలిసింపిన త్రోవను నిల్లల మట్టి పినపితృద్రుఁడు కాలిదాసుని కాకుంఠలమునుగైకొనెనుగాని ప్రత్యేకముగా వాగ్రంథము పరివర్తించక యందలి పద్యములను గొన్నిటినిమాత్ర మాంధ్రీకరించి తన గ్రంథమున దిక్షింపెనని యిదివఱకుఁ తెప్పిలి. గీర్వాణవాటకములలో నుత్తమమైనదాని నీవిధమునైన నొకప్రాచీనాంధ్రకవి చేరిదింపఁబడిన భాగ్యమాంధ్రులకుఁ గలిగినందులకుఁ పంతోపింపఁదగిన విషయమని యాపంద్యమున వ్రాసఁగలిగితిని. ఈప్రబోధచంద్రోదయమున ప్రబంధ మట్లుగాఁ గీర్వాణవాటకరాజములలోఁ దేటొందినదై యుండి ప్రాచీనాంధ్రకవులలో వాసిగొందిన యాకవివ్యయముచే సంప్రద్యముగా వాం

ఢ్రికరింపఁబడినదిగాన నీయాంధ్రగ్రంథమునకు నునము ప్రత్యేకస్థాన మీయఁదగినదని వాయుకీప్రాయము.

ఈకవులు తత్కాలాచారమునబట్టి గీర్వాణవాటకమునైతము ప్రబంధరూపముగాఁ దెలిసిందిరి. తెలుగున వాటకములు వ్రాయుపద్ధతి యాకాలమున నున్నయెడల వారు రానివి వాటకరూపముగానే తెలిసిందియుందురు. ప్రబంధముగా మార్చినను, వారు మాతృకలోని కథావదాంకితముగాని, పద్యకమముగాని, భావనీలినిగాని పద్యసామాన్యముగా మార్చు లేకుండ స్వీకరించిరి, పిరు రచించిన ప్రబంధమును మాతృకయైన వాటకముతో సరిమాదిన నెవ్వయో కించిచ్చేదములు తప్ప రెండు నొకేవిధముగ నున్నవి. ఈవిధముగ సంస్కృతవాటకరాజము వాంఛప్రబంధముగ రచించుటయందీకవివివేకము ప్రథమమాగ్నతకము.

కృష్ణమిత్రుడు వ్యక్త్యప్రబంధమును వాటకమును వ్రాసియుండెనుగాన దానికే నమనన మార్గమున దన గ్రంథమును వ్రారంభించెను. నటిమిత్రధాతల ప్రస్తావన పూర్తియయినపంటనే తేరమాటు తొలగి కాముఁడు, రతియ రంగస్థలముఁ బ్రవేశించి, వాటకమందలి కథావిషయమును సంభాషణకమమున విశేషపలుకుదు. ఈజంటకవులు శ్రవ్యప్రబంధమును వ్రాసియుండిరిగాన వాపద్యని విడవాడి తమప్రబంధమున కమమాలమును విధమున గ్రంథమును వ్రారంభించిరి. అనఁగా: నొకవిదానందవగిరి యను పట్టణ ముండెను. అం దీశ్వరుడను రాజు పరిపాలించుచుండెను. ఆయన కిద్దఱు భార్యలుండిరి. వారిద్దఱును బుత్రులు గలిగిరి. ఆకొడుకులు రాజ్యముకొనుట కోట్లాదుకొనుచుండెదవారు. అందు రెండు భార్యకొడుకు తండ్రిపేరను రాజ్యముఁ జేయుచు రెం

మహారాష్ట్రమున దళితులగుట్టుటకుఁ జెప్పఁబడినది. ఇట్లు గీర్వాణ వాటకమునందుఁ బ్రారంభమున నున్న రతీకాముల ప్రసంగ మియ్యోంఁద్రప్రబంధమున గల కొంతవలకుఁ జెప్పఁబడినది. అనగా, గీర్వాణవాటకమున గలను జెప్పఁబడిన రాయాపాత్రములే; మన ప్రబంధమున గలను జెప్పఁబడినది కానిక కథకుఁడు, ఈ ప్రబంధమున గల ప్రారంభ భేదమును గలిగినది. *

ఇట్టి స్వప్నభేదము లింకను మఱికొన్ని కాన్పించుచున్నవి. వానికి ముఖ్యకారణ మియ్యోంఁద్ర గ్రంథముల నిర్మాణభేదమే యని చెప్పవలయు.

ప్రబంధమునందుఁ గొన్ని వర్ణన లంపలమునవి యొకకావ్యనియమ మున్నదిగా! ఆనియమముకొఱకు నాటకమునందు లేకపోయియున్నను కొన్ని వర్ణనల నీకవులు కల్పింపవలసివచ్చెను.

ప్రథమమున జిహ్వసంపదగర్వవర్ణనము. ఈదిగానం దనగరిగిడు నాటకమున లేనేలేదు. అనగరిగిడుకల్పించి ప్రబంధనియమముకొఱ నీకవులు వర్ణించిరి.

ప్రబంధమునందు మహామోహములము, విశేషములము జరిగిన యుద్ధము ప్రారంభింపకత్తారము పాయంకాలవర్ణనము చేయఁబడినది. నాటకము దీక్షనము లేదు. ఈవిధముగా నర్జునర్జుల మార్కకలీ లేని క్రొత్తవర్ణనలు కల్పింపఁబడినవి.

కానీనగరముందు మహామోహమునరాజు ప్రవేశించినప్పుడు కొంత పరివార మున్నదనిమాత్రము నాటకముందు మాదింపఁబడినది. కాని కాముఁడు, లోభుఁడు; క్రోధుఁడు మొదలగువారు రాజానొద్ద మండిపట్లు చెప్పఁబడలేదు. దీనికి బదులు వియోగింపవలసివచ్చినపుడు రాజు ప్రత్యేకముగాఁ బ్రతీహతులను బంపి యొకరితో

కలిసి రప్పించి వానివాని కవసరకార్యములను నిర్ణయించెను. ఈప్రబంధమున దక్షుగాక మహామోహుఁడు కానీనగరముందుఁ బ్రవేశించునప్పుడే కామక్రోధాదిబంధువులు, మున్నగునా రాతనితో మండిపట్లు చెల్లింపఁబడినవి. కాఁబట్టి శత్రువర్గమువారిని నుటించి తాను జేయవలసిన నిర్బంధకాననములను నిర్ణయించెప్పటకుఁ గామక్రోధాదులను నేరే పిలిపింప నక్కఱలేక వారి సమక్షముననే యాయా యజ్ఞులను వారివారికి జూచి చేయించెను.

మఱియొక చిన్న భేదము. శత్రువర్గమునకు విశేష మహారాజు, నుపనిషత్తులేని దీక్షిణిసామ్యుని శ్రద్ధాకాంతులను విస్తృత క్రిమహాదేవి పండిట్లు గ్రంథము చున్నది. అయినపుడు శత్రువర్గము దక్షిణములలో చిన్న భేద ముద్దయగ్రంథములయందును గాన్పించుచున్నది. నాటకమున గుపనిషత్తులేని కాంతిసహితము ప్రథమమున శత్రువర్గమునకు జోయిపట్టుగ నున్నది. ప్రబంధమున పట్టుగాక యాక్రమము మారినది. బహుశః భర్తయగు విశేష మహారాజున శత్రుని ప్రథమవర్ణనము కల్పించుట యుచితమును మర్యాద యని కాఁబోలు నీకవులు కలంది, విశేషమహారాజునకు మొఱికిప్రవేశము చేయించి, పదం పది యాపనిషత్తులేని రావించిరి.

ఇట్టి కించిత్కేదము లన్నిటయు కథాక్రమమునందుఁ గాన్పించుచున్నవి. అయిన నీయత్కల్పమైన మార్పులు దప్పు, మొత్తముమీఁదనుభవగ్రంథములను బరస్పరము పరిపాలింపచో, నీగ్రంథము సంస్కృతమార్కకలీ చక్కని యాంధ్రీకరణమని నిస్సందేహముగాఁ జెప్పవచ్చును.

కథాప్రకాశికవిషయ మింతటితో ముగించి భామంతరీకరణవిభావమును నుటించి స్థానీయముగాఁ గొన్ని చిత్తములను జూపించెను.

* శ్రీమద్ప్రబంధమునూపద దృశ్యప్రబంధములెవే తెనచాలుఁ దప్పించి కథాపాత్రులేఁద్రారంభింపఁజేసెను పద్ధతిఁ పింగళిమూరవాక్యని యపాకమేధాక్షిలనఁ గల్పింపఁబడినది. అమహామహునిప్రతిభ వెనుకటివారికిఁ గాని, తరువారివారికిఁ గాని లభ్యము కాలేదు. కావున నాంధ్రవాక్యమున నాయనక్కముగనన్వసీయఁడు.

నాటకమందు

౧. అహల్యయై బారః పురపతి రభూ హాత్మకనయాం
ప్రజాసాధోఽయాసీ దభజత సుగో రిందు రబలామ్
ఇతిప్రాయః కోవా న పద మపథేఽకార్యతమయా
శ్రీతా మహ్నాదానాం కదన భువకోన్మా) విభము.

ప్రబంధమందు

సీ. తన కన్నపూతును దాన పెండ్లాడఁడే
వారిజగర్భుండు వాని తప్పి
బలభేది గౌరము భార్య నపాల్యః గా
మించి చేయఁడె నల్ల మేఁకరప్ప
కద లేనిరట్టికి కొడి గట్టుకొని యైనఁ
గమలారి గురుత్వగతుఁడు కాఁడె
తపనసూనుఁడు తారఁ దా వాక్రమింపఁడె
యన్నప్రాణములకు నల్లు దలంచి
మఱియు నిట్లు జగంబుల మరులుకొల్పి
యెట్టి నియతాత్మకులైన నుట్టు చెఱిచి
కాని ప్రోవల నడిపించు కడిమి వాను
వాసులచేతలగవి కేవల గాఁ.

నాటకమందలి స్లోకమున మూఁడు దృష్టాంతము
లలో ప్రతివేదమునవైయు నిరూపింపఁబడినది. అశ్వోక్త
ము నీకవులు నీపపద్యమౌపమంగాఁ దెనిగించిరి. నీపప
ద్యమందు వాలును పాదములును, పైగా నీకవుల నీప
మును దీండునుగదా. వాలును పాదములు నమనిర్మిత
ముగా నుండుటకు వాలును గాఢలు కావలసియున్నవి.
వాత్మకముందు మూఁడు మూర్తిలే యున్నవి. తిత్తా
రణమున నీకవు లొక మారనగాఢము, అనఁగా, తపనసూ
నుఁడు (సుగ్రీవుఁడు) తారను గుఱించినదానిని తేర్చి
యాపద్యమునూ మూర్తి చేసిరి.

నాటకమందు

౨. ప్రీతిపిదపకాత్మకాంతముఖా వ్యక్తి హేమదేవో
నీతాచైవ రహితలం భగవతీ వేదక్రియా దానవై;

గం గిగ్గస్యపదాలసాం తపనగాంపాతాల కమిశ్చియా
వైత్యేంద్రోఽపజహర హస్త విమనా వామా విభే
[రవ్యత్రయః.

ప్రబంధమందు

సీ. చాప మట్టుగ జాట్టి చంకఁ చెట్టుక పోడె
ధరణి హిరణ్యాక్ష దావపుండు
వేదక్రియాకాంత వేద ముచ్చిలింపఁడే
మాఁ పట్టినయట్లు సోమకుండు
పాదాన్యహలక్ష్మి జనక భూపాలనం
దనఁ తెలి పట్టుడే దశముఖుండు
కొసరక యమ్మదాలసఁ గొనిపోడె పా
తాళకేతుఁడను న క్తందరుండు.
గాన నింఁగేసినారముగా యనంగ
రాదు పో యెట్టి పుణ్యవర్తననితైన
నహజక్రకంఠుగాన పల్లవలమేలు
చూడఁబాలక విధి తప్పఁ జూచెనేని.

పై నుదాహరించిన నిదర్శనము చూదికిగా నీ యీ
పద్యములను నీపపద్యమునందలి వాలును పాదములును
నిరూపముగాఁ బూరింపఁబడుటగాను వారకాత్మకమునకు
వాక్రి చేవిని నూఁడు గాఢము నూఁడుముగాఁ తేర్చి కత్తి
తీక్షణము ననువదించిరి.

నాటకమందు

౩. విత్త్యం పశ్యన్లలనీల ముదారహార
శేయూరపండల కిటిధరం హరిం వా;
గ్రీష్మే సుశీతమివ వా బ్రాద మస్త్రోకం
ప్రహ్లా ప్రవిశ్య ధవ నిర్వృతి మత్కనీనాం.

ప్రబంధమందు

అయ్యుగ్రాహి. విత్తకర్తనీల భవభూతలంబునందలి ప్రళయ
గిందిరమనోహరు ముకుండు హరిఁ గాన
చందనమరాళవిసకుందభవౌండు గిరి
మందిరు మమారములు నిందుధరుఁ గానీ

పాండుగ పదా మనకునం దలచియైనఁ జేర
మందముగ తత్పరమనీం దలచియైనం
దేందముల పాపము వడిం దలచుచున్న మనఁ
రుండుమనునందునఁ దలచుచున్నట్లెన్.

నాటకకర్తయగు కృష్ణమిత్రుఁడు జైష్ఠ్యశుభకృష్ణం
దేవతల సంగత్యమునందు శ్రీమహావిష్ణువును సూత్రమే
తనగ్రంథమందుఁ జేర్చినయెను. ఈకవులు శైవము
తాదాన్యములచే మాతృకామనారముగా శ్రీమహావిష్ణు
ప్రతీతిని పోయించు బుద్ధింతరమున నందివాహనమునకు
శివునిగుఱించి కూడఁ జేర్చిరి.

కాబట్టి కృష్ణమిత్రుని మహానాటకము నాంధ్ర
మాన నమించుచున్న నీజంతుకవులు కొన్ని స్వకపోల
కల్పనలు ముప్పంటిలైఁ బొందునని కొంత నావహించి
మును గనుపఱచిరి. కాబట్టి వీరును దను సమకాలికు
లు. శ్రీనాథానులవలెను, నమఁద్రాసీమలకు తిక్కనా
నులవలెను స్వేచ్ఛగా భావంతరీకరఁ మెనర్చివల్లు నిశ్చి
యింపవచ్చును.

భాసాంతరీకరగారిని గుఱించి మఱిరెండు నిదఁ
గ్యవములను జూపి యాభాగమును ముగించెను.

నాటకమందు

౪. సమ్యాగాయంతి ముదయంతి విశింబయంతి
నిర్భర్తయంతి రమయంతి వివాదయంతి;
ఏతాః ప్రవిశ్యేషదయం హృదయం నరాణాం
కిం నామ వామనయనా వ సమాచరింతి.

ప్రబంధమందు

నీ. వన్నెలు పఠరించి కన్ను సన్నలు చేసి
బెడమాటలకు ప్రేమ గడలుకొలిపి
తరితీర్పు నలనలఁ దమకంబుఁ బుట్టించి
దట్టి ప్రయంబుల గుట్టు తెలిసి
కలికితనమునఁ గాఢలు గావించి
తోడినీడలుతోరెఁ గూడిమాడి
యలుకల నలయించి కలయిక మలపించి
బాసల వడియొసఁ జూగుకొల్పి

మనకు కరగించి బ్రతుయించి మస్తరించి
మిగులఁ జొక్కించి యెంతయుఁ దగులఁ పటిచి
పానీ యెడఁబాసి తమబంటుఁ జేసికొనరె
వామగోచన లెంతటివారిన్ న.

నాటకమందు

౫. "తేత్రగ్రామనాద్రవ త్తనపుర ద్వీపకమామండల
ప్రత్యేకాయతెమాత్రబద్ధమనసాంబధానికంధ్యాయతాం;
త్విష్టే దేవి యది ప్రసీదసి తనో మ్యంగాని కుంగాని తే
త్తి నోప ప్రాగభ్యతాంకురీకనగభా బ్రహ్మం మలత్సగిః,
నీ. పునమిలో మాన్యంపు మడి కొంత గలవాఁడు
గ్రామమెల్లను నేలగాఁ దలంచు
గ్రామ మేరెడువాఁడు కాంక్షించు గిరివన
ఫలజలగుర్గవద్రాజ్య మేల
రాజ్య మేరెడువాఁడు రాజ్యవైధవమున
హెచ్చి తా నొక ద్వీప నేలఁ గోగు
ద్వీప మేరెడువాఁడు లేజన్వయై మహీ
వలయ మెల్లను నేల వాంఛచేయు
నిట్లు కడలేని యానాన లేమందుడ
జమలు బ్రహ్మాండకోటులఁ దనివినొంద
రనివ కాంతికఁ గా లాఁదన్న నఁ గలద
యెడము మదిఁ దృప్త నీ వింత చెడలిలేని.

పరాహపురాణము

ఈకవులిద్దఱు ప్రత్యేకపద్యరీతయము రచిం
చిన తిర్వాత పరాహపురాణమును దెలిసించిరి. ఈ కందు
గ్రంథముల పారావ్యసంగ్యము నిశ్చయించుట కాగ్రంథములం
దెచ్చునైన యాధారములు లేవు. కాని యాగ్రంథముల
కృతిసమగ్రము ను స్వీకరించిన నాయకుల నీవిధకాలము
లఁబట్టి కొంతవఱకు నేతద్విషయము లూహింపఁ గలుగు
దుము ప్రత్యేకపద్యరీతయము నంగీకరించినది శౌచ
లూరి గంగయమంత్రి సాకువనృసింహారాయలకు సమ
కాలికుఁడ యాచ్యుసింహారాయలు దండనాయకుఁడుగా
నున్న కాలమునాటివాఁడు. పరాహపురాణమును గృతి

నొందిన శుభుని నరసరాయలు సాగువ నృసింహరాయల
యొద్ద వింపనాయకుడుగా నుండుటయేకాక, యాతని
ప్రశంసావాక్యములనుబట్టి మాడఁగా నా నృసింహ
రాయలు విద్యావగరరాజ్యము నేలుచున్న నాటి
నాఁడని కాన్పించుచున్నది. కాబట్టి వరాహపురాణము
సంపకాలమునకు సాగువనృసింహరాయలు సంహారముఁ
డై యుండెను. ఈచారిత్రక విషయములనుబట్టి ప్రబో
ధాంధ్రోదయము వారి మొదటిగ్రంథమనియు, వరా
హపురాణము రెండవగ్రంథమనియు చెప్పవలసియున్నది.
ఇంతియకాక యాగ్రంథముల పైలి భేదము నీయహాహు
ములే బలపఱచుచున్నవి. ప్రబోధాంధ్రోదయము
సులభమైతియు, మృదులమైనట్టియు శిశువ్యతిమల
ప్రాయుఁబడినది. వరాహపురాణ మట్లుకాక, ప్రాచీన
గ్రంథము, జటిలమైనట్టిది ప్రాయఁబడినది. కావునఁ బ్రబో
ధాంధ్రోదయమును బ్రథమమున వివరించి తర్వాత
వరాహపురాణమును బరిశీలించ నుద్దేశించితిని.

వరాహపురాణ మికవినదుల లలితములైన వాగ్వి
లాసముల చెన్ను విహించియున్నను కథాసంక్లిప్తినటు
లూపి నాంధ్రవాక్యమునగ్రమునం దెక్కువగా నుగ్గ
డింబుటకు నశినవని నాకుఁ దోచెను. ఈగ్రంథము
యొక్క ప్రామాణ్యము దీనియందలి కథాస్వరస్యము
కంటె నిందుఁ జూండుపలుకబడిన విషయవగరరాజ్య
చరిత్ర నిష్ప్రత్యేంతములపై నాధారపడి యున్నవని
నాకుఁగిప్రాయము. ఈకవులు తమయధిపతియైన శుభు
ని నరసరాయలయొక్కయు, నతని ప్రభువైన సాగువనృ
సింహరాయలయొక్కయు సంకల్పచిత్రిమలను సావధాన
ముగ వ్రాసియు, తెక్కు లత్రాశ్వవిషయముల చేర్చియు
నాంధ్రాచరిత్ర పరిశోధకులకు నిక్కమైన సాయమునంది
చినవారైరి.

శుభున నరసరాయలు

విజయనగరరాజ్య చరిత్రమున నరసరాయలనియు,
నరసనాయకుఁడనియుఁ జేసొందిన యామహావీరుఁడు
శుభున సంశయమునాడు. ఈతనిసంశయము కీచేరు లె మలు

యందలి కేశమునుబట్టి బచ్చిన స్త్రీకరించువ్యములఁ దలి
యవచ్చుచున్నది:

ఉ. మిమ్ముల మోది భాగ్యమున

మోతినకోటల రమ్యహర్యక్ష సరి

పన్నత సస్యవాలగరి

మంబులఁ దోటల వానారజా

భృన్నతిఁ గేలిదీర్చి కల

సుగ్రహంబలి వన్నె కల్గె నా

రాన్నిధి కాంచి పైఁ దుకున

రాజ్యము సంతరివీరభోజ్య మై.

క. ఆశుకురరాజ్యమున వి

భాగిని వహించిరి దిగంత కరికటతట సు

భూతమదభాకన వి

ద్యాతర్కర్తకీర్తిఁ దెండ్లియాడిన రాజుల్.

ఈపంక్తిలు శుభున కేశపరిచాలనమున శుభునకుఁ

కులని చేరు గడించెరి. ఆశుకురకేశ మేనో నిర్ణయింప
జలసియున్నది. శుభుననాడు అని మైమూరింపంస్తానము
నోనిలైన మొకభాగమునకుఁ జేరు. కాబట్టి వరసరా
యలపూర్వులు ప్రాచీనకాలమున నాదీశపురాజై యుం
డిరేమోయని మన మోహింపఁదగినది. నరసరాయల
కాలమునను, ఆతనితండ్రి యాశ్వనరాయల కాలమునను
నిరును, వీరికుటుంబమువారును బ్రహ్మారుద్రాదుల నున్న
సంకల్పకీర్తి రాజ్యముచేయుచున్న గాధుని నృసింహ
రాయలయొద్ద వింపనాయకులుగా నుండిన కారణమునఁ
గొన్ని తిగములనుంజేరు నీవంశము చిత్తూరుజిల్లా
యొక్కయు, ఉత్తరరాజ్గఁడు జిల్లాయొక్కయు ప్రాం
తిముల నిలస కేర్పరచుకొని రాజ్యములు చేయుచున్నట్లు
నిశ్చయింపవచ్చును. ఈయశ్శిప్రాయమునకుఁ బ్రబామైన
యాధార మింకొకటి యాగ్రంథమందు కాన్పించు
చున్నది. నరసరాయలగుఱించి వ్రాయుచు నీకవివరులు
వరాహపురాణమందలి యేకాదశాశ్వాసాంతి పద్యము
లలో నిట్లు వ్రాసిరి:—

క. భరణీమత దేవకీపుత్ర

వరసంబయ శ్రీగిరిక వరసంబమ్మే

శ్వర విభుతనయా సాకున

నరసింహస్వపాల దండనాయక తిలకా!

అనగా, భూలోకమందు బ్రసిదికొందిన దేవకీ పుత్రులు వివాహముగాఁ గలిగినచోతఁ బ్రేమలహరి శ్వరస్వామిలన నీశ్వర నాయకునకు బ్రేమ వాదనా, సాకునస్వసింహరాయ స్వామిమనకు ముఖ్యమైన దండనాయకుడా, యిది నరసరాయలను సంబోధించిరి. కావున తుళువనరసరాయల రాజ్యస్థానము దేవకీపుత్రము.

ఈదేవకీపుత్ర మెప్పుడునున్నది? ప్రస్తుత ముత్తరా రాజ్యమునందు ఆగజేతాయాకాళి నీకదేవకీకాపుగ యను ప్రాచీనపురుషుని. అది గల్గి మెంజువాది కిది న్యాయగ్రామముల బాటితలో దేవకీకాపుగయ్యెను, ప్రాచీనకాసనములలో దేవకీకాపుత్రమనియు నున్నది. అది నిక్కముగ దేవకీపుత్రమనియు మఱియున్నను, ఆపురాణంబు లన్నియుంబడివారములలో నీదేవకీమన కీకాసనము లున్నది.

ఆకాసనములు బాలసంక తుళువశుశ్వరరాయల పలుంబయలోలివాని లిఖించినవి. శుశ్వరరాయలు, వరసరాయలు, వీరస్వసింహరాయలు, కృష్ణ వీరరాయలు, అచ్యుతవీరరాయలు, నరకావీరరాయలు, వెంకటపతి రాయలు, శ్రీరంగరామలు మున్నగునా నరసేనాసము లిబ్రహ్మదంబకు చేసి కాసనములు లిఖించిరి. సాకున స్వసింహరాయలయు, ఆమునకుమారుడని స్వసింహరాయ లయొకాసనములు వీరినికొందుఁ గాన్పించుచున్నవి. కాబట్టి తుళువనరసరాయలలిఖించిన యాశ్వగిరయ లముఖ్యపట్టాఁ మా దేవకీపుత్రమని నిశ్చయించవచ్చును. నామయ తనదిన్న రాజ్యమును బరసాలన చేయుదుఁ డని గోళమునకు నడిపొద్దున విన్న బండ్రుగిరిలో రాజ్యముచేయుచుండి, క్రమముగా విజయనగరాజ్య సింహాసన మెక్కి, సాకునస్వసింహరాయలకు నేనానాయకుడై యుత్తిరికలుపులో నుండెను. ఆ సామ్రాజ్యములట్టి తన కుమారుడైన నరసరాయలకును స్వసింహరాయలముద్ద

స్వస్వాధిపత్యము సంపాదించుకొనిగను. ఆనరాయలు రాజాబలముచేతను, కర్ణులముచేతను, అన్నిటికంటె పెక్కుజైవ నీతిబలముచేతను వివిధవాగ్ధి స్వస్థునంద నిజయనగరసింహాసనమును సాకునంత మంతముగాఁగఁ దనకుమారుల కొప్పగించు గలిగెను.

కావున సాకున స్వసింహరాయలును, తుళువనర సరాయలును ఆంధ్రులని నిస్సందేహముగాఁ జెప్పవచ్చును. కర్ణులకులను సంగమింకముతోఁ గ్రామింపింపిన విజయనగరాజ్యము నడువేమిటితాత్పర్యమునా? కేవలము తమయెన్నైన సాకునస్వసింహరాయలకీమ, మాతలితలివారలనూపఁ బలుకుచున్నది తుళువనరశ్వరల తాధిపత్యములోనికిఁ జేరినది.

పిల్లలమట్టి పినవీరభద్రుని జైమినిభారత కృతిభ ర్తయును సాకుచ్చుసింహరాయలు శ్రీ. వె. 1487 సం. జూలై 2న రాజ్య సింహాసనమునఁ బెట్టెనని యిది గలలోఁ జేప్పితిరి. అతఁడు మునుగు తుళువనరశ్వరములు రాజ్యముచేసి శ్రీ. వె. 1493 లోఁ బరలోకగతుఁ డయ్యెను. అని మన కాలమునాటి నాతిని యిద్దరుమఱియు లెన్నినాటి యుంజుంటిరి, పోలిపోయె మును, సామ్రాజ్యనంగీకరమును నిర్వహించుచుండిన ముద్ద ముద్దరంపనామకులగుగాను, బహుశ్యాసహా త్రుడుగాను నున్న తుళువ నరసరాయలు నాతఁడు నియోగించెను. నరసరాయలు స్వామికార్యమును కనుభీక్షతో నిర్వహించి, రాజ్యభారము పంపియింపానై, అనగా శ్రీ. వె. 1493 లో, తుళువనరశ్వరలోఁ బోలి సమగ్రంగామున కొన్యయుఁ జూడగొనినను. ఆకాళి మన నరసరాయలు స్వసింహరాయల రెండవకుమారుడని జన్మకి స్వసింహరాయలు సింహాసనమునఁ గుడితాను పంరతుకుడుగా మెలగుచుండెను.

సాకున స్వసింహరాయ లింకను బ్రతికియుండఁ గానై, తా నామహిచ్చ భవ్యరాజ్యముల నిర్వహపత్యము

సంపాదించునదిగానే యాచార్యులారామున గృహి
జేయవలయు తెలియవచ్చుచున్నది.

ఈశ్వరవంశమును సామవంశమువలెనే చంద్ర
వంశము. వామవంశమును ముఖ్య సీమగృహపాఠములు
రాజ్యముచేయుచుండినట్లుగానే యాచార్యమును ముఖ్య
మొదలు మైమూర్చిపాఠములలో రాజ్యముచేయుచు,
గురువులు యొద్దికి కారణమునకో, మతీకారణము
వలన మైమూర్చిపాఠములలో నోయి, తెనుగువంశములలో
నిన్నులయ్య వంశము చేర్చగలదుగాని రాజ్యములు
చేయుచుండినారు. బహుశా సరిహద్దులనుగలములలో
రాజ్యములు చురుచుండినా కనుటచే సామవంశ
ములను సామవంశములను సంబంధపరచుకొనుచు చేర్చి
చుంటిమి. ఇట్లుచేసినచో సామవంశపువారియొద్ద
నీ సామవంశమునకు, అతనినిండి ఈశ్వరవంశము
వలెను. ఇట్లుచేసినచో సామవంశమును గలదియున్న రాజవం
శములను గావకీయసంబంధము కాక వక్రసంబంధము
వలెను ఉండవలయు. అది యింకను గ్రంథిస్తేతిస్తేతి
ముల నిర్ధారించవలసిన విషయము. *

ఈశ్వరవంశములో దిమ్మరాజు పుట్టెను. అతనిని
భాగ్య నేనాడెను. వారిరువురకు కిశ్కిరరాజు, తిమ్మరాజు
అని యిద్దఱు పుట్టెను గలిగిరి. ఈరిగో కిశ్కిరరాజు
సామవంశసంగమమునందు, చండవాయవంశమునకు
సంగమమును చేసి ప్రభువు కొలువ జయించెను. ౧౪

సీ. ఉదయాద్రి భేదించె హుత్తరి నిర్జించె
గండికోటపురంబుఁ గదలఁ ద్రవ్వె

* ౧౪ కేముత్తర సామవంశము చండవాయవంశమునందు తిమ్మ (చండవాయవంశము) అను
గ్రంథమునను, (పుట ౩౧౪) సామవంశసంగమమును, చండవాయవంశమును గల సంబంధపరచుకొను
నిర్ణయముగఁ దెలిపిరి:—

“ఈశ్వరవంశము సామవంశాంతర్గతము. సామవంశవంశాంతర్గతము గుండరాజు, అతని కిద్దఱు కుమ
ారులు: మొదటివాఁడు తిమ్మరాజు; రెండవవాఁడు సామవంశ విరవరాజు. తిమ్మరాజును కిశ్కిరరాజును, వామవంశ
రాజవంశ సీమగృహపాఠములలో నున్నారు. కావున ఈశ్వరవంశ సామవంశరాజు నను ఆశ్వమయము.” ఇట్లు
చామవంశములను బరస్పరపరచుకొను నిర్ణయించుటకు కిశ్కిరరాజునకుగానా మెట్టగా సామవంశ తెలియజేయు.

౧౫ “అట్లు సామవంశవంశాంతర్గతమునకు నున్నవనవన, చండవాయవంశపురంబున, నిర్జిత
విజయపుష్ప ముకాశ్యంబున, నుదయభేదమున భయవత్తయింబున, దీప్తియు శ్శివ్యునగుండున ముక్తియనా
మనమునకు ప్రభునివనాభిప్రాయము నరసమునాభిప్రాయము.” (చరాపాపురము.)

పెనుకొండ సాధించె రెండువారు వారింతె

గోపల శిల్పారు నుటపటచే

మందాని విజయించె గొడ్డునదింత జయించె

బాసూరుపంచము పాడుచేసె

సరుగొండ చెకరించె నామూరు మర్రించె

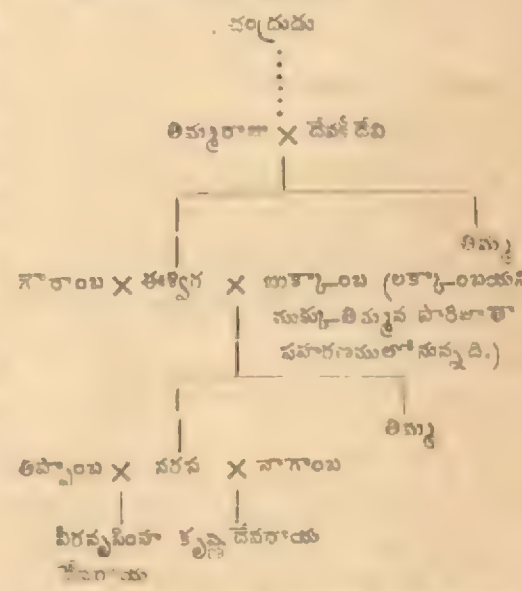
నీరంగపల్లము వారిపయర

రాయనాపాత్ర మల్లధరావరాహ

మామగృహమున బుద్ధుని భావనాశ్శి

వారసింహప్రతాప సన్నహనుఁ డనుచు

విశ్వహితకారి తిమ్మయయాశ్శిగండు.

నెల్లూరిజిల్లాలోని ఉదయగిరి, చిత్తూరుజిల్లాలోని పుత్తూరు, కడపజిల్లాలోని గండికోట, అనంతపురం జిల్లాలోని పెనుగొండ, మైసూరురాజ్యములోని పెనుగొండ ఇత్యాది కడపినిగర్లు మూలము జయించి సామన సృసింహారాయలకు గండిభుజముగా నుండెను.

ఇంతియకాక శైవంబుల (బీదరు) యాన పుష్పముల్లో భూగర్భ ప్రావరణము గావించి చిత్తూరుజిల్లాలో నున్న కందుకూరుకడ వారిని విగ్రహములతో గొప్పవిజయము జూపెను.

ను. నరసింహశిలిపాలంపునకు గా

నాఁ తేసి దండెత్తి యా

శ్వరభూభర్త దండెకోట యవనా

శ్వరవాకముఁ భీమ సుం

గరరంగంబునఁ గొల్లెట్టుకొని నీఁ

కం గందుకూరిపురాం

తరసీమంబునఁ జక్కఁగా నలుక గు

ద్దాంతారి సంతానమున్. *

ఉ. రాజులగుటం బరకు

రాముడు న్రంతలు నేనె రెండుమాఁ

డీజగతిఁ గడంప నది

యెంతటివిస్మయ ముద్దినీమహు

త్తేనాడు కందుకూరికడఁ

దిమ్మయయ్యాశ్వరుచే జనించె భూ

రాజిదండెకోట యవ

నాశ్వికర క్రవదీసహస్రమున్.

ఈ యాశ్వరరాజానకు నిద్దలుభార్యలు: గారాం బయ, † బుక్కాంబయ. రెండవభార్యయగు బుక్కాంబకు నరసింహయలు, తిమ్మరాజు అను నిద్దలుపుత్రులు కలిగిరి. ఈవరసయలే యెల్లప్పుడూఁకు గృతిపతి.

* ఈవిషయమునే ముక్కుతిమ్మన తనపారిజాతాపహరణములో యాడి నువాహించెను.

† బుక్కాంబకు లక్కాంబ యని ముక్కుతిమ్మన పారిజాతాపహరణములో నున్నది.

శ్రీ నరసింహస్వప సామ్రాజ్యరమాధరణ నరసింహస్వామి నిర్మితసంకల్పాల్పి

(వరాహపురాణము)

నరసింహయలు కాలక్రమమున తిండికినాన మలంకరించి, సామనసృసింహారాయలయొద్ద దండనాయకపట్ట శ్రద్ధుఁడై, యాత్రానికి ముఖ్యసచివుఁడై ప్రామి ప్రుఁడై యుండెను. శ్రీ సామనసృసింహారాయలు విద్యావిగ్రహరాజ్యసింహాసనాసీనుఁడైగా నుండిన కాలమున వాన్ని నాలుగితొమ్మిది బహువిక్యాసపాశ్రమముగా నుండి యామ హిల్లు భువి యభ్యుదయమే తొడకర్తవ్యముగా నాలోచించుకొని నిర్యావృజరాజ్య క్షిలో మెలంగుచుండెను. ఒకనంక భామినీమూర్తులలోను, మఱియొకదికినిఁ గళంగభూమియలోను నిలంబుము సమగములు సలుపుచు వారి నరికట్టి విజయవగ్గసామ్రాజ్యము చెక్కుచెగరకుండఁ గాపాడుచువచ్చెను.

నరసి దండనాయకుని విజయమునుగూరించి విరాహపురాణమున నిట్టభివర్ణితి మైనది:—

ఉ త్యాహ, మందునా దెడంబకోట మాహూరిది మేదిని

మందలేశ్వరమృతే సమానమానుసోదయా

భండవాజితప్రచండపటపానిస్వనారాభి

హిండితాప్తదిక్కుమంగ యాశ్వరరాత్మసంభవా. అనిఁగా, మందునా, దెడంబకోట, మాహూరి(విజాంరాజ్యములో నున్నది) మొదలగు కోటలను జయించిట్లు చెప్పఁబడినది.

ఇంక పారిజాతాపహరణములో నరసింహయలగుటించి వ్రాయుచు నీకపులకు బంధు నియన ముక్కుతిమ్మన యిట్లు వ్రాసెను:—

నీ, పుంతలేశ్వరుండు నీక్కువసంగ విద్యాపు

రంబుఁ గైకొని నిజప్రాధి తెలుపె

చారసీతునకు దుర్భర మానవత్వంబుఁ

కొలఁగించె మానవగుర్గసీనుఁ

కోశేవల్లభునకు మరవధూమధురార్ధ

రము లిచ్చి మధురాపురంబుఁ గొనియె

శ్రీరంగపట్టణానీమ ఖడ్గవటీ వి
నోదంబు హైసకేంద్రవతుఁ డాచె

వతఁడు మరి కెక్కె హైమవేత్తవంశరాజ
కలిత హాడకవాన విఖ్యాతయతుఁడు
నుండవీకర మేఘు మాత్రాండవిరుగుఁ
దీక్ష్యరాధిపు నరపృథ్వీశ్వరుండు.

విద్యాపురము (విజాపురము), మానవమగ్గము (మన్విన), మనుగ, శ్రీరంగపట్టము మున్నగు ముఖ్య పట్టణములను పట్టుకొని ఈవిగవర్షాయలు తన విభులను తాపమును నెఱపుకొనెను. ఇట్లునేకముత్తర విద్యములను ముచ్చడించుచు యుద్ధములను జేయుచుఁ దన జీవితమంతయుఁ దపప్రభుత్వైవ సాధువర్ణనీయహార్యులకు ధాగ పోసెను. సాధువర్ణనీయహార్యులు వారసించునస్వరూప తనకుమారు లిద్దఱు బాలనయస్థులుగా నాంతులపేరారిసంరక్షణము, రాజ్యభారము నీనుహాపురుషున కొప్పు గించినిర్వహించుముగాఁ బ్రాణములు విడిచెనని పైఁ జెప్పిరి. తనప్రభువు నియోగమే పరమపదిగ్రహించు భర్తముగా మోచించుకొని నీరసాచరించి, స్వగింహార్యుల పుత్రులకు సంరక్షకుఁడుగా నుండి, తాను చచ్చి వోందు పక్షము, ననగా శ్రీ. వె. 1505 వలకును, తనకుం జ్యమును విగ్రహించు నుపద్రెను. రాజ్యము తనయందేదీని నున్నను స్వీకరింప నోల్లకుండెను. ఈమహానుభావుని నిక్కముగా భీష్మునియవతారమని చెప్పక తప్పదు. *

పీ. ఎవ్యానివిజయంబు తెలిసిందు కానన
ప్రంభంబు లాకాంతకైలతిరతు
లెవ్యానియరిగావు లేపాడు కాలింగ
యనవాదివిధదేశాధిపాధు

లెవ్యానివిద్యదానై కవిలాసంబు
లాహాధతరకులాపూరువంబు
లెవ్యానివిరక్తి యంద్రలోకాంగవా
భోగిగీరికాభోగవనము

* ముక్త్యైతిమృత్తు పారిజాతావహానముగాఁ బానానార్యులు విద్యావగగనింహారము నెక్కినట్లుగా వర్ణించినాఁడు. కాని చరిత్రకారు జీవితయుమును ఎమ్మొలేదు.

వాఁడు వొగడొందు సర్వసర్వంసహాధి
వీరతాముఖవర్షణ ద్విజయచక్రగ
భద్రసంహాసనముఁడున్ద్రిదలేశాఁ
దీక్ష్యరాధిపు నరపభూమీశ్వరుండు.

ఈశ్వరరాజు కంఠక్షుండు. శ్రీకైలమల్లి కాన్తుమని ప్రసాదమున తనకొమరుని నరసరాయలను బొందగలిగెను నరసరాయలు జైష్ణవముతావలంబునము. శేషగిరి పశ్చింకశియనుఁడును నంతశేష్వరభక్షుఁడు. “శ్రీవంకటాద్రివతి పంసీవాహావాకిపుటా” యనియు, “జైవంకటాలాలెత్తా” యనియు నీకవు లింఁచుల నభివర్ణించినను, వారే వేరొకవోట “మనురిపుత్రిపుగ పారి భేషవరక్తార్య” యని నుచివారు. కావున నీమహాశియుండు జైష్ణవమతియును స్వీకరించినను ఇదిమాత్రమునుజించి భేదబుద్ధి గలవాఁడు కాఁడు. కావుననే జైష్ణవమతియును నీకవులు జైష్ణవగ్రంథము నాంక్షికరించి తన కంటితముచేయుట రుద్ధింపెను.

విద్యావగరరాజ్య భురంధరులను నితరరాజమ్యల వలెనే యామహానుభావుఁడు “వాణీకరపీఠానిక్వాణ గరి” నభిలషించి, యనేక కవులను, బండితులను శోషించి, వాచికృతులను స్వీకరించి నరస్వరీసేవ యొనర్చెను. “చగలక్ష్యైకాన్యానము”, “నగసింహ విజయ పురణము” అను సంక్షిప్తగ్రంథములకుఁ దాను కృతిభగ్త యయ్యెను. ఈగ్రంథము లిప్పుడు లభ్యములు కావని వాకుఁ డోయచున్నది.

ఇట్టి సకల పాత్రాజ్య భారధారీ యుండును,
సమసానసృష్టి సేవాపరుండు నను నరసరాయల నీవరా
పాపురాఁ ప్రబంధకృతి నీకవులు సమర్పించుఁజేసిరి.

నరహాపురాణము
వ్యాసభక్తుభక్తగచిత్రములను విష్ణుదేశపురాణము
లలో జోకిటియైన యీవరాపాపురాణము నిక్కముగ
నేతిరీరకాయవంటిది. నేతిరీరకాయయందు నేయి

తేమి: పాపములను మన్నించి మరల ముందుకు వెళ్ళుమని ప్రార్థన చేయును.
 తేమి: ఆత్మమును దేవునికి అర్పించును.
 తేమి: దేవుని ప్రేమను అనుభవించును.
 తేమి: దేవుని ప్రేమను అనుభవించును.
 తేమి: దేవుని ప్రేమను అనుభవించును.

"చాపమట్టగఁ జెట్టి చంక పెట్టుక పోయె
ధరికి హిరణ్మయ దావుండు."

జనని రాగాకప్పును బిడ్డపక్షాధిపతిగోచరమునునఁ జేసి,
 పట్టు భద్రదేవత. నీటి కింద బాధ్యునఁ జెట్టు గాని పేర్చునో,
 నేనానంద శ్రీహనువిష్ణువు పరానానాపమమన భూదేవి
 సుధాకరించెనో గూర్చి నేమాత్రము నేతివ్వంబాపుం
 దమునఁ గాన్పింపదు. ఇది బహు విచిత్రముగాదా!

బహుళ ప్రత్యక్షాధి గాంచిన గాథలెవ్వయు
 నీనియందు లేకపోయినను ఎనేకములు విన్నవింప
 ప్రత్యక్షము, మఖ్యముగా జ్ఞప్తవులతోను, స్వాధ్య
 యోను సామాన్యముగా నాచరింపఁబడు త్రైదానములు
 మ్యాకళులు దేవయంగుల శక్తులు కాన్పించుచున్నవి.
 ప్రత్యక్షయంగును త్రైవిధానము, త్రైవిధము నాచరించిన
 యుగానొక మహాపురుషుని ప్రకంపము, అది యెన్నఁ
 వించిన ప్రత్యక్షమును విశేషములు లేకకొను మిక్కిలి
 కక్ష్మాజీంపఁబడింది. తాత్పర్యము యెవలె ప్రాశ్నిమానా
 వాక్యములకు ప్రతిజ్ఞము నాచరింపఁదగు త్రైవిధమును,
 దానములును, చైత్రమాసము ప్రథమి ఫాల్గుణమా
 సాంతములగునను సప్తమింపఁదగు త్రైవిధములును, దాన
 ములును పక్షముముగా సదరిత్రముగా నిరూపింపఁబ
 డెనవి. భాషీత్రము, కుక్షత్రము, సన్నత్రము, సన్న
 నాభీత్రము, కాంతివ్రతము, కుభీవ్రతము, కామ
 వ్రతము, సార్యభౌమవ్రతము ఇత్యాదులును, తి
 ద్వితయోదశదానములు, గోదానము, హేమకుంభ
 దానము ఇత్యాదులును దీగంధమును పగము
 భాగము పైఁగా నాచరించుచున్నవి. మిగిలినభాగ
 ములలో నున్నసామాన్యములు అనేగా సానంపూర్వమాహా
 త్యములు, సోహగ్ధసామాన్యము, సుమంతమాహాత్యము,
 గోకగ్రసామాన్యము మున్నగునవి దేవులు గలవు.

ప్రాచీనమైన గోరేపల్లి నయం సత్సద్విజ్ఞానములు, సత్సదాచారములు, సత్సమర్పణకర్మములు, మహాశక్తినివహించుట, మహాస్వాధ్యాయ శ్రమములు, ఇత్యాదివిషయాన్నియును సూరి శ్రీమదుగం జీయంబుడినది.

* నాదికేశవ హఠాత్తున మమనాథ యందు
ప్రాసంగికముగాఁ జేసెను. ఇట్టాల్కుని పరిణయము,
నాదికేశవుని నవనమునందు కలది నాథుని మందు చేసి
కాని మిగిలికథ యంతయు — అవగా నాదికేశవుని
కాపము, యమపుంగి, అనయ, తిన్నె, తొమ్మిది, అయ్య, చగ్గకాది
వర్ణనము — మొదలగు సంగతులు గలకథ యంతయు
సవి సరముగ వర్ణింపఁబడినది.

వాస్తవ్యుడృప్తితో నీకులగ్రంథమును గాని,
 తేల్చి హంతకీ: రమును గాని పరిశించెను విద్యార్థుని
 నీవునును తెచ్చియు పంపిగా గుంపపు. నిసాత్మ
 కని నాత్రహాదానాన్వితమున కథాభాగమున కనిపిం
 పుల కవిత్వపు కవించును గాని ప్రతినిధానని
 ములు, పులహా-హానములు, భూనిధానములు
 ఇత్యులయందు కవిత్వప్రభావం బంపిగా నీతిక
 పడును. ఈయధికపుల కవనపటియును తెలిసికొనుట
 కనుచు కథాభాగము ల్గ్రంథమున కిచ్చియును
 అంపిగావుండును. నీనివిట్టి ముఖ్యముగా నీవుల
 సాగవ్యకామవృత్తి శేషమును నిర్ణయించుట కవకాశము
 కలది గలుగుచున్నది. అట్లకథాభాగములలో మొదటి
 పద ముద్రాహామ్యము గ్రంథానికి విపులముగ
 వర్ణింపబడినది. ముందు వివాహమునా నీవే
 ద్రుని జయించి ముల్లోకముల నేలుటయు, గౌర
 ముఖుడను మహామనియొద్ద వారిస్థము నొందు
 టయు, ఆతహామనియొద్ద నున్న పితృహాని బా
 త్సాముగం గుచ్చిపోవ బ్రహ్మాంధులయు, మహా
 విష్ణువు బాసబయై గౌరముఖునికి విజయ మొపం
 పుటయు, నిత్యవిజయములు గల యాయుషాభ్యాస
 మేతద్ధర్మమునకుం కలది తెన్ను తెచ్చుచున్నది. ఇదిగాక,
 మహాము: గుంపా భ్యాసముగూడ నిండుమిండుగా నాని

* గొట్టెలు ముగియించి వాటిలో వాళ్ళాదులను ఉంచు.

నిజనేయింపునొంపులు నులుకుక భావజాతికతో నొప్పా
దునున్నది. ఇది నోతముక భావము. దానియందు
నొప్పి నీక నోదావరి యనుకేరు గల బానయాంధ్రత
నందలి పుణ్యనియొక్కయున్న ప్రకృతి విప్రలముగ వర్తిం
పబడవలె. ఈకాభాగ బానిమనోదాయముగను, శ్రీనివా
సస్మకముగను నున్నది. దానినివెన్నుకొనుకొలువన నొత్తి
ములి తినిపెట్టెదోయమున భూమిగంధంబులు బోపిం
చుట, వానిపడించుకని మాయాగేనాపును గల్పించి నాని
ముని నన్నకేదారమును పేపించుట, నానిమును తిహా
జలముతో నానిని బోదోయట, ఆదితినో వుసుము
విని దుట, తత్త్వపరకారాధ్యము నొకమును: నమినిజటా
నానిమును: గంకను తెచ్చి నోవునై బ్రహ్మింపం
జేయుట, తత్త్వరంగమున నోదానరి యనువామము
నిచ్చుట ఇత్యాదివిషయములు గల యాయనాభా
నము చాల రసవంతముగ విరచితమైనది.

ధర్మవ్యాధిగ దుహిత్య వర్తితము చాల రసవంత
యగును, నీతియుక్తముగను, సర్వభూముల భూమి-మాత్ర
ముగ నున్నది. ధర్మవ్యాధిని పుత్రికయను నొప్పిమనో
అపార త్వరగగృహమున పరివర్తయి సునింపజేక,
తెల్లకీరబద్ధము నచ్చి తివర్తితమును తెచ్చి విలపింప,
ధర్మవ్యాధియు బోపించి బామాత్మగృహమున కేరి
యొద్దివానియను నొత్తి ధర్మోపకేయి చేకను. ముందు
నాభ్యాసమున హింసామటుంబములందలి కీచిత్యుల
బద్ధులయెగా నిగూహింపబడియున్నవి. హింసాబద్ధు
మందు: నుటుంబకీచితము నాటికిని, నేటికిని కీటురా
యినచి నెదిరితిష్ట యున్నదని యిట్టిగంధాధానముల
బట్టి యూహింపవచ్చును.

భాషాంతరీకరణము

సంస్కృతి వరాహపురాణమునఁ గొంతభాగమును
బ్రాహ్మ యాకపులు వినిరించురి. ప్రతిదానం గల
ప్రాచీ యయినవలెనే గ్రంథపరిశ్రమభయము: తెచ్చి
గ్రంథమును బరిపన్ను చేసిరి. ఇదివాచోక్తియులుగల
భాగమంతయు విడిచిపెట్టిబడినది. కావున బ్రాహ్మ
ముల జ్ఞానియు నాంధ్రులను: దానిపు న్నడికిముతో నీగం

ధమును వినిరించు: ప్రారంభించికేమో నుని నునాహిం
పవలసియున్నది. ఈవిప్రులను పురాణము నాంధ్రీక
రించు ప్రయత్నిముతో నీకపు లునాగరిక కర్ణాకర్ణికగా
విని వివసరాయ నీకపులను గట్టింపి తిని కాగ్రంథమును
గృహియిచ్చుని కోరిన నీగం: మన కీరు చెప్పకొనిరి.

తమ వ్రాసిన పండితాభ్యాసముల గ్రంథ
ములో మాతృకయందలి సకముభాగమునాత్రమే తనిం
గింపఁగలిగి యుండుటకు కారణము వీరి భాషాంతరీక
రణపద్ధతియందలి విప్రులకరం: విధాన పే: యని చెప్పవలసి
యున్నది. మాతృకలో నున్న క్రాంతియులు నాత్రము
తీసికొని, వారి వశేకవిధముల నమిచ్చిచేసి, కాగ్రోదిగ
సకా: వినిపినముల వింతింతుగఁ జేర్చి పండి నానుతో
నిచ్చేయుగ గనించురి. వాచాన్యముగఁ బ్రతిక: యందు
నిట్టిప్ర నీకగనపామం సంధానము కానిబునున్నను,
మజ్జముగా మృ నానాభ్యాసమునఁ గంకను నెదిరి
యముగ నీప్రక్రయము మూయుచున్నది. మృదూపా
భ్యాసము సంస్కృతిగ్రంథమున కుమారు: నా
త్తును పురాణమాత్రముగ నుండును. వీరు వారిని బ్రాత్యే
కప్రబంధముని చెప్ప నొప్పుదానిని:జేసి, యనేకవిధ
ముల బోపించి విచ్చరించి, తినికవిత ప్రాగ్భ్యమును
సర్వవిధముల తెల్లదించిరి.

ఆంధ్రప్రబంధముల: జరిత్రమును వ్రాయుచిను
గ్రహింప కేమియు నానాభ్యాస మొకప్పుటాంతియుగా నువక
రించును. ఒకవిష్ణుకాను దీసికొని న్నినివలెప్పిసినో
బ్రాత్యేకగ్రంథముగా గనించువచ్చుతి చెప్పనానులతో:
ప్రారంభించుట జేచుచును, తిమ్మగర్వపే: గంధా
నాభ్యుతుమన సన్నక్రముగా నున్న వినియ: స్పష్టమును
చున్నది. ముద్దయపాపాని వివరించు, సాగ్య:మోదము,
తగ్విజయము, వివిదోశము, సుకేమిశైశోసమాశేయము,
దుర్మయజరహము, నర్మభూగోష్ఠము, సుకేమిశ్రీశక్తి
విరహము, ముద్దయవిహానము, పుత్రజననము అనునీవి
మయక్రమమున నీయునాభ్యాసము వ్రాయుబడినది.
ఇదియొకదా నానాన్యముగఁ బ్రత్యేకప్రబంధంబుం
దలి కథానిర్మూలకము. ఈనిర్మూలకము చెప్ప
నానులకు పూర్వమే నాభ్యుతుమనిం: చున్నదని యాకపు

యం దీక్షాంశపుం నామేన కల్పనానామగ్యమున విశేషముగ మున్నది. ఈకథానిర్వాహయంతరము మాత్మికయంతరం గావలెను. నన్నెనిభవోత్థము, విరహోదీక్షనలు మున్ను నుచి యాకపులు స్వయముగాఁ గల్పించిన విషయములే. కావున సాంధ్రప్రబంధనిష్ఠుని పెద్దవాదులను పూర్వమే పునఃస్మయనం మున్నుచిని వ్యభముగాఁ జెప్పవచ్చును.

నల్లవాదికపోషణముచేసి కథాప్రచారిక శిష్టుగా విస్తరించి నచినిగో గూవిషయమును నెండుస్వప్నంతములు జూపి యాభాగమును విరమించెదను.

గ్రంథవిస్తరభరితే వసుదాయబలవివచ్చివది కాని
(౧) గోమయాగోపాఖ్యానమును, (౨) గోతియ్యపాఖ్యానమును పంపూర్ణముగా మాత్మికయందును, ఏకవాంఛకరణమందును పరిమాచినయెడల నీకవుల స్వభావజన్మమును వర్ణనప్రాకల్పమును, విరహోదీక్షవిధానమును బ్రత్యక్షముగఁ గోనగమము. నవియగ్యగృహీతో స్వయముగాఁ బరిశీరింపఁ నుతూహలము గలపాఠకమహాశయులై రీభాగములను లేచుగ్రంథములఁ జదువఁ బ్రార్థితులు. (సకలము)

భారతవీరుడు

౭. జామువకవి

“ఈ కవచముఁ గుండలము నీయకు మల్లుచె దొంగబావఁడై
నాకవిభాండు నచ్చెడిన నా యనుఁగుంగొడుకా” యటంచు మ
ర్యాత్మని నుండి పిక్కిడు నహస్కరునిం గని వచ్చి యవ్వ యే
పోకఁ జెప్పిన సుగుణము న్నుతియించఁ కరంబె భానుజా!

నరేంద్రు బృహన్నలాశ్రిత నలనాడు విజృంభించి గొల్పుచుండ, యు
ద్ధిగనకు సాయమై, కురుశత్రులును మూర్ఖులఁ గొట్టినాడు, భా
స్కరి సుతుఁ డోడ నందు రని కన్నుల నీ రివకయ్య, తక్కులై
గురుఁడు, సోసుతుం డెనురుకొన్నది లేనుగదోయి, భానుజా!

గంగాపుత్రుండు గాఢనాకతి శత్రాంగశ్రేణి యర్చించు నా
హాకారము గాక నీ కొక రిభం బర్పించెనే కాని, యో
యంగాధీశ్వర, యుగనత్కదనచాపాస్యుడ౯ ఈ నీకు నీ
యంగత్రాణములు రథంబులును సాహాయ్యంబు నేమాత్రముల్.

సంగరనీమ నీకుఁ దొలిసాయకమైన భిజంగభర్త, పా
ర్థు గుణిమూచుచో నది విరుద్ధగతిం జని తెక్కెమున గిరి
బొంగవము ద్విహించి, యినజా, ననుఁ గ్రమ్మరి నేయుమన్న, నీ
యంగిరిబాణ మేయ నెన నే! రణవిరుఁడి నీన యర్కజా!

నిక్కపుఁ జేడబుట్టవలె నీ తోడ నింద్రుండు బాక్కనేయు నా
వక్కట నెత్తురు ల్వరవ లై వ్రవహించుదునున్న శ్రుర్యము

నక్కక నిద్ర జెను జమనగ్ని కుమారుని గిచ్చిచేడు హా!
 మొక్కజీ చిత్తిదాధ్యక్షుడు మది మొక్కజీ కిగురుభక్తి భానుహా!
 కురురా జొక్కెడుగాక నీ నగు మహా తోడ్పడుకొనకలెత్తిము
 స్వరదాన ప్రతిభావివర్ధగుణ మెవ్వారేని గుర్తించితే
 యరసిందాత్తుమూరి, చింతినకలగ్నా! వేళి కెంకా దిగు
 తన దేశంబుల బాతుచున్నవి భవ భ్రాంతాంబుధారాననుల్.

నీ నేర్పు సుహృద్ ప్రతాపవదనోన్మేయంబు నీసించి, యీ
 వ్యవైశిష్ట్యము వోడక, కుంగోత్తప్రశ్నలక వచ్చి
 జాబ్బవునిగా నోపియ్యెడు కృపాశ్వుతోమలే తక, క
 జ్ఞా, నీ వేళికి తిరిపోయిదవు, మాగ్ధాంబుత్తతేజస్వి వై?

అంబుజనాథు సంతటి మహాశుభ్రుడు పాశ్చాత్యేహింద గు
 ఘంటంబు వోలుచున్న సమరం బొకరింక దెలియనేలలా
 బాంబకుత్తకక నీతెగువ యబ్బురిముం గలిగించు! పిరిలో
 కంబున నీకు జాలిన మగిండు జరింపడు సూర్యనందనా!

“నా యరదంబు క్రుగిస వశంబె, కేటి, పీఠంబు తాళిం హా
 యీ! యిది యుక్త సర్ప” నుని యీవు వచ్చిచుచున్నది చిన్న
 న్యాయముగా వేరొచిన సేనాజయుడ విజయుడు నిత్రు కా
 నా, అకటా! యి నక్కజీ నిరర్థకకర్మము సూర్యనందనా!

“భారతయుద్ధరాగమున పాదుకేనూభవమస్యమునా, కా
 దె, రవిజూట! తిరిపెదె తక్కుము నా కలు గాక వేటికి
 సూగుకు రాద, రా” వనుచు స్థూరముగా శంఖంబు చేసి
 కూరిమివేనికై తనువు గోల్చి పోతి పాహుసూపనో!

“కుషీభిజ్ఞుడు కర్ణు వనినూ, వమస్తము నీక” ననుచి
 చ్చికి, కృతే రాష్ట్రసందనుడు పాండుకుమారుల కోహటించి య
 మృదువున జొచ్చు, కూరజనమంబు, నీవు గతిగ కున్న, భి
 ముడు తొవ గొట్టి నీ స్వపునిముందరి నిల్పి గదం గెరించినే.

గల్లునుడు నక్క వక్కిన పాండుసూతులు-భంజనంబున నీచేత బహిషయాపుడు
 లిల్లికిచ్చిన వరము చిత్తిమున మెఱసి-యాచిన మన్నిని హ్యసంభుంజవు కర్ణ!

రా మా య న్మ ము*

[రవీంద్రునిమాతృకనుండి]

బెజవాడ నాపాలకర్షి నారు, వి. లెట్.

(విశ్వభారతి)

సంరాసలే కౌన్సిలును చెందుభాగములుగ భాసిం
పబుచ్చును. కొన్ని కౌన్సిలులు కేవలము వారిని గాని
మిగిలిన యభివ్రాతములతో ప్రత్యేకముగా యుం
దును; కొన్ని అటులుగాక యేదో యొక బృహత్
సంప్రదాయమునకు చెందినవై యుండును.

ఒక కవి అభిప్రాయములు ఒక కావ్యమునం దుండు
నివిధి ప్రయత్నించాయములు సావ్యశికిని శింషిరిని ఆగమ
కారు. ఒకటి అట్లంటే ఆది విద్వత్ అభిప్రాయములు.
విలుపులన్నీ చేతుగా నుంచాలవు. విశిష్టములును,
విశిష్టము: నిజమనినాభిప్రాయములగా విశ్వమానవల
నిగంధివ్యాపకము చేగము, కవిత్వము, శివంశు
తానే పాదుకానుంచునట్లు పాదుకయు కనియందు కలు
పని ఆగమము చేసికొనవలయును.

విక విధముగ ఒక్కతేసి చెందిన కవులయిన
 ఆధిపతి, దంపతి, తేజో, దంపతి కవులు గలరు. వారి
 కవిత్వము విక సమగ్ర శబ్దము, విక సమగ్ర యుగము,
 శబ్ద సమగ్రమును, శబ్ద సమగ్రమును వ్యాకరణము
 నాటిని వాడుతూ వినిపించు వారు గా చేయుచుండును.

మధ్యస్థము, శీతశీలమనీ మహాశీలమనీ చెప్పవలసి
వచ్చును. ఇందుగ నతిమృదువుకొని, సమస్తజలములకంటె ఎక్కువ
వఱు వీరిని ఆశ్రయించును. వీరు వలించునది యేకో
వర్ణశ్రీ విశేషమయ్యున్న శిశువగా తోచదు. ఇది బృహ
స్పతివృత్తికి శశిమయ్యున్న ధూమిల జగమునంత
కున్నదియై, అశశిమకే ఆశ్రయస్థానగా నుండును
ప్రసూయిస్తూ యున్నట్లుండును. కాశీదాసు శిశువును
మహారసంభవము విశేషముగ కాలిదాసు నిభూహస్త
పరిచయమును చూచుచున్నది. కాని రామాయణమున
భారతమున అష్టాశ్రీ, సామంతములనాశ్రీ వే భూ

* క్రమము: సీతేశ్వరస్వామి గారి 'రామాయణీకా' అను గ్రంథమున ఉపామితా స్వరూపమున
 గా. ౨౩ సం. దీపెంబరులో రచింపబడినది.

ఇందు మువళ్ళ చెంపనట్లుగా తోచును. వ్యాసముని శిష్యుడు
ఉపలక్ష్మ్యముమాత్రమే.

అనయ వ్యాస వాల్మీకులు ఎవరి చేరులు కావు. అవి
భౌతికమున నానందగమమునాత్మము. సమస్త భౌతికము
కమునను పంపించెడిది యీ గ్రంథములు పంపియు,
సమస్త పండితుల కవులమును వాల్మీకి యే
న్నవి. కవులును లేదు కావ్యముల యంతరాలముననే
నూనిగిపోయియు వ్యాసు.

మన దేశమున రామాయణముచే భారతములనె
క్కువగ్రహించెనునందు 'వెలియక' ఉంచినది. అ
ందున గ్రీకు దేశమునుక్కడ వ్యాఖ్యించుటయును,
వ్యాఖ్యించానను ఉంచినది. కవిహామరు ల దేశ
కాలములయొక్క కంఠమునకు భాషను దానముచేసి
యుండెను. అందువల్లము ను దేశ విరూపాక్షునిలయ
నండి బహుత్వమును, చిరకాలముగ లెన దేశమును
దీపిమంకముగ నుండుగలుగుచున్నది.

ఏమాధునిక కార్యమునకును నితి వ్యాప
కర్తయై యున్నామని చెప్పవచ్చును. మొట్టమొదటిగా నీ సంగతి
వంతు బ్రాహ్మణాంతర్యము, శివబ్రాహ్మణాంతర్యము, శివ
భక్తయంత విశేషముగ నున్నది, అది దేశ్యవము
కాదు, అది త్రైవిదియుక్క- ఆచరమున వస్తువు.

అయినను, కొన్ని ప్రాచీనకావ్యములను చకరా
కిగా వర్ణి వాటి క్లుప్తము లుచే నామ ముద్దయము
నన మహాకావ్యమని తిప్ప మరేనామ మివ్వగలము? ఇవి
ప్రాచీనకాలపు కేవల క్లుప్తము లుచే నామ ముద్దయము గా ముం
డివి. వీటికాని యిప్పుడు లు ప మహాయనది.

ప్రాచీన చరిత్ర పుస్తకము - ఒక భాగము యూరోపు
నందును, ఒక భాగము భారతదేశమునందును ప్రచురించి
వి. యూరోపు భాగమునందును, ఒక భాగము భారతదేశమునందును ప్రచురించి

వృక్షభారంబుకాన్యములయందును నీవి సాహిత్యమును సంగీతమును రక్షించి నిలిపియున్నది.

మనము విరేళియలము. గ్రీకు తనసమస్త ప్రకృతిని తన తండ్రికాన్యములలో ప్రకాశింపగలిగా లేదాయని మనము దృఢముగ చెప్పకలము. కాని, భారతవర్షముచక్రము రామాయణ మహాభారతములలో నింకేమియు లేదును లేకుండగ ప్రకాశింపగలిగిననుట నిశ్చయము.

అందున్నదే, శతృబులును రాక్షసు శతృబులును కష్టమొస్తినన్నది, రామాయణము భారతములపై ప్రముఖాస్పత్తియని తేలికాత్రిమైనది. దక్షిణాంబువులు లేదు. అనుదినము గ్రామగ్రామమున, గృహగృహమున అనుసరింపబడుచున్నది. కష్టముకొనుచుంటే రాక్షసు సానమువగకు వాటికి సమానమైన ఆదరము గలదు. ఆకవి యొకటియు ధన్యుడు. కాలముతో ప్రాంతగవిధ్యమున వారి నామములు పోగొట్టుకొనబడినను, వారివాణి బహుశోభనవారి వారధ్యానమున అజ్ఞానాదగా కెక్కిరికొని పైకొక పావులున్నది. శతశత్రువలన శతృబులు బంతులైతని లేట్టి, భారతవర్షముయొక్క చిత్రరూపము నేడును సత్తురచేయుచున్నది.

ఆట్టిరీతి, రామాయణమహాభారతములను కేవలము మహాకావ్యము లనిన చాలదు. అవి యితోహపములు గూడను. ఘటనావళియొక్క యితోహపము కాదు. ఎందుకని, అట్టియితోహపము నమయితి లేదును అనాదపడి యుండును. — రామాయణ మహాభారతములు భారతవర్షముయొక్క చిత్రకాలపు ఇతిహాసములు. ఆశ్మీనిహాసమున కాలకాలమునకు ఎంతవరకు ప్రసరించును, ఈ యితోహపము పరివర్తనయే కాలేదు. భారతవర్షపు పాదము, ఆ రాధన, సంకల్పములయితోహపము ఊరెండువిధుల కాన్యభారతములనుగ్ధ చిత్రకాలపు సంతోషమున పరిరాజమాన మగుచున్నది.

మహాభూవుననే, రామాయణ మహాభారతముల సమాలోచన, యితరకావ్యసమాలోచన ఒకటి కాదు. రామాయణానికి ఉన్నది, సీతామా, లక్ష్మణాదిగీతి

మనకు రుచించునా, లేదా యనెడివిచారణ చాలదు. మానము నాల్గి, నిధిభారతవర్షము ఆశీకసమాప్తవత్సరములనుండి, వీటిని ఏభావముతో గ్రహించియుండినదో యని శ్రద్ధాసహితముగ విచారణ చేయువలసియున్నది.

రామాయణమున భారతవర్ష మేల పల్కమున్నదో, రామాయణమున భారతవర్ష మేలుగదర్శమును గొప్పచిది ఒప్పుకొనినదో, అదియే ప్రస్తుతము మనము శ్రద్ధగ విచారించవలసిన విషయము.

వీరగర్వప్రధానమగు కాన్యమునే 'ఎపిక్' అనెదరని సామాన్యప్రజలలింపు. ఏకాలమున, ఏకశిమున వీరగర్వముయొక్క గౌరవము ప్రాధాన్యమును పొందినదో, అదే శిమున, ఆకాలమున సాధారణముగ ఎపిక్ వీరగర్వప్రధానమగుట తలస్థించును. ఇదియే అందులకు కారణము. రామాయణమునందు యుద్ధవ్యాపారము కాలనిసంతియున్నది. రామునిలోహంబలము నూపి పరినిగ నిర్దింపబడియున్నది కాని రామాయణమునందు ప్రభావరసము వీరగర్వము కాదు. అందున్న వాహనంబలగౌరవము ప్రాప్తమగుట లేదు. యుద్ధములవలన వానిముఖ్యవర్ణనవిషయము కాదు.

దేవుని అంతారాలనే కైకాని రచింపబడినకావ్యమును కాదు ఇది. కవి వాల్మీకి మున్న రాముని అంతాగ పురుషుడుగా నుండలేదు. సామాన్యమనుష్యునిగనే యుండెను. కని రామాయణమున ఎన్నగ్రముగాక చెప్పిరినే నిర్ణయించియుండిన, రామాయణముయొక్క గౌరవము నిర్ణయించెడి; నాటికి కాన్యంశమున బోలు ఆహాతలైతేది: మనుష్యు డనియే రాముని త్రిమూర్తిగా నిర్వచింపబడి.

అదికాండప్రసిద్ధమగ్ధయందు వాల్మీకి విరాహావ్యపయుక్తనాయకుని పుట్టించి బహుముల ఉత్తభించి నారదు నిల్పడిగను:—

“ననుగ్రాహుడి బక్ష్మిక వేకం సంక్రత వగన్,”
(ఏదో ఒకనరుని ఆక్రయించి ననుసర్యభిలు రూపగ్రహము గైకొనినవా?)
ఆత్మకు నారదు నిల్పనియెను:—

“శేషమృతవత్కామి కల్పః కిన్ద్యజగన్మృతః
ప్రమాదాంతు కుక్షరేభిః సోమ్యముల్లో నకాంక్షనః”

(ఇట్టి గుణయుక్తపురుషుని దేవతలలో నూడ నూడలేదు. కాని యేవంశమునందు ఈదేవతలగుణములు కలవో వానివిషయము విచక్షు.)

రామా యము అనగ్రశ్రేష్ఠునివిషయము; తాతా విషయము కాదు. రామా యమునందు శేషభక్త్యా తాను తక్కువపరచుకొని మనస్సుపెనుట లేదు. మామవుడివిజగుణములకారా దేవతయై విరాజిల్లుచున్నాడు.

మానవుని యరాదర్యమును స్థాపించుటకొరకే భారతము పుకవని యీ రామాకావ్యమున కడిగివేసి. ఆ దినమునుండి శీతీనరకు మానవుల యీ యాదర్యచరితని గ్గనను మన శీతీ పూజనంపటి పరమశ్రేష్ఠా విశ్వము లతోడ పఠించుచు వచ్చుచున్నారు.

రామాయణ ప్రధానవిశేషత్య మేమన, అది ము ప్రముఖ గృహవిషయమునూనూ మిగుల పెద్దదానినిగా చేసి చూపుచున్నది. శిరాభుజుల, బ్రాతాభారల, భార్యాధర్మల కర్మబంధనములను, శ్రీతిశ్రీ సంబంధములను ఎంతయు మూర్ఛములైనవానినిగా చేయుటకే, అది సహజముగనే రామాకావ్యములకు ఉపయోక్తములగు విషయము లగుచున్నవి. శీతీజయము, శీతీమహాశయము, రెండు ప్రబలవిరోధిపక్షముల ప్రయోజనార్థంబుగా మున్ను. శేషభక్త్యాపాదములే సహజముగా రామాకావ్యమునందు ఆందోగ సోద్రీపన కారకములగు ముందును. కాని రామాయణముయొక్క చొన్నత్యము రామాయణములోని యుద్ధముపై ఆశ్రితమై యుండు లేదు. ఆ యుద్ధములను శీతీరాముల వాంఛవ్యక్తమును ఉజ్జ్వలముగ నొనర్చి చూపుటకు ఉపయోక్తము మాత్రమే. తిండ్రియెడల కుమానునిధిశ్రీ, సోమరునిశ్రీ సోమరుని ఆస్మిత్యగము, సుతిపన్నులనుగ్గ పశువుగ్రామినిధి, ప్రబలపతి ప్రభునికర్తవ్యము ఎటు లుండుననుచునో దానినే రామాయణము చూపుచున్నది. ఈశ్రీగ న్నత్య విశేష ప్రధానవి, గృహసంపర్కములు మిగి యే శీతీయ

యొక్క రామాకావ్యమునందును ఈశ్రీగగ విశ్వసీయ విషయ మైనదని చెప్ప వలసివచ్చదు.

రామాయణమున కని పరిచయముమాత్రమే యగుటలేదు. పదునై భారతాగ్రముయొక్క పరిచయమును ప్రాప్తమగుచున్నది. దీనివలన గృహమునన, గృహధర్మములన, భారతాగ్రమునకు ఎంత శౌకవార్త ములను విషయములో నివీరుచున్నది. రామాదేశమున గానాస్మిత్య శ్రీమమునకు ఎట్టి ఆత్మ్యంబు ఉచ్చాసన మొసంగుటకేదో, దానిని ఈకావ్యము సుప్రమాణముగ విరూపించుచున్నది. గృహస్థశ్రీమము మన నిజగుణములకు భోగములకు ఏర్పాటు చేయబడి యుండులేదు; అది సమస్తసహజమునగాగ్ని, అగ్నినించెడిది; మనుష్యుని యాధ్యాత్మికముగ మనస్సుని చేసెడిది. గృహస్థశ్రీమము భారతాగ్ర పు ఆగ్రసహజమునకు ప్రాకారమునందలిది. రామాయణము అట్టి గృహస్థశ్రీమముయొక్క కావ్యము. రా గృహస్థశ్రీమధర్మమునే రామాయణము ఒక విషయ ఆధారమునకు పెంచి దానినే సహజాదర్శములలోని శేషగౌరవావ్యముగ నొనరించినది. శ్రీతీయారాధనలను సుక్రకతి నాభివృద్ధులచే ఆయాధ్య రాజగృహమున వింపరవం క చేసినట్టి శీతీయంగును, గృహస్థాభిమతి గురే శ్రీశ్రీశ్రీయమును రామాయణము చాటుచున్నది భావాలవిషయము కాదు; జయించవలెననెడి ఆశయము కాదు; రాష్ట్రగౌరవము కాదు. కాంతరపాద్యదమును గృహధర్మమును రామాయణము కగుజ్జాగ్రజలమున ఉత్తమిక్తముచేసి ఆ రామాభిమతిపై పాదపదేపన.

శ్రీరామానుల పాపముల ముద్దుమున శీతీయగ్గన ఆదిశయోక్తిగ పరిమించినదని అనగలరు యథాగ్రాధితి కల్పనల సరిహద్దులను ఉల్లంఘించిన కావ్యకర్త ఆదిశయోక్తిగ మానును. ఒకటి రెండు మాటలలో దాని వివాదంబు కానేరదు. రామాయణ శీతీయగ్గన స్వాభావికముకాదని చెప్పనిశీతీయ విమర్శకులకు ప్రశ్నిశేషముచే నేది ఒకటి ఆస్వాభావికముగ లోచనో, అనే మాటకది స్వాభావికముగ కన్పట్టునని చెప్పవలసియున్నది. భావనాగ్రము రామాయణమున ఆస్వాభావికమును గాని, ఆదిశయోక్తిని గాని కాంచుటలేదు.

A young boy with dark hair, wearing a red t-shirt and blue shorts, is playing a guitar. He is standing and looking towards the camera. The background is a textured, light-colored wall.

ఎవ్వరిని ఏ ఆదర్శము ప్రవర్తింపజేసినా దానిని అనులే తవలకేసిన, అగ్రజాతీ ప్రజల కడ గ్రామ్యమే కానే గను. మనస్సులి యాత్రమున మనము ఎన్ని కష్ట తిరగముల యాఘాతముల గైకొనగలమో దానికే కొంత పరిమితి గలదు. ఆ సంఖ్యను మించిన మనచేతులు ఆశ్చర్యకరములను గ్రహింపజాలవు. కావ్యమునందు గరిత్రభావా, ఉద్యమన సంబంధములయందును అనేకవిధ ఉంతముల చేప్పవచ్చును.

ఇదే యథార్థమైన రామాయణకథ, భారతవర్ణముకడ ఏయంశమునందును ఆస్వాభావికము కానేరదు. మాట సహజవత్సరములమంది రుజువు అయ్యియున్నది. ఈ రామాయణకథనుండి భారతవర్ణ పుకారును, వృక్షము, పనితెలు, పాదుగము, పండితులు శత్రుయమాత్రమే పొందుట కాదు; ఆనందమును పొందిరి. శేవలము దానిని భోగభాగ్యముగ చేసికొనుటకే కాక, పౌరసహాంతిరాశి ములయందును ఉంచుకొనిరి. అది వారికి భక్తికావ్యమునామాత్రమే కాదు; వారిమహాకావ్యమై మొప్పుచున్నది.

ఈమహాగ్రంథం కవిత్వము భారతవర్ణమునకు శేవలము సుమంగళ్యమునాలోకసాన్నిధియే ధారయించిన, మనసంపాదకీయమగు సహజమైన విషయమే ధారయించిన, రాముడు ఒకకాలమున మనకు కేతువుగను, మనుష్యుడుగను, రామాయణము పయి మనకు ఒకకాలమున భక్తిక్రీమలు కల్గుటయు, నెప్పుడుగాని సంభవ మయ్యేదిని కాదు.

ఇట్టిగ్రంథమును ఆవ్యవేశీయవర్ణములు వారి కావ్యవిచారాదర్శనసారముగ ఆస్వాభావికమని యనిన, వారి శేవలములో పరిపూర్ణముగా భాగవద్వర్ణ పు ఒకటి శేవలము ఇంకను అధికముగ పరిపూర్ణ మగుచున్నది. రామాయణమున భారతవర్ణము చేనిది అభేదమింపినచో దానినే గానగర్హింపద.

రామాయణమున భారతములను శేవల ఈవృత్తితోనే పరిపించుచున్నాను, దీని సరళానుష్టుప్తభంగమున భారతవర్ణ పు సహజవత్సరముల పూర్తింపడు స్పందిత మగుచున్నది.

మహావర్ణమును గ్రీయుత దీనేశ్వరుడనేకాదు తాను గడించిన ఈ రామాయణవర్ణ ప్రమాణోచితమునకు ఉపాధ్యాయమును వ్రాసి యిచ్చుని వన్ను అనుభవించినపుడు, వాడు అవ్యక్తగ మంజినను, సమయము శేకుంఠినను, ఆతనిసంఖ్య త్రోసివేయబాలకపోతిని. కవిచూటలకు భక్తినిభావయందు పూర్తి ఆతడు తనభక్తి పరితాగ మనుచులు సాధనమొనర్చిన. ఇటులు భక్తిపూజానేగమిక్రమైన వ్యాఖ్యయే వ్యాభావిక సమాలోచనయని వాదలంపు. ఈయనపాదములననే ఒకవ్యాసయము మొక్క భక్తి మరీయుక పౌరయములలోనికి పోగలుగుచున్నది. ప్రస్తుతకాలమున మనసమాలోచనలు బహుళాన్ని (చూగిలు)మాదిరి వలరున్నవి. సాహిత్యమే యిప్పుడు బహుళవస్తువుల యందులకు కారణము. తిర్వాణి మోసపోతుండుట, సమగ్రమైన చూగుల సమాధియను పొందుటకు ఆంధ్రును ఆనందకాపురున్నాడు. ఇటు గ్రామీణులయిల బ్యాపావచయములలో ఉపయోగమేకాని యథార్థ సమాలోచన పూజయని నెప్పుడున్నాను. సమాలోచనయైన పూజారి ఘోషింతునితో సమానము. ఆతడు తనముక్కయు, సర్వసాధారణుల మొక్కయు భక్తితో మిక్రమైన విస్మయమును వ్యక్తపరచుటమూత్రమే.

భక్తియే దీనేశ్వరుడు ఆపూజాయందెర ప్రాంగణమున నిలువబడి ఆరతియిచ్చుటకు ఆరంభించెను. హతాస్త్రగా ఘంటమోయభారము వాపై మంచెను. ఒక సాగ్ర్యమున నిలువబడి శేవలను ఆకార్యమునందు ప్రవృత్తపైతిని. ఆధికాంబరములతో ఆతని పూజను మరుగుపరచుట వాడు ఇష్టము లేదు. వ్యాధి రామచరితకథను పాకములు శేవలము కవిమొక్క కార్మికుని మావక, దానిని భారతవర్ణ పు రామాయణముగ తెలిసికొనవలయునని మాత్రము తెలుప ఉద్దేశించుచున్నాను. అన్నైన రామాయణమువ్యాస భారతవర్ణమును, భారతవర్ణమువ్యాస రామాయణమును సరియగునీతిగ అగమచేసికొనగలగు. ఇది యేదో విచిత్రమైన గౌరవవాహినీ కావనియు, పరిష్కరమును మానవుని అధ్యక్షత్రమును భారతవర్ణము విదగ్ధ శవనియు నేటివలనను అగ్రాస్తా

[illegible][illegible]

మీదికి భిక్షుత్వమునకు, బ్రాహ్మణ్యమునకు
మున్నకు, ఎవ్వగురు మహర్షిగణతామరలమున
లను తెలిసికొని, కామ్యమును ప్రసరియ్యము మాత్రము
ముని మునుకున్నానో, నానీని నానీయమునో అన్న

[illegible]

గోవిందావము

మండ్లిపూడి వేంకటేశ్వర గారు

సరియింపలో 'అహంసా'ని మా 'స్మ' యనకు నాగ్యోక్తి పుణ్యాత్మలార,
 భావించులో 'అత్మనత్పర్యభూతాని' యన్న ధర్మోక్తి శిష్యాత్మలార,
 తాదాలో 'సానాయు' నివర్తికన ముఖ్యు న త్యాగమును దయాకాలులార,
 లునలో 'సహాకారాత్మక' శక్తిర మ్మో విద్యమాత్రిని మునోజ్ఞయులార,
 శిష్యా శకారణముగ హింసించు శిష్యులొకరినొకరి మీద నా హింస చేసి,
 మునునొకరి బట్టి లోకమున శాంతి నేరములు లేకు మన్ను ముందు

సో రెనుగరి మమ్ము చొవ్వకేముట బూను ధర్మ నేమో మరకొ పొనుచున్న,
సాధుకన్యల మమ్ము చొంగట్టి హరిహర న్యాయమేమో చింత చేయరియ్య.

మీకు మేల్చేయు మమ్మే కోసి భక్షించు టిది కృతజ్ఞత నేమి యెంచరియ్య,
 శాకభక్షణ మాని జంతుభక్షకు నౌట క్షేమమేమో పోషించరియ్య,
 ఈశ్వరకుటుంబ మగుగదా యల్లు జగము-మీకు మే మన్నవమ్మోమేకదయ్య,
 సర్వ భర్తము తెరిగి మాంసమును మరిగ-మన జగత్పిత మెచ్చునే మనుజులార!

చీమ కుట్టిన నెంత చీమచిమలాడునో చిత్తంబులందు యోచించరియ్య,
 అరికాశిలో ముల్లు విరిగినవో గల్లు వేదననో మదిని భోమిరయ్య,
 కంటిలో నలుసుచే గలిగెను బాధను విలపునం దొక్కింతి నెలవరయ్య,
 చెప్పలోన కాదు చేరి యుల్లిమాత్ర బాధముకష్టము నాత్మ దశవరయ్య,
 కల్లికరిణి మన నెంత తిట్లడించునో దోమకా నన కిద మట్లు తోట్టుడుమనో
 నెరిసు సోకెన మే నెంత చురుకుమనునో-మనసునం నెంచి హింసను మాంరయ్య!

గడ్డి గానము మేసి కిమపు చింతింపు గాని మీనోటి కడ్డెమ మెరుగబోము
 సాధుమార్గములందు సంచరింతుము గాని పరికంటకులుగా బ్రతుకబోము
 పాలు చేపుచు మీకు మేలు చేతుము గాని యాకార మెపుడు చేయంగబోము
 మామగనంతటికీ మీ మేలు గోరి శ్రమించు మంచును సమర్పించినాము
 తామ మా తల్లిదండ్రులు వైవ మనుచు-కమ్మియున్నాము మాయమర్చియును
 యిట్టి మము బట్టి నగబట్టి హింసచేయ-మనసు తెలు గొప్ప నయ్యయో మనుజులార !

మా పాలు పెరుగులు మజ్జిగలో చేకున్న గడ్డియైనగాని వేగంగలేరు
 మా వెన్న మీగడిలో మా నెయ్యి చవిచూడ కున్నవో వొక్కనా ముడిలేరు
 వ్యవసాయమునకు మావాని నాయము లేక యుక టి పకంజైన నొక పేరు
 పెయ్యంబులందు మావారు తోప్పడకున్న నను గావ నేనని కడగెడు
 అదియుది యనంగ నేని మాయవసరంబు-లేనిసమయంబు గలది గాల్గించి చూచి
 మమ్ము లాలించి పాలించి మాకు మీకు - మైత్రి పొనగంగ జూడకో మనుజులార!

ధేను సమ్మర్థినో దివ్యంబులైన సంసారిషాస్త్రిములు కాధార మనుచు
 ఆముష్మి కానంద మందింప నుంధ సాధనము నోట్టంద నేనన మటంచు
 గో దేవత లటంచు గో మాంస లనుచును సొమ్ములు జీవ గోమమ్మునుచు
 తమ నందనులతోడ సమముగా మ మ్మావరించి ప్రేమించి పోషించినారు

రోగమును రొచ్చు రాకుండ రోజురోజు - నేమరిక సర్వవిధముల నోమినాకు
ఉభయ తారక సరణిచే నొప్పినాకు - తొల్లి మీపెద్ద బట్ట వర్జియ్య!

మాపాలు పెరుగులు మ్విగల్ త్రాగిన తనివి తీరగలేదె తృప్తులార,
మావెన్న మీగడల్ మాజున్నలను దెన్న నాశ తీరగలేదె యెన్నలార,
మాపాల పానముల్ మానెయ్య జుట్టిన మనసు తీరగలేదె మాన్యలార,
మామమూర్తిముల్ మమత మీరగ గొన్న తుట్టి తీరగలేదె శిష్టులార,
కాచి పెంచిన మమకార కరుణ లెల్ల - గొగపాప్పసి మా యుంకారములను
మరచి మా మాంసమును మెక్కమరిగినాను-ధర్మమగునయ్య మీకు మాత్రాశలార!

శుభాతు లెన్నెన్నో నెలయుంచి యున్నాడు దేవుడు మీశిష్టు కిచ్చుకొరకు
కాయజాతుల నెన్నో కల్పించి యున్నాడు దేవుడు మీశిష్టు కిచ్చుకొరకు
పుష్పజాతుల నెన్నో పుట్టించియున్నాడు దేవుడు మీశిష్టు కిచ్చుకొరకు
అకుజాతుల నెన్నో చేకూర్చి యున్నాడు దేవుడు మీశిష్టు కిచ్చుకొరకు
తనిపుణ్యను ఘన్యములు నదా తిరుగకుండు - నీశ్వరుడు మీతినుపు బెంఁ నిచ్చినాడు
చిత్రభక్త్యైలు మీకు స్మృతింఁగలడు - మాంసమును మాంసరాజ యో మనుజులార!

మాయరిగ్యము లక్రమవిచారలై చొచ్చి మించునున్నతి వాగ్రముచినాకు
మాయమర్మము లేని మమ్ము మచ్చికచేసి బంధువులు పాలు పెరిచినాకు
తమ దయా ధర్మజ్ఞుల మీద నాధార వశియుండు గతికి లోబరిచినాకు
మాతేగ లున్నకు మని ముచ్చుచుండంగ మాపాలు గొని త్రాగ మరిగినాకు
ఉన్న గో భూములన్నియు దున్నినాకు - ముసలితనమున గడ్డకై మొగిమువచి
కాటి ముగిమైన మము బట్టి కటికివారి - కప్పగింపలె కటకబా నూర్చులార!

బ్రతికిమున్నప్పడు పాలు మున్నగునట్టి నూహారిముల నిచ్చు టాపెకాక
చచ్చియు జూల బాసట చేయుచున్నాము కొమ్ములు గొరిజలు నెమ్ము లిచ్చి
గోరోజున చచ్చి కొత్తను నిచ్చియు చర్మంబు నిచ్చి మోంసంబు నిచ్చి
చచ్చియు బ్రతికియు సాయంబు చేసెడు సాదలు మము బట్టి చంఁ దగునె
దయయు ధర్మంబు మేలును నంఁ నెలవె - మోసచేసిన మీ మ్మింక నిశ్చిగుడు
మెచ్చునే మీకు క్రేయస్సు నిచ్చునయ్య - కినిసి శిష్యులందయ్య యో మనుజులార!

త్వి తీ యాంకము

దృశ్యము

రాజసభ

[ప్రవేశము: కృష్ణుడు సింహాసనమునై; పరిపామున నుచితాపవాసీనులై వాతదుడు, సాత్యకి, సానుంత రాజవర్ణము]

నారదుడు

మహాప్రభూ, అపూర్వవస్తువదర్శనముఁ గా వింతునని నెఱివిచ్చియుంటిరి. నేటిదనుక నాయదృశ్యమును జూడఁజాలనైతిని.

కృష్ణుడు

నారిదా, తొందర నేల? నామాటకుఁ దిగులేదు. తప్పక చూపెదను. నానాదేశాధీశులు విచ్చియున్నవారు. రాజకార్యము ముగిసిన తరువాత నియతీప్తమునెఱవేర్చెదను.

నారదుడు

శ్రీనివాసా, విష్ణుని మయ్యనేమో యచి భ్రమఁజితిని!

కృష్ణుడు

ఋషీశిలకా, నీను మఱవ లేదు; అది యన్నఁటికిని విష్ణునిగాఁగలతోఁ గలియ నేడునుమా!

[కుచేలుడు ప్రవేశించును.]

కుచేలుడు

అహ! భవనాలంకారమగు నీభవనము సుదర్శనభవనమగుచున్నది. శ్రీకృష్ణదేవుడు

కార్యాలోచనాధీనుడై యున్నవాడు. ఈ శృంగారమూర్తిని విలోకించిన మాత్రమున సయనేంద్రియములు నిష్క్రమ్య మొందె. వనమాలికావాసనల ప్రాప్తేంద్రియము కడుంగడు తృప్తఁ గాంచె. ఒక్కొక్కఁడూ యాతని మధురవాక్యంబు లాలించి స్తోత్రేంద్రియములను వివ్రితముఁ గావించుకొనియెద.

కృష్ణుడు

మగధరాజా, మీరాజ్యము సుభిక్షమేకదా?

కుచేలుడు

(స్వ) సమద్రమున వివగండ్లుపడిన కైనిజీ, శ్రీనివాసునియుచు నామసంబు లేనమైపోవుచున్నయది.

మగధరాజా

మహాప్రభూ, మీయనుకంసాతిశయమున నమయోచితముగా నెలకు మూడువాసలు కురియుచున్నయవి; నసుగిర సస్యశ్యామలును, సమృద్ధిశాలినియు యుష్కసుచున్నయది; బ్రహ్మము వేదాధ్యయనతత్పరులై, సర్వనిష్ఠాగరిష్ఠులై, పూజ్యులైయున్నవారిలు; ప్రజలు చుర్భిక్షిపిత లెఱుంగక సుఖమున నున్నవారిలు. రాజ్యమున నెట్టియలజడియును లేదు.

కుచేలుడు

(స్వ) నా కింకేయి కావలయును? పరమనిష్ఠాగరిష్ఠులు, మును లేవ్వనివర్జన ముపేక్షించి

వడయనేరనో, ఆ మహామహుని గన్నులారా
గాంచితిని; కన్నులున్న ఫలము గాంచితిని.
ఇంక నాకుటిరమున కరిగెదను.

కృష్ణుడు

కాంచీతి, (అర్థోక్తిలో) ఆహా! నే డెట్టి
సుదీపము! అన్నా, కుచేలా! ప్రాణసఖా,
కుచేలా! రమ్మ, రమ్మ! నే డెట్టి స్వర్ణము
హూర్తమునఁ దెల్లవాటినది!

(అసనము జిక్కి) కుచేలా! ఎన్నిదినములకు
నాకన్నులుండువుగా మరల దర్శన మిచ్చితివి!
(కొగిలించుకొని) అన్నా, దాతిత్వ వచ్చి
తివా, యేమి?

కుచేలుడు

(వాగ్దోష్టానమున) (స్వ) ఆహా! ఎంతవయఁ
ఆదర మొంది! ఇట్టివాడు కాకున్న లోకము
ధన్యుడని, నయూసాగరుడని త్రిజగముల
జేరు కలుగునా?

(ప్రకాశముగా) కృష్ణా! కాదు; కాదు. మహా
రాజా, చూడనమునుండి నన్ను—కాదు,
కాదు, శ్రీవారిని—

కృష్ణుడు

ఏ మనుచుంటివి? మహారాజా, శ్రీవారిని,
అని నా? కుచేలా, నన్నింతిత్వంలో మఱచి
పోయితి వెట్లు? నేన్నవాటి ముచ్చటలు నీ కెం
తలో విస్మృతమాయెను! సాంకేయముప్యా
శ్రమమున మనము చదవుకొనిన పుణ్యదిన
ములు మఱచిబొల్పదమన్నను మఱపునకు
రావు. ఆదినములందు నీవు నన్ను మహా

రాజా యని యెన్నఁచైనఁ బిలిచితివా? ఆ
పిలుపులో దీపి లేదు; సుఖము లేదు; ప్రాణ
ము లేదు. అన్నా, నన్ను జెటవాని జూచిన
యటలు చూడవలదు. నీరాకంజీసి నాదేవా
ము పులకించెను; నాగేవాము వివ్రిమ
య్యెను. (చేయు కట్టుకొని సింహాసనమునకు
గూర్చుండఁజెట్టును.)

కుచేలుడు

వలదు, వలదు. ఈ సింహాసనమును నావంటి
దర్శిద్ర బాహ్యమును స్పృశింపరాదు. క్రిందనే
కూర్చుండెదను.

కృష్ణుడు

కుచేలా, నీమాటలు నాహృదయమును చేర్చిం
చుచున్నవి. నేను సింహుడను; నీమమ్మయను.
ఈ సింహము నీదు కాదా? నీకు దీనిపై సరి
పూర్ణాధికారము లేవా?

(కుచేలునిశరీరమును స్పృశించి) ఓహో!
దూరాగమనఁ మానమున గాఢోలు దేవా
మందియుఁ కిమటలు గ్రమ్మినది. ఈ పూలు
ఏవనతో వినరుదనా? (వినరును.)

కుచేలుడు

వలదు, వలదు. ఆపీచన నా కొనిండును. నేనే
వినరుకొనెదను.

కృష్ణుడు

అన్నా, ఎట్టి విచిత్రపుమాటలు వినచుంటివి!
సాంకేయ గురుదేవుని పూజాసమయమునకు
నయియు పూవులు, పండ్లు, నమిగలు మున్నగు
వద్యాములు సంగ్రహించి మన మెన్ని సాకులు

సాధారణభూములు గ్రమ్మకలేదు. అప్పుడు నీ వాసునఖిన్నుడై చెట్లనీవ విశ్రమించువును చిగురాకునీవనలతో నే విశ్రమేదా? అప్పుడేమి నా కడు చెప్పితివా? అప్పటి యాహుదయ మీద కాదా? అనాటి నెచ్చెలి కావను గానా నీను? కుచేలు, ఇంట నందఱును సుఖమున్నవారలా?

(రాజులతిమలో దాము గుసగుసలుచుచును.)

కుచేలుడు

(స్వ) వామా! నన్నెట్టిభయంకరకూమునఁ నుండుకొరికిని! ఎవ్వఁడు శ్రీజగత్పూజయియుండో, ఈతఁడా నన్ను బూజించుట! నాపాపము దుస్సహము! దుర్భరము!

కృష్ణుడు

నఖా, నీవు నన్ను మఱచినట్లులు సాగ్యమూర్తి, పరమపూజనీయఁడనిత, మన్మథురాలు, మా వామాక్షి నన్ను మఱవలేదుకదా?

కుచేలుడు

లేదు, ఆమె మిమ్ము మఱవలేదు. అొక కళ్యాణమూర్తి నెవ్వఁడు మఱవఁగలడు?

(స్వ) నీ నిష్ఠ జెందున్నవాడను! రాజసభా మన్యమున నా? సాంక్షియుష్మాకమునుననా?

కృష్ణుడు

సాత్యకి, సత్వరమ లోని కరిగి పట్టమహిషి కుక్కిరదేవికి వర్తిమాన మంభుము; సువర్ణ కలశమున జలముఁ గొని యామె నిండుచిమ్మనుము.

[సాత్యకి నిష్క్రమించును]

నారదుడు

ప్రభూ, నీ నిష్ఠ జెందున్నవాడను?

కృష్ణుడు

దేవమునీ, నీవు రాజసభలో నున్నవాడవు.

[బంగారుసిండియలో జలముఁ గొని కుక్కిరదే ప్రవేశము]

కృష్ణుడు

దేవి, నీ వీతినిని బోల్పితివా? మున్ను జూచి నగదా బొప్పిఁగలవు. ఈతఁడే నాచిన్న నాటి నెచ్చెలి; నాపహాధ్యాయి; నాగౌరవ కేతనము! చూచితివా, బూతనిచరణములు సూతిసూపరితిములై యున్నవి. ఇప్పటికే చాలనాలస్య మైనది. ఈతినిచానములు కడిగి నీకొరవవర్ధనముఁ గావించుకొనుము.

[రాజులు తమలో దాము గుసగుసలు.]

కుచేలుడు

(కాళ్లు ముడుచుకొని) (స్వ) ఓహో! ఎట్టిపాప మార్జిగ వచ్చితిని! శ్రీకృష్ణభగవానుని గట్ట మహిషి లోకమాత, ఇందరాదేవి, నాకాళ్లు కడుగుటయూ? విజలేను; చూడలేను; సహింపలేను!

కుక్కిరదే

మిత్రుఁడా, కాళ్లు ముడుచుకొనెద నేమి? నీ కాళ్లు కడిగి, యా పవిత్రజలమును శిరమునఁ జల్లుకొని చరితార్థరాలు నమ్మెదను.

కుచేలుడు

(స్వ) కనలోభమున నాతిశాచి నన్నిటకుఁ బంపినది! తెలిసినది, లోభమునఁ బాపము;

పామున మృత్యువు—వామా, నీకన్నీళ్లు
కోడి, నేను మహాపాపాచారమున బడి
మునిగిపోవుచుంటిని.

కృష్ణుడు

సఖా, స్నిహితేద వేల? ఉత్కంఠకార్యతత్వ
కులను వందింప దగునా?

నారదుడు

జగత్పితా, నానివేదన మొను గలుగు. అనన్య
రింపుము.

కృష్ణుడు

అనివేదన మెట్టిది?

నారదుడు

రక్తిచేదేవి లోకమాత; నేను విరాపుత్తుం
డను. బ్రాహ్మణునిపాదములు కడుగుటకు
నా కానతిండు.

రుక్మిణి

ఈకార్యభారము నిర్వహించు పుణ్యము నా
యది. నారదా, చూడలేదా, బ్రాహ్మణుని
సన్నిహితపాదచిహ్నమున భూషితమై ప్రాణేశ్వ
రుని వెడదయుర మెట్లున్నాకుచున్నదో!
(పాదములు కడిగి, నీకు శిరమున జల్లుకొని,
చేలాంచలమున దుడుచును.)

కుచేలుడు

పాపిని, నీవలన గదా నా కీకృప్తము!

కృష్ణుడు

మిత్రమా, ఏమంటివి? ఎవరిమాన? ఎట్టి
కృప్తము నీకు గలిగెను?

కుచేలుడు

ఎవరా? నీభక్తురాలు వామ!

కృష్ణుడు

అహా! ఆమెను జూచి యెన్నిదినములైనది!
ఆమెచేతియన్నము దిని యెన్నాళ్లున్నది! మ
హానందభరితమై యాసాధ్వి నా కెన్నిసారు
లెన్నిదాహములు దినుట కొనంగుచుండె
డిది! ఆమెచేతి యడుకు లెన్నిమాటులు దిని
నను, తినవలయుననియే యుండును.

కుచేలుడు

(స్వ) ఏమి చేయుచును! తీర్థచేయున ముడిచి
దాచిన యాయడుకులముట కైటవేయడు
కదా? ఇందు గూడిన స్వర్ణతలు నన్ను
జూచి నవ్వకుండుకే?

కృష్ణుడు

సఖా, విజము చెప్పము. నీవు నచ్చినప్పుడు
వామాక్షికి శివనచ్చివా? ఆమెచేతి
యడుకుకు కే నానందముచుచునని యామె
యెఱుంగదా? చూడ మెనంతసూత్రమున న
న్నామె మఱచిపోయినదా?

కుచేలుడు

(స్వ) హతభాగ్యుడను. నా కి కేమి దారి?

కృష్ణుడు

కుచేలా, క్రొత్తవానివలె జూచెద వేల? చంక
క్రింద దాచితి వదేమి? ఆ సన్నకరిక,
వామాక్షి. ఎవర యువహారామృతమును
దాచెదవేల? వెమ్ము! ఈవింతుసభలో,

సమస్తజనుల సమక్షమున, నాయుత్పాదికపదార్థమును దివి ధన్వంతర నయ్యెదను.

(అడుకులమూట దీసికొనును.)

కుచేలుడు

దేవదూర్ల భవదార్థ మర్పించిమీర నెవ్వని వృత్తి మునఁజాలమో, మాతని కిట్టి తుచ్ఛపదార్థ మెట్లర్పింఁగలను? ఎట్టి యకార్య మునఁగించితిని? నాసాసమునకుఁ బ్రాయశ్చిత్తమున్నదా?

కృష్ణుడు

(మూట విప్పి పిడికెఁ దడుకులు దివి) ఆహా! అమృతమునకుఁ జితకోకిలుములు మధురమై నా కన్యక్తానందము గలిగించుచున్నది! ఇట్టిపదార్థమును వైకుంఠమున, గోలోకమున, దేవలోకమున, మర్త్యలోకమున, నే నెన్నఁడును దివియుండలేదు. నారీశిరోమణీ వామూఖీ యెంతశ్రద్ధాసేవమై, యెట్టి భక్త్యావేశమునఁ బంపెనో యాయడుకులు! ఆహా! ఎంతమధురము! ఎంతమధురము!!

(మఱల పిడికెఁదడుకులు దినుట కున్వయించును. రుక్మిణీ మాతని చేయిపట్టి వారింది)

రుక్మిణీ

నాథా, ఇది యేమి? భక్తురాలి ప్రేమోపహార మార్గించి సర్వమును మఱచితిరా? అప్రమమయికి వైకుంఠముకూడ ప్రదానముఁ గావించితిరి; త్రిభువనములు దానముచేసితిరి. ఈ యావిక మేర లేదా? మఱియొకపిడికెఁ దడుకులు కింకేమి యొసంగ నొందితిరి? చివరకు నన్నుఁ బరాయిదాన నొనరింతురా?

కృష్ణుడు

దేవీ, నిజము; ఆయబలాన్నే పాదార్థి వైవేద్య మారిగించి నేను సర్వమును మఱచిపోయితిని.

కుచేలుడు

కృష్ణా, విన్నది కన్నులారఁ గాంచితిని; నీవు నిజముగాఁ దీసిబంధుఁడవు; అనాథనాథుఁడవు! పేదవాని నెచ్చెలికాఁడవు! నికృష్టపదార్థమని యాయుఁడవారమును బహిరింగముగా నీకు సమర్పింప బడ్డదితిని. నీవు సమాదరపూర్వకముగా దానిని వైకొని, యమృతము కంటె మధురతరమని యారగించి, నామానస్వర్థిగావించితివి. గోకులచూడామణీ, నీవయ్యా మహిమకు ధన్యనాదము! నీకారుణ్యమునకు నమస్కారము! దుఃఖవర్జితుఁడవని నేడు నేను గర్వించుచున్నాను.

నారదుడు

బ్రాహ్మణైవమా, సార్థకము నీశివనము! శ్రీకృష్ణా, సార్థకము నీయనురాగము! శ్రీగోకముల మీరలే పూజ్యులు!

రాజవర్గము

ధన్యోస్మి! ధన్యోస్మి!!

నారదుడు

బ్రాహ్మణైవరా, నీపూజ పూచి గలిగినది.

రుక్మిణీ

ప్రావర్త్యరా, విధిశీతమునఁ బూజ్యుఁడగు నాన్వయబ్రాహ్మణుడు చాలు కృశించిపోయెను.

ఆతని విశ్రాంతిమనదాసాయ మొసరింపవలయును. లోనికి జోవుదము.

కృష్ణుడు

అవును, దేవీ!—కుచేలా, పదలోనికి—రాజశేఖరులారా, నీటికి మనము కొలువు చాలింతము. ఎన్నో శ్రమతో మరల చిరమిత్రలాభము. నీటి నా యీ మానందమునకు మేర లేదు.

రాజులు

జయము! ద్వారకాధీశ్వరా, జయము! జయము!!
[వారదుడు తప్పు నక్కిన యందఱు నిష్క్రమింతురు.]

వారదుడు

శ్రీకృష్ణభగవానుని లీలాశిల్పము దూరవగాహము! ఎవ్వని నేముహూర్తమున నెఱ్ఱింపింతునో, యెవరు గ్రహింపఁగలరు? ఆ లీలానాటకసూత్రధారునకే యెఱుక!

(యదుకులకాంభోజి గాగము - ఆదితాళము)

ఏహి-మదం దేహి శ్రీకృష్ణ! కృష్ణ!
పాహి-గోపాలచాల కృష్ణ! కృష్ణ!
నందగోపనందన శ్రీకృష్ణ! కృష్ణ!
యదునందన భక్తచందన కృష్ణ! కృష్ణ!

[నిష్క్రమింతును.]

కృష్ణము ౨

అంతఃపురము

[ప్రవేశము దుక్కిడి శ్రీకృష్ణులు]

కృష్ణుడు

దేవీ! కుచేలుని మాగమన కారణ మెఱుంగుదువా?

దుక్కిడి

ప్రాతనెచ్చెలికాయ గదా, చూచిపోవుదమని వచ్చియుండును.

కృష్ణుడు

కాదు, సఖి, ఆతడు నిజబుద్ధిబలుమున రాలేకా.

దుక్కిడి

అట్లులేన నెవరి ప్రహేళమున వచ్చియున్నాడు?

కృష్ణుడు

ఆతని యధాంగి వామాకి ప్రోక్షుమున.

దుక్కిడి

ఆమె మాతని నిటకు: బంపుటకు హేమనేమి?

కృష్ణుడు

కుచేలుడు నితాంత నర్మియుడు. కట్ట గుడ్డ తేక, తినబట్ట వన్నము తేక, ఆతని పేదకుటుంబ మెడతెగనికష్టముల పాలై పోయినది. ఆ కారణమున నసభిక్షకై వామాకి స్వీయనాథునిటకు: బుడ్తించినది. కుచేలునకు బొట్టిగా ననకాంక్ష లేదు. ఆతడు నన్నే మియు నభింపడు. నిరంతరము నా భావనమున నిమగ్నుడై యుండును!

దుక్కిడి

నాథా, ఈ పరిస్థితులలో మీయు దేని మేము?

కృష్ణుడు

దేవీ, స్త్రీవినా పురుషుని సంపూర్ణత చూచావాము. సేపు నా యభిప్రాయమును బూర్తి మొనరింపవలయును.

రుక్మిణీ

మీ మాదేశమును నమ్మగముగఁ బాలించుట కంట నాకొండు పుణ్యవ్రతము గలదా? నాథా, నేను మీవాదదాసిని; నీ విన్నవీయి చేయవలయును?

కృష్ణుడు

నీవు తెలిచిన నాచెలికాయ దారిద్ర్యముఁ బిముక్తుఁ జగును. నీవు అన్నపూర్ణుని; జగత్పాలయితివి. కుచేలుని దర్శనకుఁరమున నీవు యదార్పణముఁ గావించవలయును. అచిర కాల మాతనియింట నీవు నివాస ముండువేని నే నంతయో సంతసించెదను.

రుక్మిణీ

వామాక్షీ! యిత్రతాశిరోమణి. ఆపుణ్యాంగి నాసంపర్శము సామాన్యభాగ్యము కాదు. నాథా, అవశ్యము పోయివచ్చెదను.

కృష్ణుడు

దేవీ, అనుకూల దాంశత్యముకంటె సుఖ తరవస్తు వేద కలము? నీ యనుకూలభావమున నేను ద్విలోకపూజ్యుడ నైతిని. అదిగో, కుచేలుఁ డిం దరువెంచుచున్నవాడు. అతని ముఖశ్రీ విలోకనము నా హృదయమున కమృతవృష్టి యగుచుండును.

[కుచేలుని ప్రవేశము]

కుచేలుడు

[ప్రవేశించి—స్వ.) ద్వారకాధీశ్వరుని సేవము న్వచ్ఛిందము; దయ యపారిము; ఆదరిము

మనోజ్ఞము; నావంటి దీనహింస బ్రాహ్మణునకా యితఃపూజ! ఈ మానందమయస్వర్గరాజ్యమునఁ బ్రవేశించి యింటిమాట మఱచితిని. శ్రీకృష్ణుని సహవాస మొనరి శాంతిదాయకము! జగజ్జనని రుక్మిణీదేవి శుశ్రూషాపూర్వకముగా నాహృదయమును గొనివేసితిడి. ఆదరంబులు రుక్మిణీ శ్రీకృష్ణుల దర్శించితిని; సకల భాగ్యములు జీకూఱె. —వామాక్షీ! మహాశ్రుకలిత నేత్రములతో నామాగమనము నిరీక్షించుచుండును. నే నిం దరువెంచి మెన్నియో దినము లైన్ద్రులున్నది. భగవానుని సెలవు నైకొని యింటికిఁ బోయెదను.

[ప్రకాశముగా] యదుకులమునీ! నే నిం దరువెంచి చాలుదినము లైన్ద. వామాక్షీ! దిష్ట్యరూగింప మోర్వలేక యలజడపడుచుండును. నేఁ బోయి వచ్చెదను.

కృష్ణుడు

కుచేలా, మఱి రెండుమూడుదినము లాలసిం చిన సంతోషించి యుండును. చాలుదినములకు మఱల మనము కలిసికొనితిమి. నీవు మారాజ సాధుమనః ప్రవేశించినదాదీ నాయానందమున కు మేరలేదు; గాని గృహస్థుల కే యుక్తమేదీ యలజడి; నిన్ను నిరోధించుటవలన లాభము లేదని మఱుంగుదును. సరియ, నాథా, పోయి రిమ్ము. వామాక్షీకిఁ జెప్పము ఆమె కంఠంబయమూలోకహరమునఁ గృతార్థభూతుడ నైతిని.

కుచేలుడు

శిష్యక చెప్పెదను. నాథా, పోయివచ్చెదను.

కృష్ణుడు

అయ్యది నీవు వాత నే నాటంకము చేయగలనా?

గుక్కోణి

అర్జున, నామాత్రేకి నామాటగా నిల్చి పోయివున్నా: “పురాణపురుషుడగు భగవానుని నిర్మిత్తము వైవేద్య మర్పించి, నన్ను మఱచి పోయితివి. నేను వరాయిదానా? నన్ను నీవు మఱచినను, నేను నిన్ను వేరల స్మరించుచునే యుండును.”

కుచేలుడు

అమ్మా! అటలే చెప్పెదను.

(స్వ) కృష్ణువా న్నములతోఁ జరిగిపోవుట నేను మఱచితి. నోరెట్టి యడుగలేను. మఱనులో మాట చెప్పితిని, నర్జున్యవై భగవంతుఁడు త్పూజనీయమో పూజనీయమో యునంగిన మంచిది; తీకున్న వామాత్రే నెట్లు బుద్ధులించెదను. ఇంకెకు సిగులతో నాకేమి పని యున్నది?

కృష్ణుడు

స్వా, ఆలోచించుచుంటి నేమి? మమ్ము వినుచుటకు మన హృచ్చకున్నదా? అవును, ఇప్పటిదా యీ బంధవ్యము? కాని, వామాత్రే నీకై యెదురుచూచు చుండును! పోవకున్న సంసారయాత్ర జరుగు పెట్లు?

కుచేలుడు

కృష్ణా, పోయివచ్చెదను.

కృష్ణుడు

సరియె, సావధానముగాఁ బోయిరమ్ము.

కుచేలుడు

(స్వ) అనుగతయే యిచ్చువాఁ డిదిగిన నిచ్చునా? నాయున్నట్టిమున నేమియున్నదో యదిగో కలించును. పోయని స్వగీయసంబంధమును గళంకిత మొనరింపజాలను.

(ప్రకాశముగా) సరియె, పోయివచ్చెదను

కృష్ణుడు

మిత్రమా! నిన్ని మాటలు చెప్పెదవు?

కుచేలుడు

(స్వ) వామా, నీమూల విరాళిఁ గావించితిని. నీవై రాగ్యవచనముఁ బొందించు చార్భాగ్యము నాబలాటమున విస్మయముగా లిఖింపబడి యున్నది.

(ప్రకాశముగా గుక్కోణి నుద్దించి) లోకమాతా, పోయివచ్చెదను.

గుక్కోణి

పోయిరెందు; వామాత్రే యడుగుంచుకొని స్మరించుచుండునని చెప్పెడు.

కుచేలుడు

(స్వ) వంశపు లిగువున నేకగ్రీవముగాఁ బోయి రమ్మని సెలవిచ్చిరి.

(ప్రకాశముగా) ఇప్పటికే చాల నూలస్య మైనది. లోకవాళా, లోకమాతా, పోయి వచ్చెదను.

కృష్ణుడు

కుచేలా, పోయిరమ్ము.—కాని, నీమీ నగుచేరి చివలులు నిదర్శనముఁ జూచుకున్న వామాత్రే.

చతుర్రాంగము

దృశ్యము ౧

కుచేలుని కుటీరము

[ప్రవేశము - వామాక్షి]

వామాక్షి

ఉ. ద్వారక యెంతదవ్వో? కను

దారుణమైన వనప్రదేశ మే

తీరున దాఁడెవో విభుడు?

తీరనిదుఃఖముఁ దెచ్చుకొంటి ని

హృదయముఁ గోర్చి:—ననుఁ

జల్లనియాపులఁ జూచువాని, ని

హృదయముఁ దెచ్చుకొంటి నిఁకఁ

గాంచెను భాగ్యము లేదె దైవము!

నే నెంతవని చేసితిని! ద్వారకాద్వారా కేల
నే నాతనిఁ బురికొల్పితిని? పాపపుణ్యము లెఱుంగని
నే నేల తొందరపడి యింత కొడిగట్టు
కొంటిని? ముప్పిరిజలునో నొత్తొక్క శంకక
స్థిగుల కేల పురానెడితిని? హా! కృష్ణా, నా
విభుడు సురక్షితముగా గృహలోన్ముఖుఁ డగు
నట్లు వరముఁ బ్రసాదించుము. నాప్రాణము
న్నంతవఱకు మఱి నే నాతని నెచ్చటకును
బంపను. నాతన్ని పైరించుము. తొడ్డి, దయా
మయా, కట్టుకడుపులో గుట్టు నెఱుంగువాడె
వు; అంతర్యామివి; నా హృదయమును
బొల్పుకొనలేవా? ఆతనిఁడోక్షమున నాకంత
యు సంసకారమయముగాఁ బొట్టుచున్నట్టి.

[సన్న్యాసిని ప్రవేశించును]

గీ. భువనమోహనకరమైన ముద్దుమోముఁ

జూపి చూపవు, నాదండఁ గోపమేమె!

చల్లనికనుల సంజలంబాయ విరియ,

ప్రణయబాంధవా, పాతాళప్రాప్తి నాట.

గీ. కలిపెదవు గా లిడినయట విరులవావ

భాషణముల నొల్పెదవు నీయావధార

అమృతహాసము నిత్యకల్యాణమయము!

ప్రణయబాంధవా, విన్నెడఁబాటుఁగలనె?

వామాక్షి

ఆహా! ఈ నిశీధమునఁ గనికరిపు నీశమును
బాడుచున్న దీమె యెవరు చెపుమా?

సన్న్యాసిని

అమ్మా, నీవు దాఁడుకొనుటకు మీఱుంట
నాకుఁ దా వొసంగుదువా?

వామాక్షి

నీ వెవరు? నీ దేయూరు?

సన్న్యాసిని

అమ్మా, నీవు చాలా మారదేశము. దేరెడు
నేలకై వాడవాడుఁ దిరిగితిని ఇట్టి! ఈదేశము
భాగవత నిశీధమున నాము రాలింపు రెవరు?
ఈయూరికిఁ గ్రొత్తవానను; నీ న్నెవరు విత్త
సింతురు?

వామాక్షి

అయ్యో! ఎట్టివివేకి కాము! సహభాగ్య
ముఁ డొందగూగు నెయవంతివగిరిమున నీ
కాశ్రయము లభింపలేదా?

సన్న్యాసిని

అమ్మా, నీవు దయామయివి; నీయయఃఖము
గ్రహించఁగిలవు. నేను నిరాశ్రయుఁడాలను.

వామాత్మీ

బాలికా, నీవు చాల చక్కని దానవు. నీ కి
దేశాటనము విడిచిన విధికావ్య మేమందును!
నీ భర్త లేడా? నిన్నాతం దాదరించడా?

సన్నాశ్రమి

అమ్మా, ఆతనిమాట నే నేమని చెప్పుదును.
ఆతడే ముల్లు వాటిలి కనిపెట్టుకొనియుండిన నా
కీ యనంత ప్రమాదయోగ మేటికి కలుగును?

వామాత్మీ

బాలికా, నీమాటలు నాహృదయమును తీల్చి
నేమునున్నవి. అయ్యో! నీ కుతకస్థము కల్గె
నే తల్లి!

సన్నాశ్రమి

అమ్మా, నాభర్త కాలం విలకవలేని దేశప్ర
వృద్ధి. ఆతనికి జాతీయతభేదములు లేవు. 'తన,
నర' యను విభేదము లేను. బ్రాహ్మణులు
నారాధించును; గొల్లలు బూజించును; సూ
దనులు, వివలాంగులు నేకేంద్రాపునం జూచును;
మిడిమను, విలువకయున్నను, నేడియూ పని
యున్నలు లండలో నాశ్రయించును. ఇట్టి నీటి,
గతి లేనివానితో నేనెప్పుడు ప్రతుకు ప్రతుకలేక
నే నిల్లు నిశీచి వచ్చితిని. అమ్మా, మీయింట
నికెవరున్నారు?

వామాత్మీ

అమ్మో, కటికివేల నిద్రించువా రిరువురు నా
పుత్రులు. నాభర్త మంట లేడు. నేను హత
భాగ్యును. ఆతనిచాక వచ్చి నిద్రాహారములు
లేక యల్లజీవించుచున్నాను.

సన్నాశ్రమి

వా రెం దేగిరి?

వామాత్మీ

ద్వారకానగరమునకు.

సన్నాశ్రమి

ఏల?

వామాత్మీ

శ్రీకృష్ణభగవానుం దాతని చిన్ననాటి నెచ్చె
లికాడు. నే నాయదానను; నిష్కలగోడు చూ
డలేక, భవభీతి కై నావిభుని ద్వారకాభివ్యర్థుని
సమక్షమునకుఁ బుట్టించితిని. ఎన్ని యో యుగ
ములనుండి నే నాతినిని వివనాశింజులు నా
హృదయము బరువుగా నున్నది.

సన్నాశ్రమి

అమ్మా, నే వినుచుండును శ్రీకృష్ణుడు నీనుం
పాటికి కల్పవృక్షమని; ఆతనిసమక్షమున కరి
గినవారికి సకలశుభంబు లగును.

వామాత్మీ

నిజమే; కాని, కూతురా! నాయుగహృదయ
మేటికో భయభ్రాంతిపూర్ణ మై పోయినది.

సన్నాశ్రమి

అమ్మా, తెల్లవాశివంత నే నాదారి నే నడచి
పోయినను. అంతవఱకు నే నిందు కల దాచు
కొనుట కనుమతించువా?

వామాత్మీ

తల్లీ, నీవంటి నీన కొన ప్రాముఖ్యం దావొసంగ
లేకున్న నిల్లు కట్టిన ప్రయోజన మేమి? గృహ

శ్రీమద్భగవద్గీతా ప్రథమోధ్యాయః

పన్నగపీఠి

అందుచేత, నీ చావార్చిముగ్గును నవిచ్ఛాదుము.
నీచర్మమును విచ్చాళింపుము; నీచాళి నాశ
మముయందే కారణముననే సూర్యచంద్రము
దాని చర్మముపై పడియున్నవన్నవారు. అట్లే, నీ
చావార్చిముగ్గును నవిచ్ఛాదుము. నీచర్మమును
విచ్చాళింపుము. నీచాళి నాశమమునకు ముగ్గును
విచ్చాళింపుము.

2111

(పల్లె) హా! కృష్ణా, నా స్నేహితు శ్రీరామకృష్ణుడు నాను నానందించివి. గొప్ప కొంచెం పోయినవన్నీ చికిరి ముమ్మళలైనవి. బాట నీవు. నామాట కేమి? పల్లెలుకూడ నీమీద కూడా పోవోమని కోరానిది. పాపాత్మకమునా! ఇక్కడేకాకలా! ముందుండి కేదో! నాచే కనుకేదోని మితిమీరు. కృష్ణా! మేలు చెప్పింది. నీవు చెప్పినవని ముందు యోగము. కృష్ణమీదకు ప్రాంతముకాదు. పలుకెప్పుడొకమే చెలు! ఇప్పుడు నీ నీవు కేవలం బదులు చెప్పుదును?

సనానిసిని

అమ్మా, ఎవో ఏదో చెబుమని వేడు? వారు: కా
వోదా? ఎక్కువ చెబుచున్నా. తక్కువ. ఆ రో
కొక వోటికి గోమెకను.

二

శక్తి, కలహములు పెట్టకాని ప్రాశ్నించును.
నియ్యము నెచ్చినప్పుడు కేవల మాయలు విని
సింపును. కేవల వేడివాయువ వాకు ఘోరరక
ప్రాప్తయగును. — వీ విచిత్ర మాయలు, కే
నిష్కడే వచ్చెదను.

॥ १ ॥

東坡先生集卷之四十一

వామ!.

కొనివచ్చెదను.

(Dag-bered.)

సన్నాహిని

పేలేమనీ, వామనీ, నీలే భన్యుకాపు! నీమ
 గొంతులు ముట్టకమును వెనకను నాన
 కారు. ఇంటి కేసుయును లేదు; మానసి
 కును, శేషి చ్యుతేశ్రావ్యాన మునది
 పోయి నున్నావు. వానాశిని మరునాగమున
 పోయినను నీకు గొంతు పోయి కలదు?
 పేరదాక వ్రతము, కురేరనార యనుధ
 మిను శ్రీమహిమయందు లేని మహోదార
 స్వగ్ధియగుము నెయ్యారు గలకు. నీవు తిగి
 చచ్చుకొనిన నీ ముగ ముట్టుపై లేకమైన
 లేకుండక పోదము.

[లోని కరుకున.]

ప్రజ్ఞాకల్ప కవిత్వం

(చాకిరేవునుండి)

కొల్లూరు ధర్మారాయ కవిగారు, బి. ఏ.

(ప్రవేశం గీతం - విధంబువొస్తూ)

గీతం—అవతల social reform లో practical side of the question solve చేసి, ఇట్టే field of letters లో కొచ్చేవరకే, మనస్థిరమైనదిక కవిత్వో కవిగారు చెప్పినట్లు, చెప్పుకోవడం కొనసాగిస్తాయి ...
..... రమారమీ ఏదైనా ఉంది మా బావాకి romantic poetry లో instructions ఇచ్చి: ఇప్పటి కక్కడా వ్రాయవద్దు. Ruminare చేసి చాలా తరువాతికి Grey పాదాలలో నాలుగువైపుల రాయడం కావాలి ఇప్పుడే.

(నువ్వుం పో, నీ భావాలను కొనసాగించు) Dearest!

నువ్వువూ— (లోపర్చించి) వచ్చావు, వచ్చావు.

గీ.—Dearest! రలుపు రియ్.

బు.—(రలుపు రియ్) అమ్మా! వస్తూవుంటే ఒక రే మీదపో (అది నిల్చున చెల్లను.)

గీ.—My goodness ! ఏది టివాళ ప్రణయ మూర్తి కొనసాగించింది రియ్ గానెండి?

బు.—(వంటింట్లోంచి ఇక్కడ-తూ) అభిమానాల్నినే అన్నీ మార్చుకుంటే వస్తావని అంటుంది.

గీ.—(స్వగతం) Socrates పెళ్లాం కోపంతో ఉంది ఉంది చెప్పినట్లు నన్నం తిరిగించేందుకు వాడినట్లు వ్రాసాడు. మా అవుధాన మూడుగారెక్తాగు తేవ్వం వాంది. Mrs. గీతం tears వర్షం కావాలి అంతం అంది. ఇప్పుడిక్కడ ఏది టిప్పిని అచ్చిన కొత్తది కేసు? క్రిష్ణగారి కాళ్ళ మీద పడలేమిటి!

బు.—(కోపంగా) చాలెండి. ఈ దిక్కుమారి నకవిత్వాలతో మొదలెట్టి, ఇల్లూ సంసారం, ఇరుండి, ఇది లేమా, అన్న వ్రాసే తలపెట్టడం మానినాడు. ఈమధ్యని మదిమొక్కుకు కనిపించట్టు, వాణ్ణి ఒకటూ రియ్ గానెండి.

చివ్వా కళ్ళ నయము పెట్టే తప్పా, చెప్పండి? వాడేలా వున్నాడో అనిపిస్తుంది.

గీ.—(స్వగతం) అమ్మా! Wordsworthian reflection! (చైత్ర) ఎందుకొక వకవం? అవుధాన మూడుగారి సంతానంలో unhealthy fellows, అంతే. అవాళోగ్యపు అభిజనులున్నారా? వెంకటేశానికేం, ముక్కలూనున్నాడు. వాని బస్తావారున్నా బుద్ధి మనపటికే!

వెంకటేశం—(బిగ్గిలోంచి) బావగారూ!

గీ.—Coming. (నువ్వువచ్చుతో) అడుగు మంటాలోనే వచ్చావు, మార్చుకుంటున్నా. (వల్లి పలుపు రియ్) ఏమోనా బావా, welcome. మా sister నీనుండి చిప్పడే curtain lecture ఆరంభిస్తుంది.

బు.—(వంటింట్లో స్వగతం) డేసు. నేను మాట్లాడితే చాలు, లేవురు. ఆయన మాట్లాడిందంతా పాఠం చెప్పడం.

వెం.—అక్కయ్య కులాసాగా ఉందా? ఎన్నాళ్ళయింది దాన్ని చూసి!

బు.—(నన్ను కంఠంతో ఏడుపు ప్రారంభించును.)

వెం.—అడుగు అక్కయ్యా, మనకు ప్రాప్తం లేందీ నాన్న ఎలా బతికుంటాడు?

బు.—(మరొకసారి హెచ్చించింది.)

గీ.—Keep quiet: foolishness! మహాగల్ల కోసం ఏమోచేయికి? and for such an old hag? చాలా; వేగంలేని కాఫీపెట్టు, బావ కాఫీ తాగడో లేదో.

బి.—(కన్నీళ్లు పెట్టుకుంటూ) బాబూ! నాకు ఇంకా ఏమీ ఆలోచించలేదు. నాకు నా జీవితం గురించి తెలియదు. నా జీవితం నాకు తెలియదు. నా జీవితం నాకు తెలియదు.

బె.—బాబూ! ఇప్పుడు నీ కళ్ళ తాళం, నాకు తెలియదు.

సి.—చూ. మీ చెయ్యికి నీ చెయ్యి కంటే పెద్దది. నీ చెయ్యి కంటే పెద్దది. నీ చెయ్యి కంటే పెద్దది.

బి.—(మరలబట్టి తెచ్చి పెట్టుకొని) బాబూ, నీ చెయ్యి కంటే పెద్దది. నీ చెయ్యి కంటే పెద్దది. నీ చెయ్యి కంటే పెద్దది.

సి.—నీది, మీదటిది. నీది, మీదటిది.

బి.—నా చెయ్యి కంటే పెద్దది. నా చెయ్యి కంటే పెద్దది. నా చెయ్యి కంటే పెద్దది.

సి.—నీది, మీదటిది. నీది, మీదటిది.

బి.—నీది, మీదటిది. నీది, మీదటిది.

సి.—Nonsense, మీ మాటల play చేయడం, నాకు తెలియదు. నాకు తెలియదు. నాకు తెలియదు.

బి.—నీది, మీదటిది. నీది, మీదటిది.

సి.—నీది, మీదటిది. నీది, మీదటిది.

బి.—నీది, మీదటిది. నీది, మీదటిది.

సి.—నీది, మీదటిది. నీది, మీదటిది.

బె.—(లోభపడి) నా నాన్న అప్పుడు నాకు తెలియదు. నాకు తెలియదు. నాకు తెలియదు.

సి.—Poets eye నీ చెయ్యి కంటే పెద్దది. నీ చెయ్యి కంటే పెద్దది. నీ చెయ్యి కంటే పెద్దది.

బె.—నీది, మీదటిది. నీది, మీదటిది.

సి.—నీది, మీదటిది. నీది, మీదటిది.

బె.—నీది, మీదటిది. నీది, మీదటిది.

సి.—(నవ్వుతూ) అది నాదేదు... మీ sister నీది, మీదటిది. At length నీది, మీదటిది.

(అలా Easy chair లో కూర్చుని, నీది, మీదటిది.)

సి.—Well! నానా, నవ్వుతూ marriage నీది, మీదటిది. disgrace నీది, మీదటిది.

బె.—నీది, మీదటిది. నీది, మీదటిది.

సి.—Alright, I am glad for that. నీది, మీదటిది. romantic trend నీది, మీదటిది. by proxy నీది, మీదటిది.

బె.—నీది, మీదటిది. నీది, మీదటిది.

సి.—yes. నీది, మీదటిది. regular study of journals నీది, మీదటిది.

బె.—నీది, మీదటిది. నీది, మీదటిది.

సి.—Foolishness! నీది, మీదటిది. catch నీది, మీదటిది. Journals నీది, మీదటిది. chronological research discussions నీది, మీదటిది. tenth century నీది, మీదటిది. ninth century నీది, మీదటిది. soul of poetry నీది, మీదటిది. Real poet నీది, మీదటిది.

అక్షరం రాస్తే, చెల్లించుకుంటున్న reader నుండే
stirring కలుగుతుంది.

చెం.—నదిసిరికి అంబి కేందరి అని గుండెలో
రాయివడా బంటారు?

గి.—Foolish jokes మాకుమీ! ఈ subject
సాద్రం serious గా think చెయ్యవలసింది.

చెం.—నిజమే, నేను భర్తృజాలక మీమాటలు
విని దీగితిం అట్టిదే, చాలా serious గా ఇతింసి.
అప్పుడా నీ గా చెంతానంది.

గి.—Alright,
చెయ్యమనగాది. Hear
me, ఇప్పుడీ భావకవి
త్వాలవల్ల ఎన్ని పుస్త
కాలుగా లభిస్తాయో
మానవా?

చెం.—నా గా
వాస్తవోచితము.

గి.—మొదట,
press వాళ్లు బతుకుకు
వ్వారు. Articles కో
సాని చాపురాపురుకునీ
journals కి ఆకలి తీరు

తూంది. ఇది material benefits. ఇహ literary
విషయం అలాగిస్తే: ఇదియకు, Telugu literature
అంతా ఒకరీతివాలో? వచ్చితికాదు. ఇప్పుడో,
కావ్యాలు అపరిమితంగా రైల్వేదేరాయి.

చెం.—కాగుంది; కాని ఈ modern పుస్త
కాలు తూనికనినాడా రైలుస్టేషన్లలో అమ్ముతున్నారు.
ఒకాకవితాలూకు సంపుటం వెయ్యికాపీల్లినా ఒక
రీతిడు తూగకుండా పువ్వాయి.

గి.—కొనోయ. Iron తూగినంత భావుగా
gold తూగకుండా? Quality మాడొద్దు?

చెం.—ఆశ్చర్యకరమే వాడుకోదగ్గవే.

గి.—Yes. ఆశ్చర్యకరమే నీకు logical గా prove
చేస్తాను చిను. భావకవిత్వం ఒప్పుడు నాగా చినుమిదే
ఆపుతూందికా?

చెం.—నీ నా.

గి.—పెద్దపెద్ద వాళ్లంతా చానివీడ criti-
cisms రాస్తున్నారా లేదా?

చెం.—అప్పుడా గుండెలో.

గి.—కావోలకాదు. నిజంగానే రాస్తున్నారా
అంతక, literary big wigs తాలూకు atten-

tion, draw చేసిన
poetry లో ఎవో
unique excellence
భావన ఒప్పుకోవాలా?

చెం.—నీమా!
ని logic మాడా
అంతకవిత్వంగానే అయినా
మాయంగా ఉంది.

గి.—Nonsense
పోనీగాని నువ్వేదో నీతిం
రాస్తే కొంత మురిం
దన్నావే, అదేకోచిదూ.
నానిలో నీ shortco-
mings, explain

చేస్తాను.

చెం.—(మొహమాటిస్తూ) నమాతానగాది ఆర్థం
నన్నచక్కంది.

గి.—What a man you are? ఆనంగతి
చెప్పారితో నామా?

చెం.—నరే. (నడుపును.)

“నాటిపాయావ్వు మందువ పూటకూటి

ఇంటిలోపల ప్రేయసీ, కంటినిమ్మ”

గి.—Beautiful! ఆ abrupt opening
కువోవల్ల కలిగిస్తుంది. కాని నా old story,

మా చందాదారులకు

మా కార్యాలయమునకు వ్రాయు
ఉత్తరములు మొదలయినవానియందు నీను
చందాదారునంభ్య వ్రాసినవలెను. లేకున్న
ప్రత్యుత్తరములు మొదలయినవలెను. నీను
జరుగుజరుగుము. చందాదారులనంభ్య భారతి
కవరుకాగితముపై తమ విలాసమునకు
ముందున్నది.

—భారతి.

versify చేసేముటి కొంపరీసి! లేక similar incidents నీమ తటస్థపడ్డాయా?

వెం.—వాసంగ లే ఇదంతా ఆటో—ఏదో—ఆటోడివిజనల్ గా చెందాలన్నారu poetry మీరేను?

సి.—నీయో, నీతప్పాకొయ్య! Auto-biographical ! వచ్చిన పాళ్లేటెటె!

వెం.—అదిగో మరివిపోవోను. ఏంటది?... ఏదో...అలాగుండాఅన్నారu కాదు మీరూ?

సి.—అచ్చా! నీమ స్వీయచరిత్ర కొంతకొంతం form బొకొంపన్నమాట! 'Great wits jump' అన్నాడు. నా'story, repeat చేసేవే. Go on; interesting గానే ఉంది చూ.

వెం.—(చదువును):

“ప్రళయజంకూప్రభంజనోద్వరితమామ
తీనన్యాయపుత్రులు తోడొస వచ్చి
భవ్యభవదీయపురుషవద్యుని (నాగి,
నాప్రణయకీన సుకీమప్రచారి!”

సి.—Good. Keats లాంటి idea పోలేనవక్కా; Sound echoing senseకూడా romantic type లో లాక్కొచ్చేవు. ఆయితే ఆ first line లో ప్రళయవా ప్రణయవా?

వెం.—అది మీ యిష్టం. యదికోసాన్నిమానే ప్రళయవే, లేకుంటే ప్రెస్ వాళ్ల యిచ్చాకోసం.

సి.—కానుంది Continue.

వెం.—మరినా continue ఏంటి? ఆసుకవి త్వంకింప personal గా address చేసి చెప్పడం నించే కొంపమీది కొచ్చింది.

సి.—Devilish! ప్రణయమూర్తిని oral గా ముఖాముఖీ address చేసేవేంటి?

వెం.—మరేం చెయ్యవు? అన్నప్పటికీ మరిప్రమాదవేచోవని దేని! సంపదేను. ఇదిగో తర్వాత ముత్యాలసరం చెప్పేను వినండి:

నీను చాత్ర గం. ౩-౨0 లకు.

“భుక్తశేషోచ్చిష్ట పాత్రా
లంకృతార్థ్యకరంబుతో, ద్వా
రమున, సభి, నీమూర్తి మెరయగ
నిలవు నీరై తిన్.”

సి.—Capital. True to nature. ఇంతకక్కనికవిత్వం నువ్వెప్పుడూ చెబుతా ముకోలేదు.

వెం.—Nature ఏంటి. Fact జరిగివట్టురా నీను.

సి.—yes. Continue.

వెం.—అంతేను. మరి సశేషం కాదు. అగంతెరిసిన నాగమ్మ... వరసకీ మామ...అనేనీడబోఉన్నాడు. దాంతో మాయంటి కళ్లి నాకా నామ ఒంటిమీద తేలివి లేదు.

సి.—(నవ్వుతూ) ఏం, అక్కణ్ణంలాగా measure చేసేజేంటి వాడు?

వెం.—(కోపముతో) ఆ rascal ని చూడండిమాట.....

సి.—కొంతించోయ కావా; ఏదో చూస్తూంటిలేసిలేవు. కాబోయే కావకదా మరి!

వెం.—చూస్తూవేంటి! జన్మమంది మెహంగం కాను.

సి.— Practical భావవిత్వంలో atrata-gems నీను తెలిసియికావు. నేనై లే అలాంటి situation లో ఉండుకుంటావా?

వెం.—ఏంచేస్తా రూరుకోక. కోంగలల్లి శేషభయం.

సి.—అచ్చో, దాని methods వేరు. కవిత్వంలో అద్భుతగీతనవాణ్ణి కథలో పట్టుకుని ఏకేస్తాను.

వెం.—ఏలా? ఏంటి? దానివల్ల లాభ వేంటి?

సి.—“నీను” కథ తెరగవోయి. కథలో hero “నీను” heroine “ప్రణయమూర్తి”. Happy ending

ఆ అన్నగారి character ఎంతో వాళ్ళి fool బాగు depict చేసి, in spite of that fellow "ప్రాయ మూర్తి" "నేను"ని చేపట్టింపని రాయలి. దానివల్ల two birds at one shot అన్నట్టు ఒకవంక reprimand, ఒకవంక ప్రాయశ్చితా, telegrams లాగ చెప్పితియి.

వెం.—మీరు చెయ్యి చెప్పండి, వాకుమరిహ భావ కవిత్వం బద్ధు: ప్రణయమాత్రి కొరక్కపోలే మాని పోయెను.

(ప్రక్కపాదిల్లోంచి బుచ్చమ్మ) ఒరేతమ్మమా. అలాహా! నో కట్టాపడునుమా. ఏండాని పొయ్యిమీది పొరక్కించిసెను. ఓమాలు చెయ్యిచేసుకుంటేగాని ఎలాగ?

గి.—అమ్మా! వచ్చాం. ఏంసాధనం బాబా! I C. S. తగిలింది.

వెం.—మీకేం ఫర్వాలేదు. నేను నకుం కడతాను.

గి.—పోనిదూ. ఈ trouble ఎవడు పడితాడు! మునిద్దగం mess చేసిన carrier లో మీ sister కి తెద్దాం రావోయి.

వెం.—నేనయి ఇహ హంటిలునుమ్మం ఎక్కను.

గి.—ఓయో, నీతస్సాగోయ్యా! ప్రణయంబెట్టు నీకు బాగా experience అయిపోయిందే.

వెం.—ప్రణయంబెట్టుకాదు. ప్రణయకవిత్వంలే యిలా చెడిపోటింది.

(అని నూటికి పోవుచు)

(తర)

కు మూ రు డు

పండిత పురాణం సూర్యనారాయణ తీర్థులు గారు

[వెనుకటి సంచిక తరువాయి]

ఆచార్యగారయే చే

కూరునుగా కన్యత మాడకుమ విను వినలే చే రోగికి బధ్యము సం సారికి దధ్యమ్ము వనువననము కుమారా.

పధ్యము చేయనిరోగియు

దధ్యము వెలుకనిననుండు దగ నతిథులు కా తిధ్యము చేయనిగృహి సా

• రథ్యవిరిహి రథియుఁ జెడుదుర చుమ కు.

ఏగుణములు లేకున్నను

బాగుగ ధైర్యమును నృస్థింపఁబడకునుమ యు ద్యోగికి ధైర్యగుణమ్మే వేగుణములపెట్టు సుమ్మ వినుము కుమారా.

జ్యేష్ఠులు చేసినయదియ క

నిష్ఠులు చేయుదురు గాన నీ పెల్ల పుడుక

శ్రేష్ఠములు చేయుచుండి వ

దిష్ఠుండ వనిలించుకో శక్తిగ్ని గుమారా!

లంచములు గొనుట యితరుల

వంచించి ధనము గొనుట వల దటు సంపా
దించినసంపద లామయ

సంచయమునఁ గలుగుబలుపు నమము కు.

కాంతాకనకమ్ములపైఁ

జింతి లేనట్టివరుండ శివుఁ డనుకొనుమా

కాంతాకనకము లనఁ బర

కాంతాకనకమ్ము లనియె కనుమ కుమారా.

శ్రమపంటితపను సంతో

నముతో నరి యయినచిత్తపాఖ్య మ్మాశా
నమ మగురోగము దయతో

నమ మగుధర్మమ్ము లేదు జగతిఁ గుమారా.

ఒకవేళ నయినఁ బరులకుఁ

బ్రుకటింపకు మింటిగుట్టు పా వగుఁ బా! ఊ
రక యింటిగుట్టు చెడి లం

కకుఁ జేటు తిట్లన మమ్మెఁ గానె కుమారా.

ప్రాచీనుల యాచారము

లాచరణకుఁ వెమ్ము విడువు మన్యమ్మును శి

ప్రాచారహీను వేదము

లే చక్కఁగ నున్నఁ జేయలేవు కుమారా.

విను వంట మొదలుగాఁగల

నను లన్నియు నేర్చి యుంపవలె నెప్పటి కే
నని చేసికొనవలెనొ యె

న్యని కెఱుక? అదపుడు ననికనచ్చుఁ గుమారా.

ధన మొనఁగినచో సిద్ధి

పనికార్యము లేక యెట్టిమానిసి కయినన్

కనుకను మతిమంతుఁడవై

ధన మార్జించులకె పూనఁ దగుదు కుమారా.

అశనముచే నింద్రియములు

నశపడుచందమున నెల్లపనులు ధనముచే
వశపడును గాన దానిన

విశేషముగఁ గూర్చు గొనుమ వేడ్కఁ గు.

నీకంటఁ జెన్నవాఁడను

లోకువ యని యెందఁ నంది లోలత నెప్పుడు
చీకాకుపటువఁ బోకుము

నీకే కష్ట మగు దాన నిజము కుమారా.

అవమానపూర్వకముగాఁ

దెవిపోయినప్రేమ మరలఁ దిన్నవటువ నా
శివునకును తెల్లదంట! అవుఁ

బవిలినమ్ము న్నెమ్ము నమక వశమ కుమారా.

అడిగిన మానము కాలము

[మల్

గడపుట వయనమ్ము భూమిఁ గనుట కనుబా
ముడివైచుటయును పెడమొగ

మిడుటయు నివి నా స్తి యనుటయేర కుమారా.

అకులీనుఁడు రా జయినను

అకోవిదునికొనుకు ప్రాజ్ఞఁ డైనను నిలుపే
దకు ధన మబ్బినను ప్రపం

చక మగనడు గడ్డిపరకనరణిఁ గుమారా.

వినయ మ్మన నెట్టిదొ యెఱుఁ

గనివాఁ డగువిద్యవగ్రగన్యనికంటె

వినయము గలమూర్ఖుఁడె మ

న్ననఁ గాంచుచు నుండు ననుచు నమ్ము కు.

రాజవంశ ముఖ్యమున
 క్షేత్రమునకును క్షేత్రమునకును
 ద్విజులను నెత్తును భక్తిగః
 బాహునివాడు నన్ను పోలు కుమారా.

రాజులకంటెను హెచ్చుగ
 రాజుమాతామహును నికంటెరమును దా
 నేజనుడు కొన్నితోట
 వానినాకు నెత్తు కేరు నెత్తు గుమారా.
 క్షేత్రమును క్రోధమును నెత్తి [హి
 యును రాజును పైకొని వెంట నుండికొ ట
 రను ప్రాజ్ఞుఁ డయినవాఁ డొక
 దిగ మొయినను నున్నాఁ డగుడు తోయు కు.

గుణవంశునిసంగతి ని
 క్షేత్రమునకును క్షేత్రమునకును నెత్తును
 ద్విజులు గలవానిని గని
 గుమారు గుమారు యగుట గొప్ప కు.

విను మెచటినుండియు తమం
 తన నెత్తును; కుండియుండి తమయింతన పో
 వును మరల నెచటికో; బా
 క్షేత్రమునకును క్షేత్రమునకును నెత్తు కు.

ఇల నెవడు బ్రదికియుండగఁ
 బలుకు బ్రదికుకొ వాని మఱ బ్రదికు
 తులు బ్రదికుచుండవే ము
 క్కులగోఁ దమపొట్ట నింపుకొనుచు గు.

పది యోగ్యుల కిచ్చెద నె
 య్యది శ్చేత్త వనంధవింతు వకమాత్రమ నీ

యది యని తక్కినయది యెరు
 యి యెరును చిత్తమున నెత్తు కు.

‘యుగరాజకావనముల క
 నున్నాముగా నెవడు’ మనుజులు కిహనాని
 త్రి గలుగ దందురు కావున
 యుగము నెనుకొని నెత్తును గుమారా.

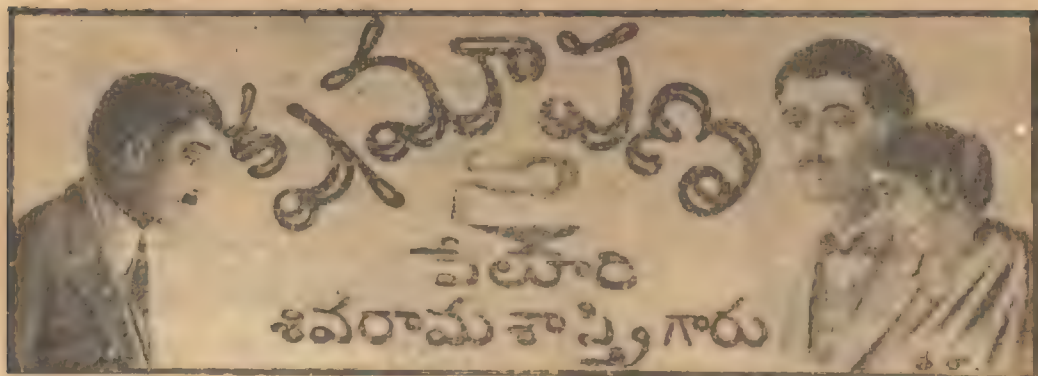
నేక కీమతములు గలు
 క్షేత్రమును నెత్తునను నెత్తును నెత్తు చు
 వేము విమనరు పార్థము
 లేకము గన నుండుకుండలేరు కుమారా.

క్రొత్తదినము కొలువఁజాలిన
 నెత్తును కలలు గొనియును నెత్తును కోర్కెల
 జరిగెనుచుండెద నిక భూ
 క్షేత్రమునకు క్షేత్రమునకు కుమారా.

పాలియునవును చేసెడి
 లంక పాలనము నెత్తుకును జేయుము గా
 పా లొట్టిపోయినపు డిది
 చాలు నె వనపార్థులరని జాబు గుమారా.

శ్రీకాళయ త్రివర్ణము
 నాకనుచుకొని మొదటి యభ్యుదయ యం
 దేకాదశదినమున నిది
 ప్రాకారముగఁ బూర్తి నయఁబడినను గుమారా.

పలుసిగ్గులు చెప్పిన కవి
 నలినభవుం డయిన సూర్యనారాయణతి
 గ్గులవేరు నీమవ ప్పము
 పోకయిని ప్రాచీ యంధునియు గుమారా.

నా తలదండ్రులు కీటి యాచారము నా
వ్వన నా కిట్టి పు నేర్పించిరి. నీను వి. ఏ.
పాఠ్యనయితిని.

నా క్షత్రియ గాచారములు నీ ప్రతి
ష్ఠితిమయి యున్నది. నేను ముమ్మిదట పూ
ర్వాచారం గాయణాలో అచ్చాక్షిని.

నా కథను నేనే చెప్పికొనుచుండుటచే
ప్రాచీనాచారములు నశిత్రమింక నుండి నన్ను
చున్నది. నేను క్రమక్రమముగా ప్రాచీనాచార
ములు నశిత్రమింక నే అశిత్రమిందితిని గాన ప్ర
క్షత్రియు నాధర్మ నామధేయమును విన్నయి
ల్లంబును. ఇప్పు డానామకు గాకు ముక్తము.

నా రోత్తమరెడ్డి వి. ఏ. నర్సికేట్ పుచ్చి
కొని నాలుగేండ్లునుండి. నాకు వి. ఏ. నర్సికేట్
కేట్ పుట్టినతోడనే నన్ను తని కిచ్చి పెండ్లి
చేయుటకును నర్సికేట్ పుట్టినది. నీతో
గలము లేనినదికే ఏయాయు లేని నూ
నంద మనుభవింక నన్ను మని నాతలంపు.
నా రోత్తమరెడ్డి సంకల్పముకూడ నదియే.

నవీనాచారప్రకారము పెండ్లి జరుగ
వలయునని ననుని యున్న. ప్రాచీనాచార
ప్రకారమే జరుగవలయునని నాయున్న. తుంక
కు నాట్లు చులనే. నాతోడను. కొన్ని
ప్రాచీనాచారములు నే నశిత్రమింక కుండులేక
పోతిని. ఆనలు నాది ప్రో వివాహముకదా!
నేను బునాలాడ తోను. అతనికింక నుంక కూడు
కుమవలేదు. నామగనిపేరు—పాడ మతయ
చాల కునూహించియును ననుకొనునను—
అప్పుడు చులనే. కాని నాపేరు చెప్పిన
నలనిన నని నేను చేరిన ప్రేరణ ముండిన కాదు.
అతడు విశిలేక నాపేరు చెప్పనుండుగా పును
చలోకమును దానిలోకముగా నీనినాత
కుండుందింకనీని.

పెండ్లి కన్నవయ్య విము కాగూడదని
అతని వలంపు. కాని నాట్లుచే ముంజుమిం
నాను కుండుబములలోగు న్నయము, అతని
బరము, బంధనములు న్నయమును అయి
దియునది.

పెండ్లియగు విదప నేను మగనితో
అట్టింటి కేగితిని. నేను లోగడ పలచియెండు

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

మద్రాసు ప్రభుత్వ శాసనసభా భవనము

గను. పురోక్షమనెడిది నాపై ప్రేమ కలుగునని యిందును గాని నన్నుంబిగా అనియెను వెంటింబడి నమ్మకము లేదు. చాలకాలము దాటిని నెనువారికి నెన యనుగ్రహమున నేను సాత్వికమగు ప్రేమగంభీరమున నినుమోలు నునున మునబడితిని. నే నాకాశపురమున నే యుండెనొరికిని గాని అది నామగిరి క్షేపము కాదు. నా కపుడపుడు పురుషులకు వలె స్వేచ్ఛాచారమునై మనము పుట్టెడిది కాని గాని నానెని తెలిచామున బావ్యులె తిరుగు దానను. 'పిరికివారును, అనదలును తెర చాచిన వాగియును'నిది నాధర్మ యనెను. 'పు నానెన కవాటమునై ఆధారము కలు గు' నీటి' నెడితిని. 'మనకవాటమునకు నీటిము తియుటమాత్రమే నాని కాదు. కవాట' ల్ని టనమే నాని' అని అతః డనెను.

నాధర్మ వాయుమపువలెను, రామూర్పు విలెను నన్నుంబి, నాలో నేనునై యుండెను యునిది నాకోరిక. నే నుంప గా నెదిరికి శివ్యు నేని? అనియెను నన్ను కచలికలె మూడు మూడువాడు గాని భావ్యులె మూడెనిది నా నుంపవాదము. నీయుంపనై నన్నుంబి కొనియుండుమని అనిదికో తెప్ప న నెయు మునుండుదాను గాని యాతఃడు వెట్లెపు నెదిరిపెప్రాంతిలను వెంటింబడియు గ్రహించుటయో, నీతోని యున్నట్లు నెరుకకుం బిలిచి నేమి తెను లెనని గానుటయో చేసికీ దానను. అతఃడు నెనుడిగి మూడక, మూలు మూలూడక వెట్లెపోయెనెడ నే నున్నురిని

చిలుకముక్రింద చేనుగాడి కూర్చుండుదానను. ప్రేమయనిన నట్లు చాకచాకలా? నే నపుడు చేసిన మంచినది యేదనెగా, ఏదానిచేరిను నాధర్మకు ప్రేమబోధ చేయునెదను.

నే నాకాగ్రాధములు నెడిదితిని. ఏకవియు ప్రేమను సంపూర్ణముగా విహరించెనెలు నాకు ముష్టి కలుగలేదు. ప్రేమయన్న కేనా నాయికానాయకన్యకమా? దాని ననుభవించె నాయు, వ్రాయనెనియు. నేనే కనయిత్రి నాయి తినేది కనగారికవిశ్వమునకు జగతిలో లోన మూడికుండెడిది. ఈశ్వరుడు దానిను నెదిరికి కావించెనెలె చేయవలసివెనానిది కపులుగాఁ జేయెడు.

నాధర్మలో మజ్జియుక మనుష్యుడు లేడు. ఇది చెప్పినప్పుడు, ఇది చెప్పరాదు అనున నతిః చెప్పెడిందు. ఏదానినెనిది తనపై భావము చూచుచుచో వెంటనే నాకు తెలిసి దానిని విచిత్రములుపు మని నొడివెనువాడు. నీను దానిని తెన్ని తెలివేయ నెంచుదానను. అతః డవి భుగితిని నెనియెనియు, నాని నెనటనే యుంచి వెట్లెగాలికము చేయుట నీటింబడి మనియు చెప్పి, వారిని తాను 'అమ్మా' యని నాలోనించువాడు. ఇటులగుటకీ నే నొక మనస్కుటసంగుమున కాధాత్మ్యము నెహంక నెనిసి విచ్చిసెడి.

అతఃడు తెర తిసివేయవలసినదని నాకు మజ్జికసారి బోధించెను. ప్రకృతియు దానిఁ బోలెడివివెనిసెనెని యక్కట తిదని నె

నంటిని. నానమాధానమున రెండు యో
జనము లున్నవి: నే నంతఃపురమున నే
యుడుచో అతడు ప్రేమాపానకుఁ జగు
ననున దొకటి; నేను చెప్పనిది రెండవది.

అతడు ప్రీత్యాతంత్ర్యమును గూర్చిన
గ్రంథములు బోలె జేచ్చెను. పాప మిపు
డెవరిస్తాతంత్ర్యము పెచ్చో అతఁ డెఱుంగఁడు.
అతఁ డాపుస్తకముల నెచట నుంచెనో అవి
యెచటనే యుండును. అవి జపములు కావా?
అసంస్వతి మెచట నలిగిపోవునో యని నేను
కడుశ్రద్ధతో ముట్టక మూచూడక శెడన్నవి
రాత్రుపూజ చేసితిని.

నా యుదాసీనతకు నాభర్త కోపించు
లేదు, సంతసించునలేదు; అగ్రంథములు నట
నుండి కడలింపనులేదు. చదివినవా యని
యడుగినలేదు.

మాదివాణమున తొంటి యుకఁడు దైవం
దనమును పుడ్రపాదములు శిరమున నుండు
నాచారము కలదు. నేను పానిభార్యను అందు
కేర్పాటు గావింపుమని నాభర్తకు జనియఁ
బఱచితిని. నాటినుండియు రాణివాసమున
మగవానిదర్శనము మఱుమాయమైనది. ఆ
లేయు నాభర్త ఒక చిటునవ్వు నవ్వెను. ఆ
చిటునగివున అన్ని యర్థము లున్నవి అపుడు
నాకు గోచరము కాలేదు. నా మనఃరిణామ
మతినికీ చెల్లినపటులు నాకును చెలియలేదు.

నాకడ కారణ జెంతరావలయునని కాదు.
ఒకప్పు సాగిపోవునటులు కౌగిలించు నాశరీ

రిమున వలన శరీర మున కలిసిపోయియున్నది
నేను తిలించుచుంటినో, అతఁ డెంతవిషయిగి నే
యున్నాడని నాభార్య. నే నెంత ప్రేమగు
హాలోఁ గూలుచుంటినో అతఁ డెంత ప్రేమ
శృంగ మెక్కుచున్నాడు.

నా కిపు ఒక గర్భ ముదయించినది.
నేనును నాభార్యయును ఏ. ఏ. కడలేచితిరు.
నాంబిమ్మమ్మలో శక్కున వేదు. పాపదర్శ
మున నేనే పెచ్చు. నామడ పీచిని తీయుదా
సికతి చేయి. అని. నే నటులు తినిపోనకొను
చు అనంతర చంద్రులో ఉద్వేగము శుభగు
చుంటిని. నా శిరోఽలంకృతములగు పూవులు
పరివేషమునలె నుండెను. మావిపాదా
కోములు కుహుకుహుకుహుమవెను. ఆకుహు
శ్చికి నాచులు గొగుగుమని పోయెను. నా
శరీరమును నే మఱచితిని.

నే నట్లై మోక్షమున ముగ్ధులము చాచ్చు
దాటి అశోక మక్రమిడికి వచ్చుచుంటిని. నాపు
నున్న పొడవేకడై గూరుచుండి నాభర్త
ముదిరికో ధ్యానించుచున్నాడు. 'అహో, నన్నే
ధ్యానించుచున్నాడు. ఎంత యన్నవలెనని'
అని యనుకొంటి. పాపశ్చిరస్థుడై పరితపించు
వార్జితవలె కేరవి నుమట తిలు వెందుకొని
పుష్పాజలి తొలుకులాడి నిలిచితిని. నేను
వనంతుని కుమారినలె వెలుచుచుంటిని. మఱుగు
మామతప్పావయమునలె విచ్చూర్చుచుంటిని.
అతఁడు కాపాత కన్ను తెరిచకచే మనఁజి
ననుగుని గామించెను. ఇట్టి వాడెందు
నివించి

కవి. అతడు నాగైవాను వెళ్ళిపోయిందా? లేదా?

“వరశక్తిగనిత పరిరంభ పాశ్చరికత.....
.....ప్రహ్వంతరి తోలుకులాడ నిలిచింది.”

నేను పులుకుపులుకున నతని జూచుచు
నీ క్రమింపించి, విక్రమముగా నాకు విశ్వాస్య
విశ్వాసాన్ని నీవు నీవు నీవునీవునీవు నీవు
కరింపనుడదా?—నలుకరింప నందుకు తు
నొవ్వి కలిగినమాట దిక్కుము. నాకు ద్విగమ
వచ్చింది. నీవు నీవు నీవు నీవు నీవు. నీవు
మును నీవు నీవు? నీవు నీవు నీవు నీవు
నీవు నీవు నీవు నీవు నీవు నీవు నీవు
నీవు నీవు నీవు నీవు నీవు నీవు నీవు

కొంతవడికి నాభర్త వచ్చి మంచముపై
నాక్కునేను. కొంత నా నీచోట్ల ద్వారము
శాంతిచేను. ఇతఁ గంచెము నీవు కూర్చు
నీచో నానె నీవును తీసివేసెదలు పోయె
దీదీ! ఆదైన్య మతని కెవరు చెప్పదురు?
అతడు నా నీచోట్లపై చేయి వైచీ? నీమి
యిచ్చి? చల్లగను వేడిగను ఉన్న దీయనను.
నేను ‘నది వ్యాధిగ్రహము జూపు’ అని యం
పించి. అతడు తులనాని వైద్యులని నిబిది
మెల్లగా నిష్క్రమించెను.

శిష్టాశ్రిత కొకమూర్తి మూలగము నాకు
నా దొడగెను. క్రిమముగా వైద్యం దివమును
నా కొడుకెను. దానితో నాభర్తము కొంత
దొడగెను. అతడు కొంత నానమనీచి
వచ్చెను.

9

నాభర్తకు మార్కెట్టియ్య, అమూల్యమైన
దు నగు శర్మారెడ్డి వద్దలో బ్రహ్మయ్యను.
అతడు నాభర్తకు సహధ్యాయుడు. శర్మ
రెడ్డి విశ్వకాశకే విశ్వ నభ్యసించెను. అతడు
నాభర్తకు బాడవచ్చెను.

అతడు విద్యలు సుమారుగా నా
భర్తయు, నతడును ప్రసంగించుచుండగా తెర
చాన నుండి విడిచి. నాభర్తకు అన్ని
శాస్త్రములు వచ్చియుండు నని నీ ననుకొన
చెను. ననుకొనలో నీ నతనికి తీసివేను అను
నాభర్తము నీచోట్లవచ్చెను. అనినిసంభా
షణమున తీసివేను, వైకేషికము, పూర్వ

పాపముల నొక్క చేతి ముట్టుకొనినను ముది
 నుండినది. నొక్కచోట వాస్తవమును గ్రహించి
 నొక్కచోటనుండి భావము కలుగించును. నా సంత
 ఘములనుగొనియు నొక ప్రామాణ్యమును
 సూచించును. నేను నొక్కచోట వాస్తవమును కది
 లించును. యను ముదిలే ఆత్మనునును నొకచో
 టనుగొనినది. నొక్కచోట యనియును నిశ్చయించి
 నొక్కచోటను. నొక్కచోటను. నొక్కచోటను
 నొక్కచోటను. నొక్కచోటను. నొక్కచోటను
 యనుకొంటిని.

[illegible]

మొదటి చరణం

[illegible][illegible]

一、關於經濟問題之研究與討論之必要性及其範圍與方法之確立。
 二、關於經濟問題之研究與討論之必要性及其範圍與方法之確立。

మా బాధలు పడకు

[illegible]

— 384.

పై మొదట చేతు, కిమి వాళ్ళ
ము, పిదప వాళ్ళ కిమి వాళ్ళను చూచి, కొద్ది
కొద్ది చేతు వాళ్ళను చూచుకు
మార్చికొంటి.

వాధ్యములు పాఠముకొనుటకు నీ నిమిత్తము
ను. అతడు విదించె, మఱి పోయినానుము
నకే మోగవలె. వా కలం గద్యా - ప్రియ
మోహములు క్షమించి మోహములు పుంకొని
వచ్చెడివి. మోగు నే నదిని వచ్చునై మోగు

నాభర్త, పాచీ

నా చారి మునుచి
ని నా చారిముకు
ఇన్ని పేదలకు నా
అగ్రం లేదు నన్న
సర్వకై విశ్వా
నా దీక్షతో నా
గించెను. ఇప్పుడు
హరిమూడ వసు
నా పై నా రోయ

అందుకే నేను నా దేవుని పూజిస్తాను.

మమములో, నిలలో బాగులో, వాడులో వెదు
కప్పువాడు. అటును పల్లవపు పరివితాతుచే
వాడేరి మిదిపురికిమిదివనో అనితగియు
కూడ అని అనుచు వెదా యని నీను కను
గోనని ప్రయత్నించువాడును.

అప్పుడప్పుడు శర్మాశ్లేషి నీ వాడకు పచ్చి
క్రొంది, నీవు పన్నవా యనియు, మల్ల
యలుకాది, నిద్రాముకాది పన్నవా. పాం
యు, పానకాది, పక్షిముగాది పన్నవా
యనియు అడుగుచుపెట్టెను. అదిగోకని
నన్నిటిని నేను నా పొద్దిగొను కావించుకొని
అతనిచే అడిగిచుకొనుచుండెను. పాం
మిదివి మామోటలు నేను. పల్లవాదివలె
కానని ప్రతిబింబమును నల్లని నీలని
చూడెను.

మాశ్లేషిలో ఒకనాడు పచ్చికిరిమిచు
గుడివి క్రొత్త పచ్చెను. పల్లవిమల్లె కన్న
సంగడిత్యగినునకు నోలి చేసెను. శర్మా
శ్లేషి కర్మ మోగమునకు నోటిచ్చెను. వాడును
పచ్చెను. నా కావించుచున్న విశవ ముగ
యను పల్లవాని ముక్కుపై కుడిది కాని
వాడుని పల్లవు చేయకపోయె. నేను నీవు
పచ్చెను నానోలి చేసి పచ్చెనో మీరు
సులభముగ నే గ్రహింపగలరు.

కొన్నాశ్లేషి కనియెడ ఒక వాడవాడు
శర్మాశ్లేషి వాడకు పచ్చి. 'మీ కొక పచ్చి
గొనును, నా కొక ముగియును ఒక పాతచే

తొలు పోవుచున్నా' ననెను. 'కాదు కాదు, నా
వీధివనము పోవుచున్నా' చని నే నెడిది. నే
నప్పుడు పల్లవానినో, పాలివో పొయినో!
నాకేరి గృహమునుండి బయటికి నెచ్చి నేను
శర్మాశ్లేషిని విడిచిపెడితిని. అహ! ఎవని బాగు
లో పోని ముగియును కాదు! ఒక యింక
ఒకయింక కేలముగా మీరు మాశ్లేషా
ముగియని సంయుక్త శర్మాశ్లేషి యనెను.
నేను 'శర్మా' అంటిని.

శర్మాశ్లేషి మాలాకు ఎక్కిను. అదియు
నామః స్మరణోపాయ శానిరింకుండోయను.
అప్పుడు నా మన స్సంగియు నాటికను చూచి
పచ్చిని నిరువాని పన్నలు యిడెను. మా
నేది యిదియు పన్న! నోయినా. పోవుచు
శర్మాశ్లేషి నన్ను పాడిన చూచి నాకు నా
యమైనది.

3

నా బయటితెర ఉప్పుని పోయినది
కాని నామః స్మరణై పల్లముగా పడినది. కన్న
ని, పాతచేల్లి, కెన్నావలు, తీవలు, పొవలు,
మూల వాయువులు, బుడవలు, హంసలు, నె
మల్లి, కోయలు, సొమ్మలలు, జలయ్యత్రిశా
లలు, అంగ కాగములు, శిష్యులు పుటము పెట్టు
గా, శిశువు మూలలో నామః వనము సెలవు
క పడినానును. అప్పుడప్పుడ కాని మండ
లము నా ప్రసిద్ధియనునను నడికల్గెను. కథాని

విశ్వశక్తి హస్తమైన నన్నపుడు శర్మారెడ్డి చూచినఁ జాలును. సంతోషమురెడ్డి చూచుకున్నఁ జాలును.

అందుమట్టముగా తేనె నోపి కేకులు కుట్టివేసిన పూవువలె నే నపు మంటిని. ఈశ్వరుడు నన్నొక సుఖినిపాస కాలవాలము కావించెను. నాలో నేనే దహించుకొని పోయితిని. నా కీజగతి యంతయు నిస్సారముగా పోయెను. శర్మారెడ్డి చిత్తిరునేని లేనియెడల నామీద చుర్రటి దబ్బుగా నుండెడిది. ఒక రోయి యంతయు నే నాచిత్తిరువు నెదుట నుంచుకొని ఘోరమంటిని. కొంతసేపు దానితో వివోదించితిని. క్రమక్రమముగా నా కనులు నంట బొప్పములు ప్రవించినవి. తెలవారు బంటి కూరుచుంటిని. అప్పుడు మగూరిము లొక కంటిని లేచి పైంథ మక్కి కూయఁ దొడగెను.

నే నొకమానము చేసితిని. శర్మారెడ్డి శయ్యలోని యువధానము నాశయ్యలోనికి, నాశయ్యలోని యువధానమును శర్మారెడ్డి శయ్యలోనికి మార్చితిని. ప్రకృతము నే నాయువధానమునే శర్మారెడ్డి భజముగా భావించి కనులు మూసికొంటిని. తల్లివలె నచ్చి నిదుర నన్నెత్తుకొని పోయెను.

నేను స్వప్నమున శర్మారెడ్డి కొక ఉత్తరమును వ్రాసితిని. వ్రాత కుంకరగాము కలము

కాదు; వ్రాత కుంకరగిరినది కాకలేమును కాదు. ఇచ్చ నా మానసముమీఁద నన్ను కరగించి కరగించి కరకకాయ సిగ్గాచేసి అతరిములుగా పోసినది. అప్పుడు శర్మారెడ్డి నాలో ఒకభాగముగా ఉండియుగాని దానిని పఠించెను. నే నతనిలో ఒకభాగముగా నుంటిని. నాలో నున్నవాఁ డెవఁడో నన్ను పట్టుకొని యీసుగుణమును కెక్కించుచు నాచాత్తు జూచియు నేను జాగ్రత్తస్థలో నుండి పోయితిని.

ఒక నీజగము నాధికమవు నాకు హజము కలిగినది. నావలెనే అతఁడును నాదుడువై బరువడి వివోదించుచుండునని నిశ్చయించితిని. అప్పుడు నీ నెవరికిని నివేదించరాని ఒకానొక రిశ్వయంత్రో మ్రగ్గుదుననెదా? అని నేను శర్మారెడ్డికి శర్మవ్రాయకుండుట చాలవిచిత్రమే.

ఎవనివాడయిన నా కుం గిట్టి కున్నవో అనంతమరెడ్డి అంగు నాకుకు వచ్చెను. అందు నన్ను నామీదపెట్టి పలికెను. అతఁ డేమెరువ నన్ను పలికెనో అనామెను స్త్రీలో చాలమంది కుండెనచ్చును. నాపేరు పాలుపుచో మీపేరులన్నియు కలుపితిమి పోవును. మీరె నరును ఇంక అపేరు పెట్టుకొనఁజాలరు. కావున 'పేరులో ఏమున్నది?' అని అనకుండు.

అతఁ డటులు పలువఱగా నేను కలుక వై నెలలకులేదు. పిదప నాతడు—'కొన్ని జంతు

వెండిసామానులు

బంగారు సామానులు

పరిశుద్ధమైనట్టియు అందమైనట్టియు

ఉపయోగకరమైనట్టియు విస్తృతము

[illegible]

గొడవలు—ఈ వివాదాలన్నియును ప్రస్తుతమునకు బహుశః గలవి. వీరివలననే
 వివాదముల తలెత్తినవి. వీరివలననే వివాదములు గలవి. వీరివలననే
 వివాదములు గలవి.

[illegible]

సాక్షి పూర్వమును మించుకొనుటను నివారించుటనుగూడ మాదిరించెననియును సాక్షి నిరసించినది.

అన్ని విధములను పాటించుటకును ముగ్ధులను సద్గుణులగు నున్నవి. వారిలో నుండివచ్చిన వారి కుమారులలో ముగ్ధులలో నుండిన వారు ముగ్ధులగుటకు ముగ్ధులగుటకును ముగ్ధులుగా నుండుట, అందుచేత ముగ్ధులు ముగ్ధులుగా నుండుట కావలయును ముగ్ధులుగా నుండుట వలన ముగ్ధులుగా నుండుట కలదు.

[illegible][illegible]

మీ ఆదిరిణమ శ్రీమన్నామ.

సురాజ్‌మల్ లల్లూభాయ్ అందు కో,

దయచేసి మరొకరిని అనుమతించు.

గోలు అందు నివ్వరు సీతమ్మ.

బ స వ పు ర్ణ ము

వెల రు. ౨-౨-౦

గ్రంథకర్త:—పాల్కురికి సోమనాథకవి పరిష్కర్త:—వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి గారు

పండ్రిండవశతాబ్దమున వెలసిన శైవమత ప్రతిపాదకముగు ద్విపదకావ్యము. ఇందు శైవ మతోద్ధారకు డగు బసవేశ్వరునియు; తత్పూర్వులు, తత్సమకాలినులు నగు శివభక్తులయు చరిత్రములను నరసముగను, పాఠకులు మనసుకరగి తన్మయులగునట్లుగను కవి వర్ణించినాడు. గ్రంథమున మృదుమధురము లగు జానుదెనుగు పలుకుల జాలువార్చి రచనమున ముద్దులు గురిపించినాడు. గ్రంథము భిన్నభిన్నరాష్ట్రములకుఁజెందిన పెక్కు తాళపత్రమాతృకలతో సరిచూచి పరిష్కరింపబడినది. పాఠాంతరములు సూచింపబడినవి. పరిష్కర్త రచియించిన అమూల్యమగు పీఠిక (129 పు.) యిందుగలదు. ఆకాలపు టపూర్వసారస్వతచారిత్ర కవిశేష ముల లెక్కకు మిక్కిలిగ నందు పరిష్కర్త యేర్చికూర్చినారు. ఆధునిక కవికుమారుల కిది యత్యంతోపకారకము.

విలాసము:—ఆంధ్రగ్రంథమాల, 7, తంబు శెట్టిపీఠి, మద్రాసు.

ఆంధ్రవిజ్ఞాన సర్వస్వము (The Telugu Encyclopaedia)

ఇందు చరిత్రలు, వైకృతిశాస్త్రములు, జీవితములు, నీతి, మత, సాంఘిక, వైద్య, రాజకీయాది విషయములు, భూగోళము, న్యాయము, శిల్పము, జ్యోతిషము మొదలగు నమస్తవిషయములు చర్చింపబడును.

ప్రస్తుతము మేలు (సగము లోలు) బైందు చేసినవి మూడు సంపుటములు సిద్ధముగ నున్నవి.

ఒక్కొక్క సంపుటము వెల రు. 8-8-0. పుస్తకములను వి. పి. గా పంపిగోరువారు

ఒక్కొక్క సంపుటమునకు అడ్వాన్సుగా రెండు రూపాయలు పంపవలెను.

ఒకటవ సంపుటమున-‘అ’ మొదలు ‘అటక్ పట్టణము’ వఱకు, రెండవ సంపుటమున- ‘అటకమా’ మొదలు ‘అబుల్ ఘాజీ బహదర్’ వఱకు, మూడవ సంపుటమున - ‘అబుల్ ఘజల్’ మొదలు ‘అహిమత’ వఱకును—గల పదము లున్నవి.

తరువాతి భాగములు ముందు ప్రకటింపబడును.

అంచెకూలి కొనువారే భరింపవలెను.

కారకులూ—

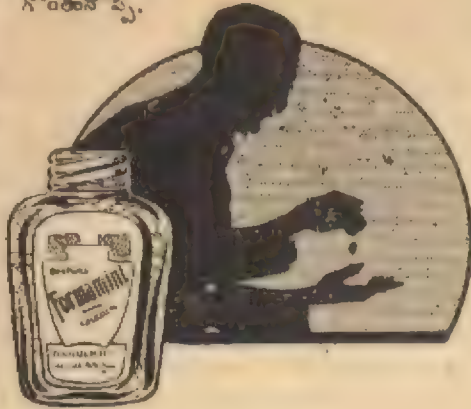
ఆంధ్రవిజ్ఞాన సర్వస్వకార్యాలయము, 7, తంబు శెట్టిపీఠి, మద్రాసు.

నిజాంరాష్ట్రప్రతినిధి:—

నాంపల్లి గౌరీశంకరవర్మ అండ్ కో.,

586, రెసిడెన్సీబాడు, హైదరాబాదు, చక్కెర.

అలలు వ్యాధులు
చిట్టచివరి నూనన,
గొంతునొప్పి.

గొంతు
నొప్పి?

గొంతునొప్పిగా నుండిన,
దానియందు శ్రద్ధవహించి,
ఫార్మమింటు తీసుకొనుచు.
రుచ్యమైనట్టి యీ బిల్లలను
గంట కొక్కొక్కటి వ్రేసి
నేవించిన నేద తేర్చును.
గొంతునొప్పి నయము నొసఁగి
ఇన్ ఫ్లూయెంజా, అంగుళు
వాపు, జ్వరము మొదలైనవి
రాకుండ నాటంకపరచును.

నేడే

ఒక సీసానుకొనుచు

FORMAMINT

కెమిస్టు లందరిపద్దను దొరకును.
ప్రొద్దు లన్నిటియందును అమ్ముబడును.
క్రిములను సంహరించు గొంతునొప్పి బిల్ల.

ద్వార్కిన్ హార్మోనియములు
ప్రపంచమునం దన్నిటిలో శ్రేష్ఠమైనవని
ఖ్యాతి గాంచుచున్నవి.

ద్వార్కిన్ హార్మోనియములను ఎవ్వరు వినియుం
డును! అది ఒకటి గదిగ నుండు కేవలము గర్వపడదు!
సరసమైన ధరలో కొత్తమాదిరిగలవు.

కేటలాగుట్ వ్రాయుడు.

ఈ ప్రతులు ఇంగ్లీషులో వ్రాయవలెను.

DWARKIN & SON,
Original Inventors of the Hand
Harmonium and the oldest
Music Firm in India.

8, Dalhousie Square, CALCUTTA.

ఆంధ్ర గ్రంథమాల ౮-వ కుసుమము

భవపదము (వచనము)

వెల రు. ౦-౧౦-౦.

అనువాదకులు:

శ్రీ కేశాంబరంగాచార్యులు గారు, ఎమ్. ఏ. బి. ఎల్.

ఆహ్వాన యే జీవితమున సాధ్యముగ నెలసిన
బుద్ధి నేర్పున ఈ భవపదమున జీవము లిందు పాళి
మూలమునుండి అనువాదము చేసినవి. మానవ
జీవితము చరితార్థ మగుట కీ మహానీయుని
ధర్మము నేరెము అవతరకు సర్వదా పఠించి
యాచరించదగినవి.

ఆంధ్ర గ్రంథమాల,

నెం. 7, తిరువెట్టిపాళి, మద్రాసు.

భారతి - ప్రకటనలు

వీటియొక్క సుగుణములను గుఱించి యిదివరకే అందరికిని బాగుగా

పెల్లచోట్లయందును తెలిసియున్నది

అట్లు తెలియనివారు ఆలసింపక తక్షణమే

మాలోకామయహర కస్తూరి మాత్రలను

Regd
Trade Mark

తెచ్చించి, ఒకదాని వాడిన మీరు మిక్కిలి ధృష్టి దేంకవలసి మా నిశ్చితాభిప్రాయము. ప్రతిదినము మాకు వచ్చుచున్న ప్రశంసాపత్రములే ఇందుకు ప్రబల నిదర్శనము.

ఇది మేడైన కస్తూరి, కుంకుమపువ్వు, అమృత్యువైన ఓషధులు మొదలగునవి చేర్చి, కాస్తూరి క్రమగా తయారుచేయబడినది. తంబూలముతోగాని, విడిగాగాని ఉపయోగించవచ్చును. పలువిధ జ్వరములు, దగ్గులు, నీలము, అక్షిగ్గులు, క్షేను, అక్షిగ్గు ధేను, కడుపుజ్వరము, కడుపుతొప్పి, పిల్లల పక్షిణము, ప్రక్కలకొద్దు, అగ్నిహింపియము, మలబాగుము, నలుహింపి మొదలగువాటికి మృదాయుజ్యముగా పనిచేయును. స్త్రీలు, పసిల్లలు, ముగ్ధులవారు ముదలగువారికి అచ్యుతపదార్థము. 250-300 మాత్రలుగల బాటి 1-కి ధర్మ రు. 0-4-0 పోష్టకర్పు 0-4-0 6 బు. పోష్టభర్తుతో సహా రు. 1-8-0 12కి రు. 2-13-0 25కి రు. 5-3-0.

బిషగ్గరిల్ల పాశ్యపు నెంకలూచుల వండినములు, ప్రాప్తైగురు.

శ్రీ సీతారాఘవ వైద్యశాల, మైసూరు.

మృదాసులో నెం. 6, బంధనవిధిలోనున్న మ్యాంకంపెనెవారివద్ద నొరెక్కును.

అశ్వర్థము! జయవశీరణి లేక ఆద్యుతమైన తాయత్తు అత్యాశ్చర్యము!!

ఈ తాయత్తు ఆద్యుతమైన క్రియతో తయారుచేయబడినది. ఇది భరించిన ప్రతిమను శీలమును, వారికోరికలు తీర్చగ యాదేయమగును. ఇది భరించినవంటనే మనముచేసి నుత్సాహమును, అభిరూపము గూర్చి, భయము, వాశిజ్యమునందు లాభమును, ఉన్నోగభావము, పక్షిత్వలయందు శిలసాంగులూరును, మొదలగు విధములు నిరూపించును. ఇదియేగాక వానిల వానిహించియుండు విధములను పోగొట్టి యితరకష్టములనుండి తొలగించి పనిమేల్చిన కృపా ప్నానులతీయును. చప్పిల్లలనాపించిన బాల్యగ్రహాది ప్రతిబంధకమునునూడె తీర్చించి, వానికి సంగోప మైననూర్చును. గ్రహదాగములను కలిగినవ్యర్థోగములను నుపశాంతింపజేసి వ్యాసుధిగర్భములను నుదయములనుండి కాపాడెనచో ప్రత్యేకపు తాయత్తులు పంపబడును.

ఒక్కొక్క తాయత్తు రు. 2-0-0; 10 తాయత్తులు రు. 15-0-0

ప్రత్యేక కాన్యలాభములకొరకు ప్రత్యేకపు తాయత్తులు ఒక్కొక్కటి రు. 50-0-0 } పోష్ట ప్రత్యేకము.

గాంధిమహాత్ముని కారాగృహ విముక్తి పాత్రిక వైద్యశాలోమంబియొక్క యభూర్వబోధిషము.

హనుమాన్ ఆరాధన! మీరు మిథునివ్యూహము తెలియగోరెనరా?

అయినచో తిరుగు విధానో కామసిని ప్రశ్నలను పంపును. ప్రతిప్రశ్నకును నెంబరు తేయబడెను. మాఖిలా సము పూర్తిగా తెలియజేయబడెను. బాలుప్రాయము పరిమిత కాలముగూడ తెలియజేయబడెను. పంపిన సరిమైన జవాబులను పొందుగలరు. 5 ప్రశ్నలకు రు. 1-0-0 వి. వి. చేసినచో రు. 1-4-0. పై ప్రశ్నలకు ఒక్కొక్కదానికి రు. 0-4-0 చొప్పున చార్జి చేయబడును.

వి. కె. శతగోపాచార్యులు,

నామమగుపాపి, జ్యోతిష్కుడు, తిరుత్తణి, చిత్తూరుజిల్లా, మృదాసు రాజధాని.

చేతన లేకుండుట మొదలై గొప్పముగ్గి అది చేరు కనులు మూసికొని ముప్పుపై నొకరినొకరు. ఆతఁడవచటినుండి మల్లగా నెట్లొక కనులువలె నాచేవులు చూచెను.

అటు లాతఁడు నిష్క్రమించిన కొంతనే నడికి లేచి కూర్చుంటి. అది కాన్డవిచాము ముచే పుట్టి, చర్మశవ్యతితాపాపాలముచే పెరిగి, ఒకమహావాతము వీనయొడగెను. ఈ వనమున రాలిన కుసుమములు ఆకాశవతితము లగు తారకాగణములవలె నుండెను. ఆ వాత్యాచక్రమణములగు ఎగిరిపోయిన తీర్థల తాజాలములు క్రొందరిని పూరింపి మన గాని పడగలవలె చూపెను. అది పూయి కేగినవో, క్రొవనే పడినవో ఏవ పూయగుచున్నో చాలనే నడికి కాచూకాశరంగమున ముప్పుకొని విడిచినది. ఈనాటక మెవ రాజించివో యెవరు కనుగొనినారు? కాని అందఱును కనులు మెట్టుకొని చూచినారు.

నా కప్పుడు సరోద్ధిమశ్శక్తియు దొకగౌరవము, ఒకపైశ్చ్యము, ఒక ఆశ్చర్యము-ఒకనాశ్చర్యము, ఒకప్రేమ, ఒక అశ్చర్యముచు కలిగెను. కడవటి నిమిషమున నే నతనిని సంపూర్ణముగా నస్పృహించితిని.

‘సేరిత్యాగము నా కొక అస్పృహ విచ్చిందది. అచ్యుతాశ్చర్యము నే నేను నీనుండి కట్టితో నున్న కలుగిన సుందరమువలె నేను మోపుచున్నాను. నీమాటలు నీహృదయమునూడ నీ ప్రసంగించినది నన్ను నేర్పించినదానియై, అని యొక

యుద్ధము సరోద్ధిమశ్శక్తికి వ్రాసి యుప్పరికి చెలియకుండనే నటనుండి యెగిరిపోయితిని.

ఆహా! ఆ ప్రకృత్యాశ్చర్యము నేమని చెప్పదును? అది కాశ్చర్యములు విను; అతని యుద్ధము సుఖము; శిష్టతాపవనము; మూడవమాపు; గర్భవర్తము; విదేహము.

నాకు ప్రతిదాక్ష్మము భయమయ్యుగాను, ప్రేమమయ్యుగాను కానినది. నాకొక కేటునుపులు, కుసుమములు, చక్రము, కలిగి వాయుపులు స్వయంబున నున్నవి.

నా కొక క్రొత్తవన్నె వచ్చిందది. నేర్పనానాచర్యమును పల్లవిగానే పేరెనె. నే నా నేర్పనలో ముక్తువలె బాధ మనుభవించితిని; బాధవలె ముక్తత చవిచూచితిని. అప్పుడి నాకర్మయంతయు ఒకతెచ్చు. నే నాశ్చర్యమునకు భక్త్యాశ్చర్యకవనే యుండి అది కొఱకో, నాకొఱకో చేసితిని.

అతఁడును, నీనును ఏకాంతచంద్రకాంతో నొకరినొకరిని. ఎవ్వరిసానువులపై నీహృదోచనములతో గూరుచుంటిమి. నదీతీరము లాకలి కుసుమాపులేల వచ్చి పట్టితివా మిప్పై విశ్రయించితిమి. ప్రాసాహోగిభాగము లందు శరచ్చంద్రకాశూలయ్యుపై నూటలొడి మాటలొడి వికరణగొనితిమి; ఎకపక్షినారగించితిమి.

నే నతనికి మెల్ల-పిప్పైడియన్ విని పొందితిని. విజయవిరాటము నొక కష్టించితిని. అశ్చర్య శాకుంతలమును కర్మసచివుల చేసి

తిని. నీవు భాయమును పార్వ్యచేసిని కామిచితిని.

గర్భాగ్ని జాతికలుతో నొకశయోధియు మహిమక నాశించిలో ఏరహస్యమేని చెప్పలేదు. కాని నే మిగుపురి మర్యాదమునకు అని నాని శక్తికలుమూర్తి మిగులబడిన పాపలు మూర్ఖములు కొంతనూని మరిచిన కవల అవట నిలిచి నుమ్ము చేర్చిలో మామందును ఏనియో కొన్ని మాటలు చెప్పకొనువాడు. ఆమాటలు వినుటకు నాకు మూడవ చెవి లేకపోయిన యని నే ననుకొను చాను.

గర్భాగ్ని కనుచాటు చేసి శరోర్ధిను శక్తి చింతికి వ్రాసిన యుద్ధిరములు మామటకు నాకు తత్తరమైజైది. వానిలో నామాటలో యుగమనదికాదు. శరోర్ధినుశక్తికి చేరిన శివా? లేక దానిని పైను జముచెవా? అని నేను సంకోచపడితిని. అది ప్రేమమున కెటుక!

ఒకటి రెండు మూడు నాలుగు నెలలు కడచెను. 'నీ పెండ్లిగారు నచ్చితి' ననికాని, 'ఇంక నెన్నాళ్ళింక' నని కాని గర్భాగ్ని నన్నడుగ లేదు.

అతిని నామపురో యుడు మాత్రం నదిగతి అనిని కింకకట్టు నీయలేదు. నేను వివేకతపనకు అతిభయంపై కెల్లి క్రొవ పైచి ఆకాశమున బులిగూట బాసినను అతడు దానినికయమున ఇసుమారయేని క్రొవ మాని లేదు. నేనుమాత్ర 'మీదిండు నిది కాదా?' అని అడుగలేదు.

అతడు లేవపుడు నే నతని శయ్యపై బయలుదేరినను. అతడు వచ్చి నాశయనమున బరుండు వాడు. నే నతని వెండి కంచమున నా స్వోజనమును బడతై మదాను. అతడు స్వీకరించువాడు. అతడు నాకు Friendship Mystic అనబడినెను. Love and Beauty Mystic అని పేరు పెట్టినచో మరిగానుబడినది.

నా కాతని చేతలన్నియు ఒక శక్తిని చేసూర్చెను. ఎట్టిశక్తి? నావార్తాను నొక మూర్తి లింగవర్ణోకము చేసికొనునట్లు. చేరి కొన్ని నెలలు. ఏమి గ్రహించాము? ఆశక్తి నిశ్చక్త మైపోయినది.

వెతలు బాగులువారు శాంతిని ఏకాం నియుంచేరి లేచిపోని వెతలన్నియు నశ్చిని వైచికొనను. అదిలే నేనును ఉద్యానమునకు బోయితిని. నా కెచటలేనినుఃఖమును ప్లుకొనినచ్చెను. నీ నానికోసిన వాని న న్నెంతకొనిపోవరు? అపుడు న న్నెందలు వ్యాదయోగ్యునిగా భావించి పూజ యాజ విరో? న న్నెంతకొనిన ఏపురుఘంబు ఇంద్రియములు తీసి చేతనుడు కావరు? గర్భాగ్ని నానావాచర్య సహవాస సహజోజన సహాయనములు క్రిందలె నీ ఆచరించుట నేయివిధిత? నానాక ర్యము గుడ్డిగవ్యకంబు ఏమి ఎక్కువ? ఈలా దర్శముకంబు ఆచరింపొందర్య మేమేని కుదా? ఉండుచో అది మెవరిలో లేదు? బోలెనినుడి ప్లుకొని రావలయునుగాని నన్ను? ప్రేమపు మన్న నెవరు ప్రేమితుడు? ప్రేమ ప్లుకొనో గుడ్డినీమేని అర్థాంగి. ప్రేమ లేచేని రింభ

నోరు అన్నది. ప్రేమ గుడ్డిదా, మనుజులు గుడ్డి వారా?

తేఫా లిశాకుసుమములు వైభవ తలలకు నెక్కినవి. చూడకలు నన్ను చూచి నెవ్వరు. ఏదాకుల యరణిపువ్వులు నాశిలపై కాలు వచ్చెను. నీనియన్నింటిపై ఆంజలితెచ్చింద్ర మొద్రక! నీ నా మాటకొలుకునొడ్డన కూరుచుంటిని. ఊరక నా గండఘటముల నుండి బాష్పము స్రవించెను.

నా వెనుకనుండి బాష్ప పాదవివ్రాసభ్యులు నా పాదాలు వినలేదు. నేను వెనుదిరిగి చూచు చాచు కర్మా రెడ్డి రాపైః జేయుచుచును.

అహా! ఏమి ఆస్పర్య! అది నా బాష్ప ధారించు నేతిపు. పులకములకు నెక్కిపోయి. ప్రతీక విలువలు. 'ఇది నీను భవ్యు. ఇది మృతీక భవ్యును. ఇది ఇహలోకమున స్వర్గము కట్టకను.' అని అనుకొంటిని. ఆత్మజ్ఞము నాశరీరము నాకుఁ దెలియుచో ఒట్టు.

తనపై నొరగిన నన్ను సరిగా నిలువ రించుచున్న కర్మారెడ్డిని కొంతనడికి కనుఁ గొంటిని. అదియే నా 'స్వయ్య'! యని నాతో ధించెను. నేను చాతాళమున పడిపోయితిని. నే నెచటనుండి భూలోకమునకు కలిగి నచ్చు వెలకు 'అది నీ ముచిలేని గుఱి పుము. చాతాళమునందలి సుఖమే సుఖము! అమ్మా! నీ విపుము.' అని యాతని ననుట వింటిని. అదిని ప్రత్యక్షిరమును న నొక అతీనుమను పొలుచు లోనికి నెట్టెను.

నే నెచటి నెచట నుండుమని యనలేదు; ఆతని నెచట నుండునులేదు. అదియే నిష్క్రమించినంతటి నే నాకు చచ్చిన చా నగుచోలు నది. నాకు ప్రాణములు పోతి తీసియో! నీ నా కింకనఘ్నమైన కాసారము విడిచి మివలిక నచ్చితిని. నేను నాకున్నచో కర్మారెడ్డి నివ మృదులు హస్తములతో నెక్కికొనివచ్చి ప్రేమ్యువాడుగదా! అని యనుకొంటిని.

మేడలూడినూడి ముఱువి స్పృహముగా వినిపించెను:—'నా అరే పత్వ్య కామాయ పతి ప్రయోధవ త్యాశ్చ న్దు కామాయ పతి ప్రయోధవతి! నా వా అరే బాహియ కామాయ బామూ ప్రియాధవ త్యాశ్చ

వస్తు కామాయ కామ ప్రయోగంబి నవా
అరే పుత్రానా కామాయ పుత్రా ప్రయా
భవ స్త్యైశ్చ పు కామాయ పుత్రా
ప్రయా భవన్తే । న వా అరే విత్తివ్య కామా
య విత్తిం ప్రయోగవ అస్యైశ్చ పు కామాయ
విత్తిం ప్రయం భవతి..... న వా అరే
లోకానా కామాయ లోకా ప్రయా భవ
స్త్యైశ్చ పు కామాయ లోకా ప్రయా భవన్తే ।

నే నిటులు వివి కొంతవడికి మేడపై కేగి
తిని. భర్తారెడ్డి నిమరించెను. అతఁ డచట
నిలచియున్న పట్టహారాస్యకమున 'మిగిని
కొలకు మిగిలె' ప్రయులు కాదు, వికలా
కే మిగిలె' ప్రయులు. అలికొడ కాని ప్రయ
కాలు కాదు, నీవ కొలకే కాని ప్రయకాలు.
కొమమకొలకు కొమమల ప్రయలు కాదు,
వికలాకే కొమమల ప్రయలు. కొక్కము
కొలకు కొక్కము ప్రయలు కాదు, వికలా
అరే కొక్కము ప్రయము... లోకుల కొలకు
లోకులు ప్రయలు కాదు, వికలాకే లోకులు
ప్రయము' అని భక్తిముని బట్టెను వ్యాఖ్యచే
గ్రహించితిని

—కానీ నీవు వచ్చినది నాకెందు.
వచ్చినదియే మారణాదియే వచ్చు నచ్చి
బుచును. నాకెదిమదియు విడిక్కరిన ప్రయో
మను. నొంవారాలు అరిచి మనుభవముచేసి
కొంటివి. అహ! అది మౌనన స్వము! ప్రమ
క్రమాముగా నా విడిక్కరిన ప్రయమువిడిక్క
రికొక్క మట్టి విచ్చాచితి. నీ చెబుచి! అది
చేగ్రహించితిని.

నీవారానీ భర్తారెడ్డిని నీవెంచితివి.
అహ! అదియే నాకెదిమును వచ్చితినిచిర
కానునుచు! నీచెబుచి! 'నామహా! =
నాక మౌనపాటు చేసితివి; నా కెలాది నీకెదు;

కును, నీ కెలాది నాకెదుకును మోస్తరివి.
నీవు నా మాన్పు నవరింపవలయు' వంటిది
భర్తారెడ్డి రాజాగిల్లలో నెవరిమును తీసికొని
నాకెలాది నా కెచ్చెను.

భర్తారెడ్డికి నీవు పైకొని వచ్చిన మై
తిని. అందును మచ్చివచ్చి, పుట్టినిచ్చి, అదిగ, నిచ్చి
నిచ్చినిచ్చి కలుగుచును ఒక మోకానిచ్చి
మున నుండినెంచితిని.

నీవు చేగ్రానిచ్చిమును నిానిమును
నీవెది ముచ్చి గ్రహించితి. నీవెముచివి

నెల చొచ్చెను. అటువదొకటవ సంవత్సర
మారంభించెను. ఎనిమిదవవారము ఉదయం
చెను. ఎదుగారవ తిథి వచ్చెను. అటువ మహా
భూతముతో అనటి స్పృశి. మానసముతో
అనటి భావనము. శూన్యముతో అచ్యుతకేవ.
బయట నెన్ని నగానాలు మ్రోగించినను అచ
టికి వోజునపు. అనట స్వయముగా శబ్దము
మ్రోగును. అందుచోపములు మేము మేమని
నచ్చి అహుతియగును. అందు శాంతి సరిపా
వలె జనించును.

నే నానొకాంతమున చాలగౌల ముం
కుటచే నానిదిదండ్రులు మరణించిరినియు,
నన్నుం గనుగొన మిగులు బ్రహ్మాండరిని
యు నే నెఱుఁగెను. నే నమెరికా వెళ్లవలయు
వాగ్దానాతికలు ప్రచురించెను. నా తిమ్మ డి
గ్లాసులో నదుపు ముగించుకొని నాకొఱ
కమెరికా వెళ్లి విసిగి వచ్చెనని నెఱిసిపది.

ఇప్పుడు నా తిమ్మడు నను జూడవచ్చెను.
అతడు భవిష్యత్తువిషయములు వివరింప కచ్చి
నదిమోగి. మన ముంచినలు అది చనదు దాని
కిరెగురుకుం గానరాని కన్నొకటి కలదు. వాని
చూపులోనే అది ననును. ఎప్పుడో ఆకన్న
మూతనదును. నాటంగోలె అది మనము చెప్ప
నచొప్పున నడుచును.

అతడు గృహభిముఖుడై యును. సో
త్తిమరెడ్డిని సందర్శించి మఱి యుంటికే బామ్మని
అనినకి చెప్పితిని 'సోత్తిమరెడ్డి నీకు బావగో
కాడు. అతడు సోత్తిముండే యని అంటిని.

నే నిటు లనగా అతడు రెండు దీర్ఘ
నిశ్వాసములు విడిచెను. నేనును రెండు దీర్ఘ
నిశ్వాసములు విడిచితిని.

మనస్సు వాక్కుతోనే కాక ఇతర కేంద్ర
యముతోను మాటలాడఁ గలదు. ఆసంభా
షణ మాత్మకమున పాదములతో నుండియును.

నా తిమ్మడు వెళ్లిన తరువాత నన్నుం
జెందిన దాదీ వచ్చినది. అది ముగ్ధుని సంఘ.
సుఖదుఃఖములు పుటపాకము. వాగ్దానము
నకు పుట్టినిల్లు. నేను ముదియాలలోను, కను
గించుటలోను జగిన్నాటకమును చూడఁగి
ను. దాని కీలవాత్సాహ్యముచే నేను నను
బాం నైతిని. దానికి నానగి నొకటిచి యిచ్చి
యింటికే బనిచితిని.

నేను నాయుంటికే బయన మయితిని. నే
నే ప్రదేశము శ్మశానములలె వినిపించినచో
అదియ నా పకట్టి; అచటికే నాయనము.
నే నీవును నాకొఱకే నాయుంటికే వెళ్లెనుంటిని.
కాని బడికి వెళ్లి పిల్లవలెనే వెళ్లితిని.

అంతిపురిలో నాకు నవతి యుండ
వనినో నాతొంపు కాని నాయాను నాభగ్ని
కుంఠు విశ్వాసమే యచట నెవరిగా నుండ
ను. సోత్తిమరెడ్డి నాకు 'దేవిడి మన్నా'
చ్చెననుకొంటిని. కాని సరిచారిక బుడము
తొంటివలెనే స్వాగతమిచ్చిరి. 'అమెరికానుండి
యోమి వచ్చితి'ని అమెరికా యాచి నెను. 'ఆ దేశ
ము మనయడుగున నున్నది కదా! అట వా
రెండుకు కొలు క్రింద, పాదములు మీఁదనై

‘జీవోహ రా?’ యని కుముదిని శంకించెను. ‘అచట పగలు రాత్రి, రాత్రి పగలును గదా! నూర్వోమ చెప్పవలెను, చెప్పవలెను సూర్యుడు మిగిలు మాటుదురా?’ యని ప్రశ్న పలికెను. ‘అచట చాటుప్రకారమును, సమస్తములోను నీకు క్రోధం బడి పోవక మెటలు నిలిచియుండుకొని వచ్చిని ప్రశ్నించెను. ‘ఇంతి నుండి మాటిగా బెజ్జము వైచి కొని పోయినచో అచటికి శ్రేయమురా?’ యని యదుర యని యును. సామాన్యము వెనుక బుద్ధి మీద వచ్చుచున్న నది వారియూహ. సర్వోత్తమార్థానికి నావచ్చిన వార్త తెలిసియుండును.

నాయంతఃపురమును నేను స్వాధీన పఱచి కొంటివి. అందు నన్నటులు చేయనిచ్చు ననుకొనలేదు. నేను తొంటివలెనే నాపాకళలలో భుజించితిని; ఆనెడ తని పాకళలలో భుజించెను.

ప్రాసాదోఃరిభాగమున దాసీకలు మాయుహులైకిని దెలుప శిష్యులు పోయిరి. వందన తొంబాయిము లునిచిరి. అగ్రసంస్థాయి వెలిగించిరి. గాజు కల్లెరములలో పూవు లుంచిరి.

నన్ను జూచుటకుఁబోలె తారాగణము లాకాశసౌఖ్యమున నిలువఁ జొరలేదు. పత్రిక తాత్పర్య మగునంతటి నన్ను గెన్నారెంగును గొనె నిష్ఠము లేనిదానివలె చూడెనటులు, మా జనములు, మనుకు మనుకు మనుచుండెను.

నేను మేడమె లైక్క దొడఁగితిని. ఒక్కొక్క మెట్లక్కట ఒక్కొక్కలోక మెక్కి

నటులుండెను. చివర మెట్టు నెక్కి నాయనమూ నము నెక్కితిని. హాబీమీద నిలువఁబడి సోల్లికి నామీద నేను నిలువఁబడితిని. సర్వోత్తమార్థానికి పాదములు నడచి నాగుండీయు, చివ్వుడు విరిగిని. అతని ముఖమును అవలోకించి క్రమమును పుక్కిలించితిని. క్రమగతీయు పరిశిష్టతీయు, ఉన్నది సముల సద్వర్తిమునలె నే నా సర్వోత్తమునిదరికి నడచితిని.

దక్షిణాశ శాంతిసందేశమును వలె మలయమానునిము పంపెను. చెప్పవలె వెన్నెలవలె సత్కాంక్షను చూడెను. ఆశ్చర్యము నెరుగెన్నది సగుణస్వరూపమునలె చివ్వువిభూతి లతో లేజరిల్లెను.

శియనై కాదశినాట పాలవెల్లిలో పురుషోత్తముడు చివ్వులచేతలూ సర్వోత్తముడు చివ్వులచేతను. నేను కాలరాత్రువలె అనిలక పరిగి యుటల పురుషోత్తమును గ్రహించితిని. సర్వోత్తము వైచి నా పురుషున్న సర్వోత్తమించి, ‘నీకు శాంతి కలుగుగాక!’ అని ఆశీర్వాదించెను.

నేను ‘ఓగుమా! పరమగుమా’ అని మాటలాపింబోగా, అందు ‘కాదుకాదు; నీవే నీకు గురువు; నీకు నాకు గురువు. నీవే నీకు శ్రేష్ఠుడవు. నీవే నీ కార్యపు’ అనెను.

నేను ‘నిక్కము’ అని పిడక నావృత్తాంతమునియు చూసె గ్రుచ్చెటలు చచ్చి కొని పిరి. అందు శాంతినితో విమోచనముగా అనె గుండై వినియెను.

స్వీకరించు తిమిచి పుష్పం నానోర్తియందు
నమనానా, తీర్చి, తిమిచేర్చుచా

నానోర్తియందు తిమిచి నానోర్తియందు
ఆనానోర్తి నానోర్తియందు నానోర్తియందు
నుటకు నీను స్వీకరించు. నానోర్తి నానోర్తియందు
నానోర్తి నానోర్తియందు నానోర్తియందు

నానోర్తి నానోర్తియందు నానోర్తియందు

నానోర్తి నానోర్తియందు నానోర్తియందు
నానోర్తి నానోర్తియందు నానోర్తియందు
నానోర్తి నానోర్తియందు నానోర్తియందు
నానోర్తి నానోర్తియందు నానోర్తియందు

అహర్ముఖము

[విభవ సం]

అహర్ముఖము పాదానీచికం

బాంధభండమున నిండినవి!

రహస్యకాంత దినోదయవేళా

రాగభావములు మోగినవి!

* * *

అహర్ముఖము పాదానీచికం
నానోర్తియందు నానోర్తియందు
నానోర్తియందు నానోర్తియందు
నానోర్తియందు నానోర్తియందు

అహర్ముఖము పాదానీచికం
నానోర్తియందు నానోర్తియందు
నానోర్తియందు నానోర్తియందు
నానోర్తియందు నానోర్తియందు

అహర్ముఖము పాదానీచికం
నానోర్తియందు నానోర్తియందు
నానోర్తియందు నానోర్తియందు
నానోర్తియందు నానోర్తియందు

అహర్ముఖము పాదానీచికం

నానోర్తియందు నానోర్తియందు

నానోర్తియందు నానోర్తియందు

నానోర్తియందు నానోర్తియందు

అహర్ముఖము పాదానీచికం

నానోర్తియందు నానోర్తియందు

నానోర్తియందు నానోర్తియందు

నానోర్తియందు నానోర్తియందు

అహర్ముఖము పాదానీచికం

నానోర్తియందు నానోర్తియందు

నానోర్తియందు నానోర్తియందు

నానోర్తియందు నానోర్తియందు

* * *

అహర్ముఖము పాదానీచికం

నానోర్తియందు నానోర్తియందు

నానోర్తియందు నానోర్తియందు

నానోర్తియందు నానోర్తియందు

నలేదు. చక్కని పొయ్యిపాట పాడుతున్నాడు. నేను పంపినమీడికి వెళ్లి నిలబడ్డాను. అనన్యసి నాకేసి కన్నెత్తి చూడనేలేదు.

టమాట రాదేను. కీర్తిని అందుకొంది. కొంచెము నేపటివరకూ కళ్లు మూసుకొని ఏదో యోగసమాధిలో ఉన్నట్లు ఉన్నాడు సన్యాసి. రక్తాత వీచోమంత్రాలు కాబోలు, నెమ్మదిగా గోచిగాడు. అవి పాలిథానలో ఉండడము వల్ల నాకేమీ అర్థముకాదేను. కాని వివాదానికి బాధపుగా మంత్రము ఉన్నది. ఈ పొయ్యిపాట, ఈ పాలిమంత్రాలు, సన్నాసన్యాసికి మహిరద్గరగా లాగినవి. అతిమ కష్టమైన గానీ నేను మహిరద్గరకి వెళ్లి నిలచున్నాను. నానాకము చూచి యోగ సన్యాసు. నేను నెమ్మదిగా “మీ చెప్పడైనా పొయ్యిపాటకు వెళ్లరా యేమిటి?” అని అడిగాను.

అనేకటితో కర్ణి మూసుకొని పాడుకొంటున్నాడు.

“ఇల్లువాకిలిగాని, ఇల్లాలుగాని, ఏ కిప్పును తోడూ వెళ్లి మనసా!

కల్లబిధానెల్ల చల్లగా పంపుకొని గతి నేలమూపవే నీమనసా!

భస్మజేతోమూర్తి, భవకష్టహరి ఆ పరమేశు వాక్కడే ఉమనసా!

అండలు, గీడలు అలాగునే యికన యుగ ఆతరే శర గునుకోపే నీమనసా!”

అనన్యాసికి కష్టముమీసాలు లేవు. బోసరిల. కామాయనన్యాలు కట్టుకొన్నాడు. ఈ విరాదేళములో, ఈ భక్తసన్యాసిలోట చక్కని పొయ్యిపాట విని నేను నివ్వరపోయాను. నానో రములో వానలకు విగీ విరామమూ ఉండను.

“అవును, వెళ్లారు. నీ విక్కడికి వచ్చి ఎన్నా వెళ్లియుంది?”

“నేను వచ్చి బుద్ధికిన్నాడే ఏదాది వెళ్లింది. ఇక్కడ వచ్చి చేస్తున్నాను. మీ రక్కడా ఉండవచ్చు?”

“ఇలాంటివి నివాస మని లేదు. నేను జ్యోతిశిచ్చును. ఈరికే తిరుగు తింటాను. దర్గర ఏమిది ముక్తి దానిలో ఉండుంటాను. ‘సత్సోభనం, మదేంద్రం.’ నేనూ పొయ్యిపాటనే.”

ఆకాశమంతా దట్టమైన ముప్పు గమ్మి ఉన్నది. వావాట్లుగా ఒక పెద్ద ఊలుము ఉండి మింది. నేను ఉబ్బికివడి వైకి చూచాను. లెప్ప కుండా వాన నస్తుందని తోచింది. టుగూనగ రములో వానలకు విగీ విరామమూ ఉండను.

పాపమును మునుపటి కంటె భగవంతుని
వశమొనరింపజేయు.

“మొదట కట్టినట్లుగా పట్టింది. నాకు రాక
కట్టినది. మొదట మా 100435 వయస్సును పేర్కొని
అన్నాను నేను.

[illegible][illegible][illegible]

అని పదవియముగా అన్నది నాభార్య.

“ అన్నాడు పన్నాభి నవ్వునూ. .

“ నామము వేదము వేద్య వాద్యము
టారా ?”

ఉన్నది. అప్పటి సంగతు లన్ని బిక్కబిక్క-
తు మనసుకు తట్టుతున్నవి.

బర్మా నెచ్చారు నేను. కొన్నాళ్లు రంగూ-
నులో వ్యాపారము చేసి కొంతవెచ్చు సుపాదం-
చాను. తర్వాత శిశుకుళ్లు వ్యాపారిము చే-
యుచు బిచ్చి పుట్టితిని. అందుకోసము ఈటె
గొనిగిరిము నెచ్చాను. అప్పుడు నేను ఈయుం-
ట్లోనే కాపురమున్నాను. ఈయుంట్లో పడమటికి
వైపున గుట్టాసాల ఉన్నది కదూ! అందు-
లోనే నాగుట్ట పుట్టితిని. రెండు బర్మాగుట్టలూ
ఉండేవి. ప్రతిరోజు సాయంకాలము గుట్టపు
బండిమీద నాగుట్టలోకిరావడి నుకొనున్న
పము నాకునాడు. రోజూ పెట్టెతుండేవాణ్ణి.
నేనెక్కడ గుట్టపుబండి దిగి నడక పొందుచేవా-
ణ్ణి అప్పుడే రోడ్డునక్కడ ఒక ఇల్లున్నది.
అందుకి పెట్టెపు కెటికీలో, నేను బండిదిగిన
సమయముకి ఏదో అందమైన ముఖము నన్ను
చూపుతున్నది కదూ! నేనుకూడా ఒకరో-
జు పరకాయించి అటుకేసి చూచాను. అము-
ఖము నవ్వుతూ ఉన్నది. నాకుమోచింది. నేనే
రోజూ అలాగే మి.కాయ నడచేవాణ్ణి. అలాగే
ముఖము కనబడేది, అలాగే పరకాయించి
చూచేవాణ్ణి, అలాగే నవ్వుతూ ఉండేది. ఇట్లా
కొన్నాళ్లు గడచివలి. రోజుకు రోజుకు అనన్య
ఆదోవిధముగా మారిపోయితిని. నాకు నోచిం-
ది. ఏమియు పుట్టిందో ఒకరోజున దిగకుండా
బండిమీదే కూర్చొని కొంతమనెపు ఆపైపు
చూపువాను. నాకేసి చూస్తూ అముఖము-
ఆ అందమైన ముఖము-నవ్వుతూ ఆ కెటికీలో

నే ఉన్నది. అట్లా పూలుచుండ, నావులకు వజ్ర
పురాణి దుద్దులూ, వెంకటాద్రి, కన్యలో, ము-
ఖానా చిరునవ్వు, అనన్యలో ఒక విశేషమైన
శృంగారము, ఇన్నీ మంచేటుప్పటికే నా
మనసు మనసులో లేదు. ఏమి చెయ్యడానికి
తోచలేదు. అలాగే చూస్తూ కూర్చున్నాను.
ఇంతలోనే ఆకెటికీలో నుంచి దోసెను సంగె
గిచాలు వచ్చి నాబండిలో పడ్డవి. నేను ఆశ్చె-
ర్యపోయి ఆపైపులు ఏమికోసమానికి వెంగాను.
ఏమిటా ఏమిటా కెటికీ వైపు చూచాను.
అక్కడ ఎవరూ లేరు. నావులన్నీ ఏసి చేతు-
లోపట్టికొన్నాను. ఇంతలోనే ఎవరో చుట్టగా
నన్ను ముట్టకొన్నాను. నేను తలు ఎత్తి చూ-
చాను. ఆశ్చర్యము! ఆకెటికీలోని మదమా

మే; ఆ అందమైన పదుచుపిల్లే; నవ్వుతూ నా
చెయి పట్టుకున్నది.

మనెన్నెలవచ్చి నెచ్చు ముగ్ధుల సహోదర జలము
మీర వాలింది. కన్నులూ నీటిమీద పోలి
అమలున్న అనెన్నెల్లో అసహోదరము ప్రళయ
ముగా ఉన్నది. కల్లుగాలికి అప్పు వచ్చును
చీన్ని చీన్ని తిరుగాలు లేచి కూనికాగాలు
తీస్తూ వెన్నెలను కలిగించుకుంటున్నది.

సోదా, సాలోయా ఒకచిన్న బోలెడు వాడ
ఎక్కి బడినరోసరానికి వెళ్లాము. చిన్న
బోటును గాలికి వదిలిపెట్టాము. నెత్తిమీద
నిడుబాదిల్లి; కింద బట్టముబాటి నోవరము;
చుట్ట దడిగట్టిపట్టున్న చుట్ట; సోలోయములో
ప్రతిబింబించి వాలిపోయి. ఆ సాంకర్షము
నిజముగా—

ఇక కథ ఏమి. చెప్పను? సాలోయా నా
యింటే న్నింటి. నా యింటికి వచ్చి పెళ్ళిసము
వహించింది. కార్తీక పండు చేయడానికి ఒక
తురక ఉన్నాడు. సాలోయా మాట్లాడు కారము
అనుభవవానికి చెప్పి చుట్ట ఒక బుచ్చావాడిని
నాటకు పెట్టాము. ఈ బుచ్చావాడు సాలోయా
చుట్టము.

ఇక ఈవైపునుంచి నాభార్య మాటి
మాటికి వస్తున్నా కని జలుము ప్రాంతము
మొదలుపెట్టింది. నాచేతి వైపున్నా వీధి
లేనిపోని సాకులు చెప్పి ఆమెను కాకుండా
ఆపాను. చివరకు నామాట పాటించకుండా
ఇక్కడికి కావడానికి ఆమె మరులులేంది.

స్త్రీమరు దిగి రైలుమీద ఆమె టంగూ
నగరము వచ్చింది. నేను స్టేషనుకు వెళ్లి

ఆమెను కలుసుకొన్నాను. బండి ఎక్కిన కిచ్చా
కానె నామోలో నామరవ్వు అంతా నూచా
వచ్చును. చెప్పాను. ఆమె నీయ మొదలు
పెట్టింది.

“మీరు ఏదోవిధముగా ఇక్కడ సుఖ
ముగా ఉన్నావని తెలిస్తే నే కన లిక్కడికి
యెలుబిడిక కే పోదును. మీరు దేశముకాని
దేశములో ఏమి కష్టపడుతున్నాలో అని వెళ్లి
చాచును. పడిపోయి పట్టు పనిపెట్టుకొని వచ్చా
ను. నీ! ఏమైనా కాయంకి! ఇప్పుడే తిరిగి
వచ్చు ఖిలకి పంపించినా నీ. లేకపోతే నీకే
ఏదైనా ఇల్లు మార్చుకో నీ కన్నక్కడ ఉంచినా
నీ. నేను ఆమెని ఉన్న ఇంటికి రాను.”
అన్నది నాభార్య.

నే నేమీ మార్చుకోలేదు. బండివచ్చి
ఖిలవాళ్ళతో అగింది. ను ఆమెకళ్ళ నుండి
చాను. ఆమె బండి దిగింది.

ఆరునెలలపాటు ఏదో ఒకమాదిరి గడి
చింది. పడనక ఏమిగంధగోళము జుగు
మన్నరో నేను ఎరగ కి ఎరగను. క్రమముగా
నాకిది మరకాల్పిన్ని నాకు తెలియవచ్చినది.
ఇక నా మాట పో దరుకొన్నాను. నేను ఏదో
కప్పుతా సాలోయాచేతిలో కుండది. కొత్త
నంటవాడు ననయ్యను వచ్చిపట్టి ఖిచ్చు
చేసివాడు. వాలో చెప్పేవాడి కాదు. ఇం
కొకరికింకగా, ఏ పట్టనా కురి వాభార్యలూద
ఏమి దొడ్డవ్వము చెప్తున్నారో అదికూడా
మాచాయగా నాకు తెలిసింది.

3. కైఫియత్ దర్గాహ్-లక్నో

౪. కైలాశానందేశ్వరాలయమునకు దిగి వచ్చు మార్గము.

తర్వాత గాత్రో “నామాట నీవు నమ్మువు. నేను రోజూ కళ్లారా చూస్తున్నాను నీభార్య సంగతి. నా పెంట నీవు వస్తే ఈవేళ నీకు కూడా ప్రత్యక్షముగా చూపిస్తాను” అన్నది.

ఈ నామమాట అనుమానము నమ్మ లేదు. కాని ఒక మా ర దేమిటో చూడాలని మాత్రము మనసు పుట్టింది. ఆ మరునాడు రెండుజాముల వేళకు మోటారుమీద టంగూ సగరము వచ్చాము. మాయంటికి వచ్చి మాట్లాడుకుంటున్నప్పుడు లోపల గొల్లమువేలి ఉన్నది. సాలోయా చీరముగా ఎల్లొగో బయటినుంచే లోపలిగొల్లెము తీసింది. ఏమున్నది లోపల? చూటిందితో నాభార్య ఎదుకున్నది. ఆ కళ్ల మీదనే ఒక పైపునవంటవాడు ఎదుకున్నాడు. నాభార్య గాఢనిద్రలో ఉన్నది. నాకు తిరిగి పోయింది. ప్రసంగము తొక్కిందులైపోయి నట్లు తోచింది. పెంటనే ఈవన్నాగ మంతా సాలోరూ ఎన్నిందని మెరుపు మెరిపిస్తూ నామనసున తోచింది. వంటవాడు మేలుకొని ఉన్నాడు. మే మింట్లోకి గానకము చూచి వాడు మట్లగా నాభార్యమీద చేయి వేయబోయాడు. నాకు బట్ట మండింది. ‘కబడ్డర్’ అని ఒక కేక చేసి నేను అగడలోనే ఒకమూల వేలాడునూ ఉన్న కత్తి తీసుకొన్నాను. నానాట వాడు నాముందే నాభార్యను అవమాన పరుస్తూ న్నావని గాకెక్కడలేని కోపము వచ్చింది. చేతికొద్దీ కత్తి వినదివేశాను. ఆదెబ్బ భజము దూసుకొనిపోయి తలకు తగిలింది. చెలివిదప్పి కింద పడిపోయాడు వాడు. ఇంటినిండా వెళ్తున్నా. “కబడ్డర్ అని ఒక కేక చేసి..... కత్తి తీసుకొన్నాను.”

మహాభయంకరముగా ఉన్నది. సాలోరూ కేకలు వేస్తూ వెళ్లి ఆనంటనాడిని గానిమ కొని ఏమ్యు చురుకూ పెట్టింది. ఈగందరగోళ ముతో, నాభార్య చెవి చూచి, గబగబా నచ్చి నాచేతిలో కత్తి లంగి ఒకపెట్టెలో పెట్టి లాభము వేసింది. జరిగిన సంగతి ఆమెకు తెలియదు. ఇంకొక మాత్రుగా మోచింది ఆమె నాదగ్గరికి వచ్చి వివరకథతో వివరుతూ, “నేను ఇన్నాల్లదాకా ఈసాలోరూ సంగతి మీకు చెప్పలేదు. ఈవేళ గ్రహవారిము చూచక పొకంట బడ్డం. ఏమిటి ఈగందరగోళము? ఈ కొంపమునక మీరుకు వచ్చిందా?” అన్నది. అసలుసంగతి ఆమె ఊహించును కూడా ఊహించలేకపోయింది. ఆ అమాయకురాలు గాని ఈ నేమనను?

నరే; నంటవాడు ఆనుభవీక నెట్లాడు. నేను జములుకు వెళ్లను. అటుసంగతి బయట బడ్డది. నంటవాడికి సాలోయాస్రియురాలు. వానిద్దరి భిన్నులూ భరించడానికి నేకాక సాగొన్న మూత్రమే. ప్రతిరోజూ వాభార్య ఈ సంగతి కల్లర మాస్తూ వింటూకూడా, నానున ను బాధపడుతుందని వాతో చెప్పలేదు. ప్రతి రోజుము నేయిలేట్లు కుట్టిచెట్లు “మేమునన్ను బాధపడుతూ ఉన్నప్పటికీ ఈవిషాన్ని ఏలా గున నహించిందో ఎవరు చెప్పగలరు?”

నన్నాగి మరి నూటాడనరు. నామూపు మాస్తూ, కందుడికెన్న ఏకతార తీగ లేదు సాకులు కలితో మీటాడు. వాభార్య వెక్కి వెక్కి ఏడుస్తున్నది. అదిమూచి నవ్యాసి మల్లా “చూడు తల్లీ! ఏకనకమ్మా! అనితా! వాకేను విచారించుకు నెచ్చింద. వాతరపున పెద్దపెద్ద అవ్వకే నుని చేశారు. చీనరకు నాకు ఏడేండ్లు కడుగోకి నడిచింది. జములులో సంగతు లేం వరు నవ్వడము? ఏదీపూర్తికాగానే జములు లోనుంచి నెరాసరి నయింకి నెచ్చాను. నంట వాటూ, సాలోయా వాభార్య భర్తలులాగున టక్కడే కాపురముంటున్నాను. నన్ను చూసి నంటవాడు వెళ్లనవ్వనవ్వతూ, “మల్లనన్ను చూడనికీ నెచ్చావా? వాతోటలోని ఈనాలో నూ నుమాన్ని మల్ల కొంచెము వాసనమా ప్తావా?” అన్నాడు.

‘చూడను.’ అన్నాను నేను.

సాలోయా నవ్వుతూ “మాకావరాన్ని గంగలో కలుపుతావా?” అన్నది. నేను అడ్డ

ముగా తెలమాని “వాభార్య ఎక్కడి!” అని అడిగాను.

“ఈ ‘బర్మాభర్త’ దొరకవేదని ఆత్మ హత్య చేసుకొన్నది.”

మాట వాకేలా ఆశ్చర్యముచేయలేదు. “మాలమ్మాయి యేదీ?” అని నేను మల్లా అడిగాను.

“రంగూనులో అమ్మేసి నెచ్చాము.”

నేను మరిమాటాడి లేదు. అక్కడనుంచి నచ్చేశాను. తర్వాత అప్పికోనము చాలా నెడికాను. కాని ద్రియత్నానిన్ని వ్యర్థమిహాయి నని.” అని కనకభి ముగించాడు.

ఆవ్తను వాభార్య “వెల్లొ కనబడుతాము మరీ? నన్ను తీసుకొని మాలమ్మ తానగారింకి వెళ్లంది. మామామయ్యను అనంతపురము బదిలీచేశాడు. మేము మామయ్యవెంట అక్కడికి వెళ్లిపోయాము” అన్నది.

తర్వాత నవ్యాసి “అంతా ఆయిపోయిండు. ఈ ప్రపంచమంతా మిథ్య-అనిత్యము. ఈ మాట నాకు నచ్చింది. నీన్ని అనుభవములో పెట్టడమునకూ, వాకడుపుమంట చల్లారడమునకూ, ముక్తి సంపాదించడమునకూ, వాధ మతి మనలాబించాను. కొన్నిన్నెక్కి నన్నానము పుచ్చుకొన్నాను. తర్వాత ఈనగరము లో ఉన్న ‘సుఖాతాపెగోడా’లో కొన్నాళ్లు, రంగూనులో ఉన్న ‘సావేలాపెగోడా’లో కొన్నాళ్లు కాలము గడిపాను. తర్వాత అక్కడ, అక్కడ, తిరిగి తిరిగి మళ్లీ ఏడేండ్లకు ఈనగరము వచ్చాను.” అన్నాడు.

భార్య వాడిని ఎత్తుకొని ముద్దవేట్టుకొని ఓ స్నానములో, ఆ ఈరుగుగాలిలో 'హహ' అనే దార్పణానికి నాలుగడుగులు వేసింది. ఈలోపు సైనికము మది సన్యాసి కనబడలేదు. ఎంత సన్యాసి బయటికి వెళ్లాడు. ఫలం శూన్యమైంది. పలికినా ఈరుగుగాలి 'రూర్య'తప్ప మరేమీ విసరడలేదు. తర్వాత కూడా ఆతనికోసము ములో కలసిపోయింది. అచీకట్లో, ఆకుంధ వెదకాను. అయితే లాభ మేమిటి?

త.రా.

తల్లిదండ్రులు—వెళ్ళినా! ఎప్పుడూరా నీ చేతులు కింద మురి అంటుకుంటుంది.

కుమారుడు—మొఖా కనుక్కునాల్సి ఉంది—

వల్లటూరు మాది కనువులు పైచులు

చెట్లు చెలువు కృష్ణగట్టు గలుపు
జల్లుగుట్టు పెరుగుట్టును గలు; మంతె
కాని నగర శోభ కానరాదు.

అందు నుప్పు బప్పులంగడి గల దైన
దొరక దేమిథాయి నరకు దాన
పట్టణముననుండి చుట్టాలు వచ్చి మో
కట్టి దెప్పడైన బెట్టుచుండు.

కుడున బట్టి గుట్టగుట్టను మాయమ్మ
యాలనేయి పెరుగుఁ బాలు పోసి
వండు నెడప దడప పండుగుపట్టుముల్
వచ్చినపుడు పిండివంట లింట.

పూర్వకాలమునను బొర్రెయినెడ మా
వీడు వేదశాస్త్రవిద్యలకును
దానిమూలమేను దక్షిణకాశీ
కృష్ణ యచట నుత్తరించి సాగె.

గోవురంబు గుడియు గొప్పవి నాగేశ్వ
యొడనంగ నీశ్వరుండు గలఁడు
చెలఁగుచుండు నచట శివరాత్రికిని బ్రతి
వత్సరంబు గొప్ప యుత్సవంబు.

* * *

అపు నా కప్పటి కించుమించు వయ పై

దాతేండ్లు; చేర్వయ్య ను

శ్చివమంచుక బురి బాగు లెల్లరు బదా

ధ్రవాతసంపాదన

వ్యవసాయంబున గేహసంస్కరణ కృ
త్యంబుండు వర్తిల్లి రా
శివరాత్ర్యుత్సవవాసరంబు లట న
చ్చెక్ హెచ్చె మావేడుకల్.

ఎప్పుడు నిండు సంగతులు

నెప్పుడు సాగు ధ్వబాధిహాణం
బెప్పుడగు మహోత్సవము,
నెప్పుడు బండుగు లేగుదెంతు; లే
నెప్పుడు నేడ్కు నుండుదు ని
కెప్పుడు మూబడి కాటవి ద్వటం
చుప్పలిం బ్రమోద మెద
నూజటలూఁగిన వెల్లెఁ జొప్పడె.

ఇప్పుడు చూచుచున్న యీ నన్నపుకవి మా
గూర నపుడె చూచి యుంటి నేను
మేటిమేడ లింక మోటారుకారులు
మాగ్రి మిపుడు క్రొత్తచిత్ర మిచట.

ఊరిలోన గూత నూతన క్రొత్త
వీడువాడ లుద్భవించె మించె
అయె నాకు నపుడు మామూలె తెన్నును
తీరు నెలుంగరాని మాటుటారు.

సర్క సరుదొంచె నాటకశాల నెలసె
వచ్చె జంకులరాటంబు హెచ్చె లాట
రీలు మఱి బొమ్మలాటలు చాలఁ గలిగె
రెండె కనులొట చాలక యుండె నాకు.

పండ్లచేరిగిడులును బలురుకాయంగిల్లి
నాలుచేష్టలమృగిడులును
మీడఁగా బజారు మొదయ్యె మావీటి
చెఱువుకట్ట యయ్యె నరులపుట్ట.

చుట్టకల్లు నుట్టకట్టి మట్టములును
పక్కములు వచ్చి రెడి యొక్కలెక్క కాదు
దూర దేశమునందండి దూరబాధు
వారిమును వచ్చి నాయున్నెముకొఱకు.

మితమితలు వెలసెను వేడ్క గొల్చె
స్వాయికల్యణ మొనఁగ జాళివారు
వచ్చి రింకేవో జరగె నావార్త లిపుడు
చిత్తఫలకంబువై నాకుఁ జెఱిగిపోయె.

* * *

సందడి తగ్గుచుండెను బ్ర
జల్ తమతావులకేగుచుండి రూ
రందము మాఱుచుండె ముగి

యంగల వంగళు లన్న వార్త వి
టిగి దొర యెక్కు వయ్యె జన
నిం జనకుం గడు గోఁజులాడితిఁ
ముందుగ లెక్కవెట్టితిని

ముచ్చట గొల్చిన వస్తుభూతముగ.

సాయంకాలము కొన్ని మాఝములు చే
సంధించి మాతండ్రి యే
మోయూ! నాయన! నీవు గోరినవి యే
వో కొందు రమ్మంచు నఁ

దాయం చిల్చె బజారు కేగితిమి
వేడ్కల క్రిష్ణ వాజుగ వే
నాయావస్తులఁ జూపి బేరమును జే
యఁ నాయనఁ వేడితిఁ.

బేర మడుగు నేను గోరినవస్తువు
లంతె; యందు నొక్కటైనఁ గొనఁడు
కోరినట్టి వేవో కొనుచుండె నా యాన
లుడుగుచుండె మూచిముడుగుచుండె.

చిల్లిర మార్చిన దబ్బల్
కొల్లిగ నా చేతి కెప్పుఁ గొండెక్కితిఁ, బైఁ
జెల్లించుచుండె నాచేఁ
జల్లిగఁ దా విలుచునస్తుభూతము విలునఁ.

చేతఁ బట్టి కాల్య భీతి దీపావళి
బాణనంచు నాకు బాల్యమందు
కాల్పువారిచేయి దాల్చి ప్రమోదింప
నట్టిముదము నాడు పుట్టదయ్యె.

చేటభారతములు పాటలపుస్తకా
లాంధ్రనామస్మగ్రహములు పెద్ద
యక్షరముల బాలశిక్షలు నిం కేవో
కలపు గొప్పపుస్తకములగములు.

వాని బేరమాడె మానాన్న పెదపెద్ద
పుస్తకమ్ము లేవో పుచ్చుకొనియె
“అంధానామస్మగ్రహము బాలశిక్ష నీ”
కనియె వాని బేర మాడి కొనియె.

వీచుకాఁగితములు పిమకలఁ బోలిన
యట్ట లున్న వాని ముట్టనైతి
ప్రక్కఁ గంటి నొక్క బుక్కులపాపు నేఁ
గానికానిపుస్తకములగముల.

చక్కనైనయచ్చు చిక్కనికాగితాల
ముచ్చటైనపైజ ముద్దుబెండు
నాకు వేడ్క గొల్చె లూకాసువార్త నేఁ
గోరుకొంటిఁ గాని కొనకపోయె.

* * *

అప్పుడు బుద్ధివాయుల కోమలు కనెడి
 కడివారు మాచుగదె అప్పు
 వచ్చి వాక తేనె తిట్టుల నెలల నో
 కూక వాని గొనగల నోవకొనగల.
 జాతరకు పంపినట్టివి కోతకూటి
 వీరుకాయలు కొనగల కి వచ్చువరు
 అంబుకో నీకు మీదెచ్చు నుండు
 పండి పెచ్చు రొం కిది కోవెండు వదిలె.
 కడగొప్పవంటివాని
 ముఱికించు కోవ్వి భక్తియులు పండుట పి
 వెలుంగ వని చూపె నను డ
 గ్గడం తేదిలి పండివంటకంపుంగంపుకా.
 ముఱ వడ్డినోపకొచ్చెరి
 గొనకొనగల నెలల పిట్టి గ్రుక్కెడి వైకా
 పదికుగల వాడు కాదా
 పదికు గొనంబాడు వాకు పంపిమోనా.
 * * *

దొప్పుల గొనె పంటముల గొనె
 పుట్టికములగొనెను మంచి నమ్మలగొనెనా
 కడివిక వైక నీకు లై
 కత్తిముగల పిలువ వచ్చునామెల గొనెనా.
 వాకు కేక పిచ్చు కేకాది వా కిచ్చ
 వస్తువులను నిచ్చవచ్చినట్లు
 కొనుకొనంగిలెయు పనుకొనగల గాని కేక
 గాని వాడ చేరి గొనరాదు.
 లాటకీలు అంకురాలకన్న పిచ్చ కేను
 నోవకొన్న నీరు నూర్చుకుండు

అప్పు చేర్చి మున్నెద్దుల నమ్మన
 పాటింప నమ్మ మొనరించె.
 అప్పు ముమ్మలించి పానియెను మొన్నెడి
 కోవెలకు కాకొనగలను
 ఏటి నీకు హెతెయ్యె నుంజిగి మీనాన్న గార్
 పెచ్చివాని వాడు అమ్మకొనుము.
 పుట్టెలు కొనె వచ్చుల గొనె వాడు
 వచ్చులను కొనె పుట్టె గొనె
 ఇటు నీకు పండివంటల పండిలి
 పంపి కిచ్చ నీకు నీరు పెచ్చి!
 * * *
 పెచ్చియులే చేత విచ్చియు గల్గి
 వానికీ సుఖము గాని, నీకు
 కొను పెచ్చి చేతిలో పిచ్చు లేకుండు
 పెచ్చిచెచ్చుచాలువచ్చును.

ఏప్పుడు వాకు కేక పిచ్చ
 పంపిమో పిచ్చియు; వాయభిష్టల
 కొన్నెనె కోవెలవచ్చులు
 పొక్కెలు కేమకవచ్చుల గొనె
 కొన్నె పెచ్చిలో కేము
 కేవలము; వాయక కొనివేది యా
 పెచ్చి పంపికోవెల పండి
 పండికో వాయక కనుక నుంజిగా!
 * * *

అమ్మమీదఁ గోప మయ్యెపయింగోప
 మింటిలోని పిండివంటమీదఁ
 నోవ మెప్పుడు నీకు గోప వ్యూహమున
 పాడి పాకు పిచ్చ వాకపోయె. (న కేము)

3.

వీరకూచక మహాకావ్య

ప్రకరణమునందు పల్లవనాశాస్త్రియకు నంది
తిమి. అంతరికాలవర్తి మిగిలిన వర్తిపరాశి
యన్నది. పల్లవేలకు వాగ్దేవ్యమూలమున కావ్యలా
భము గలదును వింతవిప్రార్థమే నందియన్నాడు.
అనుపిచ్చుకిన్వితైతరీ మిగిలిన తెప్పలపియన్నది. నీవి
కావ్యములు పల్లవరాజుల ప్రాకృతినిరూపకావ్యము
మలే. ఇదిగాక అకాలములో పగరాష్ట్రములరాజుల
కావ్యములందును, కొన్ని పురావస్తుగ్రంథములందును
పల్లవరాజులను తెప్పలపియన్నది. ఇందు ముఖ్య
మైనవి—

౧. పల్లవరాష్ట్రం యాచార్యులు వీరకూచక
నము: ఇందు పల్లవరాష్ట్రము చరిత్రమునది మంచి కావ్య
ములును, తిరిగిపుల నామమును వర్ణించుచున్నది.

౨. కదంబకవిధి పల్లవకృతకావ్యమునము: (ఎ.
ఇం. సం. ౬) కదంబరాష్ట్రసాధనము వర్ణించుచున్నది.

3. ౧ క్షుగేశవర్మక రచితమృగరాజు
గూలు. (ఇం. ఆం. సం ౬, పుట ౨౪, ౨౫.)

౪. క్షుగేశవర్మ (౧) వాటి అచార్యము: (ఎ.
కర్నా. సం. ౯, వా. సి. కె. ౧౬౧౧) క్షుగేశవర్మ
కావ్యము పల్లవుల వాతమునాదించినందు వర్ణించు
చున్నది.

౫. పెనుగొండరాజునము: (ఎ. ఇం. సం. ౧౫)
కొంగవల్లవరాజులపై ద్రివి రెండును.

౬. లోకవిభాగము: శైవభూగోళ వివరణ
గ్రంథము. మొదటి విభాగములకాలమున రచిత
చేయవచ్చును.

ప్రాచీనపల్లవ వరాజులలో ప్రథమము వీరకూచక
రాజు. వాగ్దేవ్యమూలమున తెప్పలపియనే కావ్యలా
భము గలిగినది తెప్పరాజులకు కావ్యము పల్ల
యన్నది.

“యో ధోర్వీసునియూ సహగ్రహీ
ద్రాజునిహ్న మఖిలం యశోధనః”.

చరిత్రకావ్య విరచిత “స్వరాజులకావ్య
వోర్వీకావ్యము” వి వివేచించుచున్నది. ఇంతకుమించి
యాచార్యులను గూర్చిన ముఖ్య వివరాలు. ఇదిగూ
రువలె మిగిలినవర్తించుచు యాచారి “పల్లవరా
జులపి” వర్ణించి, “అచరితకావ్యము” వివరాలు,
“అచరిత వివరాలు” నోవలగి సహగ్రహణ
యవలె తెప్పయన్నాడు. హరితర సహగ్రహణ
మును గూర్చి చార్లరు కృష్ణస్వామిలయ్యంగారి ప్లగ్గు
యన్నారు:—

“వీరి (గోపాలకేశవరాజు యనువాది) శేషుల
విభాగమున, చరిత్రమును వివరించి భూమిని స్వరా
జులకును దానిన మార్చ వీర— ప్రయత్నము చేసెను
వివరించుచును నాచించుచున్నది. ఈసంస్కృతమున
చోకవివరణమును గమనించుచును. తిమిగల కేశవు
(సాతవాహనరాజునము: వర్తిమందిలము) చందాగర్భ
మునకేర నగరపరియండినది. ఇదియే సంస్కృతిపు
రింపకారగర్భము. ఇచ్చెల పూపూలము ముఖ్యగోర్వీ
గదు; పూపూలము ముఖ్యగోర్వీ. ఈసంస్కృతమున
గర్భమును స్వరాజులకు మార్చుచు (—ప్రయత్నము
చేసెను) పూపూలము చేప్పకాలము—ప్రయత్నము చేసెను.
కావున వీరకూచకములకు మహాకావ్యము మహాకావ్యము.

ఇట్లు చతువులను దత్తవంశములోనిజను లింకను స్మరిం
చుచున్నవని పాపికవర్ణితులవల్ల తెలియుచున్నది."

ఈతనిరాజ్యకాలమున పల్లవరాజ్యవిస్తీర్ణ పెంజీ
ఈతనిపదనానువన శివబ్రహ్మ పన్నుకా కాపనములవల్ల
నీలిషయమును బలుమార్చినిచ్చును. సాతవాహనరాష్ట్ర
ము (అనగా బ్రహ్మసేన ప్రచండలములో కొంతభాగమును,
మహారాష్ట్రములోని కొంతభాగమును), కర్ణాటకము (అన
గా తొండవంశులము), ఆంధ్రము (అనగా కృష్ణా
కుగల గుంగ్రారాజ్యము) పల్లవులకు స్వాధీనముగ
నుండెను.

మఱియు నీరినింజ్ఞమున కుంతలదేశముగూడ
జీరియుండెను. పశ్చిమానమునను పల్లవరాష్ట్రమునకు
బహుమతినరిపాదుగ నుండెను. ఈనీలిషయమున బండితులు
భిన్నాభిప్రాయమును గమనించెడియున్నారు. వారిలో
ప్రముఖుడు ప్రొఫెసరు రిచర్డ్ అనునవని. ప్రస్తుతము
మహారాష్ట్రములోని పీఠాధిపతిలెయాకాయంసు మల
విల్లియము గ్రామము గలగు. ఆయియగ పురాతనప్రా
కృతకావనములు దెండు 'చెక్క-బద్ధకొండ' అనునవి
కలగు. అంకొకటి, "హాసీపురి విజృంభణవిజృంభణ
గంజీ" యనువలెనది. ఇరెండు నాగవంశజుడగు నాంధ్ర
గృహ్యరాజు. కంచెనది, పేరులేని కదంబరాజుని ఈ
రెండుకావనములను విరుద్ధించుచు రాష్ట్ర ఇట్లు
ప్రాయమున్నాడు:—

"ఈకావనము (మొదటిది) ఆగ్రామచందరికావ
మును తెల్పుచున్నది. ఇది రాజావనంజై బహుశ్రీపుర
రాజు యనువీరుగు నిచ్చుచున్నది. ఇదే బుంధమునై
నికావనమునకు క్రింద వేదోకకావనము గలగు. అక్షర
ములనబట్టి చూడ నిది వైకావనముకంటె విశేషము
పిమ్మటటిది గాదు. ఇందువల్ల బనవాసిరాజ్యము (కుం
టము) చిట్టువంటివహారోజినందీ కదంబులకా నగర మై
నట్లు తెల్ల పుగుచున్నది." ప్రొఫెసరు రిచర్డ్ పన్నుట్టుకు ప్ర
లరాజ్యలక్ష్మి చిట్టుకులమును విడిచి తీక్షణమే కదంబునం
కము నాశ్రయించెను. మొదటికారణ మేమన, చిట్టు
వంటి ముంతరించినకాలమున కదంబరాజవంశ మత్పత్తి
కాలేను. మఱియు కదంబులకు కుంటలరాజ్యపాపి

పల్లవవంశపాలకు యనుగ్రహములను గలిగినది. ఈవిష
యము కదంబరాజవంశమునను పాలపురుషుడగు మయూ
గవల్లభ మునియనుమొనెన కుంట్లరాష్ట్రము మొక్క తా
నుంజెలకావనమువల్ల తెలియుచున్నది. మహారాజు
మృకాకు రాజ్యలోక్తిగర్వనవిధమునుగొన్ని యిట్లు చెప్ప
బడియున్నది:—

నంజిత ప్రదా మహీపాలా
నారాధ్య యుద్ధేషు విక్రమైః;
ప్రాకటబంధసంపూజాం
కరిన్లైవైః పల్లవైశ్చకతాం.
భంగురొప్పుచున్నది వైశ్చకశ్చ
దపరాణవాంఛః కృతావధిం;
ప్రేహరాష్ట్ర మునన్యన్యార్థం
సమయస్థితాం భూమి మేవచ.

వైశ్చకములవల్ల మయూరవర్మ పల్లవరాజుల
నాశ్రయించి ఆనేకయుద్ధములయందు విక్రమము బ్రక
టించుచు వారిప్రహారమునకు బాగుపాదనవియు,
వత్కావమున ప్రహరము చేయుట పశ్చిమసముద్రము
వలకు గలరాష్ట్రమున కధిపతిని తన స్వగృహముననుచు
నాతనికి పల్లబంధము లేనదియు తెలియచున్నది.

కావున కుంటలము కదంబులకు బూగ్యము బల్లపు
లస్వాధీనము గుండెనటుల స్పష్టము. ఆంధ్రగృహ్యలయ
నంతరము పల్లవులును, పిమ్మట కదంబులకు కుంటలముపై
రాజ్యముచేసిరి. వీరహర్షవికాలమున కుంటలము పల్ల
వుల చేతులబడికి లోపై యుండెనటుల విచ్చుంకెయను.
ఒకకుంటలమే కారు: కొంతులేకమునకైత మాతరియధికా
రము చేర్చి యుండవలయును. కావున వాతెండు భాగ్య
ములమున లబ్ధమైన ఆంధ్రప్రాచ్యరాజ్యపు పక్షిరాగమున
కధిపతియై యుండెను. రాజధాని గంచి.

(శివ)స్కందవర్మ
(శ్రీ. క. 300-330)

శివస్కందవర్మ వీరహర్షునిపుత్రుడు డని యింతకు
పూర్వమే చెప్పియున్నాము. ఇంతటి రెండు కావన

ములు చొరగినవి. అందు మొదటిది మైవహారాజునము. ఇది శివస్మృద్ధివర్మ యువరాజుగ నున్న కాలమున నిచ్చినది.

“యువహారాజో భారదాయనగోత్త్రో
సలవానాం శివఖంధవమ్మా.”

ఇది బప్ప లేక బీరహర్ష మహారాజు ౧౦ వ రాజ్యవర్షమున నొనగబడిన అని ప్రతిపాటు కానవచ్చునది.

రెండవది, హిరహడగల్లి కాననము. ఇదిరాజైన పిమ్మల రావు రాజ్యవర్షమున నిచ్చినది. రాజు తమ్ములకించి యిట్లు చెప్పించినయిట్లున్నది:—

“అగ్గిలోమ వాజుపేరూస్సమేధయాశోధమ్మ
మహారాజాధిరాజో భారద్వా యాష్టవ
ణ సివఖంధవమ్మా.”

ఈరెండు కాననములు గాక యీరనిరాజ్యకాలమున నివ్వబడిన కానన మొకటి కలదు. దీనిని రాజుగారి కుమార్తె నుంటూరుకుండలకానన నందుదు. ఈమె విజయస్మృద్ధివర్మయొక్క పుత్రుడును, యువమహారాజును నగు విజయమహారాష్ట్రయొక్క భార్య. ఈదంపతులకు “కుర” శిష్టాంతనామ కియు డెను పుత్రునికడకుండును. వానికిరు బుద్ధ్యానీమరయని పూజగా కనిరి. కావినాద్రీ యువమహారాష్ట్రయగుటచే నప్పటికి యువమహారాజు బ్రతికే ముందేవా యను సంకీర్తనము గలుగుచున్నది. ఇది విజయనాథ కాకపోయినచో బుద్ధివర్మ శివస్మృద్ధివర్మ ప్రభువులైన సేతుల నిజము. దీని కిదిను యాచారాజ్యవర్షాధిపతి పురుషుడే సాక్ష్యము. ప్రాచీన పల్లవరాజులు మొదల ప్రభువులగులిగాని, పోయిన గాని యాచారాజ్యమున కధిపతి కుండు కేయునుండుకెట్లు తోలుచున్నది. శివస్మృద్ధివర్మ తన తత్వరీతికాలమున యువరాజుగ నుండెను. అట్లే బుద్ధివర్మయను. సింహవర్మ రాజ్యకాలమున వాతని పోయినది విష్ణుగోపము రాజుగ నుండెను. ఇంకేకాక మహారాజు రాజధానియగు కాశీ ప్రసాదకు పల్లవరాజ్యములోని చక్రీణభాగము నేలుచుండెను.

ఉత్తిరాధ్యము యువమహారాజు నేలుచుండెను దుండెననుట స్పష్టము. శివస్మృద్ధివర్మ యువరాజుగ నున్నప్పుడు ఆంధ్రప్రదేశమువందలి వీరిపరగ్రామమును దానము చేయుచు గ్రావ్యకలకములోని తనవ్యాప్తనని కదియోజుల నుంచెను. యువరాజుగుట్టపర్వత స్థితియును దాగునేవి కాలుగునంటి విష్ణు దేవాలయమునకు భూదానము నుకేసి తెచ్చినమానమున “కపక”, అనగా గ్రావ్యకలకము వందలి యధికారి కలుక పంపెను. తరువాతి కాలమున సింహవర్మ యువరాజును విష్ణుగోపవర్మయు, తర్వాత శివయమ ప్రభువులు కల్లుగు నుంటూరు వందల సంకమ ప్రాంతములలోని పశివపుర, పలకగూడ, తాంబూప యను గ్రామములనుకే పల్లవరాజ్యము. టుత్తిరాధ్యమున బ్రభుత్వము చేయుచుండిరి. ఈయనాచారములన్నిట పల్లవ యువరాజులు పల్లవసామ్రాజ్యములోని యుత్తరభిమయముల కధిపతులై యుండిరి నేలుచున్నది.

శివస్మృద్ధివర్మ కాలమున బుద్ధివర్మ రాజ్యవర్షమునగున్న యిదిమొకే చెప్పయున్నాము. ఈవిధకాననములు ఈతడు అగ్నివర్మ, వాజుదేయ, అశ్వమేధ యాగములను చేసెనని చెప్పుచున్నది. కడపటియొక యెను దిక్కుదేలుచున్నామ్రాజ్యవర్షాగ్రులును నగు రాజుడే చేయవలసిక, పరితరుల కసాక్ష్యము. కావున నీతడు మహారాజుడై రాజ్యములను నెల్వెట్లు తోలుచున్నది. ఈతడు జయించిన రాజ్యము దెల్వెయో, రాజు దెల్వెగో తెలియదు. ఈయనను వేలూర్పు శయపు కాననమున స్మరింపజేయుచు, అనగా స్మరించునా సర్వశేష మెదురాజును జయించి, ప్రావ్యుభుతకను దీక్షింపజేయుచున్నది.

“అన్వవాయనభక్త్యదైః
సాన్దశిష్యస్తతో భవః
ద్విజానాం ఘటికాం రాజ్ఞ
స్సత్యసేనాజ్ఞహార యః—”

ఈసత్యసేన దెవ్వుడో తెలియరాదు. దాన్వనకన్య ప్తామి అయ్యుం గా తీసుకు ద్విశ్రవణున స్వామి

సత్యసింహు (సేను)జే యనుచున్నారు. కాని యది నిజము గాదు.

అప్పటి రాజ్యపరిపాలనవిధానము విశిష్టమైన మృతకాసనములపై కొంత దేలియుచున్నది. సర్వాధికారమును రాజునందే యుండెను. రాజ్యపాలనమున రాజునకు యునిరాజు తోడ్పడుచుండెను. రాజు నిరంకుశుడుగాడు. రాజధానియందు మంత్రాంగసభ యొక్కటి యుండెను. ఈసభవారి యిష్టానుసారము వర్తించినను లేకున్నను వారియభిప్రాయములను ముఖ్యవిషయములయందే దడుగుట రాజున కాచారముని తోచెడిది. ఈమంత్రాంగసభలో సభ్యత్వమున కన్య రన్యలో చెప్పుటకు విలులేదు. హీరవాడగల్గి శాసనముప్రకారము కొలివాల గ్రామభోజకుడు భట్టిసమ్మ యీసభకు జేరిన సభ్యుడు.

“కొలభోజకున రహస్యాధికత భట్టిసమ్మన”

యని శాసనము. ఇంతమాత్రముననే భోజకు (అనగా యినాండారులకు మంత్రాంగసభలో సభ్యత్వము తమభోజకత్వమువల్ల లభించెడివి తలపరారు. భట్టికమ్మ బ్రాహ్మణుడు. ఈతని బ్రాహ్మణత్వమువలననే యీతడు రహస్యాసభకృతు డయ్యనని గ్రహించవలయును. భూవ్యపుత్ర త్రియుగసభయందుబోలె పల్లవరాజులసభలయందు మంత్రరాజకుమారుల తోపాటు బ్రాహ్మణులు గూడ మంత్రము జెప్పుచుండుట యాచారము.

పాలనసౌకర్యానిమే పల్లవిరాజ్యము రాష్ట్రములుగ విభజింపబడియుండెను: సారవాయిరాష్ట్రము, ఆంధ్రపథము, మండక రాష్ట్రము, కర్ణాట్రాష్ట్రము ఇత్యాదులు. ఈరాష్ట్రములపై నధిపతులను రాజేర్పఱచుచుండెను. ఇందు కొందఱు రాజకుటుంబమునకు సంబంధించినవారు; తక్కినవారు సామాన్యులు. ప్రతిరాష్ట్రమును మాడంబము లనుపేరుగల భాగములుగ మరల విభజింపబడి యుండెను. మాడంబమున కధిపతి మాడంబికుడు, లేక మాడంబికుడను పేరుగల యధికారి.

వీరుగాక స్థానికాధికారులును, గ్రామాధికారులును గూడ నుండిరి. హీరవాడగల్గి శాసనమున నింకననేకులు రాజభ్యుక్తులు పేర్కొనబడియున్నారు: పల్లవులు, గోవల్లవు

లు, అమాత్యులు, ఆరక్షకాధికృతులు, తిగూరులు, నైయ్యోగికులు మొదలగువారు. ఈయందొక్క స్థలవాసులును, పరిపాలనావిధానమును జరిపించునపు కౌటిలీయార్థశాస్త్రమునందును, నతోకుని లోకాశాసరములలోను వర్ణింపబడిన మార్కసామ్రాజ్యపు కట్టుదిట్టములు జ్ఞప్తివచ్చును. పినాకినివర్గంతిము వ్యాపించియుండు దక్షిణదేశము అశోక చక్రవర్తికాలమున గూర్కులయేలుబడికి లోనైయుండుట ముప్రసిద్ధమైనవిషయమే. రెవనంతిర మాండ్రాజుల కాలమున పరిపాలన పద్ధతులు మారక పల్లవులకాలము మొక్కటే యుండినట్లు తోచెడిది.

విశిష్టాంధవమ్మకాలమున జను లెంతకుఁగ మనుభవించిరో తెలియదు. ఆయినను వారిపై విధింపబడిన పన్నులను జూడ వారు విశేషముగ మనుభవించిరని తెలంచుట కవకాశము లేదు. పన్నులను రాజున కిచ్చుటయేకాక రాజభ్యుక్తులను నధికారులకు పాలు మజ్జిగలను సరపరాచేయవలసి యుండెను. ఉప్పు పంచదారలమీదిపన్నును సర్కారునకు చెల్లించవలసి యుండెను. అంకిపను లధికారుల యిష్టప్రకారము చేయవలసి యుండెను. అధికారులు గ్రామస్థులడనుండి పచ్చిక, కలప, పశువులు, పండ్లు, పువ్వుములును గొనుట యాచారమైయుండెను. ఇట్లు జనులు సర్కారువారి కియ్యవలసిన పన్నులకుగాని, చేయవలసిన చాకిరులకుగాని “బాధ” లని పేరు. ఇటువంటి బాధలు పడు నెనిమిది. వీనియందొక్కటి ప్రజల నుపద్రవించుచున్నట్లు తోచెడిది. సంచరింతల (సేపాయిల) వల్ల బాధ విశేషముగ నుండెడిది. వీరిచ్చినచ్చినట్లు రాజ్యమునందంతటను సంచరించుచు జనులను బాధించెడివారు. సంచరింతలవలె గూఢపురుషులు రాజ్యచుంతలను సంచరించెడివారు. గూఢపురుషుల స్వభావ మెరింగిన మవతరమువారికి వారివల్లగల్గు నుపద్రవ మిట్టివని వర్ణింప నవసరము లేదుగదా.

కొంచీపురము: ప్రాచీనపల్లవరాజధాని

బప్పదేవుడు లేక వీరకూర్చవమ్మక యొక్క రాజ్యకాలమునుండియు పల్లవులకు రాజధాని కాంచీపురము. మైసవోలు శాసనముకాంచీపురమున నివ్వబడినది.

“కాంచీపురాతో యువమహారాజో భార
తాయనగొట్తో పలవానని సినఖిందన
మ్యా ధంభికడే వాస్తం ఆణవయతి”

యని కానవచ్చును. ఇందుపల్ల శివస్మారకముగా యువ
రాజుగ నున్నప్పుడు కంచి పల్లవురాజుగాని యువ
స్వప్తము. అట్టి పారపాదగల్గి కానవచ్చునను

“కాంచీపురా ఆగ్నితోమ వాజపేయూస్స
మేధయాతీ ధమ్మ మహారాజాధి కాజో
భారద్దాయో పల్ల వాణ శివఖిందనమ్యా”

యని చెప్పబడియున్నది. కావున శివస్మారకముగా రాజ
ధానియు కాంచీపుర మేయని స్వప్తము. పల్లవరాజ్య
ముద్విన్నమైనదిమొదలు వారికి కాంచీపురమే రాజధాని.

విష్ణుగోపుడు (335-360)

శివస్మారకముగా యనంతరము పల్లవరాజ్యాధి
పత్య మెవ్వరు వహించినదియు నిశ్చయించి చెప్పవల
సేలు గాదు కానవచ్చును ఆ శేకసంహారుల కాన్యవము
లగుచున్నది. ఇంతకుపూర్వము నాచీ నిర్ణయించబడిన
కాలనిర్ణయపట్టికను బట్టి శివస్మారకముగా నుత్తర
పత్తిగాయన మొదటిపల్లవుల వ్రతము (810-830) కొంత
మించుమించుగ సమకాలీను పురుషునిగా మొదటిపల్ల
వులవ్రతమునంద నూనివిప్రులమును సముద్రను ప్రవేశ
వర్తి యాయెను. ఇందు దివ్యతేజ. విశ్వ వాక్కులై నందు
వెడలి తూర్పుసముద్రతీరమున బ్రభుత్వము నీయునున్న
రాజుల వదిలి కప్పముగాని, యుద్ధం పుష్పముగాని
నిగూర్చుటగానిది, యత్న మేయాగము నొనర్చి మహా
రాజాధి రాజపదమును బడసెనని హరి శేవకృతిమను నెలహా
తాదు శివస్తంభకానవము వెల్లగుచున్నది. హరిశేవుడు
పైపతే స్త్రీయందు సముద్రనుప్రవేశ బరిధివించబడిన రాజు
లను, వారిరాజ్యములను చేర్చుకొనియున్నాడు. వా
రవ్యరన్న:

౧. కోపలరాజు మహేంద్రుడు.
౨. మహాకాంతరాధిపుడు వ్యాఘ్రరాజు.

౩. కారాశకన్యపాలుడు మంతరాజు.
౪. పిత్తపురీకృతుడు మహేంద్రుడు.
౫. కొట్టాయనరపతి స్వామిచక్రతుడు.
౬. ఏరాజ్ఞపల్లిరాజు దమకుడు.
౭. కంచిరాజు విష్ణుగోపుడు.
౮. ఆవముక్తాధిపుడు నీలరాజు.
౯. వేంగీకృతుడు మాస్తవమ్మ.
౧౦. పాలకరాజు ఉగ్రసేనుడు.
౧౧. దైవిరాష్ట్రవాధుడు శుభేందుడు.
౧౨. పులిపుర రాజు ధవంజయుడు.

ఈరాజులను సముద్రనుప్రవేశ బద్ధులనుగ వేసి
విక్రములు విశేషము. ఈరాజ్యము బంధించుమును ఇది
యకపాదులచే నముద్రనుప్రవేశ కేరళసామ్రాజ్యముగల
వర్షిలచేరమును జయించెను ప్రభుయొక్కట్టి కలిగెను.
కాని యిదివల గుర్రవాయునగాని పశ్చిమపల్లవు సము
ద్రనుప్రవేశించెనుగాని తూర్పుసముద్రతీర శివములపై
గృహములు యుద్ధరసముద్రమును వ్యాపించెనని నీయు
న్నది. నుత్తరపల్లవులమును కృష్ణ కాలింపుననుపే
తానస్థిగ్రహించును, సముద్రనుప్రవేశ పరాజయము గలుగు
టచే యాటవీరునిచే. వసుకకు మునినెనును ముక్తా
యలనుగున్నాడు. దీనికి కానవచ్చును నాగార మెద్దియు
లేదు. అట్టియాధానమును గల్గించ సమకట్టి ఆన్.
మహారాష్ట్రవాధుడు కాళింకాయన రాజును మొదటి పంది
వసుక వేసవే కానవచ్చును

“విదయ వేంగీపురావైక సమరవాస్తవిజయు
నో మాస్తవముక మహారాజస్య”

యన్ని వాక్యము నాధారముగాను, వాస్తవిజయు
సముద్రనుప్రవేశించెనన్న కొలమును మొదటిపల్లి. (ఇప్పుడు
విజయపుట్టము కేరళసామ్రాజ్యము, నీది కంచిగంట విశేష
మున్ను పల్లవరాజు విజయకాంచీపుర, విజయశివపుర,
విజయరంగి, విజయశివపుర, విజయశివపుర, విజయశివపుర
అయిన నీ విజయ వేంగీపురముగాని విజయ శివపుర
మను కలదని వాదనము. అట్లుగాక విజయ శివపుర
జయమును విజయ మని వాదనమున మొదటకొన్నను,

వాస్తవమును ప్రతిబింబింపజేసినట్లు నోచించెనుట కది యెట్లా భారతము కాగలదు?

వాస్తవము విచారించిన సమస్తద్రుశులకు గృహము వాటివలె నోచుచున్నది. కంఠరాజుల విష్ణుగోపుని మూత్రమేకాక పాలకరాజుల మూత్రమేమినినా జయించి పట్టున్నది. పాలక (పాలకర్త) యనునది కృష్ణకు దక్షిణ దిశకును మున్న ముగ్ధముగ్ధుల ములలో నోకటి. కావున పాలకరాజు పల్లవుల సామంతుడెనుట నిజము. కంచివిష్ణుగోపుని కట్ట పాలకముగ్రహేనుని తెచ్చుటచే ముగ్ధుల పురుషుల నాదిలో నీకునేరుగ గురువును తీసి గుండును. పాలకరాజును పాలకపురముననే జయించెనని నోచుచున్నది. భూవంశవర్ధనమ్మ గాననిజము తెలుగు.

వైవాదములోని నిశానిజము తెల్లున్నను ఒకవిషయమునుగూర్చి మనము సందేహపడవలసిన యవసరము లేదు. అది యెట్లయిన, సమస్తద్రుశుని సమరాలింపించుచు కంఠరాజున విష్ణుగోపునకుటచే. అందులకు శ్రీ. శ్రీ కవి వేదాంతాంధకరమున కందియించి రాజ్యముగఁ గుండును. కంచికట్ట రాజులకును, నీరుకేసి కే నంబరపు ముంబులకును విశ్వేశ్వరులు. సుబంధ్యమున విశ్వేశ్వర యుట కేశావసరము నోడ్చెదను. కావున దుబ్రాహు లీతినికొత్త ౫౦ వర్తము తెడము సంపాదించవలసివచ్చెను. ఒంగోడు (౧) కావసములోని (మొదటి) కంచా నల్మిపురు వానిని కునాగునకు మధ్యాంతునినీ మనియునుగఁ జేసి ప్రాచీనకృష్ణానావసములన్ని విష్ణుగోప స్తంభముల నిలికించెను. వాయలూరు వెలారావశ్యమును దళివాసములు వీరభూమి దమరాణం దెనని చాటుచున్నను దుబ్రాహు లారెరి నామమును స్మరించెడు. స్మరించుచున్న యాతని వాదము జొంగఁ తప్పియుండెడిది. వాయలూరు కావసమున వీరభూర్పనామధేయలిద్దరు (౫, ౧౧) గన్పించుచున్నారు. విష్ణుగోపును గాన వాడు; అనగా, వానిచే ను ప్రియియైన వీరభూర్పనావశ్య నున్నది. వెలారావశ్యముపు కావసమున పల్లవరాజులలో బ్రథమము వీరకావ్యమనియు, తెచ్చుటకు నుత్తరమునొసంగెను, వాని

కోడుకు కుమారపుష్పమనియు చెప్పబడియున్నది. కావున వీరభూర్పను పల్లవరాజులలో గమప్రాచీనుడని తెలుచున్నది. ఈవిషయమును గృష్ణకావ్యముగా రొప్పుకొన్నది. వైవాదములనుబట్టి యాతడు ప్రాకృతకావసములకాలమువాడని యెప్పుకొనవలసియున్నది. ఇతని మునియమని తెచ్చినది దళివాసము. దీనిభాష సంస్కృతము. వీరభూర్పనికోడుకు శివస్థంభవమ్మ కావమునకు కావసములభాష ప్రాకృతము. అనెనుమనునికాలమున సంస్కృతము. ఇట్లు కావసములభాష రెండుతరములలో మారిపోయెను. అయితే దళివాసన మెప్పు డెక్కడ? ప్రాకృతపు కవితాభాషయు చెప్పబడి సులభముగాదు. అయినను బ్రయాశ్చయ పోయెను. పల్లవకావసములలో బహుపురాతనమైనది హిరవాడగల్లి కావసము. దాని యక్షరములు చక్కగ దీరియుండక యందుటగాక వావాటలు కేశావసవాక్షరములను బోలియున్నవి. యువనవరోధా విష్ణుగోపవమ్మ యందునవల్ల కావసము శ్రీ. శ్రీ. కరవంబు దవ్యవేశిక. దీనియక్షరములు చక్కగ దీరియుండుటచే కాక దుబ్రాహులుగా రెన్నట్లు "నిజమునపెట్టెరెలు గల్లియున్నది. ఒంగోడు (౧) కావసములోని లిపి మునుగొప్పిరింపి పురావస్తువాని కృష్ణకావ్యముగాను నుండి నున్నాడు. దళివాసపు బ్రథమములను వైవాదవాక్షరముతో వచ్చినాచిని నోక్కనిమయ మందాచి విష్ణుగోపవశులను దళివాసవత్తులములు హిరవాడగల్లి కావసవాక్షరముల కంటె నవేనముగను, ఒంగోడుకన్న బ్రాచీనముగను, ఉరువల్లికన్న బ్రాచీనతరముగను గాన్పించుచున్నది. కావున దళివాసము హిరవాడగల్లి ఒంగోడు (౧) కావసముల మధ్యకాలములది తెలియొచ్చెడి. హిరవాడగల్లి కావసము వీరభూర్పని కునాగునకు కంచా, కంచికట్ట, దళివాసము కచ్చిముగఁ జేతనిమనునది. ఉరువల్లి కావసము వాతయగు యు. మ. విష్ణుగోపవశులయొక్క తాతయగు కంచాకట్ట, యు. కంచికట్ట కంచా నెంకోక పల్లవరాజులో దళివాసము నిచ్చియుండవలయును. అను. మ. విష్ణుగోపవశులయొక్కయు, దళివాడగల్లియు లెనెంకట్టయు కావసములన్నియు వరసపుర పల్లవ

తాంబూలమునకి యువ్వజినుండును. చేతిను, మర్మకా
 నుమని 'వెలుతుచేపురా' శిష్టాని యరి యుండును. చేతిను
 వాకానమును యు. మ విష్ణుగోపురమును ముక్క తాం
 బూనతీరనమును మే యిచ్చెనని వాతలపు. ఇది నిజమేయి.
 దీని కానకాలము నోక లేటనున గిరిపెచ్చెమచ్చును.
 యు. మ. విష్ణుగోపురియన్నయను సింహాస్థాన రకె
 ములకు కడగ వలకు రాజ్యముచేయు. అతినిష్ఠికి
 పుండ్రుమచ్చు కంగిమ లు రకెడను. మ. తాంబూను
 వీరనమ్మక కెయి ములకు కంగిమలకును రాజ్యముచేసి
 యుండెను. కాటెట్టి పక్ష కానకము కెయి-కంగి
 ముగ్ధకానమున నిర్మలమయమలయను. ఈకానిన
 యను సరియైనది వీరనమ్మక క్రీ. శి. ౨౦౫ ములకు
 కెయి రాజ్యమును పుండ్రుమచ్చు కెయి మ. కెయి ములకు
 రాజ్యసాలనము చేసియుండెను. సముద్రమున
 దంపమున ముక్తాయలు గాన చేసియు కెయి-కంగి
 ముగ్ధ నవదినను కెయి-కంగి ములకు కెయి వాతకాల
 ముననే నడచియుండెను. కావున నేను రచించిన
 పురాణకావ్యమును ప్రయాగ కానకమునాని విష్ణుగో
 పును శివపుండ్రుమచ్చు పుండ్రుమచ్చు యుండెనని శంకించి
 తిని. అయియు వాడుకీ కానకము పుండ్రుమచ్చుకు
 బుద్ధమచ్చు యనుకుమాను. యు. రా. కెయి-కంగి ములకు,
 వాతనిపుండ్రుమచ్చు పుండ్రుమచ్చుకును కెయి-కంగి
 ములకునాని కెయి-కంగి ములకు శివపుండ్రుమచ్చు ముక్క
 కేవలపుండ్రుమచ్చు నిజము. అయియు వాతలూరు కాన
 నమునందుగాని, కేయి-కంగి ములకు కాని పుండ్రు
 ములకు-యంతులము బుద్ధమచ్చు గాని, పుండ్రుమచ్చు గాని
 రాజ్యమునకు కెయి-కంగి ములకు చేప్పలేదు. ఒకేకే ఏకానము
 చేర్చినను బుద్ధమచ్చు కెయి-కంగి ములకు పుండ్రుమచ్చు
 నదియుమాను. లాగ్నంతులదే శివపుండ్రుమచ్చు ప
 వీమృట రాజ్యాధిపతియై యుండెను. పుండ్రు
 ములకు యనునది కెయి-కంగి ములకు కెయి-కంగి ములకు
 ఇతివేయ వాతలూరు విష్ణుగోపురు యుండెను.
 ముగ్ధమునో, వాతలూరు విగ్ధమునో విష్ణుగోపురము
 కుగ్ధము మరలమున, వాతలూరుకెయి ములకుమరల
 విష్ణుపు కెయి-కంగి ములకు కెయి-కంగి ములకు యుండెను.

కానకమునాని రాజ్యము నిజమిది విశేషము. ప్రతి
 కుమారునీ కేయి-కంగి ములకును బాటించు
 కుట్రచే కువిష్ణుగోపుని స్మరింపజేరి.

కాటెట్టి కువిష్ణుగోపుని ఆయ్యంగారు కువిష్ణు
 రాజవారియను యు. మ. విష్ణుగోపురే సముద్రమున
 తో. తో. రాజుని విష్ణుగోపురే సముద్రమున, ఇది సాధ్య
 ము గాదు. కాదు మేము 'అశ్వయుజ'మను కేయి-
 గోపురమును పుండ్రుమచ్చు కెయి-కంగి ములకు (య.
 మ. విష్ణుగోపురియన్న) కి. కెయి, అనగా క్రీ. శి.
 కెయి రాజ్యాధిపతియను సెంకెయి-కంగి ములకు
 ముగ్ధ కి కావునయు. మ. విష్ణుగోపురే కి. కెయి-కంగి
 ములకు సముద్రమున దంపమున విజయెను. అను
 ములకు యు. మ. విష్ణుగోపురు సముద్రమున సముద్రము
 దంపమును నిలువజాలకు. ముగ్ధమచ్చు కెయి-కంగి
 ములకు ముగ్ధ ముగ్ధ ము. మ. విష్ణుగోపురు ముగ్ధ ముగ్ధ
 విష్ణుగోపురు రాజ్యము చేసియుండెను. నిజము
 కావినీకావినీ గాని బయల్పడదు.

విష్ణుగోపురమున దంపములకును పల్లవరా
 జ్యమున గోపాల్మచ్చు కెయి-కంగి ములకు గానియును
 కి. కెయి-కంగి ములకు కాలమున కెయి-కంగి ములకు
 కాని యనును నిరూపింపజాలదు! కేయి-కంగి ములకు
 కానకము నిజమునందును పక్షమున కెయి-కంగి ములకు
 రాజ్యాధిపతి కెయి-కంగి ములకు కెయి-కంగి ములకు
 చేయించెను. కేయి-కంగి ములకు కానకమునందును:-

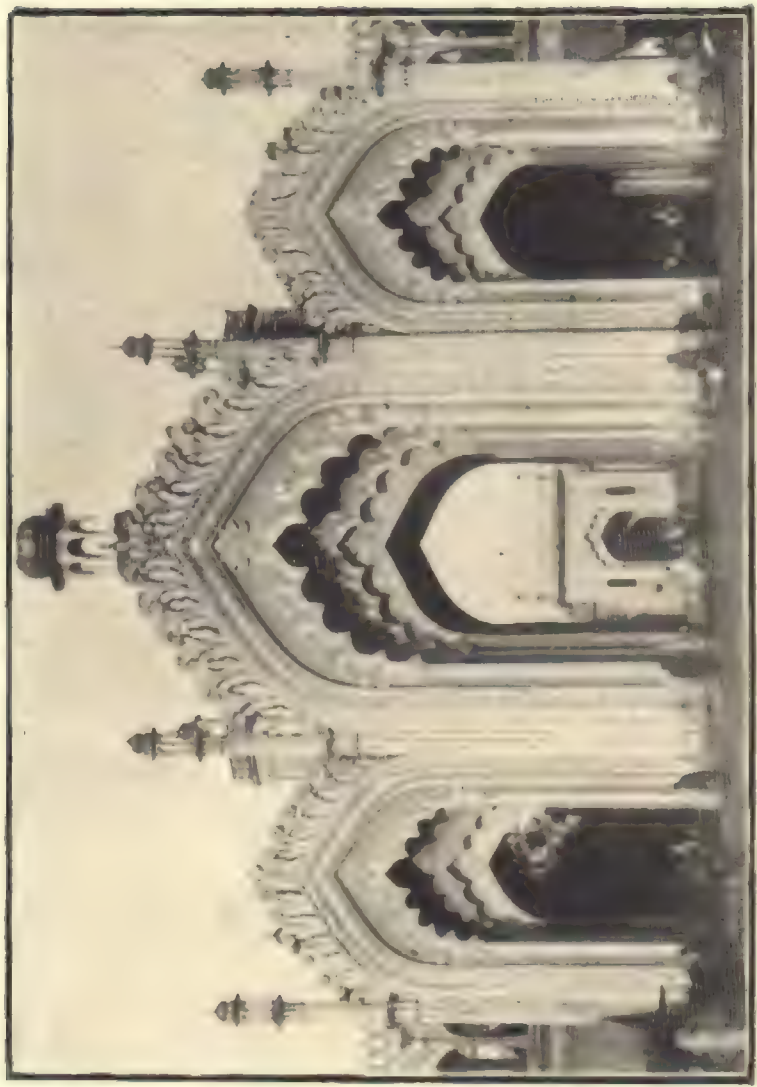
“గృహీత కాశ్యపగర సత్తోభా
 త్పుమానిష్ఠా స్సమోభావోభా.”

కావున కుమారవిష్ణుని పూర్వము కంచి పరమా
 సుగర మైనదను నిజము. అయితే కంచిని పల్లవుల
 కడకుండి యుండినాన్ని కెయి-కంగి ములకు! ఈసంశయ
 మును పైకానకమే నివారించుచున్నది:

“భక్తా భావోభా దక్ష బుద్ధవమా
 య శ్చోభ్యైవ్యానాన బుద్ధవ్యానా.”

[illegible][illegible][illegible][illegible][illegible]

శాంతిని పొందగలముగా నుండును. ఇందుకు
శాంతిని పొందగలముగా నుండును. ఇందుకు

4. राजवाडे संशोधन मंडळ, पुणे

త్యాగరాజమహాత్మ్యసము (12-2-28), సింగరేణి కాలియంగు

పరిషదవారు : శ్రీ కేశుగంటి వెంకటకృష్ణారావుగారు, ఖమ్మంజైట్టి, నైజాం.

కొన్నదిమఱుగే, అయిదు అశ్వయుజమోది కొన్ని
విషయముల నిసందర్భమున జన్మింపబడియున్నది.

౧. మయూరేశ్వర పర్యవసాదులగుములు లేక,
బృహద్రాజుల పర్యవసాదులగుములు లేకుండు కలము
ప్రకారము కొంతమంది చెప్పబడినది. ఇందుకు మయూర
ేశ్వరుల బాపి బృహద్రాజులందుండి యున్నట్లుగా
నిలిచియుండు పల్లవులు. మయూర శ్వర సమస్తాపని
మైన నిరుపరాధులు బహువైభవమును విస్సంకమును,
కావుననే పల్లవేంద్రుల సేవించుటయు నానందకృష్ణులకు
పలుమాదులు దండెత్తి రావలసినవైతే, ఇది

“అశ్వయుయుమి నా గతేమ
భ్యశిం కలమీన శ్రేణి దే వ్యవహారా”

అన్నకాలనాశ్వయుల పుత్రికము. అట్లు చెప్పినప్పుడు
మయూర పల్లవులు పర్యవసాదులగుములు దండెత్తిరావల
యుండెనని

“విషమదేవేంద్రయానం నీకే రజనీ పున
స్కందభూమిషు ప్రాప్యనేని నానంద తేమం
ప్రహరణాబోధ్యమనన్తిదా”

యన్నవాక్యములను,

“అర్జునదాన్తా తో నముగ్ధానో కేచిత్”

యన్నవిషయములు వివరించుచున్నది. ఈవిషయముల
విషయములకన్న నా వాక్యమిది మాత్రమే, పల్లవరాజులు
నయూరేశ్వరుల బాపిమగించుటకు యాదేశప్రకారము
ములు చాలకాలమునుండి కేచుగానిది తోచుచున్నది.

౨. ఇట్లు పోరాడుచున్న మయూరేశ్వరుల జయ
లక్ష్మి నిగంతిగము నరించుచుండెనని చెప్పబడి కన
కాళిము లేదు. అతడు నిగంతిగము కేళియగుటయే
కొంతవఱకు పల్లవులతో సంధి లేల కొనసాగుచున్నందున,
అసంధియగుచుండు నిట్టిదే! మయూరేశ్వరుల వలకు
లాంటి, వానిని వివాదితములు విచ్చిలుకంకరిం
చిరి. మయూరకు విందుల కొట్టకాని పల్లవేశ్వరుల
విచ్చియు నొందెను. కావున వానిని పల్లవులచే పం

పెట్టి జయమును వాన విడిచెను. పల్లవరాజుల కట్టి
తొలుతి కింక నపర్యవయ నొందినది మయూర
రాజులను సంకములు కలుగుచుండెను వానితో నంద
లేడుకొనిరి.

౩. అశేముల నిరంతరముల రాకనువిధాన
మందలి కలములను విధానము బృహద్రాజులను,
మయూరేశ్వరుల పల్లవులను సంకములు కలుగుచుండెను
త్రైరాజ్యమును స్థాపించిట్లు ప్రాప్తియున్నారే, కాని
యిట్టిప్రాంత నిగంతిగమును నొందెను. కొంతమంది
నిట్లున్నది:—

“నల్లశిర స్తదా మహిపాలా
నారాధ్య యుక్తేషు విక్రమై;
ప్రాప పట్టబంధసంపూజాం
కవీంద్రైః పుష్పైః స్వయంతా”

పల్లవులకు మహాప్రభులుగ కలించియు నొందిన
నారాధా వారి బృహద్రాజులను నేను! అశేములకు కి
య్యమున స్వల్పకృష్ణములను నేను! నారాధియించు
నేను! ఇట్లు పల్లవులు నారాధించుట బట్టిగా మల్లు
బంధప్రాప్తియును, కవీంద్రుల ప్రసాదముననుకూలము
గాన విధియే! బాధా విధి మయూరేశ్వరులను, పల్లవు
రాజులు బంతును నొందుచు కేయులు వివాదముగాని
వ్యవహారము కేచి మయూరమును బంతులను, పల్లవు
లకు విరియుండలేదు.

మయూర ప్రకాశమున కవీంద్రులను నారాధించు
బలివారి బృహద్రాజులను స్వల్పకృష్ణము! విషయ చెప్పు
కొనియున్నాము. కావున, మయూరేశ్వరులయు, నందరి
నిరుపాధి కనిలబంధమును పల్లవేశ్వరులతోకాని స్వల్పం
త్రైరాజులు గారు. ఇందున్నది నిరుపాధికాలమున పల్ల
వరాజులు కనిలబంధము విషయములను విషయము
కోకము నరిగించుకొనియుండిరి.

కవీంద్రుల పుష్పవిధాన ప్రసాదముననుకూలము పల్ల
వులచే నొందుచుండు బంధము నారాధించు, మయూరమును
విచ్చియును నిగంతిగమును నొందుచుండు వారు “కాంతి

నా మహారాజా పల్లవేంద్రాధిపతి నని చెప్పుకొ
న్నాను. విష్ణువిమలయోగ శ్రీకృష్ణశత్రువును దాను

తుదగదగకులొత్పాడి పల్లవస్రూపియైనా

అని ప్రగల్భములు విచ్చియున్నాను. ఈతని
యనుచును గదిపై విష్ణుచర్మను విల్చించి గూతవీ

దోకుపనిన నిండివంచుచును కాంతీకృతుని బరిధిచించెను.

ఈవిషయముల నన్నిటిని నాచియోడి గదలములు

పల్లవుల నాశ్రయించియుండిన సామంతరాజుశేకాని

వ్యతిరేకులు గాగను విషయము విగ్రహకుచున్నది.

సరస్వతీ శాపఘట్టము

కొమాండవారు కృష్ణమాచార్యులు గారు

(అంధ్రహర్ష చరిత్రమునాంకి యుద్ధరింపఁజేసెడి)

శ్రీ

నారాయణ నాభివక్తమధునక్రేమూడు ముల్లోముల

వానం జాలిన వేల్పుఁబెద్ద విగ్రహభాసక విష్ణుయు గీ

ర్యాణానీశ విమూర్ఖురత్నమకుట ప్రాంతాంధ్రరాజుని

త్యాగందామృతవాల్మీకి యొకనాఁ డాత్మమహోకూలనా.

భారద్వాజ వసిష్ఠ కాశ్యపముఖ బ్రహ్మ వేదర్షి సుం

వారంబుల గొలునా విశుష్టనాభాత్మోగునీకంబునం

దాశోహించి స్రవాణతుల మునులు బ్రహ్మభాసముల స్వాలో

కారాధ్యుండు తదేకసంశ్రవణ క్షిప్రానకుండై యుండుఁగా.

కొండలు ఋక్కులక మునులు కొండలు సామముల యజుస్సుల

గొండలు కల్పసూత్రముల గొండలు యజ్ఞవిధానవిద్యుల

గొండ అశేషనైగమిక గూఢ మహార్థముల వచింప వా

రందతిలోన నత్రనుతుం దాగ్రవాచిస్తుండు మందపాటుతో.

కలహము బెంచి రోషరయ గద్గదకంఠ కతోరనాద మా

ప్రణయ మహోగ్రశైరవ రప్రప్రతిమంబుగ సామగానము

నలుక నవస్వగంబు మునిసత్తము లెల్ల విసంగఁ దోచినన్
బలుకక మూరకుండిరి నభానదు బందలు శాపభీతులై.

అపుడు కుమారివాణి కమలానను జామర మెత్తి పీచుచున్
జులకచాతీమాలికలు చారునభాంతిర నీమ నింప న
త్తింపిని జూచి పాటలు రదచ్చద మించుక విప్ప దిత్తట
ద్విజ కమనీయ దంశకునశీతి నెల్లెఁ బార నవ్వినన్.

భాషా దేవి శుచిస్మితంబుఁ గని దుర్వాసుడు దుర్వార వి
ద్యుఁడ ప్రస్ఫురదోష్ఠవల్లవుడు నం దీప్తగ్ర వేత్రుడు నై
యోహరిత్నము వైని నాంబులముల్ ప్రోక్షింప నిర్వంగఁడ
ద్రోహర్చుల్ ముఖనాసికాపుటములన్ చూడంబులై వెల్వడన్.

విప్రు సంరంభమును జూచి వేదమాత, దేవిసావిత్రి దుర్వాసుఁ డేరి చూచి
చెడుగ ! సామంబుఁ డెఱచియు సిగ్గు లేక, వాణి శపియింతురా యని వెల్లుచుండ.

అత్రిముని, పుత్ర! దేవీ నీయతుల తపము, కోపమున నాశ మొనరింతు కుమతి పెగుచు
నకలలోకైక జనని భాషానఘాటి, తండ్రి! తిట్టకు మనుచు నవల్లు చుండ.

అకట ! వాడేవి శాసాన్హి యగునటయ్య, తప్పుఁ గావు మటంచు బృందారకులును
కోప ముఁ సంపారింపుడు గురువు లనుచు, నటువులనుగూడి వేడ నబ్బుచుగూఁపి

ఆ సరసీజయోని మగఁ డన్న మదంబున నిడుకొల్పులో
భూసురు లెల్లఁ జూడ ననుఁ బూరికిఁ గైకొన కిట్లు నవ్వె తి
నోసి దురాత్మురాలు, మనుజోర్వి వసింపుము పొమ్మటంచుఁ దా
నీసునఁ దిట్టె లోక జనయ్యిత్రిని బద్ధభవుండు బెగ్గెన్.

వేదజనయ్యిత్రి సావిత్రి విప్రునకును, మరలఁ బ్రతిశాప మీయఁ గమండంబు
సాగేపుటమున ధరియింపఁ బరమసాగ్ని, నదృజునిరాణి వారింది నలిక నిట్లు.

చలియరొ ! తానోత్తములు చిత్తమునం దొక తెంపు నేసి తా
మలిగిన నల్ల నిమ్ము నకలాగమ తిత్విరహస్య మాత నీ

అనిన భాగవతుఁ డిటుచు నెప్పు, ద్విజన్ములు బాని మూత్ర మా
వృక్షాదిక శాశ్వత భావము మహోదధి కేల నన్నియించె.

అప్పు డిముచిత బాహులులు భావామోహకు కురియని నావిత్రి కనుఁగించు చున్న
నమయించును.

బాహునాన నెఱుఁగె నభిక్షోభ మెల్లనెనుంచు హస్తాంశమున
బాహుని మధురగింధిర వ్వెరియించు బ్రహ్మహోదధిధ్యాసగదిమ
నాశ్రయింపఁ బెట్టి సమకాలము విట్టి కురికాము దిశెల్ గెఱియునుగి
యెట్టిగియెనుకును వ్రేల కేకు నమయి ముఱుకొమ్మల ధార ముని
కాంతి కేరియె యి భాక్త్య మే, క్షుద్రాంశు భూవికాహమునకు
విట్టి, పుట్టితి న్నెత్తి గిల్చియు విట్టి కిరికాకాళి జరియించు హుహులు.

కొనుచు వ్రగిహంబు కుట్టితాత్మ్యం, పై హాకాముష్మిక సుఖంబు లంచె గిలకె
యోయిగిలియె గిల్గిన యంధుల పరిచే, సాధుగిల్గితి నెత్తిన సయంపొందె.

క్రోధి క్షిప్తింబుకు నమానాధి కంఠ, మట్నకవి హాకును జాలె నెవని గిలకె
కొనుచును వ్రగిహంబు కుట్టి కుమా, బాహు వాదవి కెయియె బాని యగునె.

అని భావామోహం బాచి కమలాంబును.

అని కెయియె కెయికుము బ్రహ్మహోద మనశ్శ్రోగిని హా
కాచియిగా మెన్వెనును గా నెనె బాహు ధరి కెయి నె
హాశ మద్వయిగా విధహోర్తి గ్నశింకు మద్వ్యలోకమం
బుట్టితాంగి వేద జనయిత్రి ధనశ్శిఖతోమ నీ కగుక.

యెనుకాచి మెయిచి ముఖమును, గినుటయె భావాని మట్ల గావుల ముఖం
నమె గోల్ప కేని కుసావు, చనుమా నావిత్రి గూడి వారిసత్తెతా.

అని భాగవతి నాగింబిచి వివర్తిరి ముఖమును ముఖమునెయింబును నెన్నెగ్గమా
కెని వారికొక్కవ వివృతపాత్రుడును పై చనుక్కుటయె నముచితాహ్నిక కరణాత్మం
బుట్టి కెయి గినుటయె రా కెత్తె యియె.

మోముదమ్మిని గన్నీకు ముమ్మరముగఁ, దనకుఁ బ్రామిన్ముల్లమ్మ కైదండఁ యొసఁగ
వేడిచూరుపు సెగలుఁ గెంతెరవి గంద, పలుకు తొయ్యలి యిలు సరె వగఁ బోగిలి.

జనని సరస్వతీ నతి రసాతల మేగెడు వార్త సర్వభూ
జనులకుఁ దెల్పు నచ్చె ననఁ జంపమచూఁకుడు దోచె చూర్మనఁ
మునిగె నపార పశ్చిమ సముద్రమునందు సుధాంశుఁ డుగ్ర భా
నుని కలకాండ ఘట్టనఁ దనుద్యతి సర్వము మాసిపోవఁగన్.

అంతట సంగమంతఁ డుదయాచలకూటము లాక్రమించి ను
ద్ధాంత మచూఁకుజాల సముద్ర మహాగ్ని శిఖాకలాప మా
శాంతర నీమ నిండ గగనాంగణమస్యము నాక్రమించి యం
తొలఁ గ్రమంబునం బరిణతారుణ కాంతుఁ నొప్పె శాంతుఁ డై.

సమైరానణ దంతకుంత నళిత స్వర్వాహినీ కూల ము
త్తమ నత్తి సమర్పితార్ఘ్య జల స్రుతిత్తగ్ర మందేహ మ
స్తమితా దిత్యమచూఁకు తాము గిరిత ప్రస్ఫురత్తాండవ
స్తిమితం బయ్యె బ్రదోష మంబరచరత్సమంతిహోష మై.

అంతటఁ బండువెన్నెల బజాండ కలహము నిండ చూచినీ
కాంత మొగంబునం బొలుచు కప్పరపుం దెలిచుక్క నా నిశా
కాంతుడు నచ్చె గంధువికాసము హెచ్చె మొగిచ్చె బద్ధినీ
కాంత మొగంబు జగద్ర శిల కాయము నిండ జెమర్చె నత్తితీగ.

న. అట్టి రమణీయచూమినీ ప్రథమ సూర్యుని విరించి విరహదోహయమానమానన
యు శూన్యహృదయయు పలు కన్నులగవఁ దొరకు బాష్పకణంబులు సఖాంకురంబుల
వీరటుచు బయలుసూచుచున్న సమృహకదేవిని వూచి సావిత్రి యిట్లనియె.

2. గోదావరి డెల్టాలోపల దాగువాడంటే పాగు చేయు వేలలలో నాసంబంధం కోయూనిటీమెంట్లు బిగు ముగాని, కీలగుగాని - పేర్లవద్దొకటి ఒకటి యొకపదమొకటి

మొలచి, మరల తిరిగివచ్చునట్లు లేకయే మరుగిరి పాన
దానము పెట్టుకొలమునకు 10-4 అయినట్లు పునా
మున, అట్లే గా ముప్పాడే గుం. కలములయినా మొలచు
కాన, మొలచు వానినొక చాగునాపలు పరిశ్రమల

అయినా ఒక పానము పెట్టుకొలమున పెట్టుకొలము
ని పరిశ్రమలయిన, పరిశ్రమల ని పరిశ్రమలయిన పరిశ్ర
మల. పరిశ్రమలయిన పరిశ్రమల పరిశ్రమలయిన పరిశ్ర
మల పరిశ్రమలయిన పరిశ్రమల

మొలచి పరిశ్రమలయిన పరిశ్రమలయిన పరిశ్రమలయిన
పరిశ్రమలయిన పరిశ్రమలయిన పరిశ్రమలయిన పరిశ్ర
మలయిన పరిశ్రమలయిన పరిశ్రమలయిన పరిశ్రమలయిన

పరిశ్రమలయిన పరిశ్రమలయిన పరిశ్రమలయిన పరిశ్ర
మలయిన పరిశ్రమలయిన పరిశ్రమలయిన పరిశ్రమలయిన

8. పైని చెప్పినట్లు చాగునాపలుకు తగినంత
రెండునొట్లు వాడెనును పెట్టుటయే మాని వెనుకటిసాగు
నొట్లు పరిశ్రమలయిన పరిశ్రమలయిన పరిశ్రమలయిన
పరిశ్రమలయిన పరిశ్రమలయిన పరిశ్రమలయిన పరిశ్ర
మలయిన పరిశ్రమలయిన పరిశ్రమలయిన పరిశ్రమలయిన

పరిశ్రమలయిన పరిశ్రమలయిన పరిశ్రమలయిన పరిశ్ర
మలయిన పరిశ్రమలయిన పరిశ్రమలయిన పరిశ్రమలయిన
పరిశ్రమలయిన పరిశ్రమలయిన పరిశ్రమలయిన పరిశ్ర
మలయిన పరిశ్రమలయిన పరిశ్రమలయిన పరిశ్రమలయిన

4. చెన్నైలోని పెంచి ఆగివేసిన నీలలో మొదలైన వారి కాలను కప్పగనే ఆపట్టికి నీలయందుండు పడునగోనేకాని, ఒకతడి పెట్టికాని, నీలము, జనుము, తీగపెడన నీలలో దేనినైననుగాని, మాడవచానిలో మొదటి రెండిలో నొకదానిని కలిపికాని జల్లి పయ్యెడల నవి తరువారి సారువాపంట సరువుగా గున్నట్లును నీర్లనును. నామర్ల కోట వ్యవసాయ శ్రేత్రమున సామాన్యముగ ప్రతిసంవత్సరము నీవస్థియ వలంబించుచున్నది. తరును ఎకరమునకు 20,000 పానుల వరకు (అదిగా గుమారు 5, 6 ఎకరముల చీదనీలకు సరిపావు) కొట్టు అనుచున్నది. ఎకరమునకు గుమారు కుంజెడు జనుములుగాని, జీలగులుగాని చెంతు కుంజముల పెసలతో కలిపి చల్లవలయును.

5. పయర నూపుచేలకు పంటకి పెట్టుటను ముందు పైని చెప్పబడిన పద్ధతులనే నిర్దిష్టయెడల తరువాత సారువాపంటకు తగినంతకొట్టు లభించును.

6. పయర నూపుచేలను చాలవప్పుడే నీర్లు పులుగుగాని, చెంపలి విస్తలముగాని కలిపి చల్లవెడల, నూపుచేను కొనిసానినవనుక, వానీరీయ, చెంపలియు నెమ్మదిగ పెడి, తరువారి సారువాపెరువకు ఎరువుగా నమ్మచేయ వలెను. ఎకరమునకు 4-6 నీర్ల విస్తలు చాలును.

7. నీల అంతగా చీదదీయక పడును నిలచు కొట్టుగాని, పయరచేలకు తడిపెట్టు అచారముగల కొట్టుగాని, సారువాపరిచేను కొయకాలమున, నీలిగాని, చెంపలిగాని, పయరదినుసులతో (పెసర, మినుము) కలిపి చల్లవచ్చును.

8. సారువాపంటకొరకు ముందు, సామాన్యముగ మేతకు జల్లవల్ల జనుము జల్లి, వాగువాపంటకు జపస్యమును ఎరువుగా నున్న చేయవచ్చును.

9. పైని చెప్పినట్లు జీలుగువిస్తలము జల్లి పయ్యెడల నీపెరు జను మెడిగివట్లు వాగుగ నగుగరు. కాని ఈకాలమున జల్లి ప జీలుగుమొక్కలు మెలగ పెడిగ వాగుగ కాదును. విస్తలకొర కాపద్ధతును మార్చి, ఏక్రికె నెలలో కొనుకొన్నయెడల, కొన్ని పగును నిలచు నీలలలో నా మొక్కల మునట్లు పురల చొచ్చి, తరువాత

సారువాపెరువకు తగినంతకొట్టు నిచ్చును. ఈసంవత్సరము నామర్ల కోట వ్యవసాయ శ్రేత్రమున నిట్లు య. 2-61 పెంట్టభూమిలో చల్లగా నెకరమునకు 419 పానుల విస్తలును (గుమారు 52 రూపాయల విలువగలవి), తరువారి మొనట్లు చిరుత్తుటవలన నెకరమునకు గుమారు 3,000 పానుల కొట్టుయు లభించెను. విస్తలముగాను చేసిని కొనివచ్చెనుక నేర్పిన పద్ధతు ము కురిసినయెడలగాని, ఒకతడి పెట్టుబలముగాని కొట్టు వాగుగా ననును. ఈసంవత్సరము చేపవిస్తల ము లంతగా లేక ఎంజులు మిక్కులుముగా గానినను నామర్ల కోట వ్యవసాయ శ్రేత్రమున పైని చెప్పినట్లు కొనినమోక్కనానికి ఎకరమునకు 2000 పానుల కొట్టుయగుట, జీలుగు మొక్కయొక్క మోటువనమును నూచించుచున్నది.

పైని చెప్పినట్లు జీలుగును ప్రశ్నేత్రముగాగాక పెసర, మినుము మొదలగు పయరనుసులతో కలిపి మాడ చల్లవచ్చును, చల్ల పెసలలోగాని, మినుములలోగాని మాడవారకు తగ్గించి జీలుగువిస్తలము వానిచులు చేర్చవలయును.

పైని చెప్పిన తొమ్మిది విధానములలో దేనినైనను అనలంబించి వ్యవసాయదారుడు తన నీలకు గావలసిన కొట్టును సంపాదించవలయును. మియు జీలుగు కొట్టు నిర్మిస్తేగు, కానును, చేప మొనలగుచెట్టు కొట్టువుగాని, బంజరు నీలంనును, కాల్యగట్టును, చాబలపక్కలను స్వాధైవికముగ పెరుగు, కనింప, తింటిప, జిల్లేను, నీరు నేపాళము మొదలగు వాగుల కొట్టువుగాని, తెచ్చియుపయోగింపవచ్చును. ఈవిషయపై మరియొకవ్యాసమున వ్రాయబడును.

పచ్చియెరువు చేసినప్పుడెల్ల, సామాన్యముగ చానితో కాముకలసాదీనిమాడ చేయుట చాలకొట్టు లాభకారికనుండును. ఎకరమునకు మొదటి సంవత్సరమున 4 నుంట్లు యెత్తును (221 పానులు), తరువారే వజపరచునెడల ప్రతిసంవత్సరమున 2 నుండ్లయెత్తుగాని, చెండుసంవత్సరముల కొకసారి మాడునుండ్ల యెత్తుగాని చేయవలెను. ఇప్పుడెముకలసాది 4 నుండ్లు ఎత్తుగల బస్తా 9-10 రూపాయలకు దొరకును.

దానిని మీకొరకే వినియోగింపుడు

మాచివీళ్ళా పోషకులకు

మీరు నిలువచేయగలిగిన స్త్రీధనము—

మీ తండ్రి—సోదరుడు—భర్త—పుత్రులు—

పిల్లల నెవరివద్ద మీ కుంచినను సరే, దానిని

మీకొరకే వినియోగింపుడు.

ఆధనముతో నగలుకొని వానిని మీరు ధరింపుడు.

పురుషు లెల్ల పుడును..... ఈసంగతి మీకు బాగుగా తెలిసియే యున్నది. కావున మీకు హక్కుగల స్త్రీధనము లాంగీకాశ నమ్మకములేని వాటాల్కిందను నిలువబడి యుండునూడదు.

ఆధనము యెల్ల పుడును మీకంటి యెదుటనే మీ వంటివిదానే యుండవలగునట్లు, దానితో మీ కొరకు సాగైన నగలను కొనుడు.

మేముతయారుచేయించిన నగల నిలువ యెన్నటికిని తగ్గిపోవు. నగలను అందముగా చేయుచుటయే ప్రత్యేకాభిమతము. ఈవిషయమున మేమే అగ్రగణ్యుల మనినూడ పని నయముగ తెలుపుచున్నాము.

మీరు నెందరూ కూనవద్ద కొను నట్టి అలంకారము మీకు మిక్కిలి సులభమైకరముగా నుండుటకే మేము ప్రయత్నించెదము. అటు పిమ్మట మీ లెల్ల పుడును కూనవద్దనే కొనుచుందురు. మీ మిత్రులకు నూడ సిఫార్సు చేయుచుందురు.

ఉమ్మడి రామయ్యశెట్టి గురుస్వామిశెట్టి కంపెనీ,

బంగారు వెండి నగలను తయారుచేయువారు,

‘వా పి ని’

వేటెంటు ఆభివృద్ధి చేయబడిన ఆవిరి కుక్కరు

కుక్క గురించి టి.ఎస్. ‘వాపిని’ అనునదియే కడప టి.డి. దీని క్క మీగంపను చేచియున్నాడు. దీనిని మాచినంత మాత్రముననే ఒకటి మీగంప యుండవలెనని మీరు తప్పక కోరెదరు.

వాయిలరు నల్ల గట్టిగానుండి, ఆభివృద్ధి ప్రకాశించుచు, అన్నియు పూర్తిగా గల పెంబుసామానులు. పై భాగ మంతయు ఇత్తిలో తియ్యబడినది. అనేకగలపాత్రలు అటుగానియునుతో తియ్యబడి యున్నవి. కూయుట సులభము, పరిశుద్ధముచేయుట సులభము.

నీరు సంపాదించునది కనబడుచునే యుండును. ఇతర కుక్కరులయందును లోపములేవియు ‘వాపిని’ యందు లేదు. ఇది చక్కగా పనికి ఉపయోగించుటకే తియ్యరు చేయబడినది కాని అలవాటువుమాత్రము కాదు. ఏరకము మంటపన్నులు అనగా హిస్టరీక స్పీడింగ్ లేక గ్యాసు లేక ‘లిగ్నైట్’ సాయిన్ మొదలగువాటిలో దీనినై నను ఉపయోగించవచ్చును. ధర రూ 12-8-0 నుండి రూ 25 ల వరకు గలదు.

పూర్తివివరములకు వ్రాయుడు.

బెంగాల్ కెమికల్ అండు ఫర్మాటికల్ వర్కుసు,

లిమి టెడ్; కలకత్తా.

ఏల మీరు కామినియాత్రైలమునుమాత్రమే నాడవలెను?

(రిజిస్టరు చేయబడినది)

ఎందుకనగా:

కామినియాత్రైలము వెంట్రుకలకు చాలాభకరమైవది.

కామినియాత్రైలము వెంట్రుకలు ఊడిపోవును అవును.

కామినియాత్రైలము వెంట్రుకలు పొడవుగాను, దళము గాను కాంతిగాను పెరుగుటకు వోడ్చును.

కామినియాత్రైలము సువాసనలైలము మాత్రమే కాదు. అయితే వెంట్రుకలను పెరుగుటకు కావలసిన పీచుధులు ఇందులో గలవు.

కామినియాత్రైలము పుష్టిని నిల్పినందును గలిగించి మే దకును విక్రాంతి నిచ్చును.

చదువుడు,

ఆలోచింపుడు,

అర్థింపును పంపుడు.

కలకత్తాలోనున్న ఫార్వర్డుపత్రిక తెలిపినది:—“అంగ్లో ఇండియన్ డ్రగ్ అండ్ కెమికల్ కంపెనీవారిచే పంపబడిన ఆ త్రైలు, వాషనల్తైలములు విభజింపబడి, పరీక్ష చేయబడుటవలన అందులో చాలినదమైన వస్తువులు లేవని రుజువుపరచబడినది. కామినియా వాషనల్తైలమునందు మనోహరమైన ఆ త్రైలు చేర్చబడినది. మెదడుకు పోషకము గలిగించును.”

పి. యు. ఆర్. కాన్పూర్, ఎన్. ఏ. నర్సయ్య, పెరా ద్వీపమునండి వ్రాసినది:—“కామినియాత్రైలము విక్రియ మింతవరకు, స్పష్టితమైనదని విన్నవించుముగా కనుగొంటిని. ప్రత్యేకముగా చుండును, పుష్టికు క్విట్లో నిలుచును గలిగించును. ప్రస్తుతము వాడుచున్న నా కోసంలకందరికిని దీనిని శివార్లుచేసితిని.”

బుడ్డి 1 కి ధర రూ. 1-0-0

వి. సి. ఖర్చులు రూ. 0-6-0

బుడ్డు 3 కి ధర రూ. 2-10-0

,, ,, ,, 0-12-0

హెచ్చరిక:—ప్రతిపట్టామునందును, గ్రామమునందును యున్న సుప్రసిద్ధమైన దుకాణములందు కామినియాత్రైలము విక్రయించబడుచున్నది. మీరు అతుకునట్టి దుకాణమునందు దొంగవినో అరెస్టుచేయవలయు మాకు తెలుపుచూ, అర్దరును మాకు శేరుగా పంపును కొందరు వర్తకులు ఎక్కువభాగమునకై ఆశపడి శేరులని వర్తకుగణులు గలవి, తక్కువగముని “శ్రేష్ఠమైనదని” లెలుపుదురు. గనుక అట్టి తంత్రములను నమ్మి మోష పోకుడు. ఎల్లప్పుడును కామినియాత్రైలమునే పట్టునట్టి తెప్పించి వాడుడు. ఇతరమైనవాటిని తెప్పించనద్దు.

అంగ్లో ఇండియన్ డ్రగ్ అండ్ కెమికల్ కంపెనీ.

మీకు మేలైన సువాసనగల అత్తరులు కావలెనా?

అటులైన అత్తరులకు రాజని పిలువబడు ఆటోదిల్ బహార్ ను వుపయోగించుడు

కొన్ని రిందువులను మీ చేదుమూలుపై చికిరినతోడనే యింకను, భువ్వసంబంధమునకు వాసన వీయబ్బువ్యాపించును. ఇంకటిగన్న మైన, మనోహరమైన వాసనను నీవు బాగులాగ నుత్తర ఆత్తరులతో గొందవాలవు.

'ఆటోదిల్ బహార్' అను పేరును యిత్తుడు జ్ఞాపకమునకు తెచ్చికొనుడు. దానిని ఓకమా రుపయోగించుడు, దాని మనోహరమైన, కాశ్యపుమైన గువాసనకు తిన్నయ్యునును చెందుదువు.

1 డౌన్సు బుడ్డి చల రు.	2-0-0
1 " " " రు.	1-4-0
1 డ్రాము " " రు.	0-12-0
మాదిరిసీసా " రు.	0-2-0
గువాసనగలకార్డులు రు.	0-1-0

వి. సి. చార్జీలు ప్రత్యేకము

కొనునప్పుడు నయచేసి 'ఆటోదిల్ బహార్' అను పేరును జాగ్రత్తగా పరిశీలించి కొనుడు. అన్ని నోట్లను అమ్ముటకును, సోద ఏజెంట్లు:-

ఆంగ్లో యిండియన్ డ్రెస్ అండ్ కమికల్ కంపెనీ,
285, నామ్మామనీరు బజారు, బొంబాయి.

నొప్పులుగాని, తీపులుగాని, ఏదైనను సరియే తొలగింపవచ్చును

మీకు ఏల నొప్పులవలన బాధపడవలెను. ఆ నొప్పులు తలయందైనను సరే, చేపామున యింతవోట్లుకైనను సరియే, పడునునోట్టి, వాయువునొప్పులు, పడికిము, గొంతు రాపిడి, కాళ్లనొప్పులు, కిక్లనొప్పులు, నాకినొప్పులు, తెలుగునొప్పులు, మొదలను నొప్పులైనను సరియే, తప్పక త్వరలో

'ఆడమెన్స్ వైస్ సాల్వ'

అనుదానిచే మాన్యునెప్పుడు. ఇది పురుకాంతికరమున అంజనము కాదు. ఇది చాలా మేలైన తైలము. ఇది చాలా నిలువగల ఓషధులచే తయారుచేయబడినది. దీనిచే నొప్పులు మున లంబమోయి తిక్త మే నెన్ను ఆనోప్పియొక్క బాధకుండి తొలగింపును. కేలకువేల దీనివల్ల లాభపడిరి.

మెల బుడ్డి 1 కి రు. 1-0-0.

వి. సి. చార్జీలు ప్రత్యేకము.

ఈ అత్తర్లుకొనును బాగా నివారిణి ఫలమును కనుగొనుటకు యీ క్రింద పేర్కొనిన అంగడినుండి 2 అంశముల కొల్లంపిలువెన్నీ తెప్పించుకొనవచ్చును.

మెన్సర్స్:- ఎ. బి. పార్కర్, 259, చైలాబజారు, మద్రాసు.

సోద ఏజెంట్లు:- ఆంగ్లో యిండియన్ డ్రెస్ అండ్ కమికల్ కంపెనీ,

285, నామ్మామనీరు బజారు, బొంబాయి.

పునర్విమర్శనము

పరామర్శ విమర్శము

విశోదవిమర్శనును క్షిరతో నేను ప్రథమపాల్కున భావనితో బ్రకటింపితి భావకపర్య పాశ్చాత్య విమర్శమును బ్ర. శ్రీ శ్రీ పాద పద్మపరి శాస్త్రీగారు కథనైకాభి భావనితో బరామర్శించినారు. విశోదవిమర్శమున నేను "విమర్శించి పరామర్శించు" ముగ్ధ మోక్షికియిన నో-రించి విశోదవిమర్శించి పరామర్శించు" (వి) వి వివర్ణములను నేనీ దిగిది. శాస్త్రీగారు తమ పరామర్శను క్రమమున "ఆ మర్శమున కథము నాకు బ్రకటికవిగముగా గానిరించినది. అది పరసమయిన దనునో కాకో ప్రభావక శాస్త్రీగారును, పాశ్చాత్యుని నిర్ణయింపబడునను గాని నేను నిర్ణయింపబడునను. నాకు కోరిన యర్థమును పారి యనుభావకము చెప్పించి యిచ్చించి" అని వ్రాసె. ఈ ప్రమాది పరసమయినా మానక యిచ్చ వ్రాసెనే కాని నాకు తమ పరామర్శ నిర్ణయించున నేను చెప్పిన మర్శమున కోమములకు, స్వయముచెప్పిన యర్థమున నుములను ఉపన్యసించినారు. నేను చెప్పిన మర్శము కోమకావ్యవారియు, స్వయము చెప్పిన యర్థము పరసమయిన దనియు పక్షపాదము నాతిప్రన్నతి. లేకని వారిపరామర్శనింభిమే క్షమించును. నేను గోరినది నేను క్షమింపజూయకంటె పరసమయిన యర్థము లేకనా! కాని శాస్త్రీగారు నా విశోదవిమర్శముమీదనే కానిన కోమములగాని, స్వయముక చెప్పిన యర్థముమీదనే కావునను నుములు గాని యుక్తియుక్తములు గాని నేనీ నిలఁచెను. నానిలఁపుల నిక్కపై తెలుపుకొను నున్నాను: తిద్దినిర్ణయమునకు సమాధి దయులు ప్రవగాము.

నేను కరించిన పాదమును, అర్థమును, పట్టు:—
చ. పక్ష యదలించు లింతయును
ధం చది లెప్ప యదలించునే పక్షం

పక్ష చా గొన్న చుక్కొక
పల్కక యుండెక నవ్వునే కడుం
చెగ మొదలెత్తిపోకు బగ
దీర్చక వచ్చినఁ గ్రార్య మొందు నే
విగతిఁ బలంబింక బగకు
మేలిమి లేమి న్ననంబు గళవా!

పక్ష యదలించు లింతయును కథించు—అది లెప్ప యదలించునే పక్షం— పక్ష చాగొన్న చుక్కొక పల్కక యుండెకవచ్చునే—కడుం చెగ మొదలెత్తిపోకు పక్ష దీర్చక వచ్చిన, గ్రార్య మొందు—వివిగతిఁ పలంబింక పగకు మేలిమి లేమి న్ననంబు—గళవా! ఇది నేనెత్తిన యర్థమున వాక్యవిభాగము. ఉభయపక్షములు పక్ష వీటి పొంది పాపఁగియుండులు మిక్కిలి శ్రేయము. పక్ష యదు పక్ష కందుకములలో చెప్ప వచ్చే కలదా, కానినే జూరదు. అది యెప్పుడో: స్వయము పక్ష పాసించుచున్నచో, ఎదిరినదియందు పక్షాధిగా ఎదిరినాపలు యదంధము. ఎదిరినాడు (పక్షవాది) పక్ష పాసించుచున్నచో స్వయమును చేపనో, వానినో, ప్రతిస్పృకయుండె కళ్యము గాదు. స్వయము ఎదిరినాని మీదగిని, ఎదిరినాడు నివహించిని పరస్పరము పక్ష దీర్చకొమును పంజెత్తివచ్చినచో ఉభయపక్షములలో ఒకపక్ష మొనరించి పక్షయదలించునఁ కోమమునగాని యందు పొందామాపము గ్రార్యము కలదు. కావున పక్షముని కిల నెలఁచులలో మేలిమిలేదు. ఉభయపక్షములలోను బగ లేనితెలు శ్రేయము. ఇది పక్షమునకు నే చెప్పిన తప్పురార్థము:—కాంతికాముఁ డయిన భగ్గొనారాయచార మరుగుచున్న శ్రీకృష్ణునారికోఁ జిప్పునివయ మిది:— గళవా! ఎల్లయినను ఉభయపక్షములందును పక్ష వాగ్దర్శి కాంతి చేసెగము— అని కోమలలో ఎల్లంబు కైకము క్షమించుచు నేనున్నవారుల క్షమించి మయి వ్యవహరిం పక్ష వీటిగాని కాంతి చేపనై కలదు. కాని, అట్లు వ్యవహరింపజూ నిర్ణయించి పక్ష పక్షము

చేసినను, విశ్వగురువు గుర్యోనాగులు పగనే సాధించుచున్నప్పుడు ఆకాంతి నిలువకము. ఇక, కీమర్థువారులు, గుర్యోనాగులు ఉత్సాహపడుచున్నట్లు పరస్పరము చందెల్లి యుద్ధము సాగించినచో పగ తీరినదియేమోకాని, అందు జీవించిపోవము ప్రాప్తమగుననెను. ఇట్లు పగగల తోటలముడిని మేలిమి లేనిదిని విగ్రహించెను. ఉభయపక్షములందును బగలేరి న్నావ తోటలముడి కాంతిని బ్రకటింపెను. ఇట్టివిప్లవమున సాధితియైన విషయమునే తంత్రాతిపత్యమునకావున కాంతిలంఘనము కష్టము అని గర్హము చేర్చొనెను. విశ్వవిద్యమున నేను రంకుపక్షములందును (పగలేమి-పగలేమి, పగ-పగలేమి, పగలేమి-పగ, పగ-పగ) పగకలిమి పగలేములచే నేర్పడిన నాల్గు తోటలముడు స్పష్టమగుముగా. రెండును నుగువులు, లఘువు, నుగువు, లఘువు, లఘువు లఘువు అని యుక్త్యుక్త్యాంధుఁడ ప్రస్తావన చేసిన రెండవకరముల గణముల నాగించిరి సాగించిరి.

దానిని కాస్త్రులవా రీక్రిందిధమున నవచేశము చేసిరి—

".....స్వపక్ష పరపక్షములందున్న పగకలిమి పగలేములయందు నుగులఘటనము గాకోపించి ధంబస్సానికి దింపి తుది కర్తవ్యకాపమ్యము సంపాదించిరి."

ఇది యాశ్చర్యమయిన యనవేశము. అరులఘటనము తోటలముడిగనినాడు, ధంబప్రస్తావనను నవిగా హింపజాలనివారుగాను కాస్త్రులుగాను, అత్యుక్త ధంబస్సాని సాపక్షము చేప్పబడినాడు. నేనె తెప్పిన యగమున నీయోపమ్యము సాంఘిక యత్యుక్తికోవము నవలంబించెనేని దాని వాగు విహరింపరాదు దాని యిట్లు చెనుట యనుచితము. పిదపమై, అష్టపదకమై యామెముఖము చంద్రునిపోల్చి నున్నది అని యొకఁడవఁగా, అందరాకసాంఘికాక ఆకాశమున మన్న చంద్రునితో బోల్చి చెప్పబడెనని ముఖపుచంద్రులత్వహాసకత్వముల వింకారాజేసెనుట యెట్టిదో, కాస్త్రులవారి యాయాశేష పట్టిని, కాస్త్రులవారికిది యిష్టముగాదని ఇంకొకపోల్చి నిదగ్గో చెప్పచున్నాడను—

"ఒకరియంటి మూల నెక్కడో దాచియుంచిన చిలువారములలో నొక్కదాని నొక బాటును పైకొని 'అయి! ఇదిగో నాకు తాళం! నీకు లేదు!' అని రెండవట్లు వానిని కవ్వించుచు వానినిరాదికి దాని లాంగగమువలె (ద్రిష్టి వివరిస్తే) మును నాడుచుండెను. రెండవ బాటును నా కట్టిదిగా నెనవి యేర్పడెననెను. చంద్రుని పట్టిని వాని చేతనుండి దానినిగొని రెండవట్లు వానికిచ్చెను. వాడు వానితో నాడుచు చంద్రుని వానిని చంద్రుంపరానెను. మరల చీకాకు గడించెను. రెండవతాళమును చంద్రుని పట్టిని వాని కిచ్చెను. ఇప్పుడును రెండుతాళముల గలపి ప్రసాదించుచు నిరి. చిట్టలనప తీయెగాని యిట్లు గగ్గోలగ్నాను. ఇప్పుడేనులముడియు చంద్రుని తాళముల లాగిపోనెను. కాంతి యేర్పడెను."

ఈ కథ నిక్కడ పోల్చుకోవచ్చును. ఇందు నుగులఘటనములు లేవు. ఇందున్నానిది దింపలేదు. అర్థకాపమ్యము లేదు.

కాస్త్రులవారు వానితోనిదుమ్యమునఁ జూపిన దోషములు మతయు నివి—

"నీదియగమున 'లెస్స' లేనితో వస్వయించునో, అగ మేమియో చెప్పలేదు. అది నాకాలంకారము గాన ప్రభాకరకాస్త్రుగాను వ్యాఖ్యలో వియ్యలే విమలకారక పాన్పు నది తిక్కనసోమయాజి కల్గి కాదు. అదెందులే యనుదానితో నివ్వయించినో పాపార్థము రాదు. మతయు, స్వపక్షము చంద్రునివలెగా పగపక్షము చంద్రుని రాలగా అని వివ్వయించుమిది బరసానుగ్రహితు. అది సంస్కృతభారత భావానుసారము గాదు. ప్రభాకరకాస్త్రుగా వస్వపక్షమని తలచిన లక్ష్మీపతి సోమయాజి గారి శిలో ఇదేయగమున్నది. అది తిక్కనసోమయాజి గారి భావ మయియుంపెనని నాయుత్తరాయము."

'లెస్స' యన్వయింప దనుటకు—
నా విశ్వవిమర్శము ముద్రాముననో, వ్రాతనో 'లెస్స'యు, దానియగమును దానిపోయినది. అట్టి ప్రస్తావములు సర్వసాధారణములు. కాస్త్రులవారి సవామర్శముననుడ 'అది నేనుచేసినదో' అనునో అని కొంత లోపముతో వాక్యముండెను. అట్టివానిని సమీక్షించు

కొన నలసి నట్లే కాని, ఇచ్చితిగను, అందు 'శిష్ట' అవ్వయము కాన్పులవారికిఁ గురునకమావులు వుంకి. అది వాక్యాలంకారము తలఁపున నే నిడువలేదు. అది యక్కడ వాక్యాలంకార పెట్టెనును? అదెందు నే యనుదాని లోనే యది యవ్వయించును. అందు పరసాగ్రము రాచని కాన్పులవారు వ్రాయుట యచ్చెగువు కొల్పుచున్నది. "అది శిష్ట యందున నే పగవో" స్వపక్షముగ సాగించుచున్నప్పుడు పరపక్షము పగ లుడిగె యున్నను, ఆయందును శిష్ట యందును కాదు. ఏలనగా, స్వపక్షము సాగించుపగను పగయడలియున్న పరపక్షము ఒక తూరి మార్పును, రెండుతూర్ల మార్పును. కాని అదేపనిగా స్వపక్షముగ పగ సాగించుచునే యున్నప్పుడు పరపక్షము శిష్టగాఁ బగయడలియుండ నావ్యయము కాదు. అని యగ్రముగనా! ఇక్కడ 'శిష్ట'కు సరసాగ్రము రాజముట పరసాగ్రమా? నే శిష్టిన యాయధము పరసయినను, 'శిష్ట' పదమును 'అదెందున' యనుక్రియతో నవ్వయించి నచ్చి జీయగనిమ్మత్తి యాపలుకు బడింకి పరసముగా సంఘటిల్లబడితే దా కాన్పుల వారియూ కేవలము! అట్టిని ఇట్టి పలుకుబట్టి ప్రాచీన ప్రబంధములందు తెల్పి తలపెములు. 'అది శిష్టగా నడంతున' యుటకుండు 'అది శిష్ట యందున' అనుట ప్రాచీనకవులకుఁ ద్రియము.

'వీరలు పెద్దప్రస్థులొకవంతు నొడంబడి నేరి కాంతులై.'
—ఉద్యోగపర్యము ౧ ఆశ్వా.

క. తాను వయఁ దెడ్డ ముదివ
మానినీ పతిఁ దగినయొడల మన్నింపమి య
జ్ఞానము తనమనువు గజ
స్నానమువలె నంద్రు గీర్తి నారాయణుఁడా!
—బద్దవనీతి.

పాలకెల్లువనోరై వైలుతలము లెన్న
మఁమఁగుఁ దెట్టిన దయా ముద్దుగుమ్మ!
—శ్రీనాథుని చాటువు.

లెన్న యందునె గృహధర్తరేని బ్రదుకు.
—చుమగిరె. బ్రదు:—ఈ ప్రకరణమున సంస్కృతిమునఁగల శ్లోకము

ఈ ప్రయోగములు చాలవా?
'పదసామగ్రిలే' దమటకు:—

కడుక-తెగక-మునులు-నైతిహిత-పగ-శిష్ట-
గణ-వచ్చినక-ఈపరములు పద్యమున నున్నవి. వీనికి నేఁ దిప్పిన యగ్ర మిట్లు:—కడుక=మిక్కిలి, ప్రార్థిగా (పగ=విరోధము) మొదలు, తెగక=మూలవాళిమనుష్యులు, నైతిహిత, సంకెత్తిహితమును, (పగ=విరోధమును,) శిష్ట(గణ-వచ్చినక = మొదలంట) నగంప(కేయుటకు సంకెత్తి) వచ్చినను, - (కాగ్యముండుక = కాగ్యము ప్రాప్తమగును.

ఇందు "తెగ మునుగైతిహిత-శిష్ట(గణ వచ్చినక)" అను పదవాచకవాక్యములకు కంటికి నెదురు 'పగ'యను పద ముండి దేహోద్దిపవ్యాలుమున గెను వాక్యములు లందును వచ్చయించుచున్నది. ఒక వాచావాక్యములోని యి సమవాచక వాక్యములుములు కంటిలో వేలువేలుగా 'పగ' పదమును కెనుసార్లు చెప్పుటయే యగుండురము. కెందువాక్యమునములకును నడుచు 'పగ' పదము నుంచి రెండింటి వన్వితము నేయుటే గుండరము. 'దేహోద్దిపవ్యాలు' విట్టివానికే మొట్టును. మొదటి యపమాపక వాక్యమున దిం'దైతిహిత' కలదుగాన రెండవ యపమాపకవాక్యమున 'వచ్చుట' యనుటచేతనే 'సంకెత్తివచ్చుట' యనుపద్యమునగముగాలగించును. స్వపక్షము, పరపక్షము అనునవి 'పగ పగనొన్న మార్కొనక' పల్లక ముండఁగవచ్చునే! అన్ని వాక్యమునఁ గల తొలి 'పగ' పదము శ్రీమృత్తువాగము, మార్కొనక పల్లక ముండఁగవచ్చునే! యనునో స్వపక్షమునావధము నీర్థిం చుచున్నది. అవిధముననే శిష్టిన వాక్యములందును నీర్థిం చుచున్నది. ఇక్కడ పరసామగ్రి చాలదని కాన్పులవారిని. ఇది తిక్కన సోమయాజులవారి రచనమగుటను స్మరింప కేమియన్నాడెను. సోమయాజులవారి రచన నాఁకే వ్రాయుకముగాఁ నుచుముటగా వ్చింత గట్టి గట్టి పురో నుండుట సర్వవిద్యద్వితీయము.

అది సంస్కృత భారతభావానుసారము కాదను
—చుమగిరె. బ్రదు:—ఈ ప్రకరణమున సంస్కృతిమునఁగల శ్లోకము

నీక్రిందిదానిని సహంతరమున నుదాహరించెయ్యు శాస్త్రుని
లుగా రిట్లు వ్రాయుట వింత—

“అథవా మూలభూతేన ద్వివ్రతౌ మధుసూదన,
సునిర్వృత్తి రిద్ధా స్యా త్తన్న లోకంసతిరంభనేత్.”

అను శ్లోకము నేను “కడున్ డెగ మొదలెత్తిపోవఁ బగ
దీర్చఁగ వచ్చినఁ గ్రౌర్య మొందు” నను వాక్యమునకుఁ
జెప్పిన యర్థము నొసఁగుటలేదా? ఒకరు నందెత్తిపో
వుట, రెండవవారు నందెత్తివచ్చుట యన్నపలుకులు
సంస్కృతిశ్లోకమున లేవనియు వాతేష ముండెదనునా?
రెండవవత్తుము ముచ్చముడిగియుండఁగా యుద్ధ మె
ట్లు సానును? వీరు వారికి విరోధులయినప్పుడు వారు
వీరికి విరోధులను అట్లు పరస్పరము విరోధులయినప్పుడే,
పరస్పరము నందెత్తి వచ్చినప్పుడే యుద్ధము సానును.
లక్ష్మీపతి సోమయాజిగారి టీకలోని వాక్యమున కీ
యర్థ ముండుట యుక్తమే. వారి టీక యస్వరసమని
నేను వ్రాయుటకుఁ గారణ మీవాక్యమున కీయర్థము
వ్రాయుట కాదు.

విరోధ విమర్శమున నేను “పగ యడఁగించు
పెంతయు శుభంబు; అది లెస్స. అని వేలుచేయుట
పాడినపాట యగును. అది సోమయాజిలభక్తి కాదు”
అని వ్రాసితిని. దానిమీఁద శాస్త్రులుగా రిట్లు వ్రాసిరి:-
“అది లెస్స” అని చెప్పుట పాడినపాట గాదు. భర్తరా
జునకు శాంతియందుగల యత్యోదగమును, పగయడఁగిం
చుటయందలి కష్టమును నూచించుచున్నది. అదిగాక
శుభము అన్ని పదిమకంబు లెస్స యన్నపదిమమున విశే
షార్థ మున్నదిగా! ఈమనస్థిభేదముతోఁ జెప్పినది
మరలఁ జెప్పుట సంపరాక్రమసారముగా నుండమే. ఇట్టి
నిక్కనసోమయాజి కవిత్వమున లేకపోలేదు. క. ఒడఁ
బులవి.....సొంది పొసఁగియుండెడివట్టి తెఱఁగునే
యుటకనుమేలది గౌరవము శుభంబును జేయున్. అట్టి
తెఱఁగు నేయుట కడుమేలు. అది=అట్టి తెఱఁగునేయుట,
గౌరవమును శుభమును జేయును. ఈరెండువాక్యముల
నెంత భావభేద మున్నది! ఇట్టి వింకను గలవు.”

చెప్పినదానినే మరలఁ జెప్పుట ఉక్తానర్థార్థ
మున భవంతరించునటు యుక్తమేకాని, యట్టివానికి
సానములు వేలు. అందును ఉక్తప్రథమునకే యావృత్తి
వ్యావృత్తము. అదియెంతయు శుభంబు; ‘అది లెస్స’ యనుట
చవిసారములేక చచ్చగా నుండును. ముందు సామాన్యము
ను, తర్వాత విశేషమును జెప్పుట యుండెనేని వ్యావృత్తి
యగునుగాని యిక్కడ మొదట ‘శుభము’, పిదప ‘లెస్స’
ఉన్నది. ఈ రెండిటిలో ‘లెస్స’ సామాన్యమని, ‘శుభము’
విశేషమని తలఁపఁదగును. అది నెమకముండుటగా నుం
డుటచే నిక్కడ నిట్టిపూర్వ సీరసమనియే చెప్పవలెను.
దీనికి పోలికగా శాస్త్రులుగారు రిచ్చిన సోమయాజిల
వారి ప్రయోగాంతరమును జూపివారు. కాని సరసతర
మయిన దానికిని, సీరసతరమయిన దీనికిని పోల్చి
యొక్కడ!

కడుమేలది గౌరవము శుభంబును జేయున్—
అనుటలో తొలుతి “అవిధముగా మీరు నడచుకొనుట
మిక్కిలి మేలు” అని సామాన్యము నుపన్యసించినాఁడు.
గౌరవప్రథమును మేలయినదే, శుభప్రథమును మేలయి
నదే. సాధారణముగా గౌరవప్రథము శుభప్రథముగా
మండను; శుభప్రథము గౌరవప్రథముగా నుండను. కావున
నిక్కడ నుపన్యస్త మయిన మేలు గౌరవప్రథమరూప
మా, శుభప్రథదిగ్విరూపమా యని సంశయము లేఁచును;
దానికి వారకముగా “గౌరవము శుభంబును (రెండిటిని)
జేయున్” అని విశేషము నుపన్యసించినాఁడు. దీనికిని,
“పెంతయు శుభంబు; అది లెస్స” అనుటకును సామాన్యము
చెప్పుటలో సారస్యము లేదు.

మఱియు—నేఁజూచిన తాళపత్రప్రతులలో నిల్ల
‘పగ దీర్చఁగ వచ్చిన’ అన్న పాఠమే కలదనియు, ‘పగ
దీర్చఁగలంచిన’ పాఠము నా లక్ష్యమున గానరా లేనని
యు; అది నిక్కనగారి తెఱఁగు గాదనియు, ఏలవఁగా
‘తీర్చఁదలంచినఁ గ్రౌర్య మొందు నే మిగతిఁ దలంచినా’
అని మరల నరేపదము వచ్చుచున్నదనియు, రెండునూ
న్లోకావృత్తము వర్ణనవర్ణనగా నీతిగనఁ బ్రయోగించుట
సరసరచనగాదనియు నేను వ్రాసితిని. దానిపై శాస్త్రు
గా రిట్లు వ్రాసిరి:—“అంద్రసాహిత్యపరిషత్తా

పాపమునుండి నీను తప్పించిన పాపములాంటి తెలివించిన
అను పాపముకొరకున్నగిరిమున మనమున్నది."

ఇది వింతగా నున్నది! అది కమలమునకు కాని
మన వాళ్ళది, మంచిదిను. మనము ముగ్ధులముగా నున్నందు
కేనా, నాకు ప్రాణికానితము 'మంచి' అని పేరు
నిచ్చి మనము నెమరుకొనినా, ప్రాణి మంచిగా
నవ్వించినా, కావునగా 'మచ్చి' అని
ప్రాణి!

ప్రాచీనభిక్షువులకాలమునా పంపిణీయైన భాగ
తప్ప ప్రాచీన భిక్షువులది. ఇట్లుంటే భాగవతాధ్యక్షులను
పరమకొండ భాగవతముల పంపిణీయైన భిక్షువుల
పరిశీలించిరి. అప్పుడును శ్రీకృష్ణ భగవానుని
కలము. పంపిణీయైన భిక్షువులకాలమునా పంపిణీ
యైన భాగవత భాగవత ప్రతినిధులను పంపిణీ
వాది "పంపిణీ" పంపిణీయైన భిక్షువుల ప్రతినిధుల
వాద ప్రతినిధులను పంపిణీయైన భిక్షువుల ప్రతినిధుల
వాద ప్రతినిధులను పంపిణీయైన భిక్షువుల ప్రతినిధుల

మనము జ్యోతిర్మూర్తిగా మమ్ములు విలసిల్లి యున్నాము. మన
జీవము మనము ప్రసరించుచున్నాము. మనము మన
జీవమును జల్లుకేమో అని ప్రాణి!

“అభ్యుదయంబున మునుపే కనుక, దా మును
పై నుండి బుద్ధిగ వచ్చిన క్రొత్త మొదటి
అమలులో మునుపే వాటిని వాడుకను, “ప్రస్తుత
మొదటి క్రొత్త మొదలు నే, మునుపే తెలుపబడి” అని
ప్రతిబోధించు భాగము వాడుకను మిగిలిన భాగము

గలదు. మొదటి కంటే మరలముగానన్నది. నాటి కంటే
 నేను మునుపే మునుపే క్రొత్త మొదటి అని భావించు
 గలది. కంటే అంటే మునుపే అని భావించు గలది.
 మునుపే, మునుపే ఉపయోగించి నేటి వాడుకను
 వైదికము చేసి, మునుపే వాడుకను నేటి కంటే
 చేసి వాడు.

[illegible]

పే. ప్రభాకరశాస్త్రి.

రహదీక్షిత కాసరము

[illegible]

వాచ్యానమకు శీ శిరిగివంతువకు శీనలము విమ
 తమునే ప్రవాహము కలిగించి ప్రాచీనవిజయ శ్రీ శాస్త్ర
 గానము వల్ల విజయముగా, విజయము, అంతయు విజయ
 మును కలిగించుచు నీయి విజయమును. వా విజయము
 మును చేసి. విజయము చేయు విజయము కాని విజయ
 మును కాదు. అట్టివిజయము కలిగించు విజయ
 మును అమలము విజయముగా విజయమును విజయము

వ్రాసులు చాల రిప్పని నే ననుకుంటును, నీవి కింతవిధంగా మేల? పాకకులే ప్రమాదము.

క్రిశ్చిస్తాగారి వ్యాసభోరణి మాత్రము న్యవి ప్రధానమై వ్యాసభోరణి ను నురించి పాకకులకు నుగభి ప్రాయము కలుగజేయువరకు మున్నవ. క్రిశ్చిస్తాగారి చర్చ 'పరపనుగానే సాగునని నే విశ్వసించితి' నని వ్రాసియున్నారు. నేను వట్టి తలచిరిని కాని యది యిట్లు చెప్పితోన ప్రాప్తునని నే ననుకోలేదు. అట్లు వ్రాసులు వారికి 'మంచి సాగ్గులి' అని రో దివరి.

వారివ్యాసమున ముఖ్యముగ నిట్టిదురభిప్రాయము నుకలుగజేయువది మున్నవలగు కలదు: (౧) ప్రతిబంధ ప్రకరణము; (౨) దర్పప్రకరణము. మాదవిపట్టు ఇంకా బడి కలదు; అది నేను చెప్పినదినిని నేర్పించునని అప్పుయిందక వాపులనుచున్నా. వారి కవిత్వ వ్యాసము నేలము పాకభేదములకు నురించియు కాని అసలువాద మునునురించి కాదు గనుక, నే నీపై మాదవిపట్టులను నురించియు—అవి నావిగాని పాకములకు దుర్భావాయము కలిగించువరకు నుండుటచేత—యును కొంచెము వ్రాయుచున్నాను.

నేను చెప్పవలసిన నాలుగుమాటలు తేలుమాట లతో చెప్పెదను. ప్రతిబంధ ప్రకరణమును నురించి: 'నేను ప్రకటించిన పాకములకు న్యాయముగా పరిశీలించుట కీవిషయమెల్ల ను తేల్చునవలసివచ్చును వ్యాసమున క్రిశ్చిస్తాగారు ఒకటివనిపులుల వ్రాసెను' అని పర వ్యాసము అవాదన ప్రతిబంధములు వారికిచ్చిలెన వాస్తవము లేదని పాకకులకు బోధచేయుటయే యని నాకు తోచుచున్నది. అందుకు ప్రతిబంధ వ్యాసముననుబడి క్రిశ్చిస్తాగారావుగారు తెప్పించిన అవాదనకర కావసత్వ ఫోటో యను, ప్రతిబంధములను అసలు నాయుట్టినే నుండునని, కాని ఒకటివర, రెండుసంవత్సరములకు పూర్వము నేను వ్యాసముతో నుండగా క్రిశ్చిస్తాగారావు పంపెను గాను వాటి నెందుకొకటి ఒకమాటు తెప్పనిరని క్రిశ్చిస్తాగారు ముఖ్యముగా వ్రాయుటకై వచ్చి వాటిని భారతీకార్యమునకు తీసికొనిపోయిరి.

అటు అరువాటి వాటిసంగతియు వివరించి. వాటిని క్రిశ్చిస్తాగారు ముఖ్యముగా వ్రాయుటకై తీసికొనివెళ్లి వచ్చి యుండును మనిచిరిని. అటుపిమ్మట నన్ని సూక్తుల వాటి నినురించి మాయంట వెదకికొన్నాను కాని కానరాలేదు: ఎక్కడ పోయినదో అని చింతించి చింతించి చేయునది నేక యోగకొంటిని. క్రిశ్చిస్తాగారి అవాదనకర కావస వ్యాసము ముక్తాంతో నుండగా, ఒకమాడు సాయంకాలము భారతీకార్యమునకు వెళ్లి నప్పుడు క్రిశ్చిస్తాగారు పోయినట్లుగాను ఈ ప్రతిబంధములను అంతిమవ్యాసమే అక్కడకి వచ్చియుండునని క్రిశ్చిస్తాగారి మాటలను చుండగా వాటిని జూచి అపరిమితానందమును సాంది, 'ఇది ఎక్కడ నున్నది? నాయుట్టులయను కిటికొకటి కాని సారులో వెదకిరి' నని అంటిని. 'ఎక్కడ వ్రాయరు' నో మన్నతి. వారికి మీకు వ్యాస కేంద్రమై యున్నప్పుడు మీయంటికి వచ్చి క్రిశ్చిస్తాగారావుపంతులుగారికొకటై తెచ్చిరిని. ఈవిషయము వివరము నుకటించి, నేనును వాటినినని క్రిశ్చిస్తాగారు ముఖ్యముగా వ్రాయుచున్నది. ప్రతిబంధంబంత మిగ. క్రిశ్చిస్తాగారి అవాదన కర వ్యాసము' ముక్తాంత మునకును నాయుట్టులకి కొంచి యిటు పోవును కాని, అట్లు ముఖ్యముగా కాని నేను వ్యాసము నాయుట్టుగాని పంతులు లెఱుంగెను. క్రిశ్చిస్తాగారికి ప్రతి బంధములను సూక్తికల సూక్తియముల నన్నిటిని ప్రతిబంధముల బయల్పట్టినవి క్రిశ్చిస్తాగారు ముఖ్యముగా తెలిపిరి. క్రిశ్చిస్తాగారు 'నిజముగా నే నీ ప్రతిబంధముల బయల్పట్టినవి పోయినట్లు నురిచి వ్యాసాగారితో నేనుయు ముచ్చటించవలెదు, వారు కానిని నా కొసగనలేదు.' అని వ్రాసివారు. 'నేను మధ్యయులము అక్కడ ఉండగా వ్రాయుట కేలు' అని ముప్పయింపువదివచ్చి ప్రతిబంధములకు నేను మిగిలిన వారికి ప్రశ్నోత్తరముగ నిత్యోగములను సారపాటే కావచ్చును. ఇట్టికిరిలో క్రిశ్చిస్తాగారు ప్రతిబంధములను ముఖ్యముగ నురిచి నేకయును భిక్షువంద ఒకటివరపులు వ్రాయుటలోగల పరమాగ్ధము ఏదో సహృదయులైన గౌరవుల నిర్వికారాంతఃకలగమునకే గోరెంపురదము. ముఖ్యమైనవిగా నున్నవి నను కొనకొత్త తములైనచో నది విధివినిపిరితే.

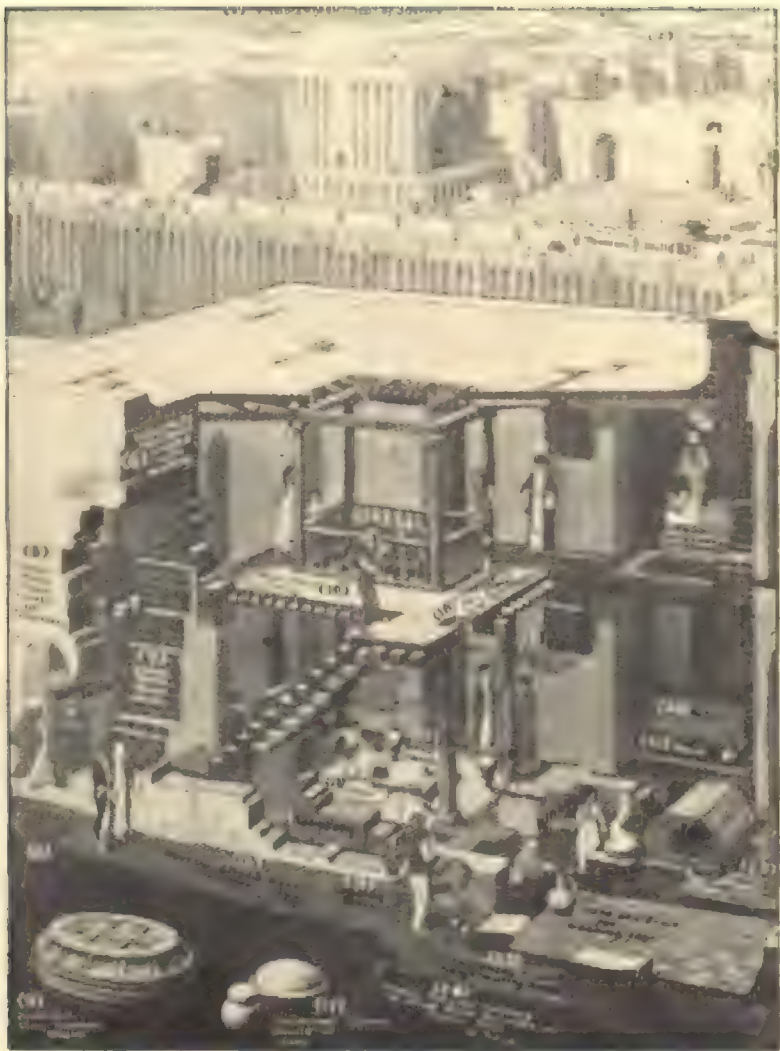
ఇక రెండవది చర్చావిషయము. శ్రీశాస్త్రిగారి వ్యాఖ్యానమునది చాక్షుషునిది 'హయశ్రవణమునుగూర్చి' అన్న ప్రతికరణలో బడక వ్యాఖ్యను నేను శ్రీశ్రీగారితో నేనాచిత్ర సాధకసాధకులు జన్మింపగోరితిని. నాకును దైత్యులున్న తెప్పికొంటిని. నానాసరియ్యయ్య ముద్రితము గాక వ్యాఖ్యయను, ముద్రితమనుచున్నప్పుడును కావని జూచి మంచిబిడ్డల తెప్పగోరితిని. వాకోక 'నానా' నేను. నేను వాచాల్లాగుమంహలయాద్ర ముగించి కచ్చితమైన శ్రీశాస్త్రిగారు లేమయి అపారకర కావనియన పద పదార్థ వివరణలును గొంతవరకు కావినగలిగి నని ముగ్ధులయను కాక్షిణ్యాయుగో కలిగిగాని తెప్ప నప్పుడు నేను అపరిమితాందమును పొందితిని. ఈవిషయము వారికిని తెలియు ననుకొందును. తిరువార నేను 'కాన్నిమిం' అై ప్రతికరణ వస్తువు. వానిది తనకును కలిగి కొనును నచ్చినపుడెల్ల ఈయనగోత్రమును నమ్ముచునే యుండెడిది. వాగు నన్ను రెండువారు అక్షిణ్యాయుగో కింను వారి వ్యాసము ప్రకటితము కాలేదు—“మీ రియశ్రవణమును బండి 'అ' యందురా? 'హ' యందురా?" అని. "మీగు ఇప్పుడు తల పట్టుచున్న మీదట కాని నేనని యయమునుగురించి యోజించియుండలే దింతవరకు. అయినను అది 'హ'కాకాకా అన్నప్పుడో పరికోతవ యని మీదట కాని నే నేమియు చెప్పలేను. అవిషయమై ఇక పరికోతమును." అని శ్రీ శాస్త్రిగారికి విన్నవించుకొంటిని. ఇంకను వారి వ్యాసము ముద్రాకరణో నున్నప్పుడే మరెవరినాగు వారిని ముగ్ధులయముగో కలిగి కొనిన పరిపించివస్తువు వారు వాగో 'మీగు న్నూగు మంహలమును నెడ ప్రాంతి తెలుగుకానిములకు ప్రతి బింబములను నీవీగొనినచ్చితిని కదా, వానివిబిడ్డ ఈ యశ్రవణ విడియని నిర్ధారణయేముట కవకాశ ముందునా? అనిరి. "ఇదియెవరినో కావనియముగో 'అచాల్లు' అనుపరముగో కచ్చితమే సంయతాక్షరముగోని ననుసర్థము మీ సంకేతమును తెడమిచ్చు నక్షరసంకేతముననే యున్నది. ఇంకోకావనియము 'అచాల్లు' అనుపరము కచ్చితము. ఇందు 'అ' కచ్చితమే సంయతాక్షరముగోని ఎవరు వస్తువు ఈ సంకేతముననే కలగు. అపరములను 'అచాల్లు', 'అచాల్లు'

గనే పరుగులకొనుండు నకుకొందును. అట్లే ముగ్ధులగో ఇది ఆ యశ్రవణ సంకేతమును 'హ' గానువులుకు ప్రతిబింబములే యగునేమో. అందువలన అసంకేతము బండి 'అ' కావని'నని నేను జవాబిచ్చితిని. ప్రాచీనకావనియలలో 'అచాల్లు', 'అచాల్లు' మొదలైనపదము లున్నపుడు ఆ పదమును 'అచాల్లు' ఎందుకు కాకాక పరి శ్రీశాస్త్రి గానిరి. "నిజమే; 'అచాల్లు', 'అచాల్లు' మొదలైన పున్నవి; కాని 'అచాల్లు' అన్నది 'అచాల్లు'గ చదువుట అంత సమంజసము కానేమో. అయినను దీనినిగురించి నా కంత తెలియదు. ఇంకను పరికోతపరిపించియున్న"ని జవాబిచ్చితిని. ఈవిషయను నీయశ్రవణముగూర్చి ముగ్ధులయము అంతరమున కలిగిపోవునగుకొంత కొంత వచ్చు జనునునే యుండెను. ఇదియంతయు వారివ్యాసము ప్రకటింపబడక పూర్వమే; ముద్రాకరణము మున్నప్పుడే. అంతరము శ్రీశాస్త్రి గా రాసంకేతము 'హ' యనినీ. వాచించుమించి. "మీకంత గట్టి పట్టునిగో నాకు"నియు 'హ' అని వాచించులకు గల కాక్షయ 'లే' నేదియో, అది నాకు నచ్చినయెలల నేను అది 'అ' అనుటకు మానుదు"నని కూడ రెండు వాదాదు పర్యాయము లుక్కిరిసి; కాని వారు 'పరికోత' పరముగోని ద్వితీ గూర్చిన మిట్టె యున్న నది నేమి కాకావని చెప్పలేది. అట్లయ్యు వాదాదుల తెక్కలనున్న వాగొందెము దానినా? ఆ సంకేతమునుగూర్చిన వాదాద్రామాము లెప్పుడే చూపుకొందు కంటిని కాని మరల వారు నా కాయుదాహరణములను జూపనలేదు; తమ కారణములను తెలుపనలేదు. అటుతరువాత ఇంకను వారి వ్యాసము ముద్రాకరణయం గున్నప్పుడే మరెవరినాగు ముగ్ధులయమునందే ఉండుట బిల్లిపోవుచున్నప్పుడు మేము ముగ్ధులయములో కావనలలు భద్రపరిదియించిన 'అచాల్లు' ముందర కలిసికొంటిమి. శ్రీ శాస్త్రి. కృష్ణశాస్త్రిగారు 'అచాల్లు'గా జంటికాల్లు ప్రకటించినని శ్రీ శాస్త్రిగారు నడిచిన 'సత్యోదయ' పోలికనుగూర్చి కావన' మున్నది అచాల్లులో గలదు. అందు 'అచాల్లు' అనుపరము నచ్చును. ఈ పదములందరి సంయతాక్షరముగోని ఎవరు యశ్ర

కను నవలించి పురికేళమున నే కలలు, ప్రే కాన్త్ర కాదు
 కన్య నును నాకు జాగి గీసిని మీ తెల్లు పరితర
 తని వానినీ, ఇట్లుచే నులల మా నుభ కులును గొంత
 గర్వ జరిగినది. మీరు దానిని 'ప్ర' గనే జదివినరక
 నులును నీక కారి-ములను జాపునులను, అనున విన్న
 నే యిచ్చునెంతయునును, అ యుగి. కనం నెనమును 'ప్ర'
 గనే భావించి, దానిని 'ముచ్చ' గనే నుపురునున జా
 దిద్దిని. అందుమీదుల వారు కొంచె మవసేళనకు
 చేసికొనెను. అప్పు తిలమునమునుచే దాల్చురె
 ఇరువమును దానికి స్వప్రచక్షినిని, వాకిశ్యాము
 ముప్రము కాన్త్రాన్యమును, ముప్రములలో నుచ్చత్త
 నునును నానభి ములను నింజి గ్రంయు జరిగింపును
 ప్రే కాన్త్ర కాదు కనెనిన తినువాన్యమున నెల్లు వ్రా
 నిండును "నే నేమి మునలలు? వ్రాన్య అన్యగని
 యూరగుండును."

ప్రొత్తగాను తమ ఉదాహరించిన కావనములను పట్టుకొని ఆసక్తియును ముందుగానే వ్రాసి వారు. అట్లుగాను చేయవలయును యెవరినైనా బ్రాహ్మణుడు కాని ప్రొత్తగాను పట్టుకొనమున 'సోమ'గాను తమ ప్రతినిధిని నమని కానుదాహరించిన కావనములలో దేనికిగాని ఆకరము యెవరైనా అని వారు వ్యాఖ్యించినది. (అట్లేనట్లుగా కావనములందుగూడ నీవించెలిపి గలదు. అవి 6, 7 కలెబ్బముల వాటి కావనములు. వానిలో ప్రిట్యుదోరగా రాలిపులను బరికి అని నేటికినెలిపి. అట్లు చేయుచున్న వాడే సంగమమును బట్టియును వ్రాసెను. వారి పట్టు వారు సంగమమును బట్టియును, వారు వినియెను, అట్లమీ వ్రాసెను కనుక బహువిధముల వ్రాసెను. అట్లుగానినీ చేయవలెననినది గాని 'ప' గ జనువులచే బహువిధములను వని' అని వ్రాసి, వాటికి ఆకరములను యెవరైనా వనినీ నీవారు. ఇవి ఆకరములను యెవరైనా సందర్భములు కావని ప్రొత్తగాను గూడవలెననిన కావనములను చేయవలెననినది గలదు. ఇందులకును ఇందులకును కాక ముందెదిది కాదేమో!

ఇక మూడో విషయము: శత్రుగారు తమనిష్ఠ
 వ్రతుల వివేచితమైన తమకు ప్రధానము కాని యశసులను
 యముతో నడుపుచు నీచుని వ్రాసెను. నేను మునుపరా
 గల కారితమలను జరుపుటలో నూడలిసి పంకేతము
 లలో నాను పద పదార్థసంగతి మానె బాకపరిశ్రావమున
 ముగియవలెను నన్ననితము. ఇందుమించుగా కానన
 వలెను నిజమే. అగ్రసంగతియు నారములన్ను నీ సర్వ
 శ్రీ శక్తియుగా కాననమును వినిమాత్రే భావముచే
 నానముకాదు' అని శ్రీశాస్త్రిగారు వ్రాసెనున్నాడు
 ఇందుకు నేను ప్రకటించిన తిరుగుకాననములలో కాన
 నమున చిహ్నుల గనబడినప్పుడెల్ల నాటిని 'శుభ్రునోట్ల'లో
 సంస్కరించుచునే విచ్చి నాను. ఈవిషయమును శ్రీ
 శాస్త్రిగారును ఎటునుచు రచన జూచును. అయితే
 మనకు మనోమృతి నట్టియు, వాడుకలో నింను
 ను నట్టియు, నాడుకలో గాక పోయినను
 గ్రంథాలనుబట్టి మనకు తెలియవచ్చునట్టియు పదము
 గ్రామీణ కాననములలో శత్రువుగా వ్రాయబడిన గుణ
 లున్నవానినే సంస్కరించెను. అట్లే సంస్కరించు
 లని నాను, వ్రాయును. అందుకాని అసలుపద మేకో,
 పదార్థగూడ పోవుతో, అగ్ర మేవో తెలియరానిపదములు
 వ్రాసిన కాననములలో నున్నవో, వానిప్రయోగమును
 నిర్ణయించుపట్టున లింకే సరసాధానమని ఇచ్చటికి నా
 మ్మొకము. ఇటుంగిట్టి సరియైన ముద్రా వివేచితి నాను
 గ్రామీణులైన కొని తెలియవలె విషయమును గాను. పాం
 దురంగని అట్లంటి, కర్మము కాననములను, సరియైన కానన
 ములకు ప్రకటించినపుడు కాననములపాదములందు ప్రా
 మాణికములుగను, శత్రువుగను తోచిన పదములను సంస్క
 రించుదురుచ్చిన నేను ఆశ్చర్యము చెప్పవలెను? నేని
 తగవ్రాసిన కాననములకు ప్రయోగించుటలో చేసిన పద
 సంస్కరణములు తెలియము శ్రీపభాకర శాస్త్రిగారు
 కను దురదృష్టముగ నున్న అభిమతకర కాననము
 నుభావము, విషయమున వ్రాసే వ్రాసిన 'వివేచితమైన
 ప్రధాన' మన్న సంకీర్తి ఇదిగో కాననములనుగూడ నను
 వ రింప చేసినారు.

౧. ఆట్రహానుకానున ఆట్రహాను నగరము
(౪౦౦౦ ఏండ్లకు పూర్వము)

౨. చెదపురుగుల గుట్టు

యే వేళనా గృహిణీమనః యాదృశిని-

1871

ఇచ్చట భరతఖండములోని చిరకాలస్మృత

[illegible]

అస్సాక్ సామంతినిర్వహణమున

మనస్సు కులం చార్మ్యం

శ్రీయశోధానం కం మహాకాండము

శ్రీ పాపకథంబ కవి;

Handwritten text: *Handwritten text, possibly a signature or name, is visible at the bottom of the page.*

కారము దృక్పాతము

భాగ్యం దే దురిపరం నఖలు క

ద్వాత్వం వధూబంధుః.

భక్తి కరుణ విద్యుత్తులు చెదరెట్లును మహాకవి
 వ్యసనాచార్యుని మహాకవిత్వమును, 'మహా
 కవి' అని మహాకవిత్వమును, 'మహాకవి' అని
 పేరువచ్చును.

౧. పేతు వమ్మ శివారామ రావ పీఠ వాస ల్లు
రగ మోయలేమ.

౧. మావంటి ఋషులయొక్క శిష్యామండలము.

3. వేదం పాఠమునకుండు కొంత వ్యత్యాసము
విశదముగా తెలుపుచు వేదము కొంత

[illegible]

౧. కాపాయథుల పైఠా మాయాక్రమమునందలి
కన్నము, చూపుచేత కంటికి వచ్చును. ఇట్లు ముంపు
చున్నప్పుడు, చూపుచున్నప్పుడు చూపుచున్నప్పుడు

[illegible]

సరసిక మనువిద్యం శ్రవణేనాపి రమ్యం

... ..

ఇంత మధిక మనోక్త మల్క రేవాది తన

మిమహి మధురా కాం నుండవం నాక్కరీ కామ.

అనామకం పుష్పం నిలయ మనానం కరహ-

గణాదియం రెన్నం మనం నవ మహాప్రదీత రసమి;

1870

1. The first part of the paper is devoted to a review of the literature on the topic.

ఇందు కొన్నివ్యాజముకొరకు వచ్చు

సమక్షము సాధయాలము యి ఇచ్చుతి :

[illegible]

శుభం తం చేతు ముడి రు ద్రావళి.

ה'תש"ח
בית דין
ה'תש"ח

అవ్వారి ముద్దవూళ్ళూర్తి.

三、(一) (二) (三) (四) (五)

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥
 ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥
 ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

పియరీ ఇమాన్యుగారు లక్ష్మీప్రతిమలు
 కల్పించి ఖండవాములు వంద మందిని చిత్రవ్యాస
 భావమును గలిగించుచు వారిని చిత్తము వారు
 మన కనేకవిధముల నాదర్శకు లగు
 చున్నారని యొప్పుకొనక తప్పదు.

భరతి ఖండమున పాలరాతితోను,
 లోహముతోను పాశ్చాత్యవిధానము
 లందు చక్కని విగ్రహములను నిర్మింప
 జాలు శిల్పులు కలరు. కాని లక్క,
 మైనమువంటి పదార్థములతో విగ్రహ
 ములను నిర్మించువాడు మనలో నరుడు;
 లేరనియే చెప్పవచ్చును.

లక్క-విగ్రహములను చేయుట
 యందు సుప్రసిద్ధులగు పియరీ ఇమాన్యు

గా రీ వ్యాపారము
 నకు నూతనమగు
 ప్రాముఖ్యమును దె
 చ్చిరి. నినిస్సూ
 సెట్టెంగరు మానవు
 ప్రాండు మాగజను
 నందు చక్కని నచి

పియరీ ఇమాన్యు వ్రవ్యాసము కలదు.

కీలు లక్కపనులకుంటి చున్నివిధాన
 ములను నేర్పుకొనెరి. తమిళాది కళాకావ్యములను

సమవాస్తి నాపనిని ప్రాంతించె... ఇగువాది
 గంభీరము ప్రాము ను నూర్చి కీ కళక ప్రముత్తములను
 కీకే పొందిరి. సంప్రాప్తమగు పృథక్తమున లేని యొక
 విగ్రహము కలదు కీను కమ్మను నేర్పివచ్చెను. కీదు

1. మిలిమిలేన్ కలెక్టర్, 2. మిస్ కాంసెన్ నిల్సన్, 3. పియరీ
 వ్యాసము సంగీతమునగు గాయకులు.

சுருதிநாடி (பாடல்)

పి.వి.వి. అనుభవములు మునుపటి కంటే మించి
 విజయమును సాధించినందున మనము మునుపటి కంటే
 ప్రపంచమున పట్టి భాగమును మనము మునుపటి కంటే
 నమము కాని పట్టి మునుపటి కంటే మించి మునుపటి కంటే

వీరు చేయవిధానమును బరిశీలించిన ప్రతిభాగ్రామము, చిత్రాగ్రామము మున్నగు ప్రతి భాగముకల గోచరమగును.

మధ్యమ మోక్షమును పొందెను. అందుచేత
 మధ్యమ మోక్షమును పొందెను. అందుచేత
 మధ్యమ మోక్షమును పొందెను. అందుచేత
 మధ్యమ మోక్షమును పొందెను. అందుచేత
 మధ్యమ మోక్షమును పొందెను. అందుచేత

[illegible]

సూరివంటి సూరిని వేడిచేసి దానిలో
కన్నమును కే, మిశ్రముకొను,
మిశ్రముకొను మిశ్రమును మో
మో మిశ్రమును మో మిశ్రమును
కొనును.

అనువారీ ఇట్టి చిన్నాడు కళాకారిమనసు
ఇట్లకాదుని ఇట్లుకు బంపబడును. ఈవిని ప్రాచీ
నములవలన నది వ్యాభాషికమైన రంగులతో నిరూ
పింతు.

శుభములు లక్ష్మిలోని కింకరులు
 ఏదో ఏమోనైనా ఏదో ఏమోనైనా,
 ఏదో ఏమోనైనా ఏదో ఏమోనైనా,
 ఏదో ఏమోనైనా ఏదో ఏమోనైనా,
 ఏదో ఏమోనైనా ఏదో ఏమోనైనా,
 యునువది. మునుకుండుచేత తాకు
 ఏదో ఏమోనైనా ఏదో ఏమోనైనా

ਸਮੇਤ ੧੦੦ ਰੁਪਏ ਦੇ ਖਰਚੇ 'ਤੇ ਖਰੀਦੇ ਗਏ ਹਨ।

సూక్ష్మముగ బరిశీలించినను నిర్

మొదలుగా ఈ గ్రహము నీచమున
మొదలుగా ఈ గ్రహము నీచమున

అందుచేతనే ఆయనకు అనేక విధాల
విద్యలు నేర్పించబడినవి. అందుచేతనే
ఆయనకు అనేక విధాల విద్యలు నేర్పించబడినవి.

[illegible]

మోటారు స్థిరముగ నుండెను, దానిపై నాతడు రివ్వున బ్రహ్మాండమైన మర్రియొక మోటారు పెక్కి తన యాఫీసును జేరుకొనెను. నాయాచిత్రము బాగుగ రాని యెడల నింతిప్రయత్నమును వ్యర్థమగును. కాని యిది వగతు కొన్ని సమయములందు మోసపుచ్చిన యాశేమేరా నావెత్తివచ్చు తమను చిత్తరువును ప్రపంచమునకీయగల్గెను.

ఎంతయో యాశురతతో నేచియుండిన యాకా ర్యాలయోక్త్యన రీతిజయమున కానందించి తమతమ కార్యములను త్వరగా జేయుటవలన కొలదికాలమునకే డెయిలీ న్యూసునందు ఆ చిత్తరువు ప్రచురమై ప్రపంచ మున కంతటికిని బయిచెను.

హోవర్డుగారి ధైర్యసాహసము లితర వార్తాగ్రాహకుల కున్న యెడల మన వార్తా పత్రిక లిప్పటికంటె ఎక్కువగ మానవ సేవను జేయగలిగి యుండెడివి.

ప్రాచీనభారతీయ విజ్ఞానముయొక్క విలువ

[కరాచీలో జరిగిన యువకమహాసభాధ్యక్షోక్త్యానానమున శ్రీ. టి. యల్. వాస్వాని గారు భారతీయ విజ్ఞానమును మన యువకు లెల్లరు పఠించు బల్యావశ్యకమని యిట్లు ఒకచిన్న ఉదాహరణముతో నొక్కి చెప్పి నారు.]

కొందఱు భారతీయవిజ్ఞానము సర్వాంగసంపూర్ణమయినదనరుదు. నేను దాని నంగీకరింపను. ఏవిజ్ఞానమును సంపూర్ణము కాజాలదని నావిశ్వాసము. భారతీయ విజ్ఞానము సంపూర్ణమయినది కావచ్చును, ఈనాటి విశ్వప్రపంచమున కుత్కృష్ట సంచేతము నొసగగలదని మాత్రము విన్నవించుకొనుచున్నాను. భారతీయవిజ్ఞాన ముత్కృష్టమును నాదగ్గరయొక్క శక్తితో నింపియున్నది. ఆయుర్విప్లవసర్వ శక్తియే భారతదేశముయొక్కయు, ఆధునాతన ప్రపంచముయొక్కయు జీవప్రవాహము లోనికి ప్రవహింపవలెనని నేను కోరుచున్నాను.

పెక్కిండ్లక్రిందట నొక గొప్ప భారతీయగూఢ మతివాది (Mystic) ఇంగ్లాండులో చెప్పినపంగతి నాకు జ్ఞాపకమునకు వచ్చినది. ప్రతాపచంద్రమణిందారను గొప్ప బ్రహ్మచరప్రచారకుడగు భారతీయుని పేరునీని విారందఱు వినియుండదని నేను తలఁకును. ఆతడు చిరకాలముక్రింద మరణించెను. గొప్పవిజ్ఞానని కారకుడగు టిండలుగారు శ్రీనవిమర్శనమునకు నుర్రే ఆయి యుండినకాలమున నాత టింగ్లాండున నుండెను. టిండలుగారు బెల్ ఫాస్టు (Belfast) లో కావించిన ప్రపంగమున విజ్ఞానమునందు ద్రవ్యములయందు అత్యయొక్క ఉనికిని, శక్తినిగాంచగల కాలమునప్పుచుండెనని చెప్పిరి. ఈయనప్రాయము పెక్కురకు విరుదముగ తోచి శ్రీన విమర్శనములలో పరిశలను నింపిచెడిరి. ఒకమార్పును మఱొందారుగాని టిండలుగారిని సందర్శించి మాటాడుచు బెల్ ఫాస్టు ఉపన్యాసముల విషయమునుగూర్చి మున్న టించెను. మఱొందారుగారు టిండలుగారియెడ సామజాభూతిని జాపుచు ద్రవ్యమునకు, అత్తికు గలసంబంధము నుగూర్చి ప్రాచీనోపనిషత్తులు పేర్కొనిన సిద్ధాంతముల గెల్లె చూపిరి. 'వివాదాత్మకములు నాకు మిగుల మనశ్శాంతిని గూర్చినవి. జ్ఞానోక్తిని ఒకప్పుడు ప్రాప్తిక్కునుండియే ప్రసరించినది, మరల నది యటనుండియే ప్రసరించును' అని టిండలుగారు నుడివిరి. మన భారతదేశము విశ్వప్రపంచమున కొనకలసిన ఒక కను నొక్కవిషయము గలదని నేను సభిషయముగ విన్నవించుకొనుచున్నాను.

అధికారిక విజ్ఞానములయందు పాశ్చాత్యప్రపంచ ముత్కృష్టమయినది. ఆవిజ్ఞానముల తత్త్వమును పరిశీలించి కనుగొనుటకు మనము పాశ్చాత్యప్రపంచమునకు పాదసేనకావించవలెను. కాని భారతదేశము విశ్వప్రపంచమున కంతటికిని సంచేతము నొసగవలసినదయ మింతకంటె చేరయినదని నావిశ్వాసము. మనము భారతదేశపు యధాగ్రహదయమును గుర్తించుటకు ప్రాచీనభారతీయ విజ్ఞానమును శ్రవతో బరింపవలెను.

(డాక్టర్ బిడి యంతమునండి.)

స్త్రీల వారసత్వపు హక్కులు

హిందూ ధర్మశాస్త్రప్రకారము స్త్రీలకు గల వారసత్వపు హక్కులు బహు స్వల్పము. సోదరిగాని,

కుమారాచారి వారసులుగ సంగీకరింప బడినది. భానులు లేనప్పుడే సోనరి, కుమారుడు బంధువుగ సంగీకరింప బడును. ఈలోపములను దీర్చు నిమిత్తము చిర కింకరన్ నాయకుగారు ప్రియ కృష్ణిలలో నొక క్లిష్టము బ్రవేశింపజేసి, దీని ప్రకారము కుమారుని కుమార్తెయు, కూతురు కూతురును, సోనరియు, సోనరి కుమారుడును, క్రమముగ తిండి తిండి తగునాత గాని, తిండి సోనరుని తిరువాత గాని బంధువులగును, వారసులుగను అంగీకరింప బడవలసియుండును. స్త్రీల స్వాతంత్ర్యమును గూర్చి ప్రపంచమంతటను ఆభిప్రాయములు మారుచున్నవి. సాంఘిక వ్యవస్థలయందే కాక రాజ్యాంగమునందు కూడ స్త్రీలు పురుషులతో సరిసమానముగ భావింపబడి, తమనుకూర్చుముడిన సంస్కారములు గానింపబడుచున్నవి. టర్కీ, పర్షియా మొదలగు కుమార్తె ప్రియ రాజ్యములలో గూడ స్త్రీలకు సర్వవిధములైన స్వాతంత్ర్యపు హక్కు లంగీకరింప బడుచుండె; హిందూ దేశమునందు మాత్రము స్త్రీలు పూర్వమువలె రాజ్యమున బంధింపబడి యుండబాలరు. దేశమునందంతటను స్త్రీ సమాజములు పెరుచుచున్నవి. స్త్రీలు తొలుకు బోర్డులలోనికి, జిల్లా బోర్డుల లోనికి, మున్సిపాలిటీల లోనికి, కానన పథలలోనికి ఎక్కువ నున్నారు. బాల్య వివాహములను నిషేధించుటకు ఆందోళనము సాగుచున్నది. వారసత్వపు హక్కులయందే తక్కిన సంస్కారములతో పాటు అంగీకరింపక తప్పదు. 1928లో డి. వి. శేషిరెడ్డి అయ్యగారు ప్రతిపాదించిన బిల్లు దెబ్బపడినపు ఆ సెంట్రల్లో నామోదంపటి యుండెను. నైప్రతినిధి వారు కూడ స్త్రీలకు బోటింగు హక్కుల నొసగు కంగీకరించిరి. వారసత్వపు హక్కులు లేని స్వాతంత్ర్యము నిజమైన స్వాతంత్ర్యము కాదు. కింకరన్ నాయకుగారి బిల్లు ప్రియకృష్ణిలు వారి యామోదమును గూడ బడయును గాక.

(కృష్ణాపత్రిక, ౨౨-౯-౧౯౨౮.)

క్షయ-సవారణము

శ్రీయుర్ర 'ముకుంద' గారు త్యాగభూమి భద్రపదనందీకయందు పైకేర్పికక్రింద నొక వ్యాసము వ్రాసిరి. అందు క్షయ యొక్క కొన్ని స్వరూపములును, ప్రాథమిక లక్షణములు వివరించి, అది అనాగ్య వ్యాధి కాదనియు, నివారణ గావించుకొన వచ్చుననియు, వెంకటేశ్వరరాజులెమునూడ కాదనియు, కాని మిగుల భయంకరమైనదనియు సంగతవర్ణితో భనము వ్యక్తపఱచినది తెలిసి, శిశువులకు క్షయగ్రస్తులైనకూడ తగుగుండు కాపాడ నగువిధము నక్కాడెంచి, ఆవ్యాధి భయంకరత యుదుక నిరూపించి, యిట్లు నుడివి యున్నారు:

నేను ము భారతీయ మన క్షయరోగులసంఖ్య కనీసము ౬౦ లక్షలని యంచన: అనిగా, మొత్తము జన సంఖ్యలో ప్రతి శతమునకు ౨౦ రు ఈమహానారి కిడిన జిక్కియున్నారు. మృతసంఖ్యయు తక్కిన కాదు— ౧౨౦ లక్షలజనులు ప్రతిసంవత్సరము దీనికి కానుక వావు చున్నారు. బోనీ, కాలము గడిచినకొలది లెగుచున్న యనిన, ఈయు దేను: వానాటికి వృద్ధులుచుచున్నది. సర్కారులెక్కలను అనుసరించి కడదిన ౨౦ సంవత్సరములలోను ౫౦% కి కనిపది. చికిత్సకును తివరములు లేను. దీనియు వ్యాధిగారి అట్లున్నది; ఇక సర్కారులెక్కలప్రకారము, ౬౦ లక్షలక్షయరోగులలోను ౬౦౦ మందికి మాత్రమే చికిత్సలయములలో నేర్పాటు గలరు. ఇన్ని అనుష్ఠానములు, చికిత్సాస్థానములు కలిపి సాలు మొత్తమున చికిత్సచేసెడిది లక్షలనర దోగులు! ఇంకను తక్కిన ౫౦౦ కే మానాడ! ఎక్కిన ౬౦ లక్షలు, తక్కిన ౧౫ లక్ష! ఏమూలను? కాని ఎవరితో చెప్పుకొనుట! మనకంటెను మన కమ్మన హితుల యేమి సర్కారుకారు!!

గాని యిటు కొలదివాళ్ళనుండి కొందరు మహా సుభావుల వృష్టి యీ పిండకు మరలినది. త్తయచిత్రేత్సం యములు, స్వాభ్యగృహములు, త్తయచిత్రేత్సంకాలయ ములు, వీనివిషయ ము యాలోచన సల్పుటకు ప్రభుత్వమూర కు సంబంధించినట్టియు, సంబంధింపనట్టియు సకలభూతరి త్రానిగులతో నొకసంఘ మేర్పరుపవలెనను తీర్మాన ముకంటి రాజ్యసభయందు కానింపబడెను. సర్ ఇబ్రహీం హామీద్ జాఫరుగాను డెక్కలవ్యాం తినిరీతి దీనిని సమర్థించిరి. వారి ఆశీప్రాయముప్రకారము 'భిన్నభిన్న రాష్ట్రముల ప్రభుత్వప్రతినిధులతో నొక మధ్యస్థుల ఘము చేర్పవలె, గాని సాయమున పని నడిపినచే ఈ సర్వ సమర్థకు నని పరిష్కారము జరుగును.' త్తయచిత్రేత్సం కాలము, స్వాభ్యగృహములను వృద్ధిపొందింపవలెనని వారి ప్రోత్సాహము. ఇప్పు పెరుగుగాక; కోగనివారణై ఇప్పు పెట్టువలెను చాటిలును తను దాస్యస్వయన పాతీ యనినెనిని వారి ఆశయము. ఇంగ్లేకారు: ఈచిత్రేత్సం కార్య కర్తలకు ఏక నిబంధనలెనియు వారిప్రోత్సా హము; ఇందు నిమిత్తమై ఓక్సీతసంఘ సంస్థాపనవలె నని వారు బోధించియున్నారు. ఇక స్వవామిస్వస్థులు వాక్కును ముక్కుగాను తమ నీతిమనే యిందుల కర్పించి వైచివాగు అనేకవిత్సగములనుండి వారు ఇంగ్లండునం గును, భగవదేతరమందును దీని మూలకారణములయొక్క యు, నివారణోపాయముల యొక్కయు విశ్వేషమున నిమగ్నులైయున్నారు. వారు చాలవఱకు స్వాభ్యము గూడ బడవీ యితెన్నులై వారు. వారు చెప్పరీతిని, పద్ధతి ను, చాల్యనివాసమును భాగతీయసంఘమున ఈమహా వ్యాధి వ్యాపించుటకు ముఖ్యకారణములు. అన్నిపాప ములయందు మిగ్గువాంపాదులకు ఉద్దేశక సర్వాగము లింకులకు ముఖ్యకారణములేకాని, వారీయభిప్రాయము నిమగ్నించి, కీయ్యమును, హృనిసప్రము మిక్కుటముగ నీవించుటయు కొంతమఱు నీతి తోర్పెనును. ఉత్తర మేషనెన్ని దక్షిణమున త్తయ మొక్కువగ నుండుట కిదియే కారణములు.

పిదప వ్యాసకర్త రా. బ. కప్రాను మహారాజకృష్ణ కల్లూరి ఎం.జీ, డి.ఎ.హెచ్.

గారు (జి. ఏ. వి. కాలేజీ యూనియన్ మేగ జనునందు) విద్యార్థివశయు వీరోగ మంకురించుటకుగల కారణములని తెలిపినవి కొన్ని పేర్కొనిరి. ఇంటికడ నప్పటివఱకు నెంతయో స్వేచ్ఛతో సుచరిచుచుండిన బాలుడు పాత శాలయందు ప్రవేశించి, హతాశ్చిత్రిబంధము వలన మనోవృత్తి మురుకుపడి, స్వాభ్యము చేడు నట. అదికాక, బడియందు భయయుక్తమైన వాతావరణ ముండుటయు, భవనముల నిర్మాణము సరిగా లేకుండుటయు, ఒక్కొక్కగడకి పెక్కుమంది బాలుర కూర్చుండబెట్టుటయు స్వేచ్ఛానిరోధమునకు శోడై, యీరావ్యరోగము విద్యార్థులందఱు దవతిరిగి కీయుననియు, కావున నీవిషయముల లేగిన నంస్కారముల గావించి, భయమయముకాక ప్రేమమయమగు వాతావరణము నిల్పి, బాలురస్వచ్ఛందత హతాశ్చిత్త భంగములకు మెల్ల మెల్లగ వానిని దారికి తీరగొనినప్పుడు మౌకువతో వర్ధింపవలెననియు వారి ఆశయమని తెలిపి, వ్యాస కర్త చికాగో (అమెరికా) మ్యునిసిపల్ సానిటరీయమేవారు ఈవిషయమున గావించిన సూచనలు మిక్కిలి యుపయోగకరములని చెప్పమ నవి యీదిగునవ్రేసిని పొందుపఱచిరి:

౧. పేటెటుమందుల నేవింపకుడు.
౨. ప్రకటన బొమ్మలవెట్టిలో పడకుడు.
౩. త్తయను తప్పక కుదుర్చుమందు నేటివఱకును దొరకలే దనువిషయము మఱవకుడు.
౪. దీన్ని పరిచితమైవ్యవహరించుగాని, గృహవైద్యునిచేగాని చేయుచుకొనుడు.

౫. ఆకలికి మించి తినకుడు. ములభముగా నెంత పాటి జీర్ణమునో అంతే భుజింపుడు.

౬. నియమితమయమునను, కడుపు నూచుకొని నియు భోజనము చేయుడు.

౭. జ్వరము నాశోగ్యముగా మంచుకొనుడు.

౮. నమలి నమలి తినడు.

౯. తక్కిన అవయవములనువలెనే జ్వరమునకును నడుము విక్రాంతి యిందు; అనగా ఉపవాసము చేయుచుండుడు.

౧౦. మాటిమాటికి తినకుడు; దీనివలన జ్వరము దుర్బలమగును.

౧౧. రుచింపని, అనగా ఏది తినుటవలన మీకు ప్రసన్నత కలుగదో అట్టి, తిండి తినకుడు.

౧౨. శ్రుద్ధు తినుచున్నచో, భోజనకు ఒకటి రెండుకంటె పెక్కువ తినవలదు.

౧౩. భోజనముతో కొంచెము పాలకూడ త్రాగుదుండుడు.

౧౪. ఎట్టిక్రొవ్వను భుజింపవలదు.

౧౫. చెన్న తినడు; అది చాలలాభకారి.

౧౬. ఉమ్మియాయ శ్మయ కీటకము లుండును గాన ఇంటినమింపమునగాని, నీలపైగాని, గోడలమీద గాని ఉమ్మియక, కాశితముమీదనో, రుమాలుమీదనో, నస్త్రముమీదనో ఉమ్మియదు; పిల్లప వానిని తినుట దెట్లుడు.

౧౭. వీడిదానులో నుమ్మియవలసినచో దానిలో కాళ్ళరిక ఆపిడును, నీరును (౧: ౨౧ భాగములు గా) వేపియుంచి, దినమునకు రెండుసార్లు వేడినీటితో దానిని కడుగుదుండుడు.

౧౮. దగ్గనపుడును, తుమ్మనపుడును శ్మయములు తినుటచేదరి వ్యాపింపకుండ వోటిముందర రుమాలు పట్టి, దానిని మరుగునీటితో నుదుకవలెను.

౧౯. ఎవ్వరిని ముక్కుపెట్టుకొనవలదు. అందు వలన శ్మయకీటకములు వారియందు ప్రవేశించును.

౨౦. చాల విక్రాంతి తీసికొనుడు.

౨౧. సాధ్యమగునంతవఱకు, ఇంటివెలుపల ఆర బయటగాని, వనంబాలోగాని మాత్రమే యుండుడు. తిరుగుటకంటెను, కూరుచుండుటకంటెను, పండుకొనుటకాని, విరుగించుటకాని మంచిది. జ్వరము వచ్చినపుడు పూర్తిగా విక్రమింపుడు.

౨౨. ఆమదినము స్నానము చేయుడు; జ్వరము వచ్చినచో వేడినీటియందు నస్త్రము తడిపియైననునరే, కాని నాగామాత్రము కారాదు.

౨౩. గాలివెలుతురులు లేనియింట నుండక, ఎండయు, గాలియు బాగుగ తగులుచోట నివసించుడు.

౨౪. ఇతరుల కీర్వాణి అంటుకుండుటకుగాను, ఇటువంటి ఇల్లంతట తిరుగుటకంటె మిగదియందే యుండుట మంచిది.

౨౫. మీరు భోజనాదిక మొనరించు ప్రాత్రలు పారబాటునైన ఇంటియందలి యితరప్రాత్రులతో కలయనకుడు. మీయొసలి పెవ్వరిని తిననీయకుడు.

౨౬. ఈపై తిప్పిన నియమముల పాటించుట వలనను, పిల్లల తిను సహవాసమునుండి వేరుగ నుంచుట వలనను దీనికి ప్రతిబంధము కలుగుననియు, దీని లక్షణములు తోచినతోడనే చికిత్స చేయించుట, కాంతి, విక్రాంతి, ఉత్తమభోజనము, పరిశుద్ధవాసువు నేర్పాటు చేయుటచీనివలననే యాశోగము తొలగిపోవుననియు జ్ఞప్తియందుండుకొనుడు.

అనుచుకను గ్రంథాలయములు

గ్రంథాలయ ప్రచారము అమెరికాలో ప్రాముఖ్యము పొందినటుల మరి యెయితర దేశమునందును బొంది యుండలేదు. ప్రతిఅమెరికను పట్టణమునందలి ముఖ్య

భవములలో గ్రంథాలయ భవము తప్పక ఒకటియై యుండును. గ్రంథాలయ నిర్మాణములలో వివిధ మండలములవారు పోటీపడి, ఒకరికంటె నొక రెక్కువ భవమును కెచ్చించుచుండుదు. ప్రతి చిన్న పాఠశాలకు నంటి ఒకటిన్న గ్రంథాలయము నెలకొల్పబడి యుండును. సామాన్యముగ బోకలువోడ్చువారు వీనిని తోపించుచుండుదు. లోఅంజిలో యను గ్రామమున పెద్దగ్రంథాలయము నంటి పిల్లలకుగాను వేరు చిన్నగ్రంథాగారము గలదు. బాలబాలికల పీఠాటనకు దిప్పించి వారీయందు విద్యాభిజ్ఞుల పురికొల్పబడును బళ్ళలో యను పట్టణమున నొక కేంద్రగ్రంథాలయము గలదు. ఈగ్రంథాలయాధికారులు ఆపట్టణములోని ఎలిమెంటరీస్కూల్స్ విద్యార్థులనుండి 1800 రైబ్రరీక్లాసుల సేర్పాటుచేపరచి వినినప్పుడు గ్రంథాలయపథధి ఆమెరికాలో నెంత ప్రాచుర్యము నొందుచున్నదో తెలియగలదు. సంవత్సరమున కీటిమెంటరీ స్కూల్స్ ముగ్గురుమారు 7 లక్షల గ్రంథములు తిరుగుచుండునని వినినప్పు గాళ్ళర్యము కలుగక మానదు. నెంటు లూయి యనుపట్టణమున గ్రంథాలయాధికారులు ఎలిమెంటరీస్కూల్స్కు వోయి, గ్రంథాలయముల యుపయోగమును బ్రత్యేక్షముగ బ్రవర్తించి, బాలురలో గ్రంథాలయములకు వోవు ఆభ్యాసమును బురికొల్పుచుండుదు. బోస్టను, చికాగో మొదలగు పెద్దపట్టణములందరి పట్టణ గ్రంథాలయములవారు స్వయముగ కాలే నీలయందు కాఖలను నెలకొల్పి, కాలేజీ రైబ్రరీల కంతయు దోప్పించుచుండును. 500 మంది విద్యార్థులుగల ప్రతి స్కూలుకును రైబ్రరీయను ఆను ఒక యధికారి నియమింపబడును. కొంతకు స్కూలు గ్రంథాలయమును చాలించుటకు కాక విద్యార్థులకు గ్రంథాలయ పాలనావిధానమును బోధించుచుండును. విద్యాకాఖువారు ప్రత్యేకముగ గ్రంథాలయములను తినిభోజయటకు నుశీలితులై న రైబ్రరీయనులను నియమించుచున్నారు. ఆమెరికాలో నువారు 175000 రూరలుస్కూల్స్కు కలవు. వీనికిన్నిటికి గ్రంథాలయకాఖ లేర్పాటు చేయబడుచున్నది. గ్రంథాలయములేని స్కూలు స్కూలు కాదని ఆమెరికను విద్యాధికారుల మతము. ఇంగ్లాండులో

గూడ నిట్టి యేర్పాట్లు లేవు. సంపాదగ్రంథాలయము లకుగాను ప్రత్యేకముగ బన్నులు కలవు. ఇవి గ్రామ గ్రామములకు గ్రంథములను గొనిపోయి గ్రామములలోని మెంబర్లకు పుస్తకములను బంచిపెట్టి వచ్చుచుండును. పెద్ద పెద్ద పిల్లలైబ్రరీలలో గ్రంథాలయాధికారుల బస నిమిత్తము గదు లేర్పాటు చేయబడినవి. ఈవిధముగ గ్రంథాలయోద్యమము ఆమెరికాలో నొక ప్రత్యేక విద్యావ్యాపనముగ బయల్పెడలుచున్నది. మన దేశములో గ్రంథాలయములే కొద్ది. అవియునను తనపోషణము లేక పన్నునీలచున్నవి. వీనికి స్వల్పముగ గ్రాంటు నిచ్చుటకే గవర్నమెంటువారు వెనుకాడెదరు. ఏమ్యు నిపాటికీ వాస్తవము గ్రాంటు వసతులకు సాహసించిన యెడల, గవర్నమెంటువారు వానిని సంపూర్ణకీంద చేర్చుటకు కేంకింపరు. ఈవిధముగ బ్రిటన్ గవర్నమెంటు వారు హింసూజేయులను స్వపరపాలనా విధానము నందు శిక్షణము గరపి స్వరాజ్యాస్థిలముగ తీయుచున్నారు.

ప్రాంబనన్ లో రామాయణశిల్పము

డాక్టరు సునీతికుమార చటర్జీ గారు జానాలో హిందువులు చూపిన చిత్రకళాకౌశలమును గూర్చి యిందుకంటె యుక్త సచిత్రవ్యాసమున నుడివిన్నారు. ప్రాంబనన్ లోని రామాయణ శిల్పచిత్రములనుగూర్చి యిందుట్లు వ్రాసిరి:-

బావాద్వీపమున ప్రాంబనన్ అనుచోట నున్న దేవాలయము లోక శిలామయమయిన మహాకావ్యము. సగ్గస్థిలయకారులను బ్రహ్మ విష్ణు మహేశ్వరులు నెలకొనియున్న ఈ యాలయములు ప్రాచీన భారతీయ కళాస్పృక్మమున పండిన ఉత్తమఫలము. బావాలో వాటిని భారతీయ చిత్రకళాస్పృక్మము ప్రదించిన కవలపూవులు బోగోబాదురు, ప్రాంబననులు; వారి ఆర్థిస్వరూపమును, కళాప్రబోధమును గాంచిన కాలముననే పుట్టి

నకన చివి, కన లగుచుచే వానిలో నొకరికి పోలి గలను. కాని స్వీయ ప్రత్యేకస్వత్వ మొకటి గలను. ఇదియే మనమున్నను సమంక కాకర్షించుచున్న వాని వ్యత్యేకము స్వత్వము కనకాశము గలిగించినది.

ప్రాంతవర్తలోని రామాయణశిల్పచిత్రములు కేవలము సుందరముగ నుండుటయే కాదు : అవి భారతీయ వాస్తవము యొక్కయు, ఇతిహాసము యొక్కయు సహజము లయిన ప్రమాణపత్రములు. ఆచిత్రములు శిల్పచిత్రకారులు ఇతర కవికృతి రామాయణములకంటె పోల్చితీర్చుము నట్లుగా ననుసరించినవారు కాదనుటను చాటుచున్నది.

‘అబ్రహాము’కాలమున ‘అబ్రహాము’నగరము

[మొలొలాటమునూ దేశమున బునిలో నియనుల ‘పేర్’ లను నమేరియాను నగరరాజమున (ఇది ఆజాతి కాడిపునుభుడగు ఆబ్రహాముగారి జన్మస్థలమని ఐతిహ్యము) సాధ్వీజనిక మందిరముల నమమగల యొకనివాసగృహము సాత్యోగమును నమంజనముగ వివరించు నొక చిత్ర మిది.]

(నాల్గువేలయేండ్లకు పూర్వము జనుల

నివాసపద్ధతి)

కొలది మాసములకిందట బయల్పడిన క్రొత్తగత పనులలో ముఖ్యములైనవి ప్రత్యేక మార్గమున నిలిపి ప్రసారములకు కాకగ్రహణ రాజసంధులుకాక, అందు ‘ఉర్’ నగరమున ఆబ్రహాముగారి సమకాలీనముల స్వత్వప్రతీతి మొదటి నుండెను. ఇది అసలునుండి మానవమునకు వాయవ్యదిశనుగల ‘అబ్రహా’ గోడకు చెలువలు నొకటిబిడ్డ సున్నది. (Society of Antiquarians) పురావతిత్ర విచారకసంఘము సాయమున రచించిన యీ బొమ్మయం

కు ‘అబ్రహా’ మీదుగా నవ్వల పూర్తిగా వాగు పలుపబడిన గృహములలో నొకటి యగవమందున్నది. అవి పరిశ్రాంతములగు ననుసరించి, క్రీ. పూ. 1400 న ‘నగర’గా ‘అబ్రహా’ కాలమున నిర్మించెడివో అట్లు ప్రదర్శియున్నది. క్రొత్తగా నిర్మితమైన శిథిలగృహ వాములు భావించినకంటె కొద్దిగా నిర్మితములైయుండెను. అవి మంచి యిటుకలతో కట్టబడి, పేటి బాగ వాగు నగరమందలి కొద్ది గృహముల యింట్లకు పరిపచ్చియుండెను. అవి నగరనింబుములపై చేరువేరున్నతి ప్రదేశముల విహారముగృహములగుట్లు క్రీ. పూ. 2100 ప్రాంతమున నిర్మితము లయ్యెను. క్రీ. పూ. 1900 సం.న 083 ‘ఉర్’ నగరము బాబిలోనియములచే జిక్కి పడరాదు ప్రాంతమునకు నది యట్లే అలముగ నిర్మియుండెను. అదేమొకటి తిప్పటికిని గలవు. హిందూకాలమున పేరుచేసిన చిత్తవేదారములను వచ్చిత యిగురుకుటులు కాదావు కి అ. ప. తియ్యను. అసలైన కాసగృహములందు నేలగులు సార్వజనికములు, పైగులు స్వేయములును, యలమునకు కొంత కాలము గృహము విడిచి గుండులననయవల చిత్రము నింపాద్యారమున నిటుకలు చేర్చబడినాడు. సాధారణముగా చెలువలిగి కన యొక్క ‘అబ్రహా’ ముండెడిది. గుండుల గృహములయందు (ఒక ముఖ్యులగునాముగా నుండెను) చేనాయతనములకిందను, అవి కేవల గృహములయందు చేసే యొకటను గోరిలు కన్పడెను.

విలంబుతో గోరిలయందు, తొలుత పొడిన కేవలముల పరిశీలములను గన్నయను తమ సమాజనియమితో నొకట్రక్కకు ప్రోత్సహించి, చేతులెత్తములు వానిమీద ముందే పూర్తిగా సమీరియముల కొంతాని యుండెడిది. ఒక్కొక్కగోరిని పరిశీలములకు తక్కువకాకుండ నుపయోగించెడివారు. చేతులకముల సమానులు ఏడను ప్రక్క కిందిముల ప్రక్షిప్తముగా మాపబడినది.

1. ఇ-డెల్లు-మహా, న్యాయమండపము, 2. ఇ-నన్-మహా, చేపాలయము. 3. అబ్రహానగరం. 4. పై గోడలు - పచ్చి యిటుకల పూర్వపై వాచనములు.

5. పాపపటిగోహం-శ్యాగములచక్క. సూక్ష్మముగ నుండును. 6. వాకిలివడన. 7. క్రిందిగోడలు—కార్మిక యిటుక. 8. గడప—పీఠము లేదు. 9. బోర్లించిన పుట్టిపాత్రగోరీ. 10. బల్లచసాగ. 11. కట్టచూలములపై కట్టిన కార్మిక యిటుకలపై. 12. పూతకుండ్లు పెట్టుకొను తిన్నెలు. 13. మండువా. 14. చుట్టునకొడ్డి. 15. ఇరుకు పీఠాలు ఎండవేడిమినిగ్రహింపఁజేయును. 16. అంతగా రానియవు. 17. శిశువులవహుళాలు. 18. గాలిచలుతురులకై పెరడు. 19. స్నానత్యాగము. 20. సేవత్యాగము. 21. సేవక. 22. కంటిల్లు. 23. దేవాచారము క్రింది విలువలపుగోరీ. 24. కార్మికదనుగుంటకు కడనయు, మండువాయు. 25. పొరుగుండ్లకు పోవు వాహనము. 26. ఇంటిముఖాలు—జంతువులగుండ్లును, కారులును బోవ పనులకు వాగులు.

(స్పియర్)

చెదవురుగుల గుట్టు

[చెదవురుగులు తరుగులేని పొలుచే తమ కుక్కగొడుగునోలల పొలుచేసకొను చచ్చుతలిదావియుల కిది సరియైన కౌన్సిల్లపద్ధతియను చిత్రము. ఈపురుగుల క్రమము క్షమచ పరిశ్రమ వెనుక చూడేండ్ల యనావృత్తిని పెరచు పృథా పటిచిత్రము.]

ఒక్క గడ్డిపొలమైన బ్రతుకబాలనంతగ భూమి నాన్నిసేయు పనుల మూడేండ్ల యనావృత్తి సంభవించినను, చెదవురుగులు తమ పుట్టుల కెప్పుడైనా నీటి మరఫరా జరుగుదునువల్ల చెదకొను నిర్మితమైన చిగురు పైవకముగా విస్తరియమౌను. (ఇది 'లివింగ్ స్టోన్' వాడు మురియ కౌన్సిల్లగొడ్డెల కలరే శిట్టప సమాధ్య. 'లివింగ్ స్టోన్' గాగు పొది కిప్పురులు వాయుగతిమైన ఉపజని ప్రాంతానంపుల కూడిక చేసి నీరు తిగుగుచేయు నని సిద్ధాంతము చేసికొనిరి.)

ఒకపాలమున (ఫ్లిట్ ఫాన్టీస్, సం. 1868) బ్రిటన్ దిగువ దేశముకు ఉత్తరాముగుల ప్రకృతికౌన్సిల్లకేర్తి యూజీస్ ఎస్. మేరే అనునాయన, 65 అడుగుల

గుల బోరునకు జలపరీక్షకుండుత్రము కొన్నిచును నీరు తగులని మొకతావున నింకను బోరుగ నొకతావియందు చెదవురుగులకు నీరు సగభరాచేయు బోరె నొకదానిని కనిపఱెను. చెదవురుగులు భూమాగ్నెటిజమ్ లైన్స్ (Lines of Terrestrial Magnetism) కనుభింపా త్రిములుల(susceptible)నువిడిచి పే: ఇది నీని యుక్తు రెండొకమున నింకొక యుక్తుతము. ఇందులన, తూర్పు పడమరలకు తెగుదుగ వాయులు జటిలముగ చీలిపోవుచున్నను, ఈ ప్రాంతక్షీప్రసారము విడకపోవునచే బోరె త్రవ్విన లిలము సాదుగుసను వెలసెను: అదియే ఎడమ ప్రక్క బొమ్మలో సరియగు సంబంధసామ్యముతో చిత్రితమైనది. అది దినున నింకను తెలియనంత బోరునకు బోయెను. వెనుకను కట్టచి ఆకతపురుగులు తినుబొటను పరీక్షగై వివక్షాట్టచివితేవులన్ని కప్పకొనుటకై రాత్రి అభింధముగ పొలుపడెను. కుశీప్రక్క చివుల చిత్రముల గావలదునీటిని, తమ ముఖ్యోదారము (మిక్సింగ్ మెనులు) ఉచి తినుపుట్టులో జనుకొనినవిగా పేరుకొనును. ఎడతెగని నీటిగొట్టముల దొంతరలు వానిని రాత్రిందినములు తమపురుచే యందును.

1. పుట్టు.
2. చెదవురుగుల నీటిబోరె - మంకలు తూర్పు పడమరలకేకాని మొన్నదును ఉత్తరాక్షయముల సంబంధ.
3. నూరి ఉత్తరపుగోడ.
4. తడిమన్న తగులయే తొలచుట నిలిపేవేసిన తావు.
5. బోరె క్రిందికి నీటికడకు విస్తరించును.
6. జలకోశము-తెలియనిలోరు.
7. చెదవురుగు గుంపులు తొలలకు నీరుపెట్టులు, దిగువ మళ్లకై విత్తుల డీసికొనిపోవుట.
8. తెక్కలేనన్ని పీఠతో నిర్మించిన చిన్ని గదులు.
9. తొల మరల పెంచుటకై అరిమార్చుము లను గ్రుడ్లతోను, నీటితోను ఎక్కుచున్న చెదవురుగులు.

10. 1888 అంకురముల వేదము.
 11. పాటుపడు వేదపురుగు.
 12. విద్వంసులు వృద్ధులముఖ్య పేర్లుకొన్న పుంజులవంటి వీరులేరు.
 13. నీటికై దిగుచున్న వేదపురుగులు.
 14. వేదపురుగులు— దండలములముక్తిమే వినియోగపడును.
- X. X. కుక్కగొడుగుల వోలెలు.
- Y. Y. తిరిగి వోలె పెరుగుటకై నీటిదరి కుక్కగొడుగు విత్తనముల వుడ్లు.
- Z. వంశముగల—నీటిచూచిరినో నింకియుండును. (స్పియర్)

కీ. కీ. చింతామణిహామన

ఈగ్రంథం పరమహంసయే అలహాబాదునకు వచ్చి 'పయోనీరు' అనే పేరుతో పనిపాఠమున కీతముపై నొక గుమస్తాగా ప్రవేశించెను. కొంతకాల మందుండి తిర్వాత చైత్రమెయిలు సర్వీసులో ప్రవేశించెను. దానిని

విదలి పడపడి అలహాబాదున ప్రభుత్వవారావలగనా నకార్యాలయమున ఒం గూపాయలశీతమున ప్రవేశించెను. అందు నుగుమాపాయలు వేతనము పుచ్చుకొను చున్నకాలమున విక్రాంతివేతనమును పుచ్చుకొనినా. అప్పటి కలె కెట్టై వెయ్యనమీ జీనవాడు కాదు. అంతట నతికు ముద్రాపకుడుగను, ప్రకాశకుడుగను వ్యాపారమును ప్రారంభించెను. అతికు పుస్తకముల ముద్రాము నందు అందమునే నిష్కర్షణ మాయుకొనుచుండెను; సామ్య న్యయమునని తెలచువాడు కాదు. విష్కర్షకముల అచ్చుముక్కలను విక్రమ విక్రీతిగ వచ్చించి తెచ్చించి యుపకరించుచువాడు. హిందీ, ఉర్దూ, ఇంగ్లీషు, జెంగాలి పుస్తకముల నీతికు చాల గుండరముగ ముద్రించువాడు. ఈతని ముద్రకాలయమునకు 'ఇండియన్ ప్రెస్' అని పేరు. ఇందు ముద్రితమయిన గ్రంథములనెల్ల ఇతరముద్రకాలయములు ముద్రంపించెరులు విష్కర్షణముండెడివి. చింతామణిగారికి పుస్తకముల నమ్మి ముద్రింపజేసెను కోరిక లేదు. కావున నాతి యు గొప్ప గ్రంథకర్తల రచించిన గ్రంథములను, ఇతర విద్యాకాలాపాత్యగ్రంథములను మాత్రమే ముద్రించుచువాడు. ఈతడు హిందీనాన్మగూఢభీష్మదిష్టు కాదించిన నీవ అపాదనయినది. సద్భ్రముగ నులసించుమాటగా మును, మహాభారతమునకు హిందీ అనువాదమును, ఇంకను పిక్కు ఇతరహిందీగ్రంథములను ఇతడు ప్రకటింపివాడు. ఉత్తమమును 'సరస్వతి' యనుమాసపత్రిక నొకటిని ప్రకటింపించి ప్రకటించుచున్నాడు. ఇటీవల హిందీకర్తలకోశము ముద్రయిన నాగప్రచారిణీసభ ప్రయత్నములను అందముగా ప్రచురించిరి. ఉద్ధానాన్మగూఢభీష్మదిష్టును ఇంది పాటునడిచి. వీరు బాబు బాషేంద్ర మోహనదాసుగారి అనుభవముయిన జెంగాలి యింటువును ముద్రించి ప్రకటింపించుకు జెంగాలి వారు వీరియొద్ద కృత్యములై యుండుననెను. ఇప్పుడు అంత రించిన 'ఇండియన్ యూనియను', 'ఇండియన్ పీవీర్' అను గంధపత్రికలను ఇతడి ప్రకటింపుచుండెను. వీరి ముద్రకాలయమునకు కాశీ, అగ్రా, పాట్నా, కలకత్తా, నాగపూరులయందు కాఖలు కలవు.

మానవశక్తివ్యాప్తికా సంపాదకులదియే యు
'ప్రవాస' అను కెంగలీమానవశక్తి తొలుతి ఈము
ప్రకారముననే ముగింపబడుచుండెడిది. అప్పు చాల
మందియగు నుండుది. మానవశక్తివ్యాప్తికనుకూడ
చింతించుకొనక ప్రతిమానమునను పుండికొనియులవిగ
అందముగా నియమితకాలమున ముద్రించి యిచ్చుచుం
డెడివారు. దానికయి రమారమి ఒకసంవత్సరకాలము
తక్కు సొమ్ము విచ్చుచి యడిగినవారు కాదు. మునుప
సొమ్ములేని మానవశక్తివ్యాప్తిక యాయుగాదుగి ఇట్టి
పునఃసంపాదక పోషించుచుండినది. మానవశక్తియే
దెడిది. కాక చెంపడినను చిన్నవాడే చిరికిపోయి
యుండెడిది.

ఈవ్యాపారమున నీరదు పెక్కులక్షలు సొమ్ము
ను గడించెను. ఈసొమ్ము నీరదు నీమల మున్నును పెడిచె
కని తిట్టి మాట్లాడుచు. ఈమె కరిగ్రులను వికలాం
కులు కొక కష్టకాలము పోషించెను. దాని ననుసరించియే
నియమ ప్రశ్నకర్తనమున కీ ప్రస్తావించెను. తనన చనుపా
యములను గడించెను. కుగ్ర విద్యాలయములకు, చీర
విద్యాలయములకు పుష్కలముగా సొమ్ము విచ్చి సహాయము
చేయుచుండెడివాడు. "భ కతీయ విరింపఁజేయు" కుగ్ర
తికాంతయి ఎంతయు కుంది దానిని తొలగించుకొని
కొల్లలుగా సహాయము వ్యయించెనని ఈతనిగుఱించివలయు
నీగుఱప్రతిప్రవాసించి. ఈపొగ్రకేషుడు ఇవేమిలే తన
చెప్పుచి నాల్గవదేలు కీర్తి లేమి దనటలే అలచబాదు
నను గొప్పవాఁడు కలిగినది. వ్యవహారమున నెక్కువ
గాంధీజీవా చెప్పి మాట యీతికి వ్యామూగా సరి
పోయినది.

ఈ క్షేమానుగాది యీచరిత్రలేక మూం
గ్రులు వికాసాభివృద్ధిల కుంకరించు నను నాశి
గిలదు.

[మాడరన్ రివ్యూ-సెప్టెంబరు]

రావుసాహెబు నుబ్బయ్యనాయుడుగారు

"క్షేమానుగా రిపుకు ప్రతిమ మలయాదీప
ములకు భారతప్రభుత్వప్రతినిధిగా నున్నాడు. అంత్ర
ములయందు గబ్బగుతోటలలో పనిచేయు నూరినాం
ద్రకు కూలి ఒకేనియమముతోపని నిచ్చినట్లు చేయు
టకు చాలా పోటుపడుచున్నాడు. నిక్కముగా భార
తీయు బాగాప్రతిమలచారి ఆక్రమణి, పంపనకు ఎంతయో
కష్టించినాడు. తన కష్టమునకు తగినకూలిని పొందుటకు
చారికిగల పొక్కులను రెబ్బగుతోటల యజమానుల కావని
ప్రోత్సహించుట చేసెను మాన్యాయము. నాయకుగారు
తన ఉద్యోగమును స్వీకరించినపుడు కూలీలవిషయమున
మోలయజమానులతో చాల పోరాడినది. త్వరలో నీరి
పరిశ్రమకు ఫలము కాన్యమూసమును వచ్చునున్నది.
ఇంతేకాక, నీగు మాన్యలో పంపనకుములను పోషిం
చినాడు. అది భద్రముగా నడుచుచున్నది. మఱియు
మలయా మలయానుబంధమున (Malayan Labour Code)
ముఖ్యములయిన వార్డులను గావించినన్ని గౌరవమునకు
నీరు పోగులయినాడు.

నుబ్బయ్యనాయుడుగారు చెప్పి పుటి విశ్వవి-
లయమున పబ్లికేషన్లు, చెప్పి పుటంప్రేమ ప్రభు
త్వమున చిరకాలము నుద్యోగమున నుండిరి. పనిపడి

మనరాసు పెక్కిటిరీతులును స్థానిక స్వపరిపాలన గాఢమును సహాయకార్యక్రమమున మండి పడవ మలయ రాష్ట్రముల ప్రతినిధిగా నియమింపబడిరి.

ఇట్లుని ఒకమెన్నికగల విశేషమును వెలిపెనని మూడరకేనివ్యాపకత వ్రాసినది. విదేశములయందు ముడుమల గుమచుచున్న సోదర భారతీయులకు సౌకర్యములను గలిగించుటకై భారతీయ ప్రముఖులలో నికను పలువురు పలు తెరగుల ప్రయత్నింపవలసియున్నారు.

భారతమాత వాస్తవస్థితి

[అమెరికా సంయుక్త రాష్ట్రములందు ప్రాథమిక పర్యవేక్షకుల పుడగారి ఉపవాక్యములు.]

భారతదేశమునుగూర్చి సంయుక్త రాష్ట్రములందు గుర్తించిన అంశములలోని అన్ని భారత సహాయధాతీయు, భారతదేశ పరిజ్ఞానమును గల ప్రా. పర్యవేక్షకుల పుడగారి రీతియందు నిజమైన సమాఖ్య సంబంధముల యుపవాక్యము లొసగిరి. మిస్ మేయో గ్రంథము మిట్ట వ్యాప్తి గొందియుండునట్టి దానినలన జనులకు గల్గు ముక్తిప్రాయముల తెలిపించి భారతదేశము వాస్తవస్థితి నుగంజెప్పటకుగాను వారు నర్హములగునట్టి భారతదేశమున తమకుగల నివాసపర్యవేక్షకుల వాడుకల పలన యథాగతపరిజ్ఞానముతోడను, అనుభవముతోడను, ఎంతకైన నంతిమండుకడ తమ భావముల వెల్లించుటకు నిలగి యిది భావించిరి. వారి యుపవాక్యములు భారతదేశమును మతసంఘపరిశ్రమది సమస్త జీవనములను వివరించెను. నిష్కలముగను, మిక్కిలి బుద్ధికారిత్వతోను భారతరాజకీయస్థితిగూర్చి వారు కావించిన నిగూఢములన క్రోత్తికనసహస్రములు భారతదేశమునను, ఇంటి ప్రజలన్నను ఎక్కువ సామధాతీతోడను, విశాలజ్ఞానముతోడను భావించగలగిరి. ఇక్కడెవల పర్యవేక్షకు, కార్యములను మాత్ర విశేషమైన

‘మేయో’ చిత్రములతోడను, వీరి యుపవాక్యములు సాంగోపాంగముగ భారతదేశ నిజస్థితి ప్రకటించుట యందు జయామాము లై వవి.

ఈయుపవాక్యముల యవంతరము కొందరు భారతీయులును, అమెరికములును వింతపెట్టెను. ప్రాథమిక రుగాదు భారతదేశమును గూర్చియు, ఇంటిపైదనాన సహజలగూర్చియు, భూభవిష్యములగూర్చియు బారి గొలుపునట్లు మాటాడిరి. ఇతివృత్తము వీరియందును సహకారికముగ వీరేమతోగాని, వీరగారికతోగాని వాల్చిమాచినను, భారతదేశము గొప్పనిగ నంపినిచ్చియును వారు నిరూపించిరి. మానసికతైతిక శాస్త్రముల యందును, చరిత్రాన్నయమునను మానవపరిజ్ఞానమునిషయమున నట్లొక పుస్తక మిందుకన్నవలసిని వారుచెప్పిరి.

ప్రా. పర్యవేక్షకు పర్యవేక్షకు పరి

పురాతన గ్రామములందలి కలనియములయు, దేశీయపరిశ్రమలయు విసాళమును, బురుదాతలకు ధూములు తనభాషెట్టులయు భారతదేశపు దేశీ ఆరికపరిమమునకు మధ్యకారణములుగ వారు కేర్పొందిరి. వాల్చిలు చెప్పిరి—

“నమకటికాలమున తనకు భారతీయమును, అభ్యున్నతియు పర్యవేక్షకు చేకూర్చిన మహావిశ్వాస మింకను భారతదేశమున గలను. ఆరికపరిమములను మాత్రము వీరితో యిది నమోపేక్షముతో విశ్మయింప నున్నదనుట ప్రవచు.”

“కవచా, అష్టోరియా మున్నగు రితేషుసామ్రా
 ద్యములనుండి ఇతరభాగము లవలంబించిన మాగ్రముననే
 భారతీయముగాఁగల అధునిక పద్ధతుల సభ్యవృద్ధి గాంచుచు
 నున్నది. ముందో వెనుకనో, ఇంకాంతం భారతదేశమునకు
 అంశాధిక స్వరసాధనము లెచ్చి, దాని నితరస్వరసాలక
 ంప్రతిములతో సమానమున స్థావరమున నిలుపకలెప్పుడు.
 ముప్పుననే చేదియుండునుకంటే విస్ఫురే ఆపరి చేతములు
 యేలు: పున్నవి ఉన్న పోలేమున నుంచిన నో ఆయుస్సు
 లోక తప్పదు. పరిస్థితులు విడుముముగ నున్నవి. భారత
 దేశమున జాతిబంధముచే వెగోపియుల కభీష్టులయ్యుట,
 తమ సమీపపు దేశముల వారి ఆయుధముల చాల్చి బలా
 ద్విగ్రహ లభించునాగు. మనము లక్ష్మీవృద్ధిని యొక
 లోకముననుకొన్నప్పుడు వోపిలవలెయుండు. ఇందులో నెల
 పునాద గానచ్చును. విశ్వజాతీయ సమావాయము నేను
 కొనవలసివచ్చిన పునరుత్పన్నమైన ప్రాచీనమైన
 ప్రశంసాభావము నెత్తించుటకు గలదును. మనము
 ను బ్రతుకుచున్న మైత్రీసాధనములు తెంపుకొన్నది. పంక
 పూరు నా కాలము నిర్మాణసంగ్రహమున ప్రతిమ కొంత
 అంగీకరించుటకు ప్రయత్నించుచున్నాము. ప్రవాహాదీ
 మనమును పోషించుచున్నాడు. స్వరసాధనముననుండి
 కొలది భారతదేశమున పాతదేశమునొచ్చుచున్నది. విద్వాం
 సులందగు పెంపొందిన భావావేశములనుండి భావావేశము
 పురుగునొచ్చును. భారతీయము తన పూర్వపురములయి
 గునువారిలో గలది తుదకు ఇతిహాసమున నెల్ల మహాత్మమ
 నాను సమవాయమునకు నున్నప్పుడుగ నేర్పడుచున్నది.
 అప్పు డిక విగోపియుడు అనియోభిందమునుండి ప్రయా
 నము కట్టులనుండి దివము నొత్తురించును. మనము భారత
 దేశము నింతదూరము పోవలదు.”

ప్రొ. వృద్ధుగారి కల్లవిధముల నోడ్చుదు వారి
 సభియనే భారతీయవాదీయములగున్న మున్నగును విష
 యము లనేకములు ముచ్చటించియుండెను. కొందఱు అమె
 రికాస్త్రీల పుష్పస్థింబులు నామె గుట్టు చెప్పెను—

“భారతీయస్త్రీలనుండి నేనొక సంవత్సరము నే ని
 చ్చుగిందితిని. వారివిషయమున నెన్నియో దురభిప్రాయ

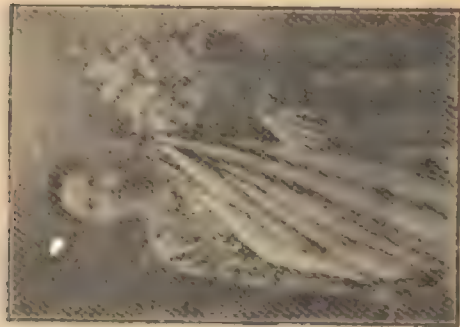
ములు ప్రబలియున్నవి; అసంఖ్యములను నిశేషములు
 వారివినున్నా క్షాంతించితిని. వారు తెగిలో నున్నా
 నియు, వారిస్థితికములన్నియు గృహసంబంధముననే
 యనియు నాడుక. తక్కివిచోట్లవారే భారతదేశమున
 దును స్త్రీలు పరిశ్రమలకు కాగ్యవంగమునాని కధ
 కాధికముగ వచ్చుచున్నారు. ఈవధును పూనాయం
 దొక అభిలభారతమహిళా సహాసభ జరిగినది. అందు
 దేశముననుండియు స్త్రీ లనేకులు నెచ్చి, స్త్రీవిద్యా
 శిలు వివాహములగున్నా ఆతిమ స్త్రీలు ల. తీర్మానము
 లనేకములు గావించియున్నారు.

“భారతీయ స్త్రీపురుషుల ప్రవర్తన విధానములు
 ౧౯౨౪, ౧౯౨౫, ౧౯౨౬ సం. లలో మాడుపారులు
 వివాహములను నిర్వహించునది కోరికప్రవర్తన స్త్రీ
 యమును ప్రభుత్వమునా రా చరణానుసార ప్రోత్సహించె.

“భారతీయ కంఠస్థుల మెల్లవల కల్లులయం
 దును, సమాజముల యందును వివిధమైన, అనేక అభిల
 లో నామె అసంఖ్యాకముగ నుండినది; ఇంక భారతీ
 మారి పురుషులయు, పుత్రులయు నెలమును పోషించు
 టయం దామె నిద్రపాస్త. తన నెలల కామె చెప్పెను
 కల్లల ప్రాచీనముననే చాలమంది భారతదేశపు
 దేశిక భార్యకాళియును ఉత్పత్తియయియున్నది. ప్రాచీనభామె
 కప్పుచును కట్టెను నిష్ట కేకదా! ఈకట్టలలో గొప్పటి
 నైకోపా ప్రాచీనములకు లెప్పుడును, నిలలంబును
 కొనెను.

“నేవుత్తవను తన ఆర్థాంగిశ్చైత్యశేక శిక్షి
 నుడని వరిగనించు పూర్వకాలముననుదెనే, స్త్రీలు తమ
 పురుషుల యంద నిలుచుచున్నారు.”

అందుసభ కధ్యక్షుర సహించిన డాక్టరు సంద
 న్నండుగారు పుష్ట సంపదలను తొగిచుచు, ప్రొ. వృద్ధు
 గారివంటివా రింకను చాలమంది ఇంకయు నున్నవో
 భారతదేశపు రాజకీయభవిష్యము గలదిమీ వెలయును
 కధ్యక్షుని నుడివరి.

పాలక్కడున నతి
కొంచు సంసారము గారన
వ్యాయాధికారిణి (Honorary
Magistrate) గా నియమింపబడిన
మొదటి స్త్రీ ఈమెయే.

శ్రీమతి రత్నకుమారిదేవి
జ్యోతిర్పూరు వాస్తవ్యులగు గా.
జే. గోవిందరావుగారి కొడుకైన
కలకత్తె సంస్కృతి కళాశాల వైద్య
సంస్కృత వాణిజ్యపరీక్షలో నుత్తమ
విరుచరీకయందు ప్రథమైతి ఈ
(కాన్వెన్షన్) విరుచరీకయందు ఉత్తమ
యగుటకు ఈమెయే మొదటి మహిళ
కన్య. ఈమె నియమింపబడుచున్న
మొదటి స్త్రీ.

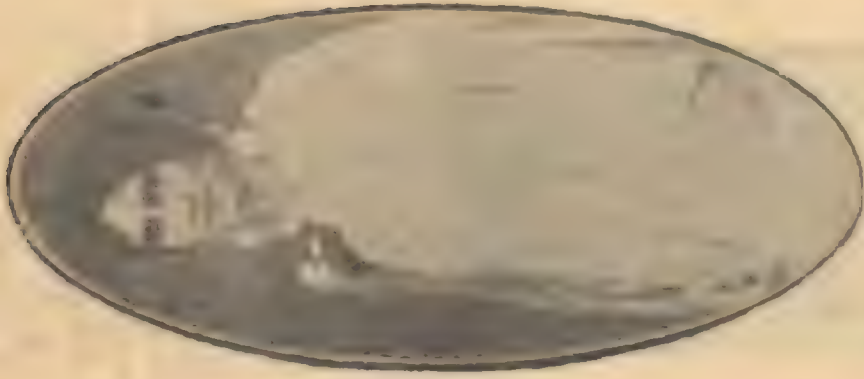

శారదాబాయి నాయకుల కన్య
ప్రభుత్వ వేదాభివృద్ధిమన శిక్షణ
పూర్తిచేసి, లండను లెడ్జిస్లేషన్
కళాశాలలో సాంజిక సాన్స్కృతి
(Public Health), ధాత్రీ వైద్య
(Nursing) విషయములను నేర్చుకొని
రుటకై ఈమె ఇంగ్లాండు వెళ్ళితిమి.

డి. జయరామయ్య

జయరామయ్య, పండితుడు
 శుభ (Shari-hand) ను వారసుడు
 భావించుచున్నాడు. ఇతడు శాస్త్రమును అధ్యయనమునకు
 ప్రవేశించి అనేక గ్రంథములను వ్రాసినాడు.

ఆ. రామారావు, పి. ఎ. (అనగ)

రామారావు, పండితుడు, అనేక గ్రంథములను వ్రాసినాడు. ఇతడు
 శాస్త్రమును అధ్యయనమునకు ప్రవేశించి అనేక గ్రంథములను
 వ్రాసినాడు. ఇతడు శాస్త్రమును అధ్యయనమునకు ప్రవేశించి
 అనేక గ్రంథములను వ్రాసినాడు.

కారదామయ్య, పి. పి.

కారదామయ్య, పండితుడు, అనేక గ్రంథములను వ్రాసినాడు. ఇతడు
 శాస్త్రమును అధ్యయనమునకు ప్రవేశించి అనేక గ్రంథములను
 వ్రాసినాడు. ఇతడు శాస్త్రమును అధ్యయనమునకు ప్రవేశించి
 అనేక గ్రంథములను వ్రాసినాడు.

దితిని." అని యనువాదకు బుపోద్ఘాతమున వ్రాసి నారు. ఈపద్ధతి గ్రంథముయొక్క యుపయోగమును నిరపక్షించినది. అనువాదకు లెవలఁబించిన పులభ్యతైది గ్రంథప్రయోజనమును తెల్పించినది. (ప్ర. రం.)

వివిధకముమావళి (ప్రథమ గుచ్ఛము)

క్రామవైభవ 106 పుటలు గలిగియున్న దీపుస్తకము. రచయిత కవికొండల వెంకటరావు గారు, బి. ఏ., బి. యల్. దీనిని విద్యార్థులకు రు 0-8-0; ఇదియులకు రు 0-12-0. కావలసినవారు ప్రకాశనములైన గావీర్ల రామమూర్తిగారి వీర రాజపు ప్రింట్లవరమునకు వ్రాయ నలయును.

ఇందు గ్రంథకర్తగారు ఇరువదియైదు శీర్షికల క్రింద భిను విషయ నాకర్షించిన యాయావిషయములను గూర్చి తమ యభిప్రాయములను పక్కములలో వ్రాసి వ్రాసినారు.

అదినుండి కుదివరకు శేఖరారక బ్రహ్మిణియ నున్న వీరికైచి విమలవర మును నాకర్షింపజాలరు. పద్యరచన కెక్కుచోటుల విశవచిత్తములై శిశువులై యున్న ప్రాచిదాసులనే పట్టినది. పదములపూర్ణులైనా, భాషావిత్రిణమునను, పాదపుల నానందోత్సాహముల బంధించి విమలవరముగఁగెరికి యింతతగ నానరావు. (ప్ర. రం.)

Jasmines (ఆంగ్ల పద్యములు)

గ్రంథకర్త: సోమిన శంకయ్యగారు, కాకినాడ. (For Private Circulation.) ఇందు ఆస్పద్యములు మొత్తము మొలసినట్లు లొక్కొక భావము విలసిల్లినను; కవిత్వాభాసని ఉన్నదియుగ లేదు. భావయంతము లాలిత్య గాంభీర్యములుగాని, నాటికారముగాని తిప్పును. ఇంకను అమయక సోమిన పేర్వదుమీలకు వీరి కవిత్వావ్యయింబు పోషణ గాంచిన, ముందుముం చాకర్తక కొని ర్యము బడయవచ్చును. కవి తనయుత్సాహమును కలిపి శీరి లక్షితముగ నడపుకొన యత్నించుగాక.

కళితకాలుపు కథలు (మొదటిభాగము)

గ్రంథకర్త: కలక సత్యనారాయణ గారు, వీర శివప్రభుకము, రాజమండ్రి. క్రామవైభవ ౧౧౭ పుటలు. వెల ౧౭ అణాలు.

శ్రీ కన్యకాశరమేశ్వరీ శతకము

గ్రంథకర్త: దోమా వేంకటస్వామి సుప్రగారు, పండితుడు, క్రిష్టియన్ కాలేజీ, మద్రాసు. వెలయునారు గ్రంథకర్తకు ఆటోగ్రాఫీ పంపనైనది.

శ్రీ సత్యాసత్య పురుషత్వము

శ్రీ విశ్వకామంధస్వామి 'విరియల్ అండ్ బ్రాత్మె వెంకటస్వామి' అను ఉపన్యాసమునను న. వేంకటేశ్వర రావుగారి అనువాదము. శ్రీ వేంకటేశ్వర గ్రంథ మాలకెవ కుమారులు — గార్ల, నైజాం. వెల తెలియదు.

౧. శ్రీ వేణుగోపాల కళామాలికా

౨. శ్రీ రామలింగేశ్వర కుండస్తుతి

ఈ రెండు సంస్కృత గ్రంథములకును కర్త:

క. కృష్ణసావాగ్యులు గారు. శైవవాద, నాటిమద్రా కురకాలయందు ముద్రితము.

వేశ్యాచర్యచార్యుల సమీక్షమాలిక

కీ. కీ. పరవస్తు జయ్యదు మార్చిపరితము. శైవ సమూహ, వివాదాన్ని మద్రాసుకలయందు ముద్రి తము. వెల ౧-౧౭.

శ్రీ విద్యారన్న సూత్రాణి

'శ్రీ శంకరాచార్య శ్రీ నానుడేవ పరబ్రహ్మపం డితాభ్యాం విరచిత వ్యాఖ్యాన్యము సంయుతాని' (సం స్కృతము). ప్రకాశకులు: క. మార్కండేయశర్మ గారు, స్వధర్మప్రకాశనీ సంస్థానములు, పూనాలో, హైదరాబాద్, కేరళా ప్రభావ్య, మద్రాసు.

అంధ్రప్రదేశ్ శాసనసభ

శ్రీ గణాధిపతి

సూర్యోదయము

రిలిజియస్ సెరసిలహారాజుగారు

ఉదయ భూధరముపై న

నదయఁడై భానుమూర్తి

అడుగో ఆసీనుఁడైనాడు.

కడుదట్టమైన యంధ

కారము పరియలగుచు,

వడివడి పడమటికి నదె

పరువెత్తుచున్నది!

నిదుర విదళించి, నుబల

నిర్మిదమానముతో

లేచి, మాధరతమాత

చూచుచున్నది దెసలు.

అమ్మా నా దేశజననీ

కొమ్మా నవహూక్తికవిరా

జమ్మైన పూర్వమకుటము

నమ్మె అరిబుము మూలఁగ.

కౌతమాశోక ఋషుల

కాలమునందువలె నిపు

దళభూ మండలికి నీ

నవనగ మ్రోగ నమ్మ.

చాటింపు మమ్మ నీపు

సర్వాధిపత్యమునకు

మరల నవయశావసముతో

అరుదెంచినట్టివార్త.

జననీ నీగాధనిద్రా

సమయమునందు మేము

ఆకొని వెక్కి వెక్కి

అడలుచుంటిమి తల్లి.

హృదయధీ దేహబలసం

ప్రదమై కడుతియ్యనైన

పాలిచ్చి జోలపాడి

లాలింపనమ్మ మమ్ము.

సా భిష్టాయ వి శేష ము లు

నైశామివేదిక స్వామిగారు ముగ్ధు భయ
క్రొత్తమును గొలుగ జేసినది. భగవద్విము
నందనను, శ్రీకృష్ణునినుచందాను స్వామిగారు
నిన్నులతోక్కిన కోనలవలె తిరువన లాడు
టకు ముగ్ధులైరి. అండ్లప్రతినిత్రలా
మారు, వ్యవేకంక వాసీనులముగ నుము
వా నహులైరి నమును నెకము లేదివి.
కోనావేమనం తోకనైక వాకనైక ముగ
నది. గ్రహీతు శామ్రాజ్యత్యాగముగ ముగ
కంకమును గట్టుకొనిన నుగను నైముగ్రహ
నైశామివేదికను గరిసించుటయందొ విచ్చి
ము లేదు. నైశామివేదిక నెకముగ ముగ
ప్రాయమును నుగను లేకట! ముగము
నిమిషమొక్క గాగ్రాయ ముగ ప్రతికా
నట! శిక్షలు ను నెచ్చుము గానట! ఏక
నై నుగనా జానీదవారం లెచ్చును
మూర్తిమ నుగనుగన కట! వ్యవేకంక
ముగము నుగనైదేదిట! గ్రహీతు
యను శ్రాద్ధాగ్రహ మటపోయిన వాకమును
నిగనుగనకట. నైశామిగారు నిగనుగ
గానైక స్వామిగారు నెచ్చుము లేదనెచు
నట! దేశాగ్రహాదుకునైన నిచ్చుము
మాయ మననకట! అండ్ల నైశామి
శ్రేష్ఠముగను కుగను నుగను
నట! మూర్తిమనవోధు, ముగిలెగిగ

మోక్షము గాల్గొనను చేయుచున్న ది. క్రమ
 ప్రచారము పెరిమొనవచ్చునుగ నున్నది. శ్రీశాయి
 వివేచకను పెంజాబు వంగి దేశముల వాపామ్మ
 యూల విడిచిపెట్టి! నెక్కడకైనమా చేతములు
 ప్రసాదించి విశ్వావయాల నెమా చేతము లు!
 శ్రీశాయిచేతక ప్రజాశ్రయమును లొంగుల!
 శ్రీమోక్షకౌశలనెక్కియొక ప్రజాప్రసాదముకు
 పలుకుచు పోయినది! నెక్కడకైనమా చేతము
 ప్రసాదప్రసాదము నెమా చేతములు! భక్తి లాస
 వర్షములై భావముతో ప్రసాదప్రసాదము
 లన్నియును చిలుకలకుంజలెను విడిచి
 వ్రేలుచును వ్యాపించియునున్నవి. ఈ యు
 ప్పద్ధిప్రసాదమును ప్రసాదప్రసాదము విడిచును.

శ్రీరామకీర్తి సకలకీర్తనా సమ
 పాదమును పాదములు విధములు గీత
 సమకీర్తనము గీతము చేయుచున్నవి.
 అనుబంధమునందును గీత సమకీర్తనా రూపము
 పాదములుగీతము సకలకీర్తనము గీతము
 చేసిన శ్రీరామములు నామోదించెడిది. అచట
 కలగిన పాదముగీతములు అర్చకులుగలగారు
 సకలకీర్తనమాత్రము చేసిన శ్రీరామములు
 ప్రకటించెడిది. సకలకీర్తనము గీత
 సమ నామోదించెడిది. పాదముగీతముచేసిన
 నామోదించుచును సకలకీర్తనమాత్రము
 చేసిన శ్రీరామములు నామోదించెడిది. కొందరు

మహమ్మదీయులు ప్రతిఘటించుటయందు విచిత్రము లేదు. ప్రపంచమునం దుదరి యామోదమును బడయగలు విషయ మేదయును నుండదు. ఏస్వార్థహం లో ప్రతిఘటించుట సహజము. మహమ్మదీయులందు చాలామంది నైఘానివేదికను, సకలపక్షసమావేశ మొనరించిన తీర్మానములను హర్షించుచున్న విషయము చేత వ్యవహారములు విగదము చేయుచున్నవి. డాక్టరు అన్నాగి, అబూలు కలామ్ ఆజాద్, సర్ ఆలీ ఇమాము, మొహమ్మదాబాదు మహారాజు గారులు మొదలగు మహమ్మదీయులు యభిప్రాయము మహమ్మదీయభిప్రాయములను చెప్పక చెప్పుచున్నవి. సిక్కులు మహాసభ సకలపక్షసమావేశము చేసిన తీర్మానములు చేకగ్రీవముగను సంగీకరించినది. భారత ప్రజాభిప్రాయములను భారతీయనాయకులు ముఖ్యముగాని 6,000 ముక్త మూలమునుదన్న బ్రిటీషు ప్రతికలు తిరుగుబాటుగదా! భిన్న పక్షములవారును, భిన్న మతములవారును కలిపి చేసిన తీర్మానములను హిందువులు తీర్మానములని యాక్షేపించుట దృఢవత్త్వమునకు లక్షణముగాని వివేకమునకు లక్షణము గాదు. మహమ్మదీయులను చెప్పగొట్టుటకై ఆంగ్లేయ ప్రతికలు వన్నెడి దుష్కృతములు మహమ్మదీయుల నెల్లకాలమును మోసగించుబాటు. ప్రపంచమునందు మాయోపాయములకును మితిమీరలు గలవు. భారతీయ మహమ్మదీయులును భరతవర్షము నానికి కలెక్షనునియును, హిందువులు సహకారము ప్రయోజనకరమని

యును చిరకాలానుభవమువలన గ్రహించగలిగిరి. మిత్రభేదభేద మెల్లకాలమును ప్రయోజనకరము గాదు. ఈ సమయము నందు మహమ్మదాబాదు మహారాజు మహమ్మదీయ రాక్షసులకు చేసిన హాజీరేదేతమును వారు సావధానచిత్తులై గమనించ నలయును. సకల పక్ష సమావేశము మహమ్మదీయశయముల కనుకూలముగాని ప్రతికూలముగాదు. సంయుక్తవియోజకచక్రమే సాంఘిక విభేదములకు పరమహంస క్రియ.

నైహూ నివేదకయును, సకలపక్షసమావేశమును ఆధినివేదకరిపాలనమును (Dominion Status) అంగీకరించుటయందు విచిత్రము లేదు. ఇది సకలపక్షాభిప్రాయము గాని ఏకపక్షాభిప్రాయము గాదు. ప్రాతిపదిక విద్యావంతులు గావుననే ఆధినివేదకరిపాలనమును సంగీకరించిరి. యువదనులు సంపూర్ణస్వాతంత్ర్యమును గోరుచున్న విషయము జవహరి లాల్ నెహ్రూగారి యుక్త-యు, వారి సహచరులయొక్కయు భవములు విశేషము చేయుచున్నవి. లాల్ యనాహాసభ సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్యమునే ప్రతిపాదించిరి. చెన్నరాష్ట్రము నందు పరిపూర్ణస్వాతంత్ర్యమునతి స్థాపించబడినది. దివా, పారిసీకము, ఆంగ్లవిభాగము మొదలగు రాజ్యములు సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్యము ననుభవించుచున్నవి. ప్రాతిపదిక విద్యావంతులు కిరకన బ్రిటీషు ప్రతికములను, బ్రిటీషు సంయోగములను విశ్వాసము వహించియున్నది. గౌరవనీయులైన శ్రీవివాసశాస్త్రిగారు బ్రిటీషు సం

బంధావసరమును ఆశ్రమకానుండి ప్రకటించుచు న్నారు. పాపము, బ్రతికేషు పుత్రికలకు పీడియూ దనైనను కనికరము లేకపోయినది. సకలపక్ష సమావేశము సాధ్యమైన సహకారరాజ్యాంగ విధానమును నిర్ణయించుట కేర్పడినది గాని సహకారనిరాకరణమును నిర్ణయించుట కేర్పడలేదుగదా! అధినివేశిపరిపాలన నామాదించిన సకలపక్షసమావేశము బ్రతికేషుమిత్రులు సమావేశమగుచుగాని బ్రతికేషుశత్రువులసమావేశము గాజాలదు. బ్రతికేషుఇండియాను స్వదేశ సంస్థానాధీశుల నిశ్చయచేయుటకై భారతయులే నగును అభ్యంతరంపెట్టరు. ఇది భరతవర్షమున క ఊమకరముగ నుండగలదు. ఇట్లును చేసిన బ్రతికేషు సామ్రాజ్యమున కెట్టి హస్తాంతరమునో బ్రతికేషునిమానత్రిక యూహించుకొని యుండదు. భరతవర్షములేని బ్రతికేషు సామ్రాజ్య మొత్తం బాగుగనుండునో తెలుపనవసరములేదు. స్వాధీనరాములు లేన్ని యూహించినా వైనను మతిచేడిచేయుట సహజము. నైశ్రామ్యవేళకు వినుర్పించి లోపములను తెలుపుట వివేకము. ఆ ఊపించుట, నిందించుట ప్రయోజనకరము గాదు. కాని వాని యంత్యమును వెల్లడిచేయఁగల ధర్మశాస్త్రిని తెలుపుట భారతయుని ధర్మమై యున్నది.

* * * *

సంస్థానాధీశుల ప్రగల్భములు

స్వదేశ సంస్థానాధీశులు స్వాధీనరాజ్యము బ్రతికేషు నిరంకుశాధికారుల స్వాధీనరాజ్యమును మించి పోయినది. భారతమాతకును వారికి

ని గల సంబంధమునె వారు మఱచిపోవుదు న్నారు. వీరి సంబంధమంతయును బ్రతికేషు రాజ్యాధికారముతో గలదట గాని భారతప్రభుత్వముతో లేదట. భారతయంత్యమును సమర్థవించుచు బలియుచున్న సంస్థానాధీశులకు బ్రతికేషురాజ్యాధికారముతో మాత్రమే సంబంధ ముండుట చోద్యముగ నుండగలదు. సంస్థానాధీశులు వారి ప్రభుత్వమునువలెను వారి పోమునుగూడ నిగ్నాము పాలుచేయుటకు వీలుపడిన బాగుండియుండును. అట్లును సంస్థానాధీశులకోర్కెలు సఫలములై యుండును. సంస్థానములును బ్రతికేషు ఇండియాతోపాలు భారతవర్షమునందే మనవారీయున్నవి. తెలుసు నుండు బ్రతికేషుభాగమున కేమిగతి పట్ట నున్నదో కేపించిన సంస్థానముల భాగము లకును నాగతి పట్టనున్నది. సంస్థానములకును, బ్రతికేషు ఇండియారును రాజ్యాంగభాగము దేశమునందాన్ని భారతప్రభుత్వముగాని దూరమునగ దాన్ని బ్రతికేషుప్రభుత్వము గాదు. ఇది ఇప్పుడు సూక్ష్మాలుగా నున్న మార్గము గాని క్రొత్తమార్గము గాదు. సమాన బాధ్యతలు, ప్రయోజనములు, ధర్మములు గల భరతమాతకును విడిచి బ్రతికేషు రాజ్యాధికారముమీద నాధారపడుట నేల వదలి పాము చేసినటులుండును.

సంస్థానాధీశులు వారి హక్కులను బట్టిన కమితను సమక్షమునను క్రిందిచేయుటకు నిష్పప్రయత్నములను జేయుచున్నారు. మహారాజులు, నవాబులు లండనునందు సెప్టెంబరు

30-వ తేదీని సభను తీసి వారి హక్కులను ప్రతిపాదించిరి. వంశీలి పిన్నినుకు లక్షలరూప్యముల నిచ్చి న్యాయవాదగ నియమించిరి. రూపుబ్రూకు విలియమ్సుగాను ముద్రలు ప్రతినిధులు సంఖ్యకు లెక్కయే లేదు. మిటికి తొలగిపాటున సంస్థానాధీశులు వాదములు సరిగా నున్నటులు న్యాయవాదులు చెబుచున్నారట. కాశీగారు, లిక్కాగారు, పాటియూరూ మహారాజులు, భోపాలునవాలుగారు మొదలగు సంస్థానాధీశులు నెల్లిల్లచ్చిన భావములు వారి సంగతుల వ్యావహారికమును విశేషము చేయుచున్నది. ఇండియనును, ఆంగ్లను, బెంగాలను, సింగులును స్వదేశసంస్థానము లందు రాజ్యము చేయునలయునని కోరుట లేదు. స్వదేశ సంస్థానములును, బ్రిటీషు ఇండియాను భారతసాధారణమునకును, లోక రాజ్యమునకును సమానప్రతినిధిత్వో కలిసి పనిచేయవలయునని కోరుచున్నారు. బ్రిటీషు ఇండియాను సంస్థానములమీద బాధ్యత వేసెనును సంస్థానములకును బ్రిటీషు ఇండియా మీద బాధ్యత యుండవలయును. భారతవంశమునందలి కలకత్తాగములను భారతప్రభుత్వమునందలనా భారతజాతియుండవలయుగాని కొంతభాగమైనను విదేశప్రభుత్వముమీద పాధారణి యుండవలయు. సాధారణత్వము సంస్థానములకే కళంకము ను గలుగజేయుచున్నది. భారతప్రభుత్వాధికారము సరిపడని సంస్థానాధీశులకు బ్రిటీషు రాజ్యాధికారము రుచించుట రాజ్యాధికారము సంగతుల మహిమగాని, దేశాధిపత్యముగాని

స్వాతంత్ర్యస్వక్రియత్వముగాని కావలయును. ప్రజాస్వామ్య యుగమునందు రాజాధికారాధిపత్యము నిలువజాలదను విషయమును సంస్థానాధీశులు గ్రహించుట ధర్మము.

చీనానుష్ఠానానుష్ఠానముల యుక్తత మీ విషయమును విశేషము చేయుచున్నది. సంస్థానాధీశులు చేసిన ధర్మములు వారికుర్వీయములలో నెహ్రూగమైనను నుండవు. ఒకచో సంస్థానాధీశులు గొప్ప ధర్మములను చేసినను సంస్థానముల నిరంకుశత్వమున కీ ధర్మములు వైతే ద్వము గాజాలవు. భారతవంశ రాజ్యాంగవిర్మాణము సాంఘాతిక నిర్మాణముగా నుండవలయునని రాజ్యాంగ పరిష్కార లంగీకరించుచున్నాము. ఆనిర్మాణ మేలీల నుండవలయునో బ్రిటీషు భావములను, సంస్థానములను నిర్ణయించుట విశేషముగాని నైపుణిచేయవలయును విశేషము గాదు. సంస్థానములు వాని సత్తిగలవలయును పరిణామము సాంఘాతిక నిర్మాణమునందు స్వాతంత్ర్యము ననుభవించుట కధ్యక్షతరము లెరుగిన నుండవలయును. బ్రిటీషు ఇండియా రాజ్యములకు గల స్వాతంత్ర్య బాధ్యతలే సంస్థానములకును నుండగలవు. కాని సంస్థానముల సంప్రదించుట స్వీకృతి యపాధి నము. భారతమంత ప్రాంత స్వాతంత్ర్యస్వక్రియములను మహాదుఃఖవేదన ననుభవించినది. బలవంతమున కేంద్రాధికారము విశాలమైన వేళము నాను శాశ్వతరక్షణమున కవకాశమై యున్నది. ఆంధ్రాధికారము బ్రిటీషుఇండియానును, సంస్థానములకును సమానముగను వర్తింపగలదు.

నెహ్రు వివేదిక స్థానికస్వాతంత్ర్యమును, ప్రతి
లక్షమైన క్షేత్రాధికారిమును నిర్ణయించుచు
న్నది. భారత సామ్రాజ్యమున కీమంజుల శర
ణ్యమని చిరకాలానుభవము వ్యక్తముచేసినది.
సామ్రాజ్యాధీశులు స్వాధీనరత్నమును, అధికారా
ధీశులమును విడిచి కృశించుచున్న సూత్ర
దేశము నుద్ధరించుటకు భగవదనుగ్రహమును
బడయుదురగాత!

* * * *

పైమను కమిషను

పైమను కమిషను గలగు శేయుచున్న
వాద ప్రతివాదములకును, భేదాభిప్రాయము
లకును, విచిత్ర భావనలకును నాన్వయములు
గనుపడివు. సరబాన్ పైమను ప్రజ్ఞానశుడు,
సుప్రసిద్ధవ్యాయవాది. ఆయునను వార్తాప్రజ్ఞ,
వ్యాయవాదిత్వము బ్రిటీషుప్రయోజనమును
సమకూర్చుటకు వినియోగింపబడుచున్నట్లు
స్వధర్మనిర్వహణమును శేయుటకు వినియోగ
పడుటలేదు. లండనునగరమునందు వాసులైన
ప్రసింగములందు భరతివర్షముట్లను స్వధర్మ
నిర్వహణమును శేయుటయు వెల్లడిచేరి.
నెహ్రువివేదికను వారు తెచ్చుచినట్లులును, బా
గున్నట్లులును జరియజేరి. రాష్ట్రీయశాసన
సభలు సహకారోపాదనలనంగీకరించినందుల
కును, 500విజ్ఞానశత్రములు వారికి చేరినందు
లకును పైమనుగా గానంగభరితులైరి. రిజింగు
ప్రభువు పైమనుగారినిభివందించుచు భారతీయు
లు పైమనుకమిషనుపట్లను సహకారిభావము
ను జూపుచున్నారని మునందించిరి. కార్మికనా

యకులు రామ్మి మిడ్జివాల్లు, జేమ్సుబరగా
కులు పైమనుకమిషనుచే సహకారిమును
బోధించిరి. రామ్మిమిడ్జివాల్లుగాకు కార్మిక
పక్షము భారతీయులకు స్వరాజ్యమునకు
స్వస్థమిడ్జిమును నిర్మించుచు హెచ్చరించి
మునందించిరి. పైమనుకమిషను నిర్మాణ
మును పునర్నిమగ్నమును శేయవలయునని
భిన్నమత బ్రాహ్మణులు ప్రతిపాదించిన తీర్మా
నము నెగ్గకపోయినది. ఈ తీర్మాన
మునకు 15,000 అనుకూలాభిప్రాయము
లును, 30,00,000 ప్రతిపూర్ణాభిప్రాయములును
వచ్చినవి. బ్రిటీషుప్రభాభిప్రాయ మేషిము
నను తొడియున్నను బ్రిటీషు ప్రయోజనము
లకు వినియోగింపబడుచున్నచనియును, భారతీయ
ప్రయోజనములకు వినియోగింపబడుచుననియును
విశదమగుచున్నది.

బ్రిటీషు ప్రభాభిప్రాయము గారితీయ
కాజ్యాగములకు ప్రయత్నమును గల్గించు
కొనుట లేదను విషయము సర్వత్ర వెల్లి
యున్నది. రిజింగులు, మిడ్జివాల్లులు, పైమ
నులు, విలరుటన్నులు చెప్పిన మాట లే
హిమచంద్ విషయమై బ్రిటీషు ప్రజులు
వేదవాక్యములు. బ్రిటీషు నాయకులు
తొము యధాభిమును గ్రహించక, ప్రజుకు
యధాభిప్రాయమును తెలుపకుటకు భోచనీయము.
పైమనుకమిషను విషయమై సహచరులను
కంటనాలకము బ్రిటీషుప్రభావ్యావయమును,
నిరంగులవర్గవ్యావయమును విశదము చేయు
చున్నది.

* * * *

పైమను సహకార బహిష్కారములు

పైమనుకమచను ఈ నెం. 12 వ తేదీని వారిబయ్యదాని దిగుచున్నది. అధికారులు మహాస్వాగతము నొనరింతుటకు ప్రయత్నములు చేయుచున్నారు. ప్రజలయందును స్వార్థకాదులును కొందరు స్వాగతమున నొనరింతుటకు ప్రయత్నములు చేయుచున్నారు. రాష్ట్రీయ శాసనసభలు చాలవరకు సహకారినిరాకరణమును వివర్జించి సహకారము నవలంబించినవి. స్టేటుకౌన్సిలు సహకారము నామోదించి ప్రతిష్ఠించు నన్నుకొన్నది. రాజప్రతినిధి భారతసామ్రాజ్యశాసనసభనుండి సభ్యులను నియమించిరి. ఈ సభకు శాసనసభల యుపసభ్యులమునకును పార్టీ మొట్టటి కమిటీలను వామకరణము చేసి, సర్వశంకరినువారునుగారి సభ్యత్వమునుగ నియమించిరి. సర్ జాన్ పైమనుగానను, నిరంకుశవర్గమును, బ్రిటీషు ప్రజలను సీన్యవహారము నంతయును సహకారమున విచ్చి చూచుచున్నారు. దేశాభిప్రాయము నెరిగిన వా రెవరును నీకంటెనాటకమును సహకారమున విచ్చుచున్నారు. స్వాగతమున నీకంటె దేశములందును నిరంకుశవర్గము లకు సొంతమిచ్చుచున్నారు. వారింటియను స్వప్రయోజనము లందువలెను దేశప్రయోజనములందు లగ్నము గాదు. ముఖ్యముగా నిది భారతమానికు పట్టిన దౌర్భాగ్యము.

రాష్ట్రీయ శాసనసభలయందును, సామ్రాజ్య శాసనసభలయందును అధికారి సభ్యులును,

వారియనుచులును సహకారమును బలవంతముగ నెగ్గించ గలిగినవిధమును దేశస్యవహారములు తెలుపుచున్నవి. నిరంకుశప్రభుత్వము లగు పట్టివిజయములు సహజములు. రాజాశ్రయ మాత్మకారణమును, దేశకల్యాణమును వాశనము చేయగల నిధమును ప్రపంచేతిహాసములు కేమునోర్చు చాటుచున్నవి. కాడ్గినలు వ్రల్చి ముఖమునను పేట్టియరు మహాకవి లోకమునకు జీవిత హిత్యోపదేశమును సహకారకార్యములు మనము చేయవలసియుంచురు.

“నేను ప్రాచీన ప్రాకృత జాతీయభక్తియందు సగమునైనా నాగేవునకు హరిన వాక్కియిరవప్థ సాధించి యుపదా.” అని వ్రల్చి చేసిన విధము సకల జనులకును స్వగర్భనిర్వహణమును నిర్వహించి కేముటకు దగయున్నది. వర్తమాన సందర్భ సమయమునందు భారతీయులకు వ్రల్చిగాని యనుభవము జ్ఞానోపదేశమును కేముటకు దగయున్నది. స్వాగతవర్గము, నిరంకుశాధికారావలంబనము భారతీయులను స్వగర్భ సామ్రాజ్యమును శేసించి. భారతీయుల ట్టియ మాత్రావలంబనమునందు లగ్నమగుట ప్రేయస్కరముగాని సరావలంబనమునందు లగ్నమగుట ప్రేయస్కరము గాదు. భారత ప్రముఖ లీటియమును గ్రహించియె పైమను కమిషను బహిష్కరణమును నిర్ణయించిరి. దురిహంకార సరాయులైన బ్రిటీషురాజ్య నీటియమును బ్రిటీషు ప్రయోజనము లందు గల ట్టియము భారతప్రయోజనము లందును, ప్రపంచ ప్రయోజనములందును గలుగకున్నది.

భారతీయులను బ్రతికీపు అధికారుల మాయో పాయములందు బడుట సంతాపకరము. ప్రముఖులు మాత్రము బ్రతికీపు మాయోపాయము లందు జిక్కుకొన కుండుట ఆశాజనకముగ నున్నది. సామ్రాజ్యశాసనసభ గత సమావేశమునందు జూచిన సాహస ధర్మములు సైమనుకలిమనుపట్ల ప్రజలకుగల దృఢసంకల్పమును విశదము చేయుచున్నవి.

* * * *

సామ్రాజ్యశాసనసభ

సామ్రాజ్యశాసనసభయొక్క గతసమావేశము నిరంకుశాధికారవర్గమునకు కొంతవరకు గర్వభంగమును గలుగజేయుటకు దగియున్నది. అధికారవర్గము సహజ విశ్వాసముతో ప్రజాక్షేమరక్షకశాసనమును ప్రవేశపెట్టినది. శాసనప్రవేశమున కవసరమైన సంబంధకాలము లేకపోయినను శాసనము ప్రవేశమును గావించిది శాసనము విషయమై తీవ్రమైన వాద ప్రతివాదములు బయటైవలసివి. విశ్లేషణసంఘము శాసనమును సవరించిన శాసనావసరము ప్రజాప్రతినిధులకుద్గ్రహముగనుండెను. శాసనము విదేశీయులమీద ప్రయోగించుట కేర్పడినను మానవ స్వాతంత్ర్యమునకు ప్రతిబంధకమని స్పష్టమగుచున్నది. నిరంకుశ కార్యనిర్వాహకాధికారుల ఆయుధాగారమునందు తీవ్రమైన సవినాశమును నిర్మించుట కధికారులు సంకల్పించిరి. భారతదేశమున కిశాసన నిర్మాణ మనవ

సరము. అవసరమైనను అష్టాశీని గలుగజేయుట సహజము. విప్లవకారులను నిర్బంధించుటకు మైందన శాసనాగారమునందు పాశుపతాస్త్రములు చాల నున్నవి. కేరొక శాసన మేల కావలయును? ఈశాసనము ప్రభుత్వమును నిర్ణయించుట కేర్పడి యుండును. పండిత మోతీలాలు నెహ్రూగా రారంభము నుండియును శాసనమును ప్రతిఘటించి స్వాతంత్ర్యప్రేముల కృతజ్ఞతకు పాత్రులైరి. భారత ప్రముఖుల సంయోగము వలనను, గా. పి. లుగారి నిశ్చితాధిప్రాయమునను నిరంకుశ ప్రభుత్వమునకు తలనని తలంపుగ సహాయము గలిగినది. ఈరంగముతోనే నిరంకుశవర్గ మాడదలచిన కంటనాటకమును ముగించినది. సైమను సహకారోపసంఘమును నిర్మించుటకుగాని, ఇతర నిరంకుశ శాసనముల నిర్మాణములకుగాని భారత ప్రభుత్వము మానుకొనక శాసనసభను యశోచ్ఛగను పలుపునని చేసినది. సామ్రాజ్య శాసనసభయందు సైమను సహకారరంగమున కవకాశము లేనపుడు ఇర్పిను ప్రభువు సహకారోపసంఘము నేర్పాటు చేసి 'పార్లమెంటరికమిటీ'యని నామకరణము చేయుట భారత రాజ్యాంగముయొక్క దౌర్బల్యతని విశదము చేయుచున్నది. పార్లమెంటు నియమించని కమిటీ పార్లమెంటు కమిటీ యొక్కదిగను? శ్వేత మండలము నుండి వెలువడిన మార్గాలను శిరసా నవీకరించు భారత ప్రభుత్వమున కనుష్ఠాంశునియ మైన ధర్మమై యున్నది.

ప్రజాసంకల్పమును ప్రతిఘటించుచున్న సైమను కమిటిని బహిష్కరించుట భారతీయులకు ఒక మధ్యమని నిరంకుశప్రభుత్వ మవలంబించుచున్న స్వవహార విధానమే విశేషము చేయుచున్నది. నిరంకుశ ప్రభుత్వమును, వారి యాశ్రయములును సహకార మార్గము నవలంబించినను భారతీయాత్మ సాధనము నవమానపరచిన సైమను కమిషనును బహిష్కరించుట ప్రజాధర్మమై యున్నది. ఆ ధర్మమును నిర్వహించుటకు దేశమునం దన్ని ప్రాంతములందును ప్రయత్నిములు జరుగుచున్న విభమును దేశవ్యవహారములు తెలుపుచున్నవి. బొంబయి యందు కాంగ్రెసు సభ్యులందు భేదాభిప్రాయములు బయలుదేరినను యవజనసమితి బహిష్కారమును కీయుట కుత్సాహము చూపుట భావిభాగ్యోదయమునకు శుభసూచకము. దేశమునం దంతటను ఒక నిష్ఠియమైన దినమునందు బహిష్కార చిహ్నముగను హారతాళమును కీయుట సమాజసముగ నుండును.

* * * *

ప్రజల కిర్తవ్యము

ఘనకార్యములు లోకమునందు తగిన శక్తియును, సాధనసంపత్తియును లేక సిద్ధింపజాలవు. స్వరాజ్యసంపాదనము భారతీయులు చైతన్యమునుగలిగియుండుటకే అవసరమైయున్నది. భాగ్యభోగ్యములమూట యెటులున్నను జీవించుటకు సకల మానవులకును స్వతస్సిద్ధమైన హక్కుగలదు. భారతీయ చైతన్యము కీగించుచున్నపు

డాక్టరయమునం దందరును కీగించుట సహజము. ప్రళయమునందు సంఘాభిమానములను నిరంకుశాభిమానములను, రాజ్యాభిమానములను సంరక్షించు కొనజాలరు. స్వగర్భనిర్వహణము విజయమునకు సాధనముగాని స్వాధారాధనము విజయమునకు సాధనము గాదు. భారత మాతను చైతన్యనతిగ చేయుటకు భారతీయులందరును యథాశక్తిని వై వేద్యమును సమర్పించుట ధర్మము. వర్తిమానసమయమునందు భారతీయు లందరును భేదాభిప్రాయము లేక చేయగలకార్య మొకటి గలదు.

లక్నో నగరమునందు సర్వకక్షసమావేశ మామోదించిన తీర్మానములను దేశమంగయును నేకగ్రీవముగ నామోదించి భారతాభిప్రాయమును వ్యక్తము చేయుట యవసరము. చెన్న పురియందు దక్షిణకక్ష సమావేశము గోకలే మందిరమునందు శ్రీమతి డాక్టరు బెజంట్ మృగారి యధ్యక్షతక్రిందను గూడి సకలకక్ష సమావేశమును సమర్పించినది. ఆ సమావేశమునందు చెన్న పురి రాష్ట్రమునందు జరుగవలసిన కార్యవిధానము నిర్ణయింపబడును. ఆ నిర్ణయానుసారముగ ప్రజలందరును వారిధర్మమును నిర్వహించుటకు బూనుకొనియెదరుగాత! బెజంట్ మృగారు 9-వ తేదీని బెజవాడ యందు సకలకక్ష సమావేశమున కధ్యక్షతను వహింప నున్నాడు. ఆంధ్రమహాజను లీ సమావేశములను స్కలము చేయుచు రని సమ్మతించుచున్నాను.

కాంగ్రెసు పక్షాభిమానులు కాంగ్రెసు సమావేశములకును, సకలకక్ష సమావేశముల

కును గల భేదములను గమనించుచు, లేదను నమోదేశము గలవారు పాల్గొనుట కవకాశము లు గలవారు దేశముననుగ్రమై కలవరమునందు మునుగి కుడువటము నాయకులు ప్రవర్తించుట శర్మము. గతవారమునందు జరిగిన శర్మ సత్సత్సనములు మన కీమితములను మనశర్మ మును జోధించుచున్నవి.

* * * *

జయంతివర్ధంత్యుత్సవములు

గతవారమునందు దేశమునం దంతటను భారత సమోదేశమునకు జనకుమై శ్రీ రాజా దాన మోహన దాయలు జయంత్యుత్సవములు నిర్వహింపబడుచో జననలగిని వి. భారత యువ వాదించిన మూఢ విశ్వాసములను మూల్యార్పణము చేయుటకు పాటుపడిన మహానుభావుడు రామమోహనరాయలు, ఆయన భార్యశ్రీ శ్రీకృష్ణ సహాయమున నిర్మాణమున తీ చాచియున్నది. రామమోహనరాయలను మహాద్వయ అత్యుమున లేను మూలతిత్వావ్యవహారము నందు లగ్నమైనది. సవిశ్రాంతిగా ఆత్మవర్ధము నందు పెరిగిన కంటకారణములను నిర్మూలము చేసి భారత బృందావనమును బోకానందకరము చేయుటకు రామమోహనరాయలు పడిన పాల్గొని వర్ధమానకాలమునందుగల జ్ఞానవ్యవస్థలకు నాధనయ్యైతిని. భారతయ విద్యా నందు అత్యుమును క్రిందనమగమునుచేసి మిరియి ఏకేశ్వరహోసానయగు లగ్నముచేసి బ్రహ్మసమాజమును స్థాపించిన రామమోహన

రాయలు భారతజాతియొద్దకును; బోకో ధారకును. ఆమహావ్యుతి మూలసాధనోత్సవము వర్ధమానకాలమునందు మననియత సర్వమూలమునకు నాధనయ్యై ముగిసెను.

శ్రీమతి వాల్మీకి జెజుటమ్మగారికి 82-వ శతాబ్దోత్సవమును బోకమునందు నిర్వహించు బ్రహ్మజ్ఞానసామాజికు అత్యుత్సాహముతో జరిగి వారికృత్యులను వర్ధిల్లెడిది. ననా శతాబ్దము నిజముగా 82-వ ఏటను మాపుచున్న ననాశతాబ్దము నిర్వహించుచున్నది. ఆమె యుత్సాహము, శక్తి, కార్యశీల్యము నిరుత్సాహములకును యుత్సాహమును నిలిపినది. మానవజీవితమునందు వికలంగాములును కలిసి సవిశ్రాంతిగా విధమును జెజుటమ్మగారి జీవితము విశేషము చేయుచున్నది. బ్రహ్మజ్ఞాన సమాజమునందు దాదాభ్యుత్థిము వర్ధించుచున్నను స్వరాజ్యసంపాదకమునకై జెజుటమ్మగారు చేయుచున్న కృషి భారతయువ కార్యప్రాయముగి ముగిసెను. సామాన్యయువకులను జన్మించిన జెజుటమ్మగారు గడించిన కీర్తి, విజ్ఞానము, ప్రాముఖ్యము మానవులకు నాధనములు గాని వనలు లేనివి విశేషము చేయుచున్నవి. సుఖ సంకల్పము, సంకల్పమున కమరూపమైన ప్రయత్నములు కార్యశీలక సాధనములు. భారత దేశప్రతిష్ఠను ప్రపంచమునందు పెట్టెను వ్యాపించేసిన జెజుటమ్మగారు భారత సేవను, మానవ సేవను చేయుటకు చిరకాలము నర్హుగాతి!

గాంధీమహాత్మునకు 60-వ ఏడు ప్రా
రంభ మైనది. గాంధీగారికి వారి జీవితము
సంకు యథార్థముగను మహాత్ముని పదవి
లభించిన విధమును వారి పరిచయము గల
వారికిని, వారి ఆత్మకథను చదివినవారికిని
విశదమగుచున్నది. 'నా చిన్ని పొట్టకు శ్రీరామ
రక్ష' యనెడు అల్పజ్ఞులును, అల్పాత్ములును
లోకమునం దంతటను గలరు. భోగము, డంబ
ము, గర్వము సకల జీవములకును సత్యారా
ధనమునకు ప్రతి బంధకముగ నున్నవి. ఈపణ
త్రయమును జయించిన మహానుభావు లవతా
రపురుషులు. గాంధీమహాత్ము డీపణత్రయ
మును, అరిష్టవర్గమును జయించిన మహా

నుభావుడని వారి పరిచయమును, ఆత్మకథ
యును విశదము చేయుచున్నవి. అహింస,
సత్యము, త్యాగమును ధరించి భారతోద్ధరణ
మును, లోకోద్ధరణమును, మానవోద్ధరణము
ను జేయుటకు జీవితార్పణమును జేయుచున్న
గాంధీమహాత్మునకు భగవంతు డనేక వర్ధంత
లను ప్రసాదించుగాత! విశ్వేశ్వరుని విశ్వవిలా
సములను, భారతవిజ్ఞానమును సార్థకము చేయు
చున్న ఈ మహానుభావుల పవిత్రజీవితములు
భారతీయు లాత్మోపలబ్ధిని బడయుటకు విని
యోగపడుటకు పరమేశ్వరు డనుగ్రహించు
గాత!

విషయానుక్రమణిక

సుధాకరా!—నేదుల సత్యనారాయణశాస్త్రిగారు	200-209
నందిమల్లయ్య-సుంటరింగయ్య—టకుమళ్ళ అచ్యుతరావుగారు	203-209
అజవిలాపము—శ్రీ త్రిపురాన వేంకటసూర్యప్రసాదరావుదొరగారు	209-219
శశిశేఖ—ఎ. వి. రత్నము గారు	213-212
ఏది శాస్త్రము?—(ఒక ఆధునికతర కవిబాలుడు)	215
తిక్కన విరాటపర్వము—గుడ్లం వెంకటసుబ్బరామయ్యగారు	219-222
కవికంఠాధరణము—కిళాంబి రాఘవాచార్యులుగారు	222-229
ఉదయభానుడు—కొంపెల్ల జనార్దనరావుగారు	230
నిట్టూర్పు—మద్దిపట్ల వేంకటరమణయ్యగారు	230
కుచేల—సి. కామేశ్వరరావుగారు	230-240
ఆత్మార్పణము—తుమ్మల సీతారామమూర్తిచౌదరిగారు	240-242
నిరుటి దీపావళి—ముమంబ నరసింహాచార్యులుగారు	242-246
ఉమారమణి!—కొత్తపల్లి సూర్యరావుగారు	246
మెప్పుడుచిలుక—వేటూరి శివరామశాస్త్రిగారు	249-250
చిన్ననాటిచేష్టలు—వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారు	250-253
మానవాభిమానము—తలిశెట్టి రామారావుగారు	254
గృహలక్ష్మి—లింగం వీరభద్రయ్యచౌదరిగారు	254-253
శకుంతల—పెనుమర్తి వెంకటరత్నముగారు	253-254
గురుశిష్య సంవాదము—కూచి నరసింహముగారు	254-256
నా నెల్లూరుమండలయూత—మల్లంపల్లి సోమకేశవశర్మగారు	259-260
చైత్రుసింగు—మొసలికంటి నరసింహరావుగారు	260-260
సిగ్గంతా చివరకు చీవాట్లకిందికి దిగింది—త. రామారావుగారు	260
కృష్ణరాజసాగరము—బి. సుబ్రహ్మణ్యం గారు	260-260
తిరుచినాల్గి రాతికోటలోని దేవాలయ చిత్రములు	260-262
సంచార చిత్రప్రదర్శనము—తలిశెట్టి రామారావుగారు	260-260

నందలాలుబోను, అవనీంద్రనాథ తాకూరుగార్లు—వి. ఆర్. చిత్ర ...	౫౨౧-౫౨౨
కలగూరగంప:—నవ్వునాణెము; కీ. శే. శ్రీమతి పార్వతి అమ్మారు; కీ. శే. శ్రీమతి వంగల వనలతాదేవిగారు; పారజీవనాదర్యము; భారతీయవిద్య; కల్లగుసంధిపత్రము; ప్రపంచ యువజన శాంతిమహాసభ; దాసు త్రివిక్రమరావుగారు; గ్రేటు బ్రిటనునందలి భారతీయులు ...	౫౨౩-౫౩౭
బంజీచక్రము—జనమంచి వేంకటరామయ్యగారు ...	౫౩౭-౫౩౮
ఆంధ్రాభ్యుదయము— ...	౫౩౯-౫౪౦
భారతీయమహిళామండలి— ...	౫౪౧
జగన్నాథవిద్యాస్థలి—శ్రీ విక్రమదేవవర్మగారు ...	౫౪౨
ఆంధ్రనాటకరంగము— ...	౫౪౩-౫౪౪
విమర్శనలు— ...	౫౪౫-౫౪౬
కుజ్జనాశ్శని కూర్చోబెట్టి బామ్మ గీడ్డామంటే సరియైనవైఖరి దొరకడమే బ్రహ్మాండం—ఆర్యదాసుగారు ...	౫౪౭
సాధిప్రాయవిశేషములు— ...	౫౪౮-౫౪౯

చిత్రములు

త్రివర్ణచిత్రములు:—బాల్యచాపల్యము; జీవేశ్వరైక్యానుసంధానము; దీపావళి

ఏకవర్ణములు:—కృష్ణరాజసాగరచిత్రములు ౬; మైసూరు రాజావారి ఊరేగింపు;
తెలుగునాటి వివరీతపు వరదలు ౪; ఉమా పరితాపము; శివుడు; డాక్టరు అవనీంద్రనాథ
తాకూరుగారు; కీ. శే. ఆంధ్రరత్న దుగ్గిరాల గోపాలకృష్ణయ్యగారు; కీ. శే. యస్. ఆర్.
దాసుగారు; పటేలుగారి కుటుంబము; ఆకస్మికఛాయాచిత్రములు ౫; దసరాచిత్రములు ౪;
ఇతరచిత్రములును.

